

ปัญหากฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

นางสาวธีราภรณ์ จินดาหลวง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the University Graduate School.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชานิติศาสตร์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2560

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

LEGAL PROBLEMS OF LIFELONG-COMMITTED CONTRACT

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Laws Program in Laws
Faculty of Law
Chulalongkorn University
Academic Year 2017
Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

ปัญหากฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

โดย

นางสาวธีราภรณ์ จินดาหลวง

สาขาวิชา

นิติศาสตร์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ์ โสทธิพันธุ์

คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....คณบดีคณะนิติศาสตร์

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปาริณา ศรีวินิชย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ มณีศรี)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ์ โสทธิพันธุ์)

.....กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ วาทินพงศ์พันธ์)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนินทร์ พงศาปาน)

CHULALONGKORN UNIVERSITY

ธีราภรณ์ จินดาหลวง : ปัญหากฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต (LEGAL PROBLEMS OF LIFELONG-COMMITTED CONTRACT) อ.ที่ปริกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศ. ดร.ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์, 179 หน้า.

ในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่บัญญัติในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตโดยเฉพาะ ซึ่งสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนี้เป็นสัญญาที่ไม่มีชื่อ เป็นข้อตกลงที่อาจอยู่โดยลำพังหรือสามารถเอาไปประกอบกับเอกเทศสัญญาได้ โดยสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่มีในกฎหมายไทย ได้แก่ สัญญาเช่าทรัพย์สินตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า ตามมาตรา 541 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ สัญญาประกันชีวิต ตามมาตรา 889 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีการกล่าวถึงลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้อย่างชัดเจน อีกทั้ง ความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ทำให้คู่สัญญาอาจรับรู้และเข้าใจถึงลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ส่งผลให้คู่สัญญาได้รับความเสียหายและไม่ได้รับความคุ้มครองเท่าที่ควร

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงปัญหากฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย โดยเน้นทำการศึกษากฎหมายสัญญา ในหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 นอกจากนี้ ในบทบัญญัติกฎหมายต่างประเทศได้ทำการศึกษาบทบัญญัติว่าด้วยเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศอิตาลี ค.ศ. 1942 โดยกฎหมายอิตาลีได้กำหนดถึงลักษณะทางกฎหมาย การเกิดของสัญญา ระยะเวลาของสัญญา วิธีการชำระหนี้ การเลิกสัญญา ผลของการเลิกสัญญา รวมทั้งเรื่องของหลักประกันและการชดใช้ค่าเสียหายเอาไว้ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับบทบัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 2002 เช่นกัน เพียงแต่บทบัญญัติของกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการตีความและแบบของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไว้ชัดเจนกว่าให้ทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร มิฉะนั้นจะถือว่าสัญญาดังกล่าวไม่มีผลบังคับใช้ สำหรับการศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายญี่ปุ่น ตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1896 ซึ่งได้บัญญัติถึง ลักษณะทางกฎหมาย การเกิดของสัญญา ระยะเวลาของสัญญา วิธีการชำระหนี้ การเลิกสัญญา ผลของการเลิกสัญญา การชดใช้ค่าเสียหาย ไว้เช่นกัน นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงทางเลือกของเจ้าหนี้ในกรณีที่มีความตายของเจ้าหนี้หรือบุคคลที่สามได้เกิดขึ้นด้วยสาเหตุที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้มีทางเลือก 2 ประการ ประการแรก คือ เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้ขอเลิกสัญญา ประการที่สอง คือ เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้ ขอให้สัญญายังดำเนินต่อไปโดยมาร้องขอต่อศาล ศาลอาจมีคำสั่งให้ลูกหนี้ยังคงต้องปฏิบัติตามสัญญานั้นต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร

จากการศึกษาพบว่า ในประเทศไทยยังไม่มีมีการกล่าวถึงลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไว้อย่างชัดเจนอีกทั้งบทบัญญัติของกฎหมายไทยในปัจจุบันยังมีไม่เพียงพอในการคุ้มครองคู่สัญญาที่เกี่ยวข้อง ผู้เขียนจึงเสนอให้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อเข้ามากำหนดกรอบของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยบัญญัติไว้เป็นเอกเทศสัญญาในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กำหนดถึงลักษณะทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตและผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต รวมทั้งกรอบในการพิจารณาค่าเสียหายในกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต นอกจากนี้ ผู้เขียนยังได้เสนอให้มีการกำหนดเหตุในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต กำหนดถึงเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตขึ้นมา ส่งผลให้การเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตจะต้องมีเหตุพิเศษเฉพาะกรณีจึงจะสามารถเลิกสัญญาได้ โดยไม่นำเหตุปกติของการเลิกสัญญา มาบังคับใช้ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และลักษณะของข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ซึ่งต้องการให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันไปตลอดชีวิตและเพื่อคุ้มครองคู่สัญญาที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อไป

สาขาวิชา นิติศาสตร์

ลายมือชื่อนิสิต .....

ปีการศึกษา 2560

ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาหลัก .....

5985982534 : MAJOR LAWS

KEYWORDS: LIFELONG-COMMITTED CONTRACT / LIFELONG CONTRACT / INNOMINATE CONTRACT

TEERAPORN JINDALUANG: LEGAL PROBLEMS OF LIFELONG-COMMITTED CONTRACT. ADVISOR: PROF. SANUNKORN SOTTHIBANDHU, Dr.Jur., 179 pp.

Currently, Thailand has no specific provisions on lifelong-committed contract. This lifelong-committed contract is an innominate contract which may exist separately by itself or may be a part of a specific contract. Lifelong-committed contracts that are found in Thai laws are lifetime lease that lasts a lifetime of a tenant or of a landlord as per Section 541 of Thailand's Civil and Commercial Code and life insurance contract as per Section 889 of the same law. Nevertheless, the characteristics of a lifelong-committed contract have not been distinctively specified. Moreover, the vagueness of a lifelong-committed contract's validity and its legal effects prevents the parties from being aware and understanding its characteristics which results in a possibility of a party facing damages and not getting adequate protection.

This thesis aims to study the legal problems of lifelong-committed contract in Thai legal system focusing on studying the law of contract as in accordance with the Civil and Commercial Code, the Unfair Contract Terms Act, B.E. 2540, and the Consumer Protection Act (No. 2), B.E. 2541. After studying foreign laws on lifelong-committed contracts, according to Italy's Civil Code of 1942, the Italian Civil Code contains provisions on the legal characteristics, the conclusion of contract, the term of the contract, the performance of obligation, the termination of contract, the effects of termination as well as security and compensation. These are similar to the lifelong-committed contract provisions contained in the German Civil Code of 2002. However, the provisions in the German Civil Code providing interpretation and form of a lifelong-committed contract clearly stipulate that such contract shall be made in writing; otherwise, it shall be deemed invalid. A study on lifelong-committed contracts in Japanese law reveals that the Japan's Civil Code of 1896 also has provisions on the legal characteristics, the conclusion of contract, the term of the contract, the performance of obligation, the termination of contract, the effects of termination, and compensation. Moreover, such Code provides alternates for an obligee in case death of an obligee or of a third party is due to fault on the part of an obligor. The obligee or his heir has 2 options: 1) the obligee or his heir may terminate the contract; 2) the obligee or his heir may continue the contract by requesting the court to order the obligor to comply with the contract until it completes the term deemed reasonable by the court.

This study found that Thai laws have never expressly mentioned the characteristics of a lifelong-committed contract nor do they provide adequate protection for concerned parties. The author, therefore, would like to propose that there should be some provisions of law that give scope for lifelong-committed contract added to Thai Civil and Commercial Code as a specific contract. The legal characteristics, the legal effects, and the scope for claiming compensation for termination of a lifelong-committed contract should be added as well. Furthermore, the author would also like to propose that there should be some special causes for terminating a lifelong-committed contract. This implies that the termination of a lifelong-committed contract shall require, not an ordinary cause of contract termination, but a special one for a specific case for the contract to be terminated. These proposals aim to fulfill the objectives of and to take into account the nature of a lifelong-committed contract which is supposed to be binding for a lifetime and to protect and to bring justice to concerned parties.

Field of Study: Laws
Academic Year: 2017

Student's Signature .....

Advisor's Signature .....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะสำเร็จลุล่วงไปไม่ได้ หากปราศจากความกรุณาของ ศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์ ผู้เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นทั้งผู้ให้แนวคิด คำแนะนำ ความรู้ทั้งในทางวิชาการและการดำเนินชีวิต อีกทั้งยังเอาใจใส่ ตรวจสอบแก้ไขปรับปรุง วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ด้วยความรักและความเมตตาอย่างสูงต่อผู้เขียนเสมอมา ผู้เขียนรู้สึกโชคดีและภูมิใจเป็นอย่างยิ่งที่ได้เป็นนิสิตในที่ปรึกษาของท่านอาจารย์ ผู้เขียนจึงใคร่ขอถือโอกาสนี้กราบขอบพระคุณท่านอาจารย์เป็นอย่างสูง

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุรศักดิ์ มณีศรี ที่ได้สละเวลาอันมีค่ารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และให้ข้อคิดเห็นในมุมมองที่กว้างขึ้น ชี้ให้ผู้เขียนพิจารณาเรื่องต่างๆ ได้อย่างรอบด้าน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ วาทินพงศ์พันธ์ ที่ได้ให้คำแนะนำในการค้นคว้าข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายญี่ปุ่นตลอดจนให้ข้อชี้แนะในการวางรูปแบบการเขียน การใช้ภาษา เพื่อให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. มุนินทร์ พงศาปาน ที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าอ่านวิทยานิพนธ์เล่มนี้อย่างละเอียด โดยผู้เขียนได้รับคำแนะนำอันเป็นประโยชน์ในการเพิ่มเติมเนื้อหาของวิทยานิพนธ์เพื่อให้วิทยานิพนธ์เล่มนี้เป็นระบบมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ที่สำคัญอย่างยิ่ง ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณบิดามารดา นายสิทธิชัย และนาง ธิติพร จินดาหลวง ที่ให้การสนับสนุนผู้เขียนในทุกด้าน อีกทั้งคอยให้กำลังใจและมีความเชื่อมั่นในตัวผู้เขียนเสมอมา และผู้เขียนขอขอบคุณ คุณสกนธ์ เลิศสกุลหาสุข ที่ให้กำลังใจและคอยรับส่งผู้เขียนเสมอมา รวมถึงขอขอบคุณเพื่อนๆทุกท่านรวมถึงพี่ๆและเพื่อนๆในชั้นปริญญาโทที่ให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกันตลอดระยะเวลาในการทำวิทยานิพนธ์

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนหวังว่าวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะเป็นประโยชน์แก่วงการกฎหมายของประเทศไทย หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีคุณประโยชน์ประการใด ผู้เขียนขอมอบความดีทั้งปวงให้แก่ทุกท่านที่กล่าวมานี้ แต่หากวิทยานิพนธ์เล่มนี้มีข้อบกพร่องประการใด ผู้เขียนขออ้อมรับข้อผิดพลาดไว้แต่เพียงผู้เดียว และขออภัยมา ณ ที่นี้

สารบัญ

หน้า

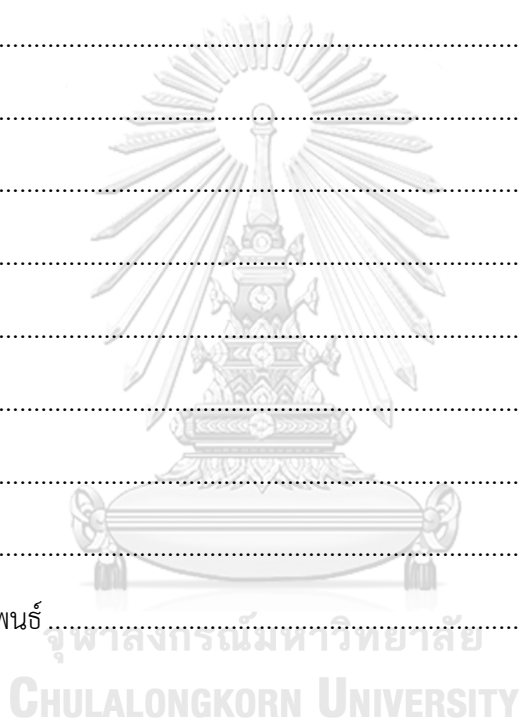
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย.....	4
1.3 สมมติฐานของการศึกษาวิจัย.....	5
1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย.....	5
1.5 วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย	5
บทที่ 2 ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายต่างประเทศ	7
2.1 ความนำ.....	7
2.2 ความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายอิตาลี	8
2.2.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายอิตาลี	9
(ก) สัญญาให้เงินประจำปีตลอดชีวิต (Perpetual Annuity).....	12
(ข) สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต (Life Annuity).....	13
(ค) ความเหมือนกันของสัญญาให้เงินประจำปีตลอดชีวิต (Perpetual Annuity)และสัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต (Life Annuity).....	14
2.2.2 บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งของ ประเทศอิตาลี ค.ศ. 1942 (The Italian Civil Code ค.ศ. 1942).....	16

2.2.2.1 สัญญาให้เงินประจำปีตลอดชีวิต (Perpetual Annuity)	16
(ก) ลักษณะของสัญญา	16
(ข) ผลทางกฎหมาย	18
2.2.2.2 สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต (Life Annuity)	20
(ก) ลักษณะของสัญญา	20
(ข) ผลทางกฎหมาย	22
2.3 ความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายเยอรมัน	23
2.3.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายเยอรมัน	24
2.3.2 บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งของ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 2002 (The Civil Code of Germany ค.ศ. 2002)	25
(ก) ลักษณะของสัญญา	26
(ข) ผลทางกฎหมาย	28
2.4 ความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายญี่ปุ่น	33
2.4.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในประเทศญี่ปุ่น	33
2.4.2 บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งของ ประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1896 (Japan Civil Code ค.ศ. 1896)	36
(ก) ลักษณะของสัญญา	36
(ข) ผลทางกฎหมาย	38
2.5 สรุปความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายต่างประเทศ	43
บทที่ 3 ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย	47
3.1 ความนำ	47
3.2 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญา	48
3.2.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในสมัยโรมัน	49

3.2.2	ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในสมัยใหม่.....	56
3.2.3	ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในกฎหมายไทย.....	62
	(ก) หลักเสรีภาพในการทำสัญญาในกฎหมายไทย	66
	(1) สัญญาที่ศาลตัดสินว่าสามารถทำได้	68
	(2) สัญญาที่ศาลตัดสินว่าไม่สามารถทำได้.....	70
3.3	สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย	74
3.3.1	เอกเทศสัญญา	77
	(ก) สัญญาเช่าทรัพย์สินตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า	77
	(ข) สัญญาประกันชีวิต	79
3.3.2	สัญญาที่ไม่มีชื่อ.....	82
	(ก) สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ.....	82
	(ข) สัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพ.....	86
	(ค) สัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ.....	90
	(ง) สัญญาเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ.....	91
3.4	ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย	92
3.5	สรุปความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย.....	104
บทที่ 4	วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย	105
4.1	ปัญหาลักษณะทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต	105
4.2	ปัญหาความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต	114
4.3	ปัญหาผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต	117
4.3.1	ปัญหาผลของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต	118
4.3.2	ปัญหาผลในกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต	122
4.3.3	ปัญหาผลในเรื่องของการเรียกค่าเสียหาย	125

4.4 ปัญหาความเป็นธรรมของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับ ผู้บริโภค.....	128
4.5 สรุปการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมาย ไทย	132
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	136
5.1 บทสรุป	136
5.2 ข้อเสนอแนะ	141
รายการอ้างอิง	145
ภาคผนวก.....	153
ภาคผนวก ก	154
ภาคผนวก ข	165
ภาคผนวก ค	170
ภาคผนวก ง.....	173
ภาคผนวก จ	176
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์	179

สารบัญตาราง

หน้า

ตาราง 1 เปรียบเทียบ เรื่อง สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายต่างประเทศ	46
ตาราง 2 เสนอการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย	144

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สัญญาคือข้อตกลงของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปว่าจะกระทำการหรืองดเว้นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง หากแบ่งประเภทของสัญญาจากชื่อสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ประเภทแรก คือ สัญญาที่มีชื่อหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเอกเทศสัญญาซึ่งกฎหมายได้กำหนดหลักเกณฑ์และผลของสัญญาเอาไว้โดยเฉพาะในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 เช่น สัญญาซื้อขาย สัญญาเช่าทรัพย์ สัญญาจ้างแรงงาน เป็นต้น และประเภทที่สอง คือ สัญญาที่ไม่มีชื่อคือสัญญาซึ่งไม่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 โดยสัญญาที่ไม่มีชื่อนั้นกฎหมายไม่ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในสัญญาเอาไว้โดยเฉพาะเป็นสัญญาที่คู่สัญญาสมัครใจก่อสัญญาขึ้นเองตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งสัญญาประเภทนี้ก็ต้องอยู่ภายใต้กรอบหลักเกณฑ์โดยทั่วไปของสัญญาด้วย เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไป ทำให้ปัจจุบันมีสัญญาที่ไม่มีชื่อเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น สัญญาร่วมหุ้น สัญญาให้บริการ สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เป็นต้น

เนื่องจากในปัจจุบันการทำสัญญาบางประเภทได้กำหนดให้คู่สัญญาสามารถทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตได้ สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต คือ สัญญาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันให้สัญญาที่ทำอยู่นั้นมีผลไปตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ซึ่งการทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นมีข้อดีในเรื่องของความสะดวกและความต่อเนื่อง เพราะเข้าทำสัญญาเพียงครั้งเดียวก็มีผลผูกพันตลอดชีวิต แต่การทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตก็มีข้อเสียที่จะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งด้วยเช่นกัน ในบางครั้งพบว่าได้มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตโดยปราศจากความตกลงยินยอมจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้คู่สัญญาที่ไม่ได้ให้ความยินยอมในการเลิกสัญญาได้รับความเสียหาย ดังเช่นตัวอย่างข่าวที่ออกมาเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ.2560 มีเนื้อหาข่าวว่า โรงพยาบาลแห่งหนึ่งได้ยกเลิกสัญญารักษาพยาบาลตลอดชีพ ซึ่งสัญญานี้มีลักษณะเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่อ เป็นสัญญาที่อยู่นอกบรรพ 3 มีเนื้อหาในสัญญาว่าเป็นสัญญารักษาโรคตลอดอายุของคู่สัญญา โดยคู่สัญญาไม่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลในการเข้ารับการรักษาในแต่ละครั้ง ซึ่งก่อนทำสัญญาคู่สัญญาต้องผ่านการตรวจร่างกายและชำระค่าสมาชิกคนละ 1-2 ล้านบาท ซึ่งบุคคลที่โรงพยาบาลได้ทำการคัดเลือกให้เป็นสมาชิกมีทั้งหมด 52 คน ต่อมาเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2560 โรงพยาบาลได้มีจดหมายแจ้งต่อคู่สัญญาทั้งหมดว่าขอยกเลิกสัญญา ทำให้คู่สัญญาทั้งหมดได้รับความเสียหายจึงออกมาฟ้องร้องขอความเป็นธรรมต่อศาล เนื่องจากในข้อสัญญาดังกล่าวได้ระบุเอาไว้ชัดเจนว่าให้สัญญานี้มีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายคือฝ่ายโรงพยาบาลและฝ่ายสมาชิกของโครงการไม่

สามารถยกเลิกสัญญานี้ได้ และต่อมาโรงพยาบาลในเครือเดียวกันกับโรงพยาบาลแรก ซึ่งมีสมาชิกในโครงการจำนวน 284 คน ก็ได้ยกเลิกสัญญาซึ่งมีลักษณะเป็นสัญญารักษาพยาบาลตลอดชีพ เช่นเดียวกัน นอกจากนี้ เมื่อโรงพยาบาลขอยกเลิกสัญญาและคืนเงินค่าสมาชิกจำนวน 1-2 ล้านบาทแก่สมาชิกของโครงการ สมาชิกบางรายก็ยอมรับเงินคืนไปโดยไม่ทราบว่าการกระทำดังกล่าวถือเป็นการตกลงเลิกสัญญาแล้ว ต่อมาในวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2560 ศาลแพ่งได้มีคำพิพากษาศาลชั้นต้น¹ออกมาในเรื่องดังกล่าวพิพากษาว่าให้โรงพยาบาลคืนสิทธิการรักษาพยาบาลตลอดชีพให้แก่สมาชิกตามเดิมและคืนค่ารักษาพยาบาลที่ก่อนหน้านี้สมาชิกได้จ่ายไปในระหว่างที่โรงพยาบาลขอเลิกสัญญารักษาพยาบาลตลอดชีพเพียงฝ่ายเดียว

สัญญาในลักษณะดังกล่าว ประกอบด้วยข้อสัญญา 2 ส่วน ส่วนแรก คือ ข้อสัญญาที่โรงพยาบาลจะต้องทำการรักษาพยาบาลให้เมื่อสมาชิกในโครงการเจ็บป่วย ซึ่งมีลักษณะเป็นหน้าที่แบ่งชำระได้ คือการชำระหนี้สามารถแบ่งออกเป็นส่วนได้แน่นอนโดยไม่มีผลกระทบต่อหนี้รวม² เป็นหน้าที่แบ่งชำระได้ประเภทนี้กระทำการคือโรงพยาบาลจะต้องลงมือรักษาให้เมื่อสมาชิกเจ็บป่วยตามข้อตกลง และข้อสัญญาในส่วนที่สอง คือ ข้อสัญญาที่ตกลงกันว่าให้มีผลเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ซึ่งหากข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตส่วนนี้ตกเป็นโมฆะ ก็ต้องใช้หลักการของโมฆะแยกส่วน³ ตามหลักเกณฑ์ปกติของกฎหมาย จึงเกิดประเด็นปัญหาว่าในการคืนทรัพย์สินจะคืนกันอย่างไร การเรียกค่าเสียหายจะเรียกกันอย่างไร นอกจากนี้ยังมีปัญหาในกรณีของข้อสัญญาส่วนแรก เรื่องของหน้าที่แบ่งชำระได้ซึ่งสัญญาส่วนนี้ไม่ตกเป็นโมฆะจึงสามารถใช้บังคับได้ เกิดประเด็นปัญหาว่าหากต่อมาได้มีการบอกเลิกสัญญาแล้ว ผลของการเลิกสัญญาส่วนแรกนี้จะเป็นอย่างไร สัญญาระงับย้อนหลังไปตั้งแต่แรกหรือสัญญาระงับไปในอนาคต ดังนั้น ในการศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เมื่อพบว่าเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในสังคมและบางครั้งมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนจำนวนมาก จึงควรทำการศึกษารื่องดังกล่าวเพื่อเสนอแนวทางการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นต่อไป

ในการศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามระบบกฎหมายไทยต้องพิจารณาหลักกฎหมายที่มีอยู่ว่าเพียงพอต่อการอธิบายถึงลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตหรือไม่ และกฎหมายที่มีอยู่สามารถให้ความคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่ปฏิบัติตามสัญญาได้หรือไม่ ทั้งนี้ ในปัจจุบัน

¹ คำพิพากษาศาลชั้นต้นคดีหมายเลขแดง ผบ.5679, 5681-5682, 5683-5684/2560 ที่นางจุฑาทิพย์ สนิทพันธุ์ กับพวก รวม 6 คน ซึ่งเป็นสมาชิกโครงการไลฟ์ พริวิลิจ คลับ โรงพยาบาลกรุงเทพ เป็นโจทก์ ยื่นฟ้อง บริษัท กรุงเทพคูสตีเวลชการ จำกัด (มหาชน) หรือโรงพยาบาลกรุงเทพ เป็นจำเลย เรื่องผิดสัญญาให้บริการ กรณีที่โรงพยาบาลกรุงเทพผิดสัญญาการให้บริการรักษาพยาบาลตลอดชีพ นอกจากคดีนี้ต่อมาเมื่อมีผู้เสียหายจากกรณีดังกล่าวมาฟ้องร้องเป็นคดีต่อศาลเพิ่มเติม ศาลก็ได้วินิจฉัยไปในแนวทางเดียวกันกับคดีนี้ อาทิเช่น คดีแดงหมายเลขที่ ผบ.5887/2560 ผบ.256/2561 และผบ.1239/2560 เป็นต้น

² ศันสน์ภรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้), พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560), หน้า 57.

³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 173 “ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดของนิติกรรมเป็นโมฆะ นิติกรรมนั้นย่อมตกเป็นโมฆะทั้งสิ้น เว้นแต่จะพึงสันนิษฐานได้ว่านิติกรรมแห่งกรณีว่าคู่กรณีเจตนาจะให้ส่วนที่ไม่เป็นโมฆะนั้นแยกออกจากส่วนที่เป็นโมฆะได้”

ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายที่เข้ามากำหนดในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตโดยเฉพาะ ส่วนในกรณีของประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554⁴ ซึ่งมีเนื้อหาบัญญัติห้ามทำสัญญาตลอดชีพในธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายก็เป็นเพียงบทบัญญัติที่ใช้กับสัญญาเฉพาะเรื่องเท่านั้นยังไม่สามารถนำไปใช้ได้กับสัญญาทุกประเภทที่มีลักษณะเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต อีกทั้ง เมื่อพิจารณาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ก็พบว่า ในบรรพ 2 ลักษณะ 2 เรื่องสัญญาไม่มีการกล่าวถึงสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ดังนั้น ต้องนำหลักเกณฑ์ทั่วไปของสัญญามาใช้ในการพิจารณาลักษณะของสัญญาดังกล่าวแต่อย่างไรก็ตาม บรรพ 3 เอกเทศสัญญา ในสัญญาบางประเภทกฎหมายบัญญัติคล้ายคลึงกันว่าเปิดโอกาสให้มีการทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตได้ เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 541 เรื่องเช่าทรัพย์⁵ มาตรา 889 เรื่องประกันชีวิต⁶ จึงต้องศึกษาบทบัญญัติดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตต่อไป

สำหรับการพิจารณาลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ว่าสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตข้อสัญญาในลักษณะดังกล่าวสามารถทำได้หรือไม่ หากทำได้จะมีลักษณะและหลักเกณฑ์ทางกฎหมายอย่างไร หากมีคู่สัญญาเพียงฝ่ายเดียวที่ต้องการเลิกสัญญาจะสามารถเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตได้หรือไม่ อีกทั้ง ความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตจะเป็นอย่างไร โดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของสัญญาดังกล่าวว่าเป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายหรือเป็นการพันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อันส่งผลให้สัญญาดังกล่าวตกเป็นโมฆะหรือไม่ ประกอบกับปัญหาเรื่องผลทางกฎหมายจะเป็นอย่างไร อีกทั้ง ในกรณีของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผลในกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตซึ่งมีลักษณะก่อนนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไปในั้น เมื่อมีการบอกเลิกสัญญา สัญญาควรจะมีผลสิ้นสุดไปในอนาคต แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถเข้ามาคุ้มครองคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องได้อย่างเพียงพอ เนื่องจากในปัจจุบันกฎหมายไทยยังไม่มีบทบัญญัติในเรื่องของให้สัญญามีผลสิ้นสุดไปในอนาคต และปัญหาผลในเรื่องของการเรียกค่าเสียหายกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

⁴ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

⁵ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 541 “สัญญาเช่านั้นจะทำการเป็นกำหนดว่าตลอดอายุของผู้ให้เช่าหรือของผู้เช่าก็ได้”

⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 889 “ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การใช้จ่ายเงินย่อมอาศัย ความทรงชีพ หรือ มรณะของบุคคลคนหนึ่ง”

เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นสัญญาที่ผูกพันกันในระยะเวลาโดยคู่สัญญาได้ตั้งใจให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันไปตลอดชีพ ดังนั้น กรอบในการกำหนดค่าเสียหายจะพิจารณาเหมือนกับสัญญาโดยทั่วไปไม่ได้ โดยควรจะต้องคำนึงถึงความคาดหวังของคู่สัญญาด้วย อีกทั้ง ปัญหาในเรื่องของความ เป็นธรรมของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ซึ่งในบางกรณีไม่สามารถนำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาปรับใช้กับ สัญญาดังกล่าวได้ โดยในปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่ชัดเจนออกมารองรับว่าข้อ สัญญาในลักษณะดังกล่าวสามารถทำได้หรือไม่ ทำให้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาจึงไม่มีบทบัญญัติของ กฎหมายที่สามารถนำมาปรับใช้ได้โดยตรง ส่งผลกระทบต่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายและหากคู่สัญญามี จำนวนมากก็อาจส่งผลกระทบต่อสภาพเศรษฐกิจโดยรวม ดังเช่นกรณีสัญญารักษาพยาบาลตลอดชีพ ดังกล่าว นอกจากนี้ในปัจจุบันพบว่าแนวโน้มในการทำสัญญาในลักษณะนี้เพิ่มมากขึ้นโดยแฝงอยู่ใน ข้อตกลงของสัญญาต่างๆทั่วไป

จากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัญหาของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบ กฎหมายไทยเป็นเรื่องจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาและอธิบายถึงลักษณะของสัญญาดังกล่าวให้ชัดเจน รวมทั้งศึกษาถึงตัวอย่างของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่อาจพบได้ในปัจจุบัน เพื่อจะช่วยให้เกิดความ เข้าใจในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายไทยได้อย่างเป็นระบบ และสามารถนำไป วิเคราะห์ปัญหากฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นได้ เช่น ปัญหาลักษณะทางกฎหมาย ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ปัญหาความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ปัญหาผลทาง กฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ปัญหาผลของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ปัญหาผลในกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ปัญหาผลในเรื่องของการเรียกค่าเสียหาย และ ปัญหาความเป็นธรรมของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภค

นอกจากนี้ การศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบ กฎหมายต่างประเทศเป็นตัวอย่างประกอบ จะช่วยให้เกิดความเข้าใจและสามารถนำมาใช้เป็น แนวทางในการพิจารณาแก้ไขปัญหาสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นในประเทศไทยให้มีความ ชัดเจนสามารถคุ้มครองคู่สัญญาทุกฝ่ายให้ได้รับความเป็นธรรมต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการ แนวความคิด ทฤษฎี ในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต
2. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายไทยเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตและแนวทางการปรับใช้ของศาลฎีกา

3. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายของต่างประเทศในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตและนำมาเปรียบเทียบกับวิเคราะห์กับกฎหมายไทย

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ที่เป็นธรรม มีความชัดเจนแน่นอน เหมาะสมกับคู่สัญญาทุกฝ่าย

1.3 สมมติฐานของการศึกษาวิจัย

สัญญาเป็นบุคคลลัทธิที่ก่อความผูกพันระหว่างคู่สัญญาให้ต้องปฏิบัติชำระหนี้ในคราวเดียวหรือชำระหนี้เป็นระยะตามเวลาที่แน่นอน สัญญาที่สร้างขึ้นแล้วมีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญานั้น ยืนอยู่บนฐานของหลักเสรีภาพในการทำสัญญาแต่เพียงอย่างเดียว โดยกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถเข้ามาคุ้มครองคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องได้อย่างเพียงพอ ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

1.4 ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

วิทยานิพนธ์เล่มนี้จะศึกษาวิเคราะห์ปัญหาของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยจะมุ่งศึกษาหลักกฎหมายในเรื่องของสัญญา ในประเด็นเรื่องลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ตัวอย่างสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่อาจพบได้ในปัจจุบัน ผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต รวมไปถึงบทบัญญัติอื่นที่เกี่ยวข้องในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศในเรื่องเดียวกันของกฎหมายอิตาลี กฎหมายเยอรมัน และกฎหมายญี่ปุ่น เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยต่อไป

1.5 วิธีการดำเนินการศึกษาวิจัย

โดยหลักใช้วิธีการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ หนังสือ บทความ วารสาร วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาศาลฎีกา ข้อมูลบนสื่อออนไลน์ และเอกสารอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เปรียบเทียบหาข้อสรุปและแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษาวิจัย

1. ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการ แนวความคิด ทฤษฎี ในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต
2. ได้ทราบถึงหลักกฎหมายไทยเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตและแนวทางการปรับใช้ของศาลฎีกา

3. ได้ทราบถึงหลักกฎหมายของต่างประเทศในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต และสามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายไทยได้

4. สามารถเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหาเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ที่เป็นธรรม มีความชัดเจนแน่นอน เหมาะสมกับคู่สัญญาทุกฝ่าย

บทที่ 2

ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายต่างประเทศ

ในบทที่ 2 นี้ ผู้เขียนจะนำเสนอความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายต่างประเทศ โดยจะทำการศึกษาคำความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทยเป็นบทที่ 3 เนื่องจากในการศึกษากฎหมายเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายที่ชัดเจนซึ่งจะสามารถอธิบายให้เห็นถึงประเด็นปัญหาของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตได้อย่างเป็นระบบ ดังนั้น การศึกษากฎหมายต่างประเทศก่อนจะช่วยเป็นแนวทางในการพิจารณาและเข้าใจเนื้อหาสาระ รวมถึงวิธีการนำกฎหมายมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น อีกทั้งในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในต่างประเทศได้มีการบัญญัติเอาไว้อย่างชัดเจน การนำเสนอกฎหมายต่างประเทศก่อนจึงช่วยให้เห็นถึงตัวอย่างของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่บังคับใช้กันในปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลต่อการศึกษาระดับต้นดังกล่าวให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น

ดังนั้น ในบทนี้ผู้เขียนจึงนำเสนอความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายต่างประเทศ แล้วจะนำเสนอความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทยเป็นบทต่อไป

2.1 ความนำ

สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นการก่อความสัมพันธ์ในระยะยาว โดยการทำสัญญาซึ่งเมื่อได้ทำขึ้นแล้วมีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญานั้น ยืนอยู่บนฐานของหลักเสรีภาพในการทำสัญญาแต่เพียงอย่างเดียวโดยไม่มีกฎหมายมาคุ้มครองคู่สัญญาที่เกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม จึงเป็นเรื่องที่ควรนำมาพิจารณาและนำมาศึกษาให้เกิดความชัดเจน อีกทั้ง ควรคำนึงถึงปัญหาที่อาจเกิดขึ้นจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตด้วย โดยในกฎหมายต่างประเทศได้มีการบัญญัติกฎหมายเพื่อมาควบคุมในเรื่องของการทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเพราะเมื่อสังคมและเทคโนโลยีก้าวไกลขึ้น กฎหมายที่ใช้บังคับกับสัญญาในลักษณะต่างๆก็ควรจะต้องมีความเท่าทันกับสังคม

ดังนั้น การศึกษากฎหมายของต่างประเทศจะช่วยให้เห็นภาพรวมได้มากยิ่งขึ้น โดยผู้เขียนได้ทำการศึกษาลักษณะกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมาย Civil Law โดยเลือกศึกษาจากกฎหมายอิตาลี กฎหมายเยอรมันและกฎหมายญี่ปุ่น เนื่องจากทั้งสามประเทศนี้เป็นระบบกฎหมาย Civil Law เหมือนกับประเทศไทยและได้บัญญัติกฎหมายในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ในตัวบทชัดเจน อีกทั้ง ในกฎหมายเรื่องสัญญาของประเทศไทยก็ได้คัดลอกตัวอย่างมาจากกฎหมายญี่ปุ่นและกฎหมายเยอรมัน ทำให้สามารถศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตได้อย่างเป็น

ระบบ ซึ่งจากการศึกษากฎหมายอิตาลีพบว่า กฎหมายอิตาลีแบ่งลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้เป็น 2 กลุ่ม โดยมีลักษณะและผลทางกฎหมายที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนี้ ยังได้ศึกษาสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามกฎหมายเยอรมัน ซึ่งจะเห็นได้ว่ากฎหมายเยอรมันนอกจากจะได้อำหนดลักษณะและผลของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ยังได้กำหนดในเรื่องของแบบของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ว่า สัญญานั้นจะสมบูรณ์และใช้บังคับได้จะต้องทำเป็นแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น แสดงให้เห็นว่ากฎหมายเข้ามามีบทบาทในการควบคุมสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเช่นกัน และในกฎหมายญี่ปุ่นก็ได้บัญญัติเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ โดยได้กำหนดถึงลักษณะและผลของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต นอกจากนี้ในกฎหมายญี่ปุ่นมีประเด็นที่น่าสนใจในกรณีที่ว่า หากความตายของเจ้าหนี้ในสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นมีสาเหตุมาจากลูกหนี้ที่จะต้องเป็นฝ่ายรับผิดชอบ กฎหมายญี่ปุ่นเปิดโอกาสให้เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้มีทางเลือก 2 ประการ ประการแรก คือ ขอเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตโดยให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมและสามารถเรียกค่าเสียหายได้ ประการที่สอง คือ ขอให้สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนี้ยังดำเนินต่อไป โดยให้ศาลเป็นผู้กำหนดระยะเวลาของสัญญานี้ตามที่ศาลเห็นสมควร ซึ่งการที่บัญญัติทางเลือกเอาไว้ในกฎหมายเช่นนี้เป็นข้อดีเนื่องจากกฎหมายดังกล่าวสามารถเป็นแนวทางช่วยแก้ไขปัญหาของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นในสังคม

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าปัญหาของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นปัญหาที่น่าสนใจและมีความสำคัญทำให้ผู้เขียนต้องศึกษาค้นคว้ากฎหมายของประเทศต่างๆ เพราะหากไม่มีกฎหมายมาควบคุมคู่สัญญาเลยอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้และอาจส่งผลกระทบต่อเป็นวงกว้างได้ หากคู่สัญญามีจำนวนมากทำให้ผู้เขียนต้องศึกษาถึงปัญหาดังกล่าวอย่างละเอียด เพื่อพิจารณาและหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นให้เหมาะสมที่สุดโดยอาศัยกฎหมายเป็นเครื่องมือ

2.2 ความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายอิตาลี

เนื่องจากอิตาลีเป็นประเทศในระบบกฎหมาย Civil Law การศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายอิตาลี จึงมีประโยชน์ต่อการศึกษาและการนำไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาปัญหาสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย ในกฎหมายอิตาลีนั้น เดิมมีการแยกประมวลกฎหมายแพ่งกับพาณิชย์ออกจากกัน แต่ต่อมาได้มีการปรับปรุงแก้ไขและประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลี ค.ศ. 1942 โดยรวมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เข้าด้วยกัน ซึ่งแตกต่างจากประเทศอื่นที่ใช้กฎหมายระบบ Civil Law อย่างมาก ที่มีจะแยกประมวลกฎหมายพาณิชย์ออกไป¹ โดยจุดมุ่งหมายคือการปรับแนวคิดและมุมมองของกฎหมายแพ่งและเอกชนทั้งระบบให้เป็นแบบ

¹ Michael H. Whincup, *Contract Law and Practice : The English System and Continental Comparison*, 2nd ed. (Deventer: Kluwer Law and Taxation, 1992), p. 1.

พาณิชย์ ดังนั้น หลักคิดเกี่ยวกับการค้าพาณิชย์จึงเป็นหลักการสำคัญของประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีในปัจจุบัน² ทำให้มีลักษณะเป็นประมวลกฎหมายเชิงเทคนิคมากกว่าเชิงหลักการ³

อีกทั้ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีมีการบัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไว้ค่อนข้างละเอียด ผู้เขียนจึงเห็นควรทำการศึกษากฎหมายอิตาลีเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับกฎหมายไทยต่อไป

2.2.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายอิตาลี

กฎหมายอิตาลีได้มีการบัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งของอิตาลี โดยอยู่ในเรื่องของเอกเทศสัญญา ซึ่งกฎหมายอิตาลีได้จัดกลุ่มประเภทของสัญญาเอาไว้หลายกลุ่ม⁴ เช่น สัญญาที่มีความเสี่ยง (Contingency and Aleatory Contracts) สัญญาให้ (Gratuitous Contracts) สัญญาที่มีการเปลี่ยนแปลงหน้าที่ของเจ้าหนี้และลูกหนี้ (Contracts that modify obligations for obligor and obligee) สัญญาให้บริการ (Contracts for Services) สัญญาที่เกี่ยวกับธนาคาร (Bank Contracts) สัญญาจ้างแรงงาน (Employment Contracts) โดยกลุ่มของสัญญาที่มีความเสี่ยง คือ ในสัญญาแต่ละสัญญาจะต้องแบกรับความเสี่ยง ซึ่งความเสี่ยง คือ เราไม่รู้ว่า จะเกิดเหตุการณ์ดังกล่าวที่ตกลงไว้ในสัญญาขึ้นมาเมื่อไหร่ ยกตัวอย่างเช่น เมื่อได้ซื้ออาคารมาต่อมา ในภายหลังกฎหมายกำหนดให้ต้องรับภาระภาษีที่หนักขึ้นสำหรับอาคารนั้น หรือ ผู้ซื้อหุ้นได้ซื้อหุ้นในบริษัทแห่งหนึ่ง วันต่อมาราคาหุ้นของบริษัทนั้นร่วงลงมาเพราะตลาดขาดความเชื่อมั่นในบริษัทนั้น หรือ อาจจะเป็นการซื้อม้าแข่งมาเพื่อลงแข่ง ต่อมา ม้า นั้นป่วยและตายลงอย่างไม่ทราบสาเหตุ⁵

การวางแผนในการเข้าทำสัญญาที่มีความเสี่ยงนั้น คู่สัญญาจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างความได้เปรียบหรือเสียเปรียบที่ว่าในระหว่างการดำเนินการทางเศรษฐกิจอาจจะมีเหตุการณ์ใดที่เข้ามาขัดขวาง หรือเกิดสถานการณ์ที่มีความเสี่ยงเกิดขึ้น โดยเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดหมายนี้ (Contingency)⁶ จะถูกเฉลี่ยระหว่างคู่สัญญา

² Mauro Cappelletti, John Henry Merryman, and Joseph M. Perillo, *The Italian Legal System an Introduction* (Stanford, California: Stanford University Press, 1967), pp. 226-227.

³ G. Leroy Certoma, *The Italian Legal System* (London: Butterworths, 1985), p. 315.

⁴ Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich, *Italian Private Law* (New York: Routledge-Cavendish, 2007), pp. 204-214.

⁵ Ibid., p. 204.

⁶ เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดหมาย (Contingency) สามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท

ประเภทแรก คือ เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดหมายทางเศรษฐกิจ (Economic Contingency) หมายถึง เหตุการณ์ที่เป็นความเสี่ยงที่แฝงอยู่ในทุกๆ การตกลงหรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น ภาระหน้าที่ของผู้ประกอบการ หรือ การกระทำที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น

นอกจากนี้ กลุ่มของสัญญาที่มีความเสี่ยงยังรวมถึง สัญญาประกันภัย (Insurance Policies) สัญญาการพนันและขันต่อ (Gaming and Betting) สัญญาให้เงินประจำปีตลอดชีวิต (Perpetual Annuity)⁷ และสัญญาให้รายไต่ยังชีพตลอดชีวิต (Life Annuity)⁸

สัญญาประกันภัย ตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศอิตาลีในมาตรา 1882 บัญญัติเอาไว้ว่า “สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาที่ผู้รับประกันภัย สัญญาว่าจะจ่ายเบี้ยประกันภัยเพื่อชดเชยความเสียหายซึ่งได้ทำประกันภายในขอบเขตที่ได้ตกลงกันไว้ สำหรับความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยมีสาเหตุมาจากอุบัติเหตุ หรือสัญญาที่ผู้รับประกันภัยสัญญาว่าจะจ่ายเงินก่อนหรือจ่ายเป็นเงินรายปี ในกรณีที่เป็นการประกันโดยมีเงื่อนไขในการทรงชีพ”⁹ สัญญาประกันภัยมีรูปแบบมาตรฐานเป็นบริษัทที่รับประกันภัยแก่ลูกค้า โดยผ่านตัวแทน ซึ่งเป็นความสมัครใจในการเข้าทำสัญญาที่อยู่บนฐานของความเสียหายของเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต เช่น ทรัพย์สินถูกไฟไหม้ หรือเพลิงไหม้เข้ามาจำกัด หรือขับรถชนคนเดินถนน โดยผู้ทำประกันมีสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยเป็นเงินก้อนหรือได้รับเงินเป็นงวดๆ จากเงินทั้งหมด การทำประกันภัยเป็นทางเลือกส่วนบุคคลว่าจะทำหรือไม่ทำก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณีเพื่อประโยชน์สาธารณะกฎหมายได้บังคับให้ทำประกันภัย เช่น ประกันภัยรถยนต์และประกันภัยทางทะเล นอกจากนี้ สามารถแบ่งประเภทของประกันภัยได้อีก ยกตัวอย่างเช่น ประกันวินาศภัย ประกันภัยความรับผิด ประกันชีวิต เป็นต้น

ประกันวินาศภัย (Insurance against loss) ครอบคลุมถึง ความเสี่ยงที่จะสูญเสียสินค้า ทรัพย์สิน หรือความคาดหวัง ยกตัวอย่างเช่น โคนไฟไหม้ หรือโดนขโมย โดยจำนวนเงินที่ผู้รับประกันจะต้องจ่ายนั้นจะไม่เกินเพดานสูงสุดที่ได้กำหนดไว้ โดยขึ้นอยู่กับเบี้ยประกันว่าลูกค้าจ่ายเบี้ยประกันแบบธรรมดาหรือแบบพิเศษ

ประกันภัยความรับผิดทางแพ่ง (Insurance against Civil Liability) ครอบคลุมถึง ความเสี่ยงจากความเสียหายที่เกิดกับบุคคลภายนอก ซึ่งเป็นผลมาจากการกระทำที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ โดยจำนวนเงินที่ได้จ่ายให้ลูกค้ามีปริมาณสัมพันธ์กับความเสียหายที่เกิดขึ้น ในกรณีที่ทำประกันภัยเกี่ยวกับยานพาหนะหรือเรือ บุคคลภายนอกสามารถเรียกร้องได้โดยตรงจากผู้รับประกัน

ประเภทที่สอง คือ เหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่ได้คาดหมายทางกฎหมาย (Economic Contingency) คือ ความเสี่ยงว่ากฎหมายอาจจะเข้ามาขัดขวางหรือกระทบกับผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งผู้มีส่วนได้เสียอาจจะเป็นคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง หรือผู้กระทำผิดหรือเหยื่อของการละเมิดนั้นก็ได้ โปรดดู Ibid., pp. 204-205.

⁷ Perpetual Annuity คือ สัญญาให้เงินประจำปีตลอดชีวิต ต่อไปในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะใช้เป็นคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

⁸ Life Annuity คือ สัญญาให้รายไต่ยังชีพตลอดชีวิต ต่อไปในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะใช้เป็นคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

⁹ Italian Civil Code Article 1882 Notion. “Insurance is a contract whereby the insurer, on the payment of a premium, binds himself to compensate the insured, within the limits agreed upon, for damage caused to the insured by an accident, or to pay a principal sum or an annuity upon the happening of an event contingent upon human life.”

ประกันชีวิต (Life Insurance) ในอีกแง่หนึ่งเป็นการมองการณ์ไกลและเตรียมไว้สำหรับการตาย โดยผู้รับประกันภัยจะต้องจ่ายเงินก้อนหนึ่งหรือจ่ายเป็นงวดๆ ให้แก่ผู้รับผลประโยชน์ที่ได้กำหนดเอาไว้ในกรมธรรม์ แต่หากมิได้ระบุชื่อผู้รับผลประโยชน์เอาไว้ ผู้รับประกันภัยก็ต้องจ่ายให้แก่ทายาทของผู้เอาประกันแทน¹⁰

สัญญาการพนันและขันต่อ ตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศอิตาลีในมาตรา 1933 บัญญัติเอาไว้ว่า “การพนันและขันต่อไม่ก่อให้เกิดหนี้ใดๆ แม้แต่ในกรณีที่การพนันและขันต่อนั้นไม่ได้ถูกห้ามตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม ฝ่ายที่แพ้พนันไม่สามารถเรียกเงินเดิมพันที่ได้จ่ายไปด้วยความสมัครใจคืนได้ หากไม่ได้เกิดจากการฉ้อโกง การเรียกให้คืนเงินจะทำได้ในกรณีที่ฝ่ายที่แพ้พนันเป็นบุคคลที่ไร้ความสามารถ”¹¹ โดยสัญญาการพนันและขันต่อที่อยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีนี้มีเฉพาะตามที่กฎหมายได้บัญญัติเอาไว้เท่านั้น การพนันขันต่อไม่ก่อให้เกิดหนี้ใดๆ ฝ่ายลูกหนี้ที่แพ้พนันไม่สามารถเรียกเงินเดิมพันที่ได้จ่ายไปแล้วคืนได้ อีกทั้งผู้ชนะการพนันก็ไม่สามารถบังคับให้ผู้แพ้จ่ายหนี้พนันนั้นได้ การพนันที่ถูกต้องจะต้องเล่นพนันในสถานที่ซึ่งได้จัดไว้ให้เท่านั้น หากไปเล่นการพนันนอกสถานที่จะถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายและต้องรับโทษทางอาญา นอกจากนี้ผู้ที่ถูกรางวัลสลากกินแบ่งหรืออย่างอื่นอันมีลักษณะคล้ายกับเป็นการแข่งขันตามที่กฎหมายได้อนุญาต ผู้ชนะมีสิทธิที่จะได้รับเงิน โดยใช้กฎเกณฑ์เดียวกันนี้บังคับกับการแข่งขันกีฬาด้วย¹²

ในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต กฎหมายอิตาลีได้บัญญัติชื่อเอาไว้ว่า Rendita¹³ หรือแปลเป็นภาษาไทยได้ว่า “รายได้” ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ประการแรก คือ Perpetual Annuity อยู่ใน Chapter 18 และประการที่สอง คือ Life Annuity อยู่ใน Chapter 19 โดยความเสี่ยงเกิดจากความไม่แน่นอนในความได้เปรียบเสียเปรียบทางเศรษฐกิจในการจ่ายเงิน ซึ่งอายุของบุคคลในสัญญาเป็นหนึ่งในความเสี่ยงเนื่องจากเราไม่ทราบว่าบุคคลนั้นจะมีชีวิตถึงเมื่อไหร่ ส่วนความเสี่ยงอื่นๆจะเกี่ยวกับจำนวนเงินที่จะต้องจ่ายและการเสื่อมของมูลค่าของเงิน นอกจากนี้ ในสัญญา Life Annuity เป็นสัญญาที่มีความเสี่ยงเพราะเมื่อทำสัญญาขึ้นมาแล้วไม่สามารถเลิกสัญญาได้ แม้ว่าต่อมาการชำระหนี้นั้นอาจกลายเป็นภาระแก่ลูกหนี้อย่างยิ่ง¹⁴ ซึ่งวิทยานิพนธ์เล่มนี้มุ่งศึกษาถึงสัญญาที่

¹⁰ Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich, *Italian Private Law*, p. 205.

¹¹ Italian Civil Code Article 1933 Non-actionability. “No action can be brought to collect claims deriving from gambling or wagers, even in the case of games or wagers which are not prohibited by law.

However, a loser cannot recover what he was voluntarily paid following the outcome of a game or wager in which there has been no fraud. Recovery is always allowed if the loser is a person lacking capacity.

¹² Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich, *Italian Private Law*, p. 205.

¹³ Rendita คือ รายได้ ต่อไปในวิทยานิพนธ์เล่มนี้จะใช้เป็นคำศัพท์ภาษาอังกฤษ

¹⁴ Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich, *Italian Private Law*, p. 206.

ผูกพันตลอดชีวิต คือ Perpetual Annuity และ Life Annuity เท่านั้น ไม่ได้ศึกษาถึงสัญญาประกันภัย สัญญาประกันชีวิต เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไม่ได้เข้าข่ายของสัญญาประกันภัย แต่ได้แยกออกเป็นสัญญาอีกลักษณะหนึ่งแยกออกมา ดังที่เห็นได้จากประมวลกฎหมายแพ่งของอิตาลี ที่ได้แยกสัญญานี้ออกมาโดยเฉพาะ

“Rendita” พื้นฐานมาจากประมวลกฎหมายแพ่งของอิตาลี บัญญัติอยู่ใน มาตรา 1861 ถึง มาตรา 1881 โดยแยกออกเป็น 2 แบบ คือ 1. Perpetual Annuity หรือ La rendita perpetua และ 2. Life Annuity หรือ La rendita vitalizia¹⁵ โดยทั้งสองแบบมีการเกิด โครงสร้าง และหน้าที่ของสัญญาที่ต่างกัน ซึ่ง Rendita ทั้งสองแบบนี้กำเนิดมานานตั้งแต่สมัยโรมันและมาแพร่หลายในช่วงยุคกลาง เนื่องจากเงื่อนไขทางเศรษฐกิจและสังคมทำให้สัญญาแบบ Rendita นี้ได้รับความนิยมและมีการพัฒนาขึ้นเป็นพิเศษ ซึ่งในยุคกลางนั้นการโอนอสังหาริมทรัพย์หรือเงินทุนเพื่อก่อสิทธิเป็นระยะเวลาหนึ่งเป็นที่นิยมในชนชั้นกลาง เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจจากอสังหาริมทรัพย์ที่เขาเป็นเจ้าของได้ หรือในบางครั้งพวกเขากลัวว่าอาจมีข้อห้ามในเรื่องของการกู้ยืมที่จะกระทบต่อการขอกู้ยืมหรือเรื่องของการดอกเบี้ย จึงนิยมทำสัญญาแบบ Rendita

(ก) สัญญาให้เงินประจำปีตลอดชีวิต (Perpetual Annuity)

อยู่ใน Chapter 18 มาตรา 1861 ถึง มาตรา 1871 โดยสัญญา Perpetual Annuity มีลักษณะเป็นสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งสัญญาที่จะให้เงินประจำปีตลอดชีวิตแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก เพื่อแลกกับการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือเงินทุนอื่น เพื่อให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกมีสิทธิที่จะได้รับเงินประจำปีตลอดชีวิต โดยจ่ายเป็นงวดๆหรือจ่ายเป็นสังกมทรัพย์ในปริมาณที่แน่นอน¹⁶ เมื่อคู่สัญญาตายไปแล้วทายาทสามารถรับช่วงต่อได้ เป็นสัญญาที่ไม่สิ้นสุดมีผลผูกพันตลอดไปและทายาทสามารถรับช่วงต่อในสัญญานี้ได้ทั้งสองฝ่าย¹⁷ แต่หากอยากเลิกสัญญาก็สามารถทำได้โดยทำตามขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยลูกหนี้ต้องโอนอสังหาริมทรัพย์หรือโอนเงินทุนคืนแก่เจ้าหนี้ ซึ่งรวมถึงดอกเบี้ยที่ได้มาจากทรัพย์นั้นหรือดอกเบี้ยตามกฎหมายเข้าไปด้วย ถ้าหากมีการจ่ายเงินล่าช้าหรือไม่ได้มีการเตรียมไว้ซึ่งหลักประกันตามที่ได้ตกลงกันไว้¹⁸ สมัยก่อนจะอ้างถึงสิทธิที่จะได้ดอกเบี้ยเป็นโควต้าหรือเป็นจำนวนที่แน่นอน เนื่องจากการโอนที่ดินซึ่งให้เปล่า

¹⁵ Francesco Macioce, "Rendita," in *Enciclopedia Giuridica* 26 (1991): 1-3. ในส่วนนี้ได้รับความอนุเคราะห์คำแปลโดย ศ.ดร.ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์

¹⁶ สังกมทรัพย์ซึ่งโดยปกติอาจใช้ของอื่นอันเป็นประเภทและชนิดเดียวกันมีปริมาณเท่ากันแทนได้ เช่น ข้าวสาร ไร่ น้ำตาล เป็นต้น

¹⁷ Francesco Macioce, "Rendita," *Enciclopedia Giuridica* 26 : 3.

¹⁸ Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich, *Italian Private Law*, p. 206.

หรือเป็นการโอนเพราะมีค่าตอบแทนก็ตาม บุคคลที่โอนจะได้สิทธิในการได้รับเงินประจำปีตลอดชีวิตเป็นการตอบแทน

ยกตัวอย่างลักษณะของสัญญาดังกล่าว เช่น ถ้า อ. โอนอสังหาริมทรัพย์ให้ ก. แทนที่ ก. จะจ่ายเงินก้อนให้ อ. แต่ ก. อาจจะให้เงินจำนวนหนึ่งเป็นรายปีไปเรื่อยๆแก่ อ. หรือ ทายาทของ อ. ก็ได้

ยกตัวอย่างเช่น อ. ให้ที่ดินซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์หนึ่งแปลง หรือให้เงินซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์จำนวนหนึ่งแก่ ก. โดย ก. มีภาระที่ต้องตอบแทนเป็นรายปี ด้วยดอกผลของทรัพย์สินที่ได้จาก อ. นั้นให้กับสถาบันการกุศล

ลักษณะความผูกพันของ Perpetual Annuity นี้ไปเปรียบเสมือนความผูกพันในทางหนี้ที่ต้องจ่ายค่าตอบแทนไปเรื่อยๆ ดังนั้น ในปัจจุบัน Perpetual Annuity จึงไม่ค่อยนิยมใช้กันและไม่ค่อยพบหลักการนี้ในคำพิพากษาของศาล แต่ได้มีการศึกษาเรื่องนี้บนฐานของหนี้โดยเฉพาะหนี้ในความสัมพันธ์ที่มีระยะเวลา¹⁹

(ข) สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต (Life Annuity)

อยู่ใน Chapter 19 มาตรา 1872 ถึง มาตรา 1881 เป็นสัญญาที่จะให้รายได้ยังชีพตอบแทนตลอดชีวิต เพื่อแลกกับการที่เจ้าหนี้ต้องโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือเงินก้อนหนึ่งให้แก่ลูกหนี้ โดยลูกหนี้สามารถให้ค่าตอบแทนเป็นสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ หรือเป็นเงินก้อนหนึ่งก็ได้ ซึ่งหนี้ที่ให้รายได้ตอบแทนมีอยู่ครบเท่าที่บุคคลที่กำหนดยังมีชีวิตอยู่ โดยบุคคลในที่นี้อาจเป็นคู่สัญญาหรือบุคคลอื่นก็ได้ เมื่อบุคคลที่กำหนดไว้ได้เสียชีวิตลงสัญญาก็เป็นอันยุติ Life Annuity เป็นสัญญาที่มีระยะเวลาที่จำกัดคือมีเวลาสิ้นสุดของสัญญา แม้ไม่รู้ว่าเวลานั้นจะมาถึงเมื่อไหร่ แต่อย่างไรสักวันหนึ่งก็ต้องมาถึงและเมื่อมาถึงแล้วสัญญานี้ก็เป็นอันยุติไป สัญญาประเภทนี้เมื่อทำแล้วไม่สามารถเลิกสัญญาได้

ในปัจจุบัน Life Annuity เป็นที่นิยมและแพร่หลายมากกว่าเนื่องจากมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับความสัมพันธ์ทางหนี้ โดย Life Annuity มีลักษณะเป็นกฎหมายที่เป็นหลักทั่วไป ดังนั้น สัญญาอะไรก็ตามที่ไม่ตกอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายเฉพาะก็จะมาใช้หลักของ Life Annuity นอกจากนี้ ในกฎหมายอิตาลีได้วางกรอบหลักเกณฑ์ในความสัมพันธ์ต่างๆของ Life Annuity อยู่ในกฎหมายพิเศษด้วย เช่น สัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอกก็มีฐานทางกฎหมายมาจากเรื่อง Life Annuity

¹⁹ Francesco Macioce, "Rendita," *Enciclopedia Giuridica* 26 : 3-7.

Life Annuity สามารถเกิดได้หลายแบบ เช่น อาจมาจากสัญญาที่มีค่าตอบแทน การให้โดยเสนาหา พินัยกรรม สัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก สัญญาประกันชีวิต สัญญาแบ่งมรดก คำมั่นฝ่ายเดียว คำสั่งของศาล เป็นต้น

Life Annuity จำนวนมากที่กำหนดไว้ในเรื่องของ กองทุน ประกันสังคม ประกันชีวิต มีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ แต่อย่างไรก็ตามเหตุผลพิเศษที่มามีความสำคัญของ Life Annuity คือ เรื่องของค่าเงินที่ไม่แน่นอน เพราะส่งผลให้เจ้าหนี้ต้องรับภาระมากขึ้นไป โดยเจ้าหนี้ อ้าวว่ารายได้ตอบแทนที่เขาได้รับไม่ได้สัดส่วนกับสิ่งที่เขาได้จ่ายให้กับลูกหนี้ โดยประเทศอิตาลีได้ออกกฎหมายเมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1953 เลข 90 โดยกฎหมายฉบับนี้ได้กล่าวถึงการปรับค่าเงินใน Life Annuity เพื่อให้มีความสมดุลกับช่วงเวลาที่ลูกหนี้ต้องจ่ายรายได้ตอบแทนให้กับเจ้าหนี้ คือ เมื่อเวลาผ่านไป ค่าเงินก็มีความเปลี่ยนแปลง ดังนั้น เจ้าหนี้ผู้ที่ได้รับรายได้ตอบแทนเป็นฝ่ายเสียเปรียบ เนื่องจาก เจ้าหนี้ได้รับเงินเป็นจำนวนเท่าเดิมตามที่ตกลงกันไว้ในสัญญาตอนแรก ในขณะที่ต่อมาเงินเพื่อขึ้น เงินจำนวนเท่าเดิมก็อาจไม่เพียงพอแล้ว²⁰

ยกตัวอย่างเช่น ข้าราชการเมื่อเกษียณสมัยก่อนเขาจะได้เงินเดือนเดือนละ 10,000 บาท ซึ่งสมัยก่อนถือว่าเงิน 10,000 บาท สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสะดวกสบาย แต่ในปัจจุบันเงินเพื่อขึ้น หากยังได้เดือนละ 10,000 บาทอยู่ก็อาจไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพในยุคปัจจุบันแล้ว

(ค) ความเหมือนกันของสัญญาให้เงินประจำปีตลอดชีวิต (Perpetual Annuity) และสัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต (Life Annuity)

แม้ว่า Annuity ทั้งสองประเภทนี้ถึงจะมีโครงสร้างและหน้าที่ซึ่งแตกต่างกัน แต่ก็มีลักษณะบางอย่างที่เหมือนกันอยู่ 4 ประการ

(1) วัตถุประสงค์ในการปฏิบัติการชำระหนี้ ซึ่งต้องเป็นเงินจำนวนหนึ่ง หรือเป็นสังกมทรัพย์จำนวนหนึ่งที่แน่นอน

(2) ลักษณะของการปฏิบัติการชำระหนี้จะต้องกระทำในช่วงเวลาอันเป็นปกติ หรือชำระหนี้เป็นระยะๆ²¹ เช่น อาจเป็นรายเดือน หรือรายปี โดยเป็นความสัมพันธ์ที่มีการปฏิบัติการชำระหนี้มากกว่าหนึ่งครั้ง คือในการปฏิบัติการชำระหนี้ครั้งนั้นไม่มีการหยุดช่วงเวลา เนื่องจากต้องกระทำไปเรื่อยๆ เช่น เรื่องการเช่า ผู้เช่าก็ใช้สอยทรัพย์สินที่ได้เช่ามาไปเรื่อยๆ โดยมีการปฏิบัติการ

²⁰ Ibid., pp. 7-12.

²¹ การปฏิบัติการชำระหนี้เป็นระยะๆของ Perpetual Annuity และ Life Annuity อาจถูก ยึด โอน หรืออายัดได้ เนื่องจากเป็นสิทธิเรียกร้องและหากมีการเลิกสัญญาจะนำไปใช้กับของประมวลกฎหมายแพ่งของอิตาลี คือ ใช้กับสัญญาที่มีการปฏิบัติการชำระหนี้เป็นระยะๆการเลิกสัญญาจะไม่ผลย้อนหลังแต่จะมีผลไปในอนาคตเท่านั้นและไม่คืนการชำระหนี้ที่ได้กระทำไปแล้ว

ชำระหนี้ คือ การจ่ายค่าเช่าเป็นระยะๆ ทำครั้งหนึ่งแล้วจบไป พอเดือนหน้าก็ชำระค่าเช่าอีกครั้งหนึ่ง ไปเรื่อยๆจนกว่าจะหมดสัญญาเช่า

(3) ลักษณะของบุคคลที่เข้ามาเกี่ยวข้องที่ก่อให้เกิดสิทธิเรียกร้องทางหนี้เหมือนกันและไม่ได้สร้างความผูกพันบนที่ดิน คือเป็นสิทธิที่ให้แก่คู่สัญญา ไม่ใช่สิทธิที่ติดกับตัวอสังหาริมทรัพย์²²

(4) ลักษณะของสัญญาทั้งสองชนิดจะต้องมีองค์ประกอบในเรื่องของความเสี่ยง คือ ความเสี่ยงเป็นสาระสำคัญ แต่ก็เฉพาะในส่วนของ Rendita ที่มีค่าตอบแทนเท่านั้น ถ้า Rendita ที่ไม่มีค่าตอบแทนจะไม่มีเรื่องความเสี่ยงให้เอาเรื่องให้โดยเสนาหาเข้ามาเป็นฐาน

ตามคำพิพากษาของศาลอิตาลีการขาดองค์ประกอบของความเสี่ยงมี 2 รูปแบบ คือ แบบที่ 1 เมื่อจำนวนของ Rendita ต่ำกว่าหรือเท่ากับดอกผลของทรัพย์สินที่โอนให้ตอบแทนหรือสูงกว่าถึงขนาดว่าสิ่งที่เจ้าหนี้ได้ให้ไปกับสิ่งที่เจ้าหนี้จะได้รับคืนมานั้นมันไม่ได้สัดส่วนกันอย่างร้ายแรง แบบที่ 2 คือ เมื่อคนที่ได้รับประโยชน์จาก Rendita คือ เจ้าหนี้ใน Rendita ได้ป่วยหนักในขณะที่ทำสัญญา หรือได้ตายภายในระยะเวลาอันสั้นหลังจากที่ได้ทำ Rendita แล้ว

²² ปัญหาทางทฤษฎีเกี่ยวกับลักษณะของ Rendita ว่าเป็นทางหนี้หรือทางทรัพย์สิน เป็นปัญหาตั้งแต่ ปี ค.ศ. 1865 ได้ถูกแก้ไข ในมาตรา 1861 ของประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีฉบับปัจจุบัน ซึ่งยืนยันว่า Rendita เป็นเพียงสิทธิเรียกร้องทางหนี้และไม่ได้ก่อความผูกพันบนที่ดิน เนื่องจากเป็นสิทธิที่ให้กับคู่สัญญาไม่ใช่สิทธิที่ติดกับตัวอสังหาริมทรัพย์

ข้อสรุปในทางทฤษฎีก็คือว่าลักษณะของ Rendita เป็นเรื่องทางหนี้ไม่ใช่เรื่องทางทรัพย์สิน

1. ลูกหนี้ของ Rendita ไม่สามารถปลดเปลื้องตัวเองออกจากหนี้ได้ แม้ลูกหนี้จะทอดทิ้งที่ดินหรือทรัพย์สินไปก็ตาม หนี้ก็ยังคงมีอยู่

2. เจ้าหนี้จะได้รับการประกันในทางทรัพย์สินเฉพาะเพียงแต่มีการจดจำนองบนที่ดินเท่านั้น

3. Rendita อยู่ภายใต้กรอบอายุความ 10 ปี

4. การโอน Rendita ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ในเรื่องของการโอนสิทธิเรียกร้อง

5. Rendita ไม่ระงับไป แม้ว่าที่ดินที่ได้โอนให้ไปจะเสื่อมเสีย หรือมีคนไปครอบครองทรัพย์สินในที่ดินนั้นก็ตาม หนี้ในการปฏิบัติตาม Rendita นี้ก็ยังมีอยู่

6. บุคคลภายนอกที่ซื้อที่ดินนี้ไปไม่มีความผูกพันที่ต้องจ่าย Rendita เนื่องจาก Rendita นั้นผูกติดอยู่กับคนที่เช่าหนี้ ไม่ได้ผูกติดกับตัวทรัพย์สิน

7. Rendita ต้องการแบบที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่ต้องมีการจดทะเบียนเพื่อโฆษณา เนื่องจากกฎหมายอิตาลีแยกระบบแบบและระบบทะเบียนออกจากกัน ระบบแบบเมื่อทำแล้วสัญญาสมบูรณ์กรรมสิทธิ์โอน กรรมสิทธิ์ได้มาโดยสัญญามิใช่ได้จากการจดทะเบียน ส่วนระบบทะเบียนมีไว้เพื่อการโฆษณาและเพื่อยกชั้นผู้ต่อบุคคลภายนอก

8. นอกจากนี้ยังมี Rendita แบบอื่นที่ไม่ใช่ Rendita perpetua กับ Rendita vitalizia เช่นมี Rendita ที่มาจากการให้โดยเสนาหา Rendita ที่มาจากการให้โดยเหตุแห่งความตายซึ่งไม่ใช่พินัยกรรม Rendita ที่มาจากโมดัส (Modus) Rendita ที่มาจากสัญญาประนีประนอมยอมความ Rendita ที่มาจากสัญญาแบ่งมรดก Rendita ที่มาจากคำมั่นที่ทำต่อสาธารณะชน Rendita ที่มาจากพินัยกรรม เป็นต้น แสดงให้เห็นว่ามีวิธีในการสร้างความสัมพันธ์ได้หลายวิธี อันเป็นเรื่องของนิติกรรมบนฐานของหลักอิสระในทางแพ่ง โปรดดู Francesco Macioce, "Rendita," *Enciclopedia Giuridica* 26 : 2-3.

2.2.2 บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศไทย ค.ศ. 1942 (The Italian Civil Code ค.ศ. 1942)²³

ในการศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศไทย ค.ศ. 1942 เนื่องจากประมวลกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ 2 ลักษณะ คือ แบบที่ 1 Perpetual Annuity อยู่ใน Chapter 18 ตั้งแต่มาตรา 1861 ถึง 1871 และแบบที่ 2 อยู่ใน Chapter 19 ตั้งแต่มาตรา 1872 ถึง 1881

2.2.2.1 สัญญาให้เงินประจำปีตลอดชีวิต (Perpetual Annuity)

(ก) ลักษณะของสัญญา

ลักษณะของสัญญา Perpetual Annuity ตามมาตรา 1861 ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งสัญญาที่จะให้เงินประจำปีตลอดชีวิตแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอก เพื่อแลกกับการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือเงินทุนอื่น เพื่อให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกมีสิทธิที่จะได้รับเงินประจำปีตลอดชีวิต โดยจ่ายเป็นงวดๆหรือจ่ายเป็นสังฆทรัพย์ในปริมาณที่แน่นอน ซึ่งสัญญาที่จะให้เงินประจำปีตลอดชีวิตแก่คู่สัญญาสามารถกำหนดเป็นการโอนไม่มีค่าตอบแทนของอสังหาริมทรัพย์หรือเงินทุนอื่นก็ได้”²⁴

นอกจากนี้ ตามมาตรา 1869 ได้กล่าวว่า “สามารถนำหลักเกณฑ์ของ Perpetual Annuity นำไปใช้กับการปฏิบัติชำระหนี้รายปีประเภทอื่นได้ ไม่จำเป็นว่าฐานในการทำจะต้องมาจากสัญญาเท่านั้น เช่น มาจากพินัยกรรมก็ได้”²⁵ เนื่องจากกฎหมายอิตาลีไม่มีบทบัญญัติในเรื่องของนิติกรรม มีแต่บทบัญญัติเรื่องสัญญา ดังนั้น จึงนำหลักของสัญญามาใช้กับนิติกรรมด้วย

ทั้งนี้ตามบทบัญญัติมาตรา 1862 ได้กล่าวว่า “หากเป็นการโอนโดยมีค่าตอบแทนของอสังหาริมทรัพย์ให้นำบทบัญญัติเรื่องซื้อขายมาใช้บังคับ หากเป็นเรื่องของการโอนไม่

²³ อ้างอิงบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งอิตาลีฉบับภาษาอังกฤษจาก Mario Beltramo, *The Italian Civil Code*, trans. Mario Beltramo, Giovanni E. Longo, and John Henry Merryman (New York: Oceana Publications, 1969), pp. 461-464.

²⁴ Italian Civil Code Article 1861 Notion. “By a contract of perpetual annuity one party in exchange for the transfer to him of ownership of an immovable (812) or other capital, grants to another the right to receive in perpetuity periodic payments of a sum of money or of a certain quantity of other fungible things.

A perpetual annuity can also be established as a charge (733) on the gratuitous transfer of an immovable or other capital.”

²⁵ Italian Civil Code Article 1869 Other kinds of annuities. “The provisions of articles 1864,1865,1866,1867, and 1868 apply to any other annual performance in perpetuity, established by any transaction, including a will.”

มีค่าตอบแทนของอสังหาริมทรัพย์หรือเงินทุนอื่นๆให้นำบัญชีนิติเรื่องให้โดยเสน่หามาใช้บังคับ”²⁶

ในสัญญาแบบ Perpetual Annuity ตามมาตรา 1863 สามารถแบ่งประเภทได้ 2 ประเภท ได้แก่ “Real Annuity คือ การโอนอสังหาริมทรัพย์ และ Simple Annuity คือ การโอนเงินทุนอื่นๆหรือเงินก้อนหนึ่ง”²⁷ โดยสัญญาแบบ Simple Annuity ตามมาตรา 1864 ได้กำหนดไว้ว่า “สัญญาแบบ Simple Annuity ซึ่งเป็นการโอนเงินก้อนหนึ่งนั้น จะต้องมีการให้หลักประกันโดยการจำนองอสังหาริมทรัพย์ มิฉะนั้นสามารถเรียกเงินทุนที่ให้ไปแล้วกลับคืนมาได้”²⁸ แสดงว่า สัญญาแบบ Simple Annuity เมื่อเจ้าหนี้ได้ออนเงินทุนก้อนหนึ่งให้แก่ลูกหนี้ ลูกหนี้จะต้องหาหลักประกันมาให้แก่เจ้าหนี้โดยการจำนองอสังหาริมทรัพย์ มิฉะนั้นเจ้าหนี้สามารถเรียกเงินทุนที่ได้ให้แก่ลูกหนี้กลับคืนมาได้ การที่ให้ลูกหนี้หาหลักประกันมาให้แก่เจ้าหนี้ก็เพื่อป้องกันมิให้เจ้าหนี้เสียเปรียบ หากเจ้าหนี้ได้ออนเงินทุนไปให้แก่ลูกหนี้แล้วและลูกหนี้ไม่ยอมจ่ายเงินเป็นงวดๆตามสัญญา Perpetual Annuity

ในเรื่องของหลักประกันตาม มาตรา 1868 กล่าวว่า “นอกจากการบังคับการไถ่ถอนเกิดขึ้นในกรณีที่ลูกหนี้ล้มละลาย หลังจากโอนอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นหลักประกันสำหรับรายได้ยังชีพแล้ว ผู้รับโอนอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวได้ยอมรับหรือยืนยันว่าเต็มใจที่จะยอมรับว่าเป็นหนี้”²⁹ แสดงว่าผู้รับโอนไปซึ่งอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นหลักประกันในสัญญา Perpetual Annuity ได้ยอมรับว่าสังหาริมทรัพย์นั้นอาจจะถูกยึดคืนได้

มีข้อเสนอแนะสำหรับสัญญา Perpetual Annuity ตามมาตรา 1870³⁰

²⁶ Italian Civil Code Article 1862 Applicable rules. “A non-gratuitous transfer of an immovable (812) is subject to the rules established for sales

Gratuitous transfer of the immovable or other capital is subject to the rules established for gifts.”

²⁷ Italian Civil Code Article 1863 Real annuity and simple annuity. “An annuity established through the transfer of an immovable (812) is a real annuity. An annuity established through the transfer of other capital is a simple annuity.”

²⁸ Italian Civil Code Article 1864 Security for simple annuity. “A Simple annuity shall be secured by mortgage (2808) on and immovable (812); otherwise return of the capital can be demanded.”

²⁹ Italian Civil Code Article 1868 Redemption in case of insolvency of debtor. “Compulsory redemption also takes place in the event of insolvency of the debtor unless, after transfer of the immovable (812) which secured (1864) the annuity, the transferee of such immovable has assumed (1273) or declared that he is willing to assume the debt.”

³⁰ Italian Civil Code Article 1870 Acknowledgement. “The debtor of the annuity, or of any other annual performance that should or could continue for more than ten years, shall furnish at his expense to the creditor, on request, a new instrument (2720) after nine years from the date of the preceding one.”

กล่าวไว้ว่า “ลูกหนี้ของสัญญารายได้ยังชีพหรือการชำระหนี้เป็นอย่างอื่นที่มีลักษณะในการชำระหนี้เป็นประจำทุกปี ควรจะทำสัญญาต่อเนื่องกันมากกว่า 10 ปี ขึ้นไป”

ตามบทบัญญัติของมาตรา 1871 กล่าวไว้ว่า “บทบัญญัติในส่วนนี้ไม่นำไปใช้กับรายได้ยังชีพที่ออกโดยรัฐ³¹ เช่นนี้บทบัญญัติตามมาตรา 1861 ถึง มาตรา 1871 จะไม่ใช้บังคับกับสัญญารายได้ยังชีพที่รัฐบาลกำหนดขึ้น

สัญญา Perpetual Annuity เป็นหลักทั่วไปสามารถนำไปปรับใช้ได้ในเรื่องที่ไม่มีกฎหมายกำหนดเอาไว้โดยเฉพาะ แต่อย่างไรก็ตาม สัญญา Perpetual Annuity มักจะไม่นิยมใช้เนื่องจาก สัญญา Perpetual Annuity สามารถกำหนดให้ทายาทรับช่วงต่อได้ เช่น เมื่อเจ้าหนี้ได้เสียชีวิตลง ให้ลูกหนี้ส่งมอบเงินหรือทรัพย์สินตามสัญญา Perpetual Annuity แก่ทายาทของเจ้าหนี้ต่อไป

(ข) ผลทางกฎหมาย

ผลทางกฎหมายของสัญญา Perpetual Annuity มีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา ในกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเป็นบุคคลธรรมดาอาจกำหนดในสัญญาว่าให้มีผลตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใด หรือหากไม่ได้กำหนดไว้ก็ให้ขึ้นอยู่กับอายุของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้วแต่ว่าใครจะตายก่อน หากเป็นกรณีที่มีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นนิติบุคคล ระยะเวลาของสัญญาตลอดชีวิตจะต้องยึดตามอายุของคู่สัญญาอีกฝ่ายที่เป็นบุคคลธรรมดา เนื่องจากนิติบุคคลนั้นมีอายุยาวนานไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น จะยึดตามอายุของนิติบุคคลไม่ได้ อีกทั้ง สัญญา Perpetual Annuity คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายสามารถกำหนดเอาไว้ว่าเมื่อตนได้เสียชีวิตลงสามารถให้ทายาทมารับช่วงของสัญญาต่อได้ อย่างไรก็ตาม สัญญา Perpetual Annuity สามารถบอกเลิกสัญญาฝ่ายเดียวได้

ตามมาตรา 1865 ได้กำหนดไว้ว่า “สัญญาที่จะให้เงินประจำปีตลอดชีวิตแก่คู่สัญญาอีกฝ่าย สามารถไถ่ถอนได้ตามเจตจำนงของลูกหนี้ แม้ว่าจะได้ตกลงในทางตรงกันข้าม

อย่างไรก็ตาม คู่สัญญาสามารถตกลงกันว่า ไม่สามารถไถ่ถอนได้ตลอดอายุของผู้รับผลประโยชน์ หรือก่อนสิ้นสุดระยะเวลาที่กำหนดเอาไว้แน่นอน ซึ่งไม่เกินกว่า 10 ปีสำหรับ Simple Annuity หรือ 30 ปีสำหรับ Real Annuity

นอกจากนี้ ยังสามารถตกลงกันได้ว่า ลูกหนี้จะไม่ใช้สิทธิไถ่ถอนโดยปราศจากการแจ้งล่วงหน้าแก่ผู้รับผลประโยชน์ โดยระยะเวลาในการแจ้งดังกล่าวจะต้องไม่เกินหนึ่งปี

³¹ Italian Civil Code Article 1871 Annuities of State. “The provisions of this chapter do not apply to annuities issued by the State.”

หากมีการกำหนดระยะเวลายาวกว่าที่ได้กำหนดไว้จะต้องลดระยะเวลาลงมาตามที่กฎหมายกำหนด”³²

เช่นนี้ แสดงว่าในสัญญา Perpetual Annuity แม้จะเป็นสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตของเจ้าหนี้ แต่ลูกหนี้สามารถขอลีกสัญญาได้ แต่หากได้มีการตกลงกันเพื่อให้สัญญานี้มีผลตลอดอายุของบุคคลผู้รับผลประโยชน์ หรือมีการกำหนดระยะเวลาของสัญญาเอาไว้แน่นอน คือไม่เกิน 10 ปีสำหรับการโอนเงินทุน หรือ 30 ปีสำหรับการโอนอสังหาริมทรัพย์ ก็ให้มีผลผูกพันไปตามที่ได้ตกลงกันได้

เมื่อลูกหนี้ต้องการเลิกสัญญา ทั้งกรณีของ Simple Annuity หรือ Real Annuity ตามมาตรา 1866 ได้กำหนดไว้ว่า “การเลิกสัญญาเกิดขึ้นเมื่อลูกหนี้ได้โอนอสังหาริมทรัพย์ หรือโอนเงินทุนคืนแก่เจ้าหนี้ โดยรวมถึงดอกเบี้ยที่ได้มาจากทรัพย์สินนั้นหรือดอกเบี้ยตามกฎหมายเข้าไปด้วย”³³

มาตรา 1867 “ลูกหนี้ในสัญญา Perpetual Annuity จะถูกบังคับให้ชดใช้แก่คู่สัญญาอีกฝ่าย เมื่อ

(1) ลูกหนี้ผิดสัญญาที่จะจ่ายเงินประจำปีตลอดชีวิตแก่คู่สัญญาอีกฝ่าย เป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี

(2) ลูกหนี้ไม่ได้ให้หลักประกันที่ทำให้เจ้าหนี้มั่นใจ หรือไม่ได้หาหลักประกันที่เท่าเทียมเข้ามาแทนที่หลักประกันอันเดิมที่เสียหายไป

(3) ด้วยเหตุที่การโอนทรัพย์สินหรือการแบ่งแยกที่ดินที่เป็นหลักประกันได้มีการแบ่งให้แก่บุคคลมากกว่า 3 คน”³⁴

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

CHULALONGKORN UNIVERSITY

³² Italian Civil Code Article 1865 Redemption right in perpetual annuity. “A perpetual annuity is redeemable at the will of the debtor, notwithstanding any agreement to the contrary

The parties can, however, agree that redemption cannot be exercised during the life of the beneficiary or before the lapse of a certain term, which cannot exceed ten years for a simple annuity or thirty years for a real annuity (1863).

It can also be agreed that the debtor will not exercise his right of redemption without prior notice to the beneficiary. The term for such notice cannot exceed one year.

If longer terms have been agreed upon, they are reduced to those established above.”

³³ Italian Civil Code Article 1866 Exercise of redemption. “Redemption of simple or real annuity (1863) is effected by paying the sum that results from capitalization of the annual income at the legal rate of interest (1284)

The procedure for redemption is established by special laws.”

³⁴ Italian Civil Code Article 1867 Compulsory redemption. “A debtor of a perpetual annuity can be compelled to redeem :

(1) if he is in default in the payment of the annuity for at least two years;

เช่นนี้ กรณีที่ลูกหนี้ในสัญญา Perpetual Annuity จะต้องชดเชยค่าเสียหายแก่เจ้าหนี้ คือ ลูกหนี้ผิดสัญญามาเป็นระยะเวลาอย่างน้อย 2 ปี หรือลูกหนี้ไม่ได้ให้หลักประกันตามที่ได้สัญญาไว้ หรือแม้ลูกหนี้ได้ให้หลักประกันตามสัญญาแต่หลักประกันนั้นได้มีการโอนหรือแบ่งแยกให้แก่บุคคลมากกว่า 3 คนขึ้นไป

2.2.2.2 สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต (Life Annuity)

(ก) ลักษณะของสัญญา

ลักษณะของสัญญา Life Annuity ตามมาตรา 1872 ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิตโดยมีค่าตอบแทน สามารถให้กันเป็นสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ หรือเป็นเงินก้อนหนึ่งก็ได้³⁵ นอกจากนี้สัญญาให้รายได้ยังชีพสามารถเกิดขึ้นได้โดยการให้โดยเสนหาหรือพินัยกรรมก็ได้ ในกรณีดังกล่าวให้เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น”³⁶ แสดงว่าสัญญา Life Annuity สามารถแบ่งเป็น สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิตโดยมีค่าตอบแทน และ สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิตโดยไม่มีค่าตอบแทน

สัญญา Life Annuity โดยมีค่าตอบแทน เป็นสัญญาที่สมบูรณ์ด้วยความยินยอม ค่าตอบแทนกำหนดเป็นการให้ชำระหนี้เป็นระยะๆ เพื่อตอบแทนการโอนอสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์หรือเงินก้อนหนึ่ง ค่าตอบแทนอาจเป็นการโอนทรัพย์สินเหนืออสังหาริมทรัพย์ก็ได้ เช่น สิทธิเก็บกิน ภาระจำยอม หรือการโอนกิจการ โอนการบริหารกิจการ

ระยะเวลาของสัญญา Life Annuity ตามมาตรา 1873 ได้กล่าวว่า “หน้าที่ต้องให้รายได้ตอบแทนมีอยู่ตลอดอายุของบุคคลผู้รับผลประโยชน์ที่กำหนดไว้ หรือตลอดอายุของบุคคลอื่นก็ได้ และสามารถกำหนดให้ตลอดอายุของบุคคลมากกว่าหนึ่งคนก็ได้”³⁷ แสดงว่า ระยะเวลา

(2) if he did not give the creditor the promised security or if, in case of loss of that given, he fails to substitute other equally safe security;

(3) if, as a result of alienation or partition, the land that secures the annuity is apportioned among more than three persons.”

³⁵ เช่น สัญญาว่าจะให้ค่าเลี้ยงดูค่าอาหาร สัญญาว่าจะหาที่อยู่อาศัยให้ สัญญาว่าจะหาเสื้อผ้ายามเจ็บป่วยให้ เป็นต้น

³⁶ Italian Civil Code Article 1872 Methods of constitution. “A non-gratuitous life annuity can be established by the transfer of movable or immovable property (1862) or the assignment of capital.

A life annuity can also be established by gift or will, observing in such cases the rules established by law for such acts.”

³⁷ Italian Civil Code Article 1873 Determination of duration. “A life annuity can be established for the life of the beneficiary or of another person.

It can also be established for the lives or more than one persons.”

ของความสัมพันธ์ใน Life Annuity ผูกอยู่กับระยะเวลาของชีวิต คือ ชีวิตของเจ้าหนี้หรือชีวิตของลูกหนี้หรือชีวิตของบุคคลภายนอกหรือชีวิตของบุคคลหลายคนก็ได้ และมาตรา 1880 ได้กล่าวว่า “สัญญา Life Annuity เป็นการสัญญาว่าจะเป็นหนี้ต่อผู้รับผลประโยชน์ตามสัดส่วนของจำนวนวันที่เขามีชีวิตอยู่ตลอดชีวิตของบุคคลนั้น³⁸ และกรณีที่กำหนดให้ตลอดอายุของบุคคลหลายคน ให้ยึดอายุของคนที่ยืนที่สุด เว้นแต่ตกลงกันเป็นอย่างอื่น นอกจากนี้สามารถตกลงที่จะจ่ายรายได้ตอบแทนตลอดชีวิตโดยการผ่อนชำระล่วงหน้าก็ได้ ซึ่งการผ่อนชำระแต่ละงวดจะสมบูรณ์เมื่อจ่ายครบ

ตามมาตรา 1874 ได้กล่าวว่า “ถ้าสัญญา Life Annuity ได้ก่อตั้งขึ้น เพื่อประโยชน์ของบุคคลมากกว่า 1 คน ในกรณีที่ไม่มีข้อตกลงเรื่องส่วนแบ่งของเจ้าหนี้ที่ได้เสียชีวิตไปก่อนแล้ว ส่วนแบ่งของเจ้าหนี้ที่ได้เสียชีวิตไปนั้นจะตกเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ที่เหลือ”³⁹

นอกจากนี้สัญญา Life Annuity ตามมาตรา 1876 ได้กล่าวว่า “ถ้าทำสัญญา Life Annuity กับบุคคลที่ได้เสียชีวิตไปแล้วในขณะที่ทำสัญญา สัญญานั้นเป็นโมฆะ”⁴⁰ เห็นได้ว่าสัญญา Life Annuity แบบมีค่าตอบแทนมีลักษณะของสัญญาที่มีความเสี่ยง ตามทฤษฎีและตามแนวคำพิพากษาของอิตาลีมีความเห็นพ้องต้องกันว่าความเสี่ยงเป็นองค์ประกอบสำคัญของสัญญา Life Annuity แบบมีค่าตอบแทน โดยมีความเสี่ยงอยู่ในโครงสร้างของสัญญา เนื่องจากความไม่แน่นอนของระยะเวลาในการมีชีวิตว่าจะมีมากหรือเพียงใด นำมาสู่ความเสี่ยงในแง่ที่ว่าฝ่ายใดจะได้กำไรหรือขาดทุน⁴¹ ดังนั้น หากความเสี่ยงไม่มี คือบุคคลที่จะเป็นผู้รับประโยชน์ได้เสียชีวิตไปแล้ว สัญญานี้เป็นโมฆะ นอกจากนี้ความเป็นโมฆะนั้นสาเหตุมิใช่เพราะขาดความเสี่ยงอย่างเดียว แต่เพราะขาดระยะเวลาสิ้นสุดซึ่งถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสัญญาด้วย และถ้า Life Annuity ได้กำหนดไว้สำหรับบุคคลที่ยังไม่เกิดถือว่าระยะเวลาของการมีชีวิตยังไม่เริ่ม สัญญา Life Annuity ตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขบังคับก่อนของการเกิด เห็นได้ว่าสัญญานี้มีสาระสำคัญคือการมีชีวิตของบุคคล

³⁸ Italian Civil Code Article 1880 Method of payment of the annuity. “A life annuity established by contract is owed to the beneficiary in proportion to the number of day lived by the person for whose life annuity has been established.

However, if it has been agreed to pay the annuity in advance installments, each installment is owed in its entirety from the day on which it falls due. ”

³⁹ Italian Civil Code Article 1874 Establishment in favor of more than one person. “If a life annuity is established in favor of more than one person, in the absence of contrary agreement the share of pre-deceased creditor accrues to the benefit of the other creditors.”

⁴⁰ Italian Civil Code Article 1876 Annuity established for the person already deceased. “The contract is void if the annuity is established for the life of a person who was already deceased at the time of the contract.”

⁴¹ Francesco Macioce, “Rendita,” *Enciclopedia Giuridica* 26 : 10.

(ข) ผลทางกฎหมาย

ผลทางกฎหมายของสัญญา Life Annuity มีผลผูกพันตลอดชีวิตของบุคคลที่ได้ตกลงกันในสัญญา ในกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเป็นบุคคลธรรมดาอาจกำหนดในสัญญาว่าให้มีผลตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใด เมื่อบุคคลที่ตกลงกันไว้ตามสัญญาตายสัญญาก็สิ้นสุดลง หรือหากไม่ได้กำหนดไว้ก็ให้ขึ้นอยู่กับอายุของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้วแต่ว่าใครจะตายก่อน หากเป็นกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นนิติบุคคล ระยะเวลาของสัญญาตลอดชีวิตจะต้องยึดตามอายุของคู่สัญญาอีกฝ่ายที่เป็นบุคคลธรรมดา เนื่องจากนิติบุคคลนั้นมีอายุยาวนานไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้น ในการกำหนดผลผูกพันของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตจะกำหนดตามอายุของนิติบุคคลไม่ได้ จึงต้องกำหนดให้มีผลตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายที่เป็นบุคคลธรรมดา อีกทั้งสัญญา Life Annuity เมื่อทำสัญญาขึ้นมาแล้วไม่สามารถเลิกสัญญาได้ คู่สัญญามีหน้าที่ปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงกันเอาไว้

ตามมาตรา 1878 ได้กำหนดไว้ว่า “ในกรณีที่ลูกหนี้ของสัญญานี้ไม่ยอมจ่ายค่ารายไต่ยังชีพ เจ้าหนี้ก็ไม่สามารถขอเลิกสัญญาได้ แต่เจ้าหนี้สามารถอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้และนำไปขายในจำนวนที่เพียงพอต่อค่ารายไต่ยังชีพ⁴²

อีกทั้งตามมาตรา 1879 ได้กำหนดไว้ว่า “นอกจากที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว ลูกหนี้ในสัญญาให้รายไต่ยังชีพไม่สามารถเป็นอิสระจากการจ่ายเงินโดยเสนอที่จะชำระเงินต้นคืน แม้ว่าลูกหนี้จะได้สละสิทธิ์ที่จะเรียกคืนในการจ่ายประจำปีเอาไว้แล้ว เขาถูกผูกพันที่จะต้องจ่ายรายไต่ยังชีพตลอดตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ แม้ว่าการชำระหนี้ที่นี้อาจกลายเป็นภาระ”⁴³

กล่าวคือฝ่ายเจ้าหนี้แม้ลูกหนี้จะไม่ยอมจ่ายค่ารายไต่ยังชีพ เจ้าหนี้ก็ไม่สามารถขอเลิกสัญญาได้ ทำได้เพียงอายัดทรัพย์สินของลูกหนี้ไปขายเท่านั้น และฝ่ายลูกหนี้ก็ไม่สามารถขอเลิกสัญญาได้เช่นกัน แม้ว่าการทำตามสัญญา Life Annuity นั้นอาจสร้างภาระแก่ลูกหนี้มากขึ้น โดยลูกหนี้ไม่อาจปลดเปลื้องตัวเองออกจากหนี้แม้จะเสนอสินเงินทุนที่เขาให้มาและสละสิทธิ์ไม่เอาเงินที่ได้ให้ไปแล้ว เพราะหนี้ของลูกหนี้คือการที่ต้องจ่ายค่ารายไต่ยังชีพไปตลอดระยะเวลาที่ได้ตกลงไว้ ไม่ว่าจะลำบากเพียงใดลูกหนี้ก็ต้องกระทำ โดยหลักแล้วสัญญาสามารถบอกเลิกได้ หากว่า

⁴² Italian Civil Code Article 1878 Non-payment of due installments. “In case of non-payment of due installments of annuities, the creditor of the annuity, even if he is a party to the contract, cannot demand dissolution (1453) of the contract, but can cause the sequestration and sale of his debtor’s property for the purpose of investing out of the proceeds of the sale a sum sufficient to assure payment of the annuity.”

⁴³ Italian Civil Code Article 1879 Prohibition of redemption and supervening hardship. “Unless otherwise agreed, the debtor of a life annuity, cannot free himself from payment thereof by offering reimbursement of the capital, even if he waives recovery of the annual payments already made.

He is bound to pay the annuity for the full time for which it was established, regardless of how burdensome the performance may have become.”

สัญญาอันมีระยะเวลาที่ไม่แน่นอน แต่สัญญาประเภทนี้บอกเลิกไม่ได้เนื่องจากมีระยะเวลาที่แน่นอน คือความตายแน่นอนอนอย่างไรทุกคนก็ต้องตายเพียงแต่ไม่รู้ว่าจะตายเมื่อใด

แต่อย่างไรก็ตามมีข้อยกเว้นตาม มาตรา 1877 ได้กำหนดไว้ว่า “เจ้าหนี้ของ สัญญา Life Annuity โดยมีค่าตอบแทน สามารถขอเลิกสัญญาได้ถ้าลูกหนี้ล้มเหลวที่จะจัดหาหรือ ลดลงซึ่งหลักประกันตามที่ได้ตกลงกันไว้”⁴⁴ เช่นนี้ มีข้อยกเว้นของการไม่สามารถขอเลิกสัญญาว่า ในกรณีของสัญญา Life Annuity ที่มีค่าตอบแทนเท่านั้น เจ้าหนี้สามารถขอเลิกสัญญาได้ ถ้าลูกหนี้ไม่ได้ จัดหาหลักประกันหรือลูกหนี้ได้ลดลงซึ่งหลักประกันตามที่ได้ตกลงกันไว้

2.3 ความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายเยอรมัน

เนื่องจากประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีเป็นประเทศในระบบกฎหมาย Civil Law⁴⁵ อีก ทั้งในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยในเรื่องสัญญาไทยได้อิทธิพลมาจากกฎหมาย เยอรมันค่อนข้างมาก⁴⁶ โดยประเทศไทยได้อิทธิพลในเรื่องของสัญญามาจากทั้งกฎหมายเยอรมันและ กฎหมายญี่ปุ่น⁴⁷ นอกจากนี้บทบัญญัติของกฎหมายญี่ปุ่นในเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตก็ได้รับ อิทธิพลมาจากกฎหมายเยอรมัน⁴⁸ การศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายเยอรมัน ทำให้สามารถศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตได้อย่างเป็นระบบและมีประโยชน์ต่อการศึกษาและ นำไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาปัญหาสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย

ในระบบกฎหมายเยอรมันไม่ได้มีการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมาย พาณิชย์เข้าไว้ด้วยกัน เป็น “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” ทำนองเดียวกันกับประเทศไทย ประเทศเยอรมันได้แยกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ออกเป็น ประมวลกฎหมายแพ่งฉบับหนึ่ง (Bürgerliches Gesetzbuch เรียกโดยย่อว่า BGB) กับประมวลกฎหมายพาณิชย์อีกฉบับหนึ่ง (Handelsgesetzbuch เรียกโดยย่อว่า HGB) ซึ่งประมวลกฎหมายพาณิชย์มีขอบเขตการบังคับใช้กับ

⁴⁴ Italian Civil Code Article 1877 Resolution of non-gratuitous life annuity. “The creditor of a life annuity established by a non-gratuitous transaction (1872) can demand the resolution (1453) of the contract if the debtor fails to provide or reduces the security agreed upon (1461, 1844, 1850, 1867).”

⁴⁵ Norbert Horn, Hein Kotz, and Hans G. Leser, *German Private and Commercial Law : An Introduction*, trans. Tony Weir (Oxford: Clarendon Press, 1982), p. 8.

⁴⁶ พระยามานวราชเสวี, บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี (ปลอด วิเชียร ณ สงขลา)/โดย ภาควิชานิติศึกษาทางสังคม ปรึชญา และประวัติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2557), หน้า 160-161.

⁴⁷ ไชยยศ เหมะรัชตะ, "หลักกฎหมายสัญญาเปรียบเทียบ," *วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ ฉบับพิเศษ อนุสรณ์ ศ.หยุด แสงอุทัย* (2523): 73.

⁴⁸ J.E. De Becker, *Annotated Civil Code of Japan Volume 2* (London: Butterworth & Co, 1909), pp. 256-257.

เรื่องการค้าพาณิชย์ที่เป็นสัญญาระหว่างผู้ประกอบการด้วยกัน⁴⁹ ดังนั้น ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ผู้เขียนจึงนำเสนอผลการศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายกฎหมายเยอรมันเฉพาะตามประมวลกฎหมายแพ่งเท่านั้น

นอกจากนี้ในกฎหมายเยอรมัน ได้มีการบัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ ดังนั้นผู้เขียนจึงเห็นควรทำการศึกษาระบบกฎหมายเยอรมันเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับกฎหมายไทยต่อไป

2.3.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายเยอรมัน

ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (BGB) ได้แบ่งออกเป็น 5 บรรพ ดังต่อไปนี้ คือ บรรพ 1 บททั่วไป พูดยถึงหลักกฎหมายทั่วไปและความหมาย เช่น เรื่องบุคคล ความสามารถ ความสำคัญผิด การข่มขู่ เป็นต้น โดยบททั่วไปนี้ใช้บังคับทั้งหมดในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (BGB) ยกเว้นว่ามีกฎหมายบัญญัติเรื่องนั้นเอาไว้โดยเฉพาะ บรรพ 2 หนี้ (*Schuldrecht*) กล่าวถึงความสัมพันธ์ทั่วไปในทางหนี้และได้บัญญัติในเรื่องของเอกเทศสัญญาเอาไว้ เช่น ซื้อมาย เช่า (ซึ่งต่างจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยที่บัญญัติเรื่องเอกเทศสัญญาเอาไว้ในบรรพที่ 3) บรรพ 3 ทรัพย์สิน (*Sachenrecht*) กล่าวถึงเรื่องการครอบครอง ความเป็นเจ้าของ และการก่อตั้งทรัพย์สิน บรรพ 4 ครอบครัว (*Familienrecht*) กล่าวถึงกฎหมายครอบครัว เช่น การสมรส อำนาจปกครอง และสุดท้าย บรรพ 5 มรดก (*Erbrecht*) กล่าวถึงการรับมรดก ซึ่งกฎหมายเยอรมันได้มีบทบัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งในบรรพ 2 เรื่องนี้⁵⁰

ในบรรพ 2 เรื่องหนี้ กล่าวถึงหลักเกณฑ์ทั่วไปของหนี้ (*allgemeines Schuldrecht*) และสัญญาเฉพาะอย่างที่มีความสำคัญ (*besonderes Schuldrecht*) บัญญัติไว้ตั้งแต่มาตรา 241 ถึงมาตรา 853 ประกอบด้วย 8 ส่วน ในส่วนที่ 8 นั้นบัญญัติไว้ในเรื่องของ Particular Types of Obligations ซึ่งได้บัญญัติถึงสัญญาในลักษณะต่างๆเอาไว้เป็นเอกเทศสัญญาซึ่งกล่าวถึงความสัมพันธ์มากกว่า 30 ชนิด เช่น ซื้อมาย แลกเปลี่ยน ให้เช่า จ้างแรงงาน กู้ยืม สัญญาให้บริการและสัญญาที่คล้ายกับสัญญาให้บริการ สัญญานายหน้า ตัวแทน สัญญาฝากทรัพย์สิน สัญญาห้างหุ้นส่วน สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต เป็นต้น⁵¹

โดยกฎหมายเยอรมันได้แบ่งประเภทของสัญญาออกเป็นกลุ่มๆ โดยกลุ่มของสัญญาที่มีความเสี่ยง (Aleatory Agreements) ประกอบด้วย สัญญาประกันภัย (Insurance Agreements) สัญญา

⁴⁹ Norbert Horn, Hein Kotz, and Hans G. Leser, *German Private and Commercial Law : An Introduction*, p. 13.

⁵⁰ Nigel G. Foster and Satish Sule, *German Law & Legal System*, 3rd ed. (Oxford: Oxford University Press, 2005), pp. 194-195.

⁵¹ *Ibid.*, p. 225.

ตกลงราคาสินค้าล่วงหน้า (Time Bargains in Stocks and Produce) และสัญญาให้รายไต้ยังชีพตลอดชีวิต (Annuity Agreements)⁵²

สัญญาประกันภัย เป็นสัญญาที่ผู้เอาประกันภัยจ่ายเบี้ยประกันภัยเป็นระยะๆ เพื่อเป็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตโดยไม่รู้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไหร่ ซึ่งมีลักษณะของความเสี่ยงแฝงอยู่⁵³

สัญญาตกลงราคาสินค้าล่วงหน้า เป็นสัญญาที่ผู้ซื้อและผู้ขายได้ตกลงราคาของสินค้าเอาไว้ในขณะที่ยังสินค้านั้นกำลังผลิต แต่ต่อมาเมื่อผลิตสินค้าดังกล่าวเสร็จและราคาตลาดของสินค้านั้นสูงขึ้น แต่ผู้ขายก็ผูกพันที่จะต้องขายสินค้าตามราคาที่ตกลงไว้ในตอนแรก สัญญานี้มีความเสี่ยงคือผู้ขายและผู้ซื้อไม่รู้ว่าราคาสินค้าในอนาคตจะราคาเท่าไรและใครจะเป็นฝ่ายได้ประโยชน์ หากราคาตลาดของสินค้าขึ้นราคาผู้ซื้อจะได้กำไร แต่หากราคาตลาดของสินค้าลดลงผู้ขายจะได้กำไร แต่ในปัจจุบันกฎหมายเยอรมันได้ยกเลิกสัญญาตกลงราคาสินค้าล่วงหน้าแล้ว⁵⁴

สัญญาให้รายไต้ยังชีพตลอดชีวิต เป็นสัญญาที่ลูกหนี้สัญญาว่าจะจ่ายเงินหรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้เป็นระยะเวลาไปตลอดชีวิตของเจ้าหนี้ สัญญานี้มีความเสี่ยงคือความไม่แน่นอนที่ไม่ทราบว่าจะเจ้าหนี้จะเสียชีวิตลงเมื่อใด⁵⁵

2.3.2 บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 2002 (The Civil Code of Germany ค.ศ. 2002)⁵⁶

ในการศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 2002 เรื่องนี้อยู่ในบรรพ 2 เรื่องหนึ่งในส่วนที่ 18 ชื่อ “Life Annuity” หรือ “Leibrentenvertrag” บัญญัติไว้ใน มาตรา 759 ถึง มาตรา 761⁵⁷

⁵² Ernest J. Schuster, *The Principle of German Civil Law* (Oxford: Clarendon Press, 1907), pp. 311-316.

⁵³ *Ibid.*, p. 312.

⁵⁴ *Ibid.*, pp. 315-316.

⁵⁵ *Ibid.*, p. 315.

⁵⁶ อ้างอิงบทบัญญัติภาษาอังกฤษจาก Bundesministeriums für Bildung und Forschung, "German Civil Code" [Online] Accessed: 12 December 2017. Available from: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/

⁵⁷ Howard D. Fisher, *German Legal System and Legal Language*, 4th ed. (London: Routledge-Cavendish, 2009), p. 54.

(ก) ลักษณะของสัญญา

ลักษณะของสัญญา “Leibrentenvertrag” หรือ Life Annuity ตามมาตรา 759 ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต โดยลูกหนี้สัญญาที่จะจ่ายเงินหรือดำเนินการอื่นใด⁵⁸เพื่อประโยชน์ให้แก่เจ้าหนี้เป็นคราวๆเป็นระยะเวลาไปตลอดชีวิตของเจ้าหนี้ หากเป็นที่สงสัยว่าจะต้องชำระเมื่อใด ให้ชำระเป็นรายปี”⁵⁹ นอกจากเกิดขึ้นโดยสัญญาแล้ว Life Annuity สามารถเกิดจากข้อกำหนดในพินัยกรรมก็ได้⁶⁰

สัญญา Life Annuity ตามมาตรา 761 ได้กล่าวว่า “โดยหลักสัญญานี้จะสมบูรณ์และใช้บังคับได้จะต้องทำเป็นแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร เว้นแต่กรณีที่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติเอาไว้โดยเฉพาะก็ให้เป็นไปตามกฎหมายเฉพาะในเรื่องนั้นๆ ซึ่งสัญญา Life Annuity ไม่สามารถทำในรูปแบบของแบบทางอิเล็กทรอนิกส์เฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของกฎหมายครอบครัว⁶¹

หลักการของแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร ตามมาตรา 126 ได้กล่าวว่า “แบบฟอร์มเป็นลายลักษณ์อักษรตามกฎหมาย เจ้าของจะต้องเซ็นชื่อในเอกสารนั้นด้วยตัวเองหรือโดยได้รับการรับรองเบื้องต้นจากโนตารีพับลิก⁶² ในกรณีที่มีการทำสัญญาลายมือชื่อของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะต้องอยู่ในเอกสารเดียวกัน หากมีการทำสัญญามากกว่าหนึ่งฉบับ ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายลงนามในเอกสารฉบับที่มีไว้สำหรับบุคคลภายนอกก็เพียงพอ โดยหลักแล้วแบบทางอิเล็กทรอนิกส์สามารถใช้แทนแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรได้ เว้นแต่กฎหมายจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น เช่น ในเรื่องเกี่ยวกับกฎหมายครอบครัวจะทำเป็นแบบทางอิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้ ต้องทำเป็นแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น และเอกสารที่ได้ดำเนินการหรือจัดทำโดยโนตารีพับลิกสามารถใช้แทนแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรได้”⁶³

⁵⁸ ในขอบเขตของกฎหมายเยอรมัน ลักษณะของสัญญา Leibrentenvertrag หรือแปลเป็นภาษาอังกฤษได้ว่า Annuity Agreements นั้นใช้กับการชำระเงินและการดำเนินการอื่นใดด้วย แม้ว่าในภาษาอังกฤษคำว่า “Annuity” จะใช้เฉพาะกับเรื่องการเงินเป็นรายงวดเท่านั้น โปรดดู Ernest J. Schuster, *The Principle of German Civil Law*, p. 315.

⁵⁹ German Civil Code (BGB) Section 759 Duration and amount of the annuity.

(1) A person who is obliged to provide a life annuity must in case of doubt pay the annuity for the duration of the lifetime of the creditor.

(2) The amount intended for the annuity is in case of doubt the annual amount of the annuity.

⁶⁰ Chung Hui Wang, *The German Civil Code Translated and Annotated with an Historical Introduction and Appendices* (London: Stevens and Sons, 1907), p. 164.

⁶¹ German Civil Code (BGB) Section 761 Form of life annuity commitment. “For a contract which promises a life annuity to be valid, the promise must be made in writing, unless another form is specified. The life annuity commitment may not be issued in electronic form to the extent that the commitment serves to provide maintenance in family law.”

⁶² Ernest J. Schuster, *The Principle of German Civil Law*, p. 91.

⁶³ German Civil Code (BGB) Section 126 Written form.

ตามบทบัญญัติมาตรา 760 ได้กล่าวว่า “สัญญา Life Annuity นั้นสามารถชำระหนี้ล่วงหน้าได้ โดยหากจ่ายเป็นเงินสามารถชำระล่วงหน้าได้ 3 เดือน หากเป็นการดำเนินการอย่างอื่นใดที่นอกเหนือจากการจ่ายเงิน ระยะเวลาที่จะต้องชำระหนี้ล่วงหน้านั้นจะถูกกำหนดโดยสภาพและวัตถุประสงค์ของการชำระหนี้นั้น หากเจ้าหนี้ยังมีชีวิตอยู่ในระยะเวลาเริ่มต้นในงวดที่จะได้รับการชำระหนี้ล่วงหน้า ดังนั้น เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับเงินทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลานั้น”⁶⁴

นอกจากนี้ตามบทบัญญัติมาตรา 330 ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์ในการตีความของสัญญา Life Annuity เอาไว้ว่า “ในกรณีที่ได้มีการตกลงกันเอาไว้ว่าลูกหนี้ในสัญญา Life Annuity ยอมชำระหนี้แก่บุคคลภายนอก ในกรณีที่เป็นที่สงสัยจะต้องสันนิษฐานว่าบุคคลภายนอกจะได้รับสิทธิในการเรียกให้ชำระหนี้ได้ทันที เช่นเดียวกับในกรณีที่ Life Annuity ทำขึ้นโดยพินัยกรรม หน้าที่ในการชำระหนี้แก่เจ้าหนี้จะถูกกำหนดโดยบุคคลที่ระบุไว้ตามพินัยกรรมนั้น หรือในกรณีที่มีการสันนิษฐานเกี่ยวกับการให้ทรัพย์สินหรืออสังหาริมทรัพย์ตามสัญญา Life Annuity การชำระหนี้แก่บุคคลภายนอกนั้นจะต้องกระทำโดยคาดหมายว่าเขาได้รับความพึงพอใจ”⁶⁵

มาตรา 330 ยังได้บัญญัติอีกว่า หากลูกหนี้ได้ให้สัญญาว่าจะให้สิทธิประโยชน์อย่างไรแก่บุคคลภายนอกแล้ว บุคคลภายนอกมีสิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้กระทำการชำระหนี้ตามคำสัญญานั้น

---

(1) If written form is prescribed by statute, the document must be signed by the issuer with his name in his own hand, or by his notarially certified initials.

(2) In the case of a contract, the signature of the parties must be made on the same document. If more than one counterpart of the contract is drawn up, it suffices if each party signs the document intended for the other party.

(3) Written form may be replaced by electronic form, unless the statute leads to a different conclusion.

(4) Notarial recording replaces the written form.

⁶⁴ German Civil Code (BGB) Section 760 Advance payment.

(1) The life annuity is payable in advance.

(2) An annuity in money is payable for three months in advance; in the case of another kind of annuity, the period of time for which it must be paid in advance is determined according to the quality and purpose of the annuity.

(3) If the creditor is alive at the beginning of the period of time for which the annuity is payable in advance, then he is entitled to the entire amount attributable to that period of time.

⁶⁵ German Civil Code (BGB) Section 330 Interpretation rule in the case of life annuity contracts. “Where in a life annuity contract the payment of the life annuity to a third party is agreed, in case of doubt it must be assumed that the third party is to acquire the right to demand performance directly. The same applies if, in the case of a gratuitous disposition, a duty of performance is imposed on the person provided for, or, in the case of assumption of property or a landed estate, performance for a third party is promised by the assuming party for the purpose of providing satisfaction.”

นอกจากนี้ตามบทบัญญัติมาตรา 1037 ได้กล่าวถึงเรื่องสิทธิเก็บกินในสัญญา Life Annuity เอาไว้ว่า “ผู้ทรงสิทธิเก็บกินในสัญญา Life Annuity มีสิทธิเก็บกินในอสังหาริมทรัพย์ มีสิทธิครอบครองใช้และถือเอาประโยชน์แห่งทรัพย์สินนั้น สิทธิเก็บกินนี้เป็นสิทธิเฉพาะบุคคล”⁶⁶

ดังนั้น โดยสรุปแล้วสัญญา Life Annuity ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้ ประการแรก ลูกหนี้สัญญาที่จะจ่าย เงิน หรือทรัพย์สินอย่างอื่น หรือการกระทำอื่น ให้แก่เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอก⁶⁷ จนกระทั่งเจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอกถึงแก่ความตาย ประการที่สอง หากชำระเป็นเงิน จำนวนเงินที่ลูกหนี้จะต้องจ่าย คือ จำนวนเงินที่จะต้องชำระให้แก่เจ้าหนี้ในแต่ละปีจนกว่าเจ้าหนี้จะเสียชีวิต ประการที่สาม หนี้ที่จะต้องชำระเป็นงวดๆ นั้น สามารถชำระหนี้ล่วงหน้าได้ โดยหากชำระเป็นเงินสามารถชำระล่วงหน้าได้ 3 เดือน ส่วนในกรณีที่สัญญา Life Annuity ได้กำหนดให้เป็นการดำเนินการอย่างอื่นใดที่นอกเหนือจากการชำระเป็นเงิน การชำระหนี้ให้กำหนดตามสภาพและวัตถุประสงค์ของการกระทำนั้นๆ ประการที่สี่ หากเจ้าหนี้มีชีวิตอยู่ในขณะระยะเวลาเริ่มต้นในงวดที่เจ้าหนี้จะได้รับการชำระหนี้ล่วงหน้า⁶⁸ ให้เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับเงินทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลานั้น ประการที่ห้า สัญญา Life Annuity นอกจากเกิดขึ้นได้ด้วยสัญญาแล้วยังสามารถเกิดจากข้อกำหนดในพินัยกรรมได้⁶⁹ ประการที่หก Life Annuity สามารถทำเป็นคำสัญญาแก่บุคคลภายนอกได้และเมื่อได้ให้คำสัญญาแล้วบุคคลภายนอกสามารถเรียกร้องได้ และประการที่เจ็ด ลูกหนี้สามารถชำระหนี้ด้วยการให้สิทธิเก็บกินในอสังหาริมทรัพย์ได้ ซึ่งสิทธิเก็บกินนี้เป็นสิทธิเฉพาะตัว

(ข) ผลทางกฎหมาย

ผลทางกฎหมายของสัญญา Life Annuity มีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา ในกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเป็นบุคคลธรรมดาอาจกำหนดในสัญญาว่าให้มีผลตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใด หรือหากไม่ได้กำหนดไว้ก็ให้ขึ้นอยู่กับอายุของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้วแต่ว่าใครจะเสียชีวิตก่อน หากเป็นกรณีที่มีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นนิติบุคคล ระยะเวลาของสัญญาตลอดชีวิตจะต้องยึดตามอายุของคู่สัญญาอีกฝ่ายที่เป็นบุคคลธรรมดา เนื่องจากนิติบุคคลนั้นมีอายุยาวนานไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นจะยึดตามอายุของนิติบุคคลมิได้

⁶⁶ German Civil Code (BGB) Section 1073 Usufruct in a life annuity. “The usufructuary of a life annuity, a retirement security or a similar right is entitled to the individual benefits that may be demanded on the basis of the right.”

⁶⁷ Ernest J. Schuster, *The Principle of German Civil Law*, p. 141.

⁶⁸ ภายใต้กฎหมายของประเทศอังกฤษก็ใช้กฎเกณฑ์เดียวกันนี้ ในกรณีที่มิชำระหนี้ล่วงหน้า จากคดี *Trevallion v. Anderton* 66 L.J.; Q.B. 230; on appeal

⁶⁹ Ernest J. Schuster, *The Principle of German Civil Law*, p. 315.

กฎหมายเยอรมันใช้ระบบสองสัญญาโดยแบ่งแยกระหว่างการกระทำที่ก่อให้เกิดหนี้กับการกระทำทางทรัพย์สิน ซึ่งการกระทำทั้งสองแบบนี้มักจะกระทำโดยสัญญา ซึ่งมีลักษณะเป็นการแยกสัญญาทางหนี้และสัญญาทางทรัพย์สินออกจากกัน⁷⁰ ดังนั้น ความไม่สมบูรณ์ของสัญญาทางหนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อสัญญาทางทรัพย์สิน⁷¹ หากไม่ปฏิบัติตามสัญญาทางหนี้ผลของการเลิกสัญญาทางหนี้คือการกลับคืนสู่ฐานะเดิม หากไม่สามารถทำให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ก็ต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทน ส่วนกรณีของสัญญาทางทรัพย์สินซึ่งมีเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการโอนกรรมสิทธิ์เท่านั้น จะต้องนำหลักเรื่องลามิควรได้มาใช้บังคับ โดยดูเรื่องความสุจริตเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ ข้อบกพร่องในทางหนี้จะไม่กระทบต่อสัญญาในทางทรัพย์สิน เมื่อกรรมสิทธิ์ได้โอนจากผู้โอนไปยังผู้รับโอนก็ถือว่าสัญญาทางทรัพย์สินสมบูรณ์แล้ว⁷² ดังนั้น ในการแก้ปัญหากรณีผู้โอนทรัพย์สินอยากได้กรรมสิทธิ์คืนเนื่องจากฐานในทางหนี้ได้เสียไป ต้องเรียกทรัพย์สินคืนมาโดยอาศัยหลักเกี่ยวกับลามิควรได้มาใช้บังคับ⁷³ โดยตามมาตรา 812 ได้บัญญัติเอาไว้ว่า “บุคคลใดได้ผลประโยชน์จากการชำระหนี้ของผู้อื่นโดยไม่มีฐานของกฎหมายมารองรับจะต้องคืนผลประโยชน์นั้นเนื่องจากการได้มานั้นทำให้บุคคลหนึ่งนั้นเสียหายหรือเสียเปรียบ โดยการชำระหนี้นั้นรวมถึงการยอมรับว่าความสัมพันธ์ทางหนี้นั้นยังมีอยู่หรือแม้ไม่มีความสัมพันธ์ในทางหนี้แล้ว”⁷⁴

ในกรณีของสัญญา Life Annuity จะก่อให้เกิดผลเฉพาะในทางหนี้เท่านั้น เนื่องจากการที่ลูกหนี้สัญญาว่าจะจ่ายเงินหรือดำเนินการอื่นใดอันก่อให้เกิดประโยชน์แก่เจ้าหนี้⁷⁵ ถือว่าเป็นหนี้ที่ลูกหนี้จะต้องกระทำการให้แก่เจ้าหนี้ ดังนั้น จึงไม่มีเรื่องสัญญาในทางทรัพย์สินเข้ามาเกี่ยวข้องเพราะไม่มีเรื่องของการโอนกรรมสิทธิ์ จะมีแต่สัญญาในทางหนี้เท่านั้น

⁷⁰ หยุต แสงอุทัย, *กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้หนึ่ง* (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 78.

⁷¹ Raymond Youngs, *English, French & German Comparative Law*, 2nd ed. (London: Routledge-Cavendish, 2007), p. 512.

⁷² German Civil Code (BGB) Section 929 Agreement and delivery. “For the transfer of the ownership of a movable thing, it is necessary that the owner delivers the thing to the acquirer and both agree that ownership is to pass. If the acquirer is in possession of the thing, agreement on the transfer of the ownership suffices.”

⁷³ กิตติศักดิ์ ปรกติ, *หลักการโอนกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์และหลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยสุจริต เปรียบเทียบหลักกฎหมายเยอรมัน อังกฤษ และไทย* (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2546), หน้า 23-25.

⁷⁴ German Civil Code (BGB) Section 812 Claim for restitution.

(1) A person who obtains something as a result of the performance of another person or otherwise at his expense without legal grounds for doing so is under a duty to make restitution to him. This duty also exists if the legal grounds later lapse or if the result intended to be achieved by those efforts in accordance with the contents of the legal transaction does not occur.

(2) Performance also includes the acknowledgement of the existence or non-existence of an obligation.

⁷⁵ Ernest J. Schuster, *The Principle of German Civil Law*, p. 315.

สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดสิทธิในการเลิกสัญญา คือ เมื่อลูกหนี้ในสัญญา Life Annuity ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้สามารถเลิกสัญญาได้โดยวิธีบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ ตามบทบัญญัติมาตรา 349 กล่าวไว้ว่า “การเลิกสัญญาสามารถทำได้โดยการแสดงเจตนาต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง”⁷⁶

ความระงับของสัญญา Life Annuity เนื่องจากกฎหมายเยอรมันไม่ได้เขียนถึงผลของการเลิกสัญญา Life Annuity เอาไว้โดยเฉพาะว่าให้มีผลอย่างไร อีกทั้งไม่ได้บัญญัติห้ามเอาไว้ว่าไม่ให้เลิกสัญญา เหมือนดังที่ปรากฏในกฎหมายของอิตาลี ดังนั้น การเลิกสัญญา Life Annuity จึงต้องนำหลักทั่วไปของสัญญามาปรับใช้ โดยสัญญา Life Annuity นั้น มีลักษณะเป็นสัญญาที่ก่อให้เกิดคู่สัญญาต้องปฏิบัติการชำระหนี้เป็นระยะๆ (Continuing Contracts หรือ *Dauerschuldverhältnisse*) คือ สัญญาที่ไม่ได้มีการปฏิบัติการชำระหนี้เพียงแค่ครั้งเดียว แต่การปฏิบัติการชำระหนี้จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องหรือเป็นระยะๆเป็นคราวๆภายในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง เช่น สัญญาเช่า (*Miete*) สัญญาให้สิทธิเก็บกิน (*Pacht*) สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน (*Gesellschaft*) สัญญาจ้างแรงงาน (*Dienstvertrag*)⁷⁷

ทั้งนี้ สัญญาที่มีการปฏิบัติการชำระหนี้เป็นระยะๆโดยปกติจะเป็นสัญญาที่คู่สัญญามีความผูกพันกันในระยะยาว (Long-Term Relationships) สามารถแบ่งออกเป็น สัญญาที่มีกำหนดระยะเวลาไว้แน่นอน (stipulated period of time) หรือสัญญาที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลา (indeterminate period of time) ซึ่งในกรณีของสัญญาที่ไม่ได้กำหนดระยะเวลา คู่สัญญาสามารถเลิกสัญญาได้ แต่ต้องมีการบอกกล่าวล่วงหน้าภายในระยะเวลาที่เหมาะสม ซึ่งสัญญา Life Annuity เป็นสัญญาที่มีการปฏิบัติการชำระหนี้เป็นระยะๆโดยมีกำหนดระยะเวลาเอาไว้แน่นอน คือ ตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามแต่จะตกลงกัน ดังนั้น เมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามสัญญาแล้ว สัญญาย่อมสิ้นสุดลงโดยไม่ต้องมีการบอกกล่าวเลิกสัญญา⁷⁸

ผลของการเลิกสัญญา โดยปกติการเลิกสัญญาจะก่อให้เกิดผลคือคู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามบทบัญญัติมาตรา 346⁷⁹ ได้กล่าวไว้ว่า “เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิก

⁷⁶ German Civil Code (BGB) Section 349 Declaration of revocation. “Revocation is effected by declaration to the other party.”

⁷⁷ มีข้อสังเกตสำคัญว่าสัญญาที่ยกตัวอย่างมาข้างต้นไม่อยู่ภายใต้บังคับในเรื่องของการกลับคืนสู่ฐานะเดิม โปรดดู B.S. Markesinis, H. Unberath, and A. Johnston, *The German Law of Contract : A Comparative Treatise*, 2nd ed. (Oxford: Hart, 2006), p. 436.

⁷⁸ Ibid.

⁷⁹ German Civil Code (BGB) Section 346 Effects of revocation.

(1) If one party to a contract has contractually reserved the right to revoke or if he has a statutory right of revocation, then, in the case of revocation, performance received and emoluments taken are to be returned.

สัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำเป็นต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม” กล่าวคือ ต้องคืนทุกอย่างที่ได้รับมาก่อนที่สัญญานี้จะทำได้ทำขึ้น⁸⁰ โดยการทำให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมนั้นลูกหนี้จะต้องชดใช้ในขอบเขตดังต่อไปนี้ หากได้มีการชำระหนี้อย่างไรไปแล้วต้องส่งมอบคืนให้แก่กันรวมทั้งผลประโยชน์ทั้งหมดที่ได้รับจากการชำระหนี้ แต่ในกรณีที่ไม่สามารถกลับคืนสู่ฐานะเดิมได้อันเนื่องมาจากสภาพของงานหรือในกรณีที่ได้รับมอบทรัพย์สินมาแล้วในภายหลังได้มีการบริโภคหรือจำหน่ายจ่ายโอนหรือทรัพย์สินนั้นได้เสื่อมสภาพหรือถูกทำลายไป คู่สัญญาจะต้องชำระค่าสินไหมทดแทนในมูลค่าของการทำงานหรือทรัพย์สินดังกล่าว อีกทั้ง ผลของการเลิกสัญญาไม่ตัดสิทธิเจ้าหนี้ในการเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดจากลูกหนี้ได้⁸¹

ทั้งนี้ หากผลเป็นไปตามลักษณะของสัญญา สัญญาจะต้องมีผลผูกพันไปตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ได้กำหนดไว้ อย่างไรก็ตาม หากมีการเลิกสัญญาดังกล่าว ซึ่ง สัญญา Life Annuity มีลักษณะเป็นการก่อหนี้ที่คู่สัญญาจะต้องปฏิบัติตามชำระหนี้เป็นระยะๆ ในกรณีนี้การชำระหนี้เป็นระยะๆ คือ การจ่ายเงินหรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้ ผลของการเลิก

(2) In lieu of restitution or return, the obligor must provide compensation for value, to the extent that

1. restitution or return is excluded by the nature of what has been obtained,
2. he has used up, disposed of, encumbered, processed or redesigned the object received,
3. the object received has deteriorated or has been destroyed; but deterioration that is caused by the object being used in accordance with its intended use is not taken into account.

If consideration is specified in the contract, then this is to be used as a basis when the compensation for value is calculated; if compensation for value for the benefit of use of a loan is to be paid, it can be shown that the value of the benefit of use was lower.

(3) The duty to compensate for value does not apply

1. if the defect justifying revocation only became apparent during processing or transformation of the object,
2. to the extent that the obligee is responsible for the deterioration or destruction or that the damage would also have occurred if the object had remained with the obligee,
3. if in case of statutory revocation the deterioration or destruction occurred with the person entitled, although the latter showed the care that he customarily exercises in his own affairs.

Any remaining enrichment must be returned.

(4) The obligee may demand damages, in accordance with sections 280 to 283, for breach of a duty under subsection (1) above.

⁸⁰ Ernest J. Schuster, *The Principle of German Civil Law*, p. 176.

⁸¹ อานนท์ เพ็งเจริญ, "สัญญาจ้างบริการ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), หน้า 161.

สัญญาจะสิ้นสุดลง ณ วันที่เลิกสัญญาเป็นต้นไป โดยจะไม่มีผลย้อนหลังให้คู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้ผลของการเลิกสัญญาที่ก่อนนี้ให้คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามชำระหนี้เป็นระยะๆ ไม่มีผลย้อนหลัง เนื่องจากการปฏิบัติตามชำระหนี้ในอดีตที่ได้กระทำมาหลายครั้งนั้นเป็นการชำระหนี้ภายใต้กรอบความผูกพันทางสัญญา ดังนั้น จึงไม่ใช่หลักทั่วไปคือการกลับคืนสู่ฐานะเดิม แต่การเลิกสัญญา Life Annuity ที่ก่อนนี้ให้คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามชำระหนี้เป็นระยะๆ จะมีผลเป็นการยุติหน้าที่ที่คู่สัญญาจะต้องกระทำต่อไปในอนาคต⁸² ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าผลของการเลิกสัญญา Life Annuity จะไม่นำมาตรา 346 มาใช้บังคับ แต่ผลของการเลิกสัญญาดังกล่าวจะมีผลต่อไปในอนาคต

เนื่องจากสัญญา Life Annuity เป็นสัญญาต่างตอบแทน ดังนั้น จึงต้องนำหลักการเรื่องของสัญญาต่างตอบแทนตามมาตรา 320⁸³ มาใช้บังคับด้วย กล่าวคือ คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งอาจไม่ยอมชำระหนี้ในส่วนของตนจนกว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะขอปฏิบัติตามชำระหนี้ก็ได้ เช่นนี้ เมื่อเจ้าหนี้ยังไม่ได้ให้ทุนค่ารายได้ยังชีพแก่ลูกหนี้ก็จะถือว่าลูกหนี้ผิดสัญญาไม่ได้ นอกจากนี้ ผลของการเลิกสัญญาไม่ตัดสิทธิเจ้าหนี้ในการเรียกค่าเสียหายอันเกิดจากการเลิกสัญญาเพราะความผิดของลูกหนี้ ทั้งนี้เป็นไปตามมาตรา 325 ซึ่งกล่าวว่า “ไม่ตัดสิทธิในการเรียกร้องค่าเสียหายในกรณีของสัญญาต่างตอบแทน”⁸⁴ แสดงว่า เมื่อมีการเลิกสัญญา Life Annuity ผลคือสัญญาสิ้นสุดลงและไม่มีผลต่อเนื่องไปยังอนาคต แต่ในกรณีที่เกิดความเสียหายเจ้าหนี้สามารถเรียกค่าเสียหายจากลูกหนี้ได้ โดยคิดคำนวณเปรียบเทียบระหว่างเงินทุนค่ารายได้ยังชีพที่เจ้าหนี้ได้ให้แก่ลูกหนี้กับเงินหรือการดำเนินการอื่นใดที่ลูกหนี้ได้ทำเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้เป็นกรณีๆ ไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁸² B.S. Markesinis, H. Unberath, and A. Johnston, *The German Law of Contract : A Comparative Treatise*, p. 437.

⁸³ German Civil Code (BGB) Section 320 Defence of unperformed contract.

(1) A person who is a party to a reciprocal contract may refuse his part of the performance until the other party renders consideration, unless he is obliged to perform in advance. If performance is to be made to more than one person, an individual person may be refused the part performance due to him until the complete consideration has been rendered. The provision of section 273 (3) does not apply.

(2) If one party has performed in part, consideration may not be refused to the extent that refusal, in the circumstances, in particular because the part in arrears is relatively trivial, would be bad faith

⁸⁴ German Civil Code (BGB) Section 325 Damages and revocation. “The right to demand damages in the case of a reciprocal contract is not excluded by revocation.”

2.4 ความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายญี่ปุ่น

เนื่องจากประเทศญี่ปุ่นเป็นประเทศในระบบกฎหมาย Civil Law และในการร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยเรื่องสัญญาไทยได้คัดลอกมาจากกฎหมายญี่ปุ่นเป็นส่วนใหญ่⁸⁵ อีกทั้งกฎหมายญี่ปุ่นและกฎหมายไทยต่างเป็นกฎหมายผสมเหมือนกัน กล่าวคือ เป็นการรับทั้งกฎหมายสกุญยุโรปและสกุญแองโกล-อเมริกัน เข้ามาผสมผสานกับกฎหมายตามประเพณีดั้งเดิมของตัวเอง⁸⁶ ดังนั้น การศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายญี่ปุ่นจึงมีประโยชน์ต่อการศึกษาและการนำไปใช้เป็นแนวทางในการพิจารณาปัญหาสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย

นอกจากนี้ในระบบกฎหมายญี่ปุ่นไม่ได้มีการบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งและประมวลกฎหมายพาณิชย์เข้าไว้ด้วยกันเป็น “ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์” ทำนองเดียวกันกับระบบกฎหมายไทย แต่มีการแยกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ออกเป็น ประมวลกฎหมายแพ่งฉบับหนึ่ง (Japan Civil Code ค.ศ. 1896) กับประมวลกฎหมายพาณิชย์อีกฉบับหนึ่ง (Japan Commercial Code ค.ศ. 1899) โดยประมวลกฎหมายพาณิชย์มีวัตถุประสงค์เกี่ยวกับการค้าและการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อความทันสมัยและมีขอบเขตการบังคับใช้ในระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจด้วยกัน⁸⁷ ดังนั้น ผู้เขียนจึงจะนำเสนอผลการศึกษาร่วมกันเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเฉพาะตามประมวลกฎหมายแพ่งเท่านั้น

อีกทั้ง ตามประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น ได้มีการบัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตอยู่ในเอกเทศสัญญาชื่อ “Life Annuity” เอาไว้เป็นบทบัญญัติที่ชัดเจน ผู้เขียนจึงเห็นควรทำการศึกษา ระบบกฎหมายญี่ปุ่นเพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้กับกฎหมายไทยต่อไป

2.4.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในประเทศญี่ปุ่น

ประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นแบ่งออกเป็น 5 บรรพ ดังต่อไปนี้คือ บรรพ 1 บททั่วไป บรรพ 2 ทรัพย์สิน บรรพ 3 หนี้ บรรพ 4 ครอบครัว และบรรพ 5 มรดก⁸⁸ ซึ่งกฎหมายญี่ปุ่นได้มีการบัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งอยู่ในบรรพ 3 เรื่องหนี้

บทบัญญัติในบรรพ 1 ของประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น มีลักษณะใกล้เคียงกับบทบัญญัติใน

⁸⁵ พระยามานวราชเสวี, บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี (ปลอด วิเชียร ณ สงขลา)/โดย ภาควิชานิติศึกษาทางสังคม ปรัชญา และประวัติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, หน้า 160-161.

⁸⁶ พิเชษฐ เมลาณนท์ และ จินตนา ธนังกุล, “ระบบกฎหมายญี่ปุ่น,” ใน เอกสารการสอนชุดวิชาระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ, (นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2549), หน้า 39.

⁸⁷ Yosiyuki Noda, Introduction to Japanese Law, trans. Anthony H. Angelo, 6th ed. (Tokyo: University of Tokyo Press, 1984), pp. 202-203.

⁸⁸ Hiroshi Oda, Japanese Law, 2nd ed. (New York: Oxford University Press, 2003), p. 127.

บรรพ 1 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย กล่าวคือบัญญัติถึงหลักทั่วไปเกี่ยวกับเรื่องบุคคล ทรัพย์ นิติกรรม ระยะเวลา อายุความ ส่วนบทบัญญัติในบรรพ 2 บรรพ 4 และบรรพ 5 ของประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นก็มีเนื้อความในทำนองเดียวกันกับ บรรพ 4 บรรพ 5 และบรรพ 6 ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยตามลำดับ⁸⁹

สำหรับบรรพ 3 ของญี่ปุ่นในเบื้องต้นก็มีลักษณะเนื้อหาเช่นเดียวกับ บรรพ 2 ของไทย คือเริ่มด้วยบทบัญญัติหลักทั่วไปในเรื่องของหนี้ คือวัตถุประสงค์ ผลแห่งหนี้ ลูกหนี้เจ้าหนี้หลายคน โอนสิทธิเรียกร้อง ความระงับแห่งหนี้ จากนั้นบัญญัติถึงบ่อเกิดแห่งหนี้ คือ สัญญา จัดการงานนอกสั่ง ลาภมิควรได้และละเมิด เป็นอันสิ้นสุดบทบัญญัติในลักษณะหนี้ สิ่งที่กฎหมายญี่ปุ่นต่างจากของไทยคือในเรื่องสัญญาประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นไม่ได้บัญญัติแต่เพียงลักษณะทั่วไปของสัญญา แต่ได้บัญญัติถึงสัญญาประเภทต่างๆที่มีลักษณะเป็นสัญญาทางแพ่งเข้าไปด้วย ได้แก่ ให้ ซื่อขาย แลกเปลี่ยน ยืมใช้สลับสิ่ง ยืมใช้คงรูป เช่าทรัพย์ จ้างแรงงาน จ้างทำของ ตัวแทน ผากทรัพย์ หุ่นส่วน สัญญาให้รายได้ ยังชีพตลอดชีวิต และประนีประนอมยอมความ⁹⁰ ซึ่งบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญญาเฉพาะเรื่องเหล่านี้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทยได้บัญญัติแยกไว้ใน บรรพ 3 เรื่องเอกเทศสัญญา

ลักษณะสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในประเทศญี่ปุ่น ได้ถูกบัญญัติไว้ในประมวลแพ่ง บรรพ 3 ส่วนที่ 13 ชื่อภาษาอังกฤษว่า “Life Annuity” บัญญัติไว้ใน มาตรา 689 ถึง มาตรา 694⁹¹ แต่เนื่องจาก สังคมญี่ปุ่นมีลักษณะเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยญี่ปุ่นเริ่มก้าวเข้ามาเป็นสังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี ค.ศ. 1950 คือ มีประชากรตั้งแต่อายุ 65 ปี เกิน 5% ซึ่งจำนวน 5% ของประเทศญี่ปุ่นนั้นมากกว่าจำนวนผู้สูงอายุในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ราชอาณาจักรสวีเดน และสหราชอาณาจักร อยู่ที่ 10% นอกจากนี้ จำนวนผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็น 7% ในปี ค.ศ. 1970 และได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ เมื่อปี ค.ศ. 1995 คือ มีประชากรอายุตั้งแต่ 65 ปี เกิน 14% ซึ่งตัวเลขมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นเรื่อยๆ⁹²

จากสถิติในปี ค.ศ. 2017 ประเทศญี่ปุ่นมีประชากรวัย 65 ปีขึ้นไป สูงมากกว่าวัยอื่น ๆ ในสัดส่วนที่เห็นเด่นชัด โดยในจำนวนประชากร 127 ล้านคน มีถึง 26.7% ที่เป็นผู้สูงอายุ ผลที่ตามมา

⁸⁹ Ibid., pp. 197-198.

⁹⁰ พิเชษฐ เมลาพันธ์, กฎหมายญี่ปุ่นการศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม-วัฒนธรรม (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527), หน้า 312.

⁹¹ คำแปลประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นเป็นภาษาไทย อ้างอิงจาก จุฑา กุลบุศย์, คำแปลประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น บรรพ 2 (กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 54.

⁹² Wataru Koyano, "Population Aging, Changes in Living Arrangement, and the New Long-Term Care System in Japan," The Journal of Sociology & Social Welfare 26 (1999): 156-157.

คือ รัฐบาลญี่ปุ่นจะต้องจัดสรรงบประมาณด้านประกันสังคมเพื่อนำมาใช้บริหารจัดการผู้สูงอายุ⁹³ รวมทั้งบัญญัติกฎหมายเพื่อให้มีความสอดคล้องกับสภาพสังคมดังกล่าว⁹⁴ เช่น ในปี ค.ศ. 1995 ได้ออกกฎหมาย “มาตรการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ” เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนทุกกลุ่มอายุสามารถดำรงชีพได้ตลอดชีวิตอย่างมั่นคง และในปี ค.ศ. 2006 มีการส่งเสริมให้ภาคเอกชนจ้างงานผู้สูงอายุมากขึ้น โดยออกกฎหมาย ให้ภาคเอกชนจ้างพนักงานจนอายุ 65 ปี แบบค่อยเป็นค่อยไป และนายจ้างสามารถลดเงินเดือนพนักงานที่สูงอายุได้ ซึ่งมีพนักงานจำนวนไม่น้อยที่ถูกลดเงินเดือนเหลือครึ่งหนึ่ง เมื่ออายุ 60 ปี โดยยังทำงานในตำแหน่งเดิม นอกจากนี้ ยังมีมาตรการอื่นๆที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองมากขึ้น⁹⁵

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ประเทศญี่ปุ่นจึงได้บัญญัติกฎหมายเฉพาะขึ้นมาเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคม โดยสัญญา Life Annuity ซึ่งเป็นสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตได้มีความเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ดังนั้น แม้ได้มีการบัญญัติเรื่อง สัญญา Life Annuity เอาไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง แต่ในปัจจุบันบทบัญญัติดังกล่าวแทบจะไม่ถูกนำมาใช้ในกฎหมายญี่ปุ่น เนื่องจากหันไปใช้บทบัญญัติเฉพาะมากกว่า เช่น กรณีที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุ หากผู้สูงอายุไปเช่าบ้านแล้วต่อมาถูกปฏิเสธไม่ให้ต่อสัญญาเช่า ซึ่งผู้สูงอายุก็น่าจะได้รับความเป็นธรรม ดังนั้น ประเทศญี่ปุ่นจึงได้บัญญัติกฎหมายเฉพาะขึ้นมาว่าในกรณีของผู้สูงอายุให้สัญญาเช่ามีผลผูกพันตลอดชีวิตได้ ซึ่งโดยปกติสัญญาเช่าทรัพย์สินของกฎหมายญี่ปุ่นตามมาตรา 604 ได้กำหนดว่า “สัญญาเช่าทรัพย์สินนั้น มิให้กำหนดระยะเวลาเช่าเกินกว่า 20 ปี ถ้าได้ทำสัญญากันไว้เป็นกำหนดนานกว่านั้น ให้ลดลงมาเป็น 20 ปี

กำหนดเวลาดังกล่าวในวรรคก่อน อาจต่อไปได้อีก แต่ต้องไม่เกิน 20 ปี นับแต่เวลาต่อสัญญา”⁹⁶

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁹³ "Social Security in Japan : Toward a Japanese Model of the Welfare State" [Online] Accessed: 20 April 2018. Available from: http://www.mofa.go.jp/j_info/japan/socsec/maruo/maruo_5.html

⁹⁴ เว็บไซต์ Thumbsup, "ญี่ปุ่นสะท้อนอะไรผ่านสังคมผู้สูงอายุ" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 26 มีนาคม 2561. แหล่งที่มา: <http://thumbsup.in.th/2018/01/japan-elderly-society-impact/>

⁹⁵ เว็บไซต์ TDRI, "การปฏิรูปการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในประเทศญี่ปุ่น" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 29 มีนาคม 2561. แหล่งที่มา: <https://tdri.or.th/2015/07/aging-society-in-japan/>

⁹⁶ Japan Civil Code Article 604 Duration of Lease.

(1) The duration of a lease may not exceed twenty years. Even if the contract prescribes a longer term, the term shall be 20 years.

(2) The duration of a lease may be renewed; provided, however, that such period may not exceed twenty years from the time of the renewal.

2.4.2 บทบัญญัติว่าด้วยเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศไทย ค.ศ. 1896 (Japan Civil Code ค.ศ. 1896)⁹⁷

ในการศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศไทย ค.ศ. 1896 เนื่องจากประมวลกฎหมายดังกล่าวได้บัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ในประมวลแพ่ง บรรพ 3 ส่วนที่ 13 ชื่อ “*shūsshin-teikikin-keiyaku*” ชื่อภาษาอังกฤษว่า “Life Annuity” บัญญัติไว้ใน มาตรา 689 ถึง มาตรา 694

(ก) ลักษณะของสัญญา

ลักษณะของสัญญา Life Annuity ตามมาตรา 689⁹⁸ ได้ให้คำนิยามไว้ว่า “สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต มีผลเมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่ง ตกลงส่งมอบเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นเป็นคราวๆ ให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายหรือบุคคลภายนอก จนกระทั่งคู่กรณีฝ่ายแรกหรือคู่กรณีอีกฝ่าย หรือบุคคลภายนอกถึงแก่ความตาย”⁹⁹ เป็นสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งยอมผูกพันตัวเองที่จะชำระหนี้เป็นระยะๆ ด้วยการให้เงินจำนวนหนึ่งหรือทรัพย์สินอย่างอื่นไปจนตลอดชีวิตของคู่สัญญาอีกฝ่ายหรือบุคคลภายนอก โดยการชำระหนี้เป็นระยะๆ นั้นสามารถทำเป็นรายปี หรือ ทุกๆ 6 เดือน หรือ ทุกๆ 3 เดือน หรือรายเดือนก็ได้ โดยวัตถุประสงค์ในการชำระหนี้ นั้นไม่จำเป็นต้องเป็นเงินเท่านั้น เนื่องจากคำว่า “*teiki-kin*” ในภาษาญี่ปุ่นหมายถึงความถึงเงินหรือการกระทำที่ให้ประโยชน์แก่คู่สัญญาอีกฝ่ายหรือบุคคลภายนอก อีกทั้งในกรณีที่มีการชำระหนี้เป็นระยะๆ แก่บุคคลภายนอกก็อยู่ในขอบวัตถุประสงค์ของสัญญา Life Annuity เนื่องจากสัญญานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการกุศลหรือการสนับสนุน ส่วนสำคัญของสัญญา Life Annuity คือสัญญาจะต้องมีระยะเวลาตลอดชีวิตของคู่สัญญาอีกฝ่ายหรือตลอดชีวิตของบุคคลภายนอก¹⁰⁰

อีกทั้ง สัญญา Life Annuity สามารถทำกับบุคคลหลายคนได้ ในกรณีที่บุคคลหลายคนมีสิทธิในสัญญา Life Annuity ถือว่าคู่สัญญาแต่ละฝ่ายมีส่วนแบ่งในสัญญาเท่ากัน เว้นแต่มีข้อกำหนดเอาไว้โดยเฉพาะก็ให้เป็นไปตามข้อกำหนดนั้น และในกรณีที่สัญญา Life Annuity มีเจ้าหนี้

⁹⁷ อ้างอิงบทบัญญัติประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่นฉบับภาษาอังกฤษ "Japan Civil Code" [Online] Accessed: 25 October 2017. Available from: <http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?id=2057&vm=04&re=02>

⁹⁸ บทบัญญัติมาตรานี้อ้างอิงมาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 759

⁹⁹ Japan Civil Code Article 689 Life Annuities. “Life Annuities shall become effective when one of the parties promises to deliver monies or other Things to the other party or a third party periodically until the death of the first party, the other party or the third party.”

¹⁰⁰ J.E. De Becker, *Annotated Civil Code of Japan Volume 2*, p. 256.

ร่วมหลายคน หากเจ้าหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งตายไปสัญญา Life Annuity ยังไม่สิ้นสุด ลูกหนี้จะต้องส่งมอบเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นไปจนกว่าเจ้าหนี้คนสุดท้ายตายสัญญา Life Annuity จึงสิ้นสุดลง¹⁰¹

ตามมาตรา 690¹⁰² กล่าวว่า “การจ่ายรายได้ยังชีพตลอดชีวิต ให้คำนวณเป็นรายวัน” โดยดูประกอบกับมาตรา 88 และมาตรา 89 ในเรื่องของดอกผลธรรมดาและดอกผลสินทรัพย์ กล่าวคือ ดอกผลธรรมดาคือสิ่งที่เกิดตามธรรมชาติของทรัพย์ที่ได้มาจากตัวทรัพย์ โดยการมีหรือใช้ทรัพย์นั้นตามปกติสามารถถือเอาได้เมื่อขาดจากทรัพย์นั้น ส่วนดอกผลทางสินทรัพย์คือ เงินหรือสิ่งอื่นใดที่ได้มาเป็นครั้งคราวจากผู้อื่นในการที่ได้ใช้ทรัพย์นั้น สามารถคำนวณและถือเอาได้ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้¹⁰³ เช่นนี้ในการคำนวณการจ่ายรายได้ยังชีพตลอดชีวิต จะต้องคำนวณดอกผลธรรมดาและดอกผลสินทรัพย์รวมไปด้วยตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ในสัญญา

นอกจากนี้ตามมาตรา 694 กล่าวว่า “บทบัญญัติในส่วนนี้ให้ใช้บังคับโดยอนุโลมแก่การจ่ายรายได้ยังชีพตลอดชีวิต ตามข้อกำหนดในพินัยกรรม”¹⁰⁴ โดยหลักแล้วพินัยกรรมจะมีผลเมื่อผู้ทำพินัยกรรมได้เสียชีวิต โดยผู้ทำพินัยกรรมได้แสดงเจตนาของตนผ่านพินัยกรรมนั้น ซึ่งการแสดงเจตนาผ่านพินัยกรรมนี้ถือว่ามีผลเทียบเท่ากับการแสดงเจตนาในการทำสัญญา ดังนั้นการทำสัญญา Life Annuity เอาไว้ในข้อกำหนดตามพินัยกรรมจึงสามารถทำได้ และทายาทผู้สืบมรดกฝ่ายลูกหนี้ถูกกำหนดให้ต้องผูกพันเป็นลูกหนี้ในสัญญา Life Annuity โดยจะต้องจ่ายรายได้ยังชีพตามข้อกำหนดในพินัยกรรม¹⁰⁵

สามารถสรุปลักษณะของสัญญา Life Annuity ตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่นได้ว่า สัญญา Life Annuity จะมีผลเมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งตกลงส่งมอบเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นเป็นคราวๆให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายหรือบุคคลที่ 3 โดยสัญญานี้จะมีผลผูกพันที่จะต้องให้ไป

¹⁰¹ Ibid., p. 257.

¹⁰² บทบัญญัติมาตรานี้อ้างอิงมาจากประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน มาตรา 760 (3)

¹⁰³ Japan Civil Code Article 88 Natural Fruits and Legal Fruits.

(1) Products which are obtained from the intended use of a Thing are regarded as Natural fruits.

(2) Money or other Thing to be obtained in exchange for the use of any Thing are regarded as Legal Fruits.

Japan Civil Code Article 89 Vesting of Fruits.

(1) Natural Fruits shall vest in the person who has the right to obtain them when they are severed from the origin.

(2) Legal Fruits shall be acquired in proportion to the number of days depending on the duration of the right to obtain them.

¹⁰⁴ Japan Civil Code Article 694 Testamentary Gifts of Life Annuities. “The provisions of this Section shall apply mutatis mutandis to testamentary gifts of life annuities.”

¹⁰⁵ J.E. De Becker, *Annotated Civil Code of Japan Volume 2*, p. 259.

ตลอดจนกระทั่งคู่กรณีอีกฝ่ายหรือบุคคลที่ 3 ได้เสียชีวิตลง¹⁰⁶ และสามารถทำกับบุคคลหลายคนได้ โดยระยะเวลาที่จะต้องชำระหนี้ขึ้นอยู่กัระยะเวลาหลังจากการชำระหนี้ครั้งสุดท้าย¹⁰⁷ และกำหนดเวลาในการชำระหนี้แล้วแต่การตกลงกันของคู่สัญญา สามารถตกลงว่าจะชำระเป็น ราย สัปดาห์ รายเดือน รายปี หรือแม้กระทั่งรายวันก็ตาม¹⁰⁸ อีกทั้งสัญญา Life Annuity ตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่นสามารถทำเป็นข้อกำหนดในพินัยกรรมได้โดยอนุโลมเอาบทบัญญัติในเรื่อง Life Annuity ไปบังคับใช้¹⁰⁹

(ข) ผลทางกฎหมาย

ผลทางกฎหมายของสัญญา Life Annuity มีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา ในกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายเป็นบุคคลธรรมดาอาจกำหนดในสัญญาว่าให้มีผลตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใด หรือหากไม่ได้กำหนดไว้ก็ให้ขึ้นอยู่กับอายุของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแล้วแต่ว่าใครจะเสียชีวิตก่อน หากเป็นกรณีที่มีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเป็นนิติบุคคล ระยะเวลาของสัญญาตลอดชีวิตจะต้องยึดตามอายุของคู่สัญญาอีกฝ่ายที่เป็นบุคคลธรรมดา เนื่องจากนิติบุคคลนั้นมีอายุยาวนานไม่มีที่สิ้นสุด ดังนั้นจะยึดตามอายุของนิติบุคคลไม่ได้ แต่อย่างไรก็ตาม สัญญา Life Annuity นี้คู่สัญญาฝ่ายที่ให้รายได้ยังชีพ ซึ่งก็คือฝ่ายเจ้าหนี้สามารถเลิกสัญญาได้

ตามมาตรา 691 ได้กำหนดไว้ว่า “ในกรณีที่ลูกหนี้ตามสัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต ซึ่งได้รับเงินทุนรายได้ยังชีพจากเจ้าหนี้ไปแล้ว แต่ละเลยไม่ชำระรายได้ยังชีพตามงวดระยะเวลา หรือไม่ปฏิบัติตามข้ออื่น ๆ ของตน คู่กรณีอีกฝ่ายอาจเรียกรายได้ยังชีพที่ได้จ่ายไปแล้วคืน แต่คู่กรณีฝ่ายหลังนี้จะต้องส่งรายได้ยังชีพซึ่งได้รับมาแล้วจากลูกหนี้คืน หลังจากหักดอกเบี้ยสำหรับรายได้ยังชีพออกแล้ว จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทบัญญัติในวรรคก่อน ย่อมไม่ตัดสิทธิที่จะเรียกร้องให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหาย”¹¹⁰

¹⁰⁶ J.E. De Becker, *The Principles and Practice of the Civil Code of Japan* (London: Butterworth & Co, 1921), p. 431.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ J.E. De Becker, *Annotated Civil Code of Japan Volume 2*, p. 257.

¹⁰⁹ Ibid., p. 432.

¹¹⁰ Japan Civil Code Article 691 Cancellation of Contracts for Life Annuities.

(1) In cases where the obligor in a life annuity has received the principal for the life annuity, if the obligor fails to pay the life annuity or fails to perform other obligations, the other party may demand the return of the principal. In such cases, the other party must return the amount of the life annuity he/she has already received to the obligor of the life annuity, less the amount of the interest on that principal.

ตามมาตรา 692 ได้กำหนดไว้ว่า “ให้นำบทบัญญัติมาตรา 533 มาใช้บังคับโดยอนุโลมแก่กรณีดังกล่าวในมาตราก่อน”¹¹¹

มาตรา 533 ได้บัญญัติไว้ว่า “ในสัญญาต่างตอบแทนนั้น คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งอาจไม่ยอมชำระหนี้ในส่วนของตนจนกว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะขอปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้ แต่ข้อความข้อนี้มีให้ใช้บังคับ หากหนี้ของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนด”¹¹²

มาตรา 533 นั้นได้กล่าวถึงหลักการในเรื่องของสัญญาต่างตอบแทน (*dōji bensai no gensoku*)¹¹³ หรือ Simultaneous Performance คือ สัญญาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีหน้าที่ที่จะต้องตอบแทนกันโดยกระทำหรืองดเว้นกระทำกรอย่างใดๆ เช่น สัญญาซื้อขาย ผู้ขายมีหน้าที่ส่งมอบสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ ขณะเดียวกันผู้ซื้อก็มีหน้าที่ต้องชำระเงินค่าสินค้าแก่ผู้ขาย ดังนั้น หากผู้ซื้อไม่ยอมชำระราคา ผู้ซื้อก็ไม่มีสิทธิเรียกร้องให้ผู้ขายชำระหนี้ตอบแทนโดยการส่งมอบสินค้าได้เช่นกัน โดยผู้ขายมีสิทธิปฏิเสธที่จะไม่ชำระหนี้ตอบแทนจนกว่าผู้ซื้อจะได้ปฏิบัติการชำระหนี้ ในกรณีเช่นนี้เมื่อเป็นคดีขึ้นสู่ศาลฝ่ายโจทก์คือผู้ซื้อจะต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าเขาได้ปฏิบัติการชำระหนี้ไปแล้ว ถ้าพิสูจน์ไม่ได้ศาลจะถือว่าโจทก์ยังไม่ได้ชำระหนี้ในสัญญาต่างตอบแทน ดังนั้น ฝ่ายจำเลยคือผู้ขายจึงไม่มีหน้าที่ที่จะต้องชำระหนี้ตอบแทนโจทก์เช่นกัน¹¹⁴ และในกรณีที่การชำระหนี้นั้นมีข้อบกพร่องแต่คู่สัญญาได้ยอมรับการชำระหนี้แล้วโดยไม่มีกรโต้แย้ง ต่อมาในภายหลังคู่สัญญาฝ่ายที่ยอมรับการชำระหนี้จะปฏิเสธไม่ชำระหนี้ตอบแทนโดยอ้างว่าการชำระหนี้ไม่สมบูรณ์ไม่ได้

เนื่องจาก สัญญา Life Annuity เป็นสัญญาต่างตอบแทนชนิดหนึ่งจึงนำหลักของสัญญาต่างตอบแทนมาใช้บังคับด้วย คือ คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งอาจไม่ยอมชำระหนี้ในส่วนของตน จนกว่าคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งจะขอปฏิบัติการชำระหนี้ก็ได้¹¹⁵ เช่น หากเจ้าหนี้ไม่ยอมให้รายได้อย่างชีพแก่ลูกหนี้ ลูกหนี้ก็ไม่มีหน้าที่ที่จะต้องจ่ายค่ารายไต่ยังชีพตามงวดระยะเวลาให้แก่เจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอกเช่นกัน หรือ เมื่อสัญญา Life Annuity ได้เลิกสัญญาแล้วตามมาตรา 691 ลูกหนี้มีหน้าที่ที่จะต้องคืน

(2) The provisions of the preceding paragraph shall not preclude claims for damages.

¹¹¹ Japan Civil Code Article 692 Cancellation of Contracts for Life Annuities and Simultaneous Performance. “The provisions of Article 533 shall apply mutatis mutandis to cases referred to in the preceding Article.”

¹¹² Japan Civil Code Article 533 Defense for Simultaneous Performance. “A party to a bilateral contract may refuse to perform his/her own obligation until the other party tenders the performance of his/her obligation; provided, however, that this shall not apply if the obligation of the other party is not yet due.”

¹¹³ J.E. De Becker, *The Principles and Practice of the Civil Code of Japan*, p. 358.

¹¹⁴ คำตัดสินของ Supreme Court 21st November 1908, *Ibid.*, p. 359.

¹¹⁵ *Ibid.*, pp. 359-360.

เงินทุนค่ารายไต้ยังชีพที่ไต้รับไปจากเจ้าหนี้ และเจ้าหนี้เองก็ไต้ค้เงินรายไต้ยังชีพที่ไต้รับมาค้เงินแก่ลูกหนี้เช่นกัน หลังจากที่ได้หักดอกเบีย้สำหรับรายไต้ยังชีพออกแล้ว¹¹⁶

ในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ปฏิบัติการชำระหนี้ของตนเสร็จสิ้นแล้ว ขณะที่คู่สัญญาอีกฝ่ายยังไม่ได้ชำระหนี้ตอบแทน ดังนั้น คู่สัญญาฝ่ายที่ได้ชำระหนี้แล้วโดยปกติสามารถบังคับให้คู่สัญญาอีกฝ่ายชำระหนี้ตอบแทนแก่ตนได้ โดยวิธีบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญา หรือสามารถเรียกร้องให้ชดใช้ค่าเสียหายได้

สิทธิในสัญญาต่างตอบแทนตามมาตรา 533 นี้จะยังไม่เกิดหากหนี้ของคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งยังไม่ถึงกำหนด¹¹⁷ แต่อย่างไรก็ตามหากพบว่าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้เสียประโยชน์ตามบทบัญญัติมาตรา 137 คือ ลูกหนี้ได้ล้มละลาย หรือลูกหนี้ได้ทำลายหรือลดน้อยถอยลงซึ่งหลักประกันที่ได้ให้ไว้ หรือลูกหนี้ไม่สามารถที่จะปฏิบัติการชำระหนี้ได้อีกต่อไป¹¹⁸ เจ้าหนี้ในสัญญาสามารถใช้สิทธิตามมาตรานี้ได้ทันทีโดยไม่ต้องรอให้หนี้ถึงกำหนดชำระก่อน¹¹⁹

สัญญาต่างตอบแทน ตามมาตรา 533 ต้องคู่ประกอบด้วย มาตรา 591 ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า “ถ้าคู่กรณีได้กำหนดเวลาให้คืนทรัพย์สินซึ่งยืมไป ผู้ยืมอาจกำหนดเวลาพอสมควร¹²⁰ และแจ้งให้ผู้ยืมได้คืนทรัพย์สินที่ยืมภายในกำหนดระยะเวลานั้นก็ได้ และในวรรคสองได้กล่าวว่า ผู้ยืมอาจส่งทรัพย์สินที่ยืมกลับคืนในเวลาใดก็ได้”¹²¹ ดังนั้น ในเรื่องของการคืนทรัพย์สินตามสัญญา Life Annuity เจ้าหนี้จะไต้บอกกล่าวให้ลูกหนี้คืนทรัพย์สินที่ตนได้ให้ไปและเมื่อลูกหนี้ได้รับการบอกกล่าวแล้วลูกหนี้จะไต้คืนทรัพย์สินภายในระยะเวลาที่เจ้าหนี้กำหนด

กล่าวไต้ว่าสัญญา Life Annuity ตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่นโดยหลักแล้วถือว่าสัญญามีผลผูกพันตลอดชีวิตจนกระทั่งคู่กรณีฝ่ายแรกถึงแก่ความตาย หรือคู่กรณีอีก

¹¹⁶ จากคดี Ditto, 9th February 1899 Ibid., p. 360.

¹¹⁷ คำตัดสินของ Supreme Court 17th June 1908, Ibid.

¹¹⁸ Japan Civil Code Article 137 Forfeiture of Benefit of Time.

The obligor may not assert the benefit of time if:

(i) the obligor has become subject to the ruling of the commencement of bankruptcy procedures;

(ii) the obligor has destroyed, damaged, or diminished the security; or

(iii) the obligor fails to provide security when it has the obligation to do so.

¹¹⁹ J.E. De Becker, *Annotated Civil Code of Japan Volume 2*, pp. 133-134.

¹²⁰ ศาลจะเป็นผู้กำหนดระยะเวลาพอสมควรเมื่อเกิดเป็นคดีความขึ้นมาสู่ศาล Ibid., p. 186.

¹²¹ Japan Civil Code Article 591 Timing of Returns.

(1) If the parties do not define the time for return of borrowed Things, the lender may demand their return, specifying a reasonable period.

(2) The borrower may return borrowed Things at any time.

ฝ่ายถึงแก่ความตาย หรือบุคคลภายนอกถึงแก่ความตาย สัญญา Life Annuity จึงสิ้นสุดลง แต่หากในกรณีที่ลูกหนี้ตามสัญญา Life Annuity ซึ่งได้รับรายได้ยังชีพจากเจ้าหนี้ไปแล้ว แต่ลูกหนี้กลับละเลยไม่จ่ายค่ารายได้ยังชีพให้แก่เจ้าหนี้ตามงวดระยะเวลา หรือลูกหนี้ไม่ยอมปฏิบัติตามหน้าที่อื่นๆที่ได้ตกลงกันไว้ เจ้าหนี้สามารถขอเลิกสัญญาและเรียกค่าเสียหายได้ ตามบทบัญญัติในมาตรา 691¹²²

ในการพิจารณามาตรา 691 นี้ให้นำบทบัญญัติในหมวดที่ 3 เรื่องการเลิกสัญญา คือ มาตรา 541 มาตรา 542 และมาตรา 545 มาพิจารณาประกอบด้วย

มาตรา 541 ได้กำหนดไว้ว่า “ถ้าคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ อีกฝ่ายหนึ่งจะกำหนดระยะเวลาตามสมควรและเรียกคู่สัญญาฝ่ายแรกให้ชำระหนี้ภายในเวลานั้นก็ได้ หากฝ่ายนั้นไม่ชำระหนี้ภายในระยะเวลาที่กำหนด อีกฝ่ายอาจเลิกสัญญาได้”¹²³

มาตรา 542 ได้กำหนดไว้ว่า “ถ้าตามสภาพแห่งสัญญาหรือโดยเจตนาของคู่กรณีวัตถุประสงค์แห่งสัญญานั้นจะสำเร็จลงได้ก็แต่ด้วยการชำระหนี้ตามกำหนดเวลาหรือภายในระยะเวลาที่ได้กำหนด และกำหนดเวลาหรือระยะเวลานั้นได้สิ้นสุดไปแล้วโดยคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีได้ชำระหนี้ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งอาจบอกเลิกสัญญาได้ โดยไม่ต้องบอกกล่าวตามมาราก่อน”¹²⁴

มาตรา 545 ได้กำหนดไว้ว่า “เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งจะต้องให้คู่สัญญาฝ่ายแรกได้กลับคืนสู่ฐานะเดิม แต่ทั้งนี้จะเป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิของบุคคลภายนอกไม่ได้

ถ้าจะต้องมีการส่งใช้เงินคืนแก่กันตามกรณีดังกล่าวมาในวรรคก่อน ให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วย โดยคิดตั้งแต่เวลาที่ได้รับเงินไว้

อีกทั้ง การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้น ไม่กระทบกระทั่งถึงสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทน”¹²⁵

¹²² J.E. De Becker, *The Principles and Practice of the Civil Code of Japan*, p. 431.

¹²³ Japan Civil Code Article 541 Right to Cancel for Delayed Performance. “In cases where one of the parties does not perform his/her obligations, if the other party demands performance of the obligations, specifying a reasonable period and no performance is tendered during that period, the other party may cancel the contract.”

¹²⁴ Japan Civil Code Article 542 Right to Cancel for Delayed Performance where Time is of the Essence. “In cases where, due to the nature of the contract or a manifestation of intention by the parties, the purpose of the contract cannot be achieved unless the performance is carried out at a specific time and date or within a certain period of time, if one of the parties has failed to perform at the time that period lapses, the other party may immediately cancel the contract without making the demand referred to in the preceding Article.”

¹²⁵ Japan Civil Code Article 545 Effect of Cancellation.

(1) If one of the parties exercises his/her right to cancel, each party shall assume an obligation to restore the other party to that other party's original position; provided, however, that this shall not prejudice the right of a third party.

เช่นนี้ ตามบทบัญญัติดังกล่าวแสดงว่าในกรณีที่ลูกหนี้ละเลยไม่ยอมชำระรายได้ยังชีพ เจ้าหนี้สามารถบอกเลิกสัญญาได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวเตือนแก่ลูกหนี้ก่อน เนื่องจากสัญญา Life Annuity นั้นได้กำหนดระยะเวลาในการชำระหนี้เอาไว้แล้ว และเมื่อเจ้าหนี้ได้บอกกล่าวเลิกสัญญาแก่ลูกหนี้แล้ว ฝ่ายลูกหนี้จะต้องให้เจ้าหนี้ได้กลับคืนสู่สภาพเดิม โดยเจ้าหนี้เรียกเงินทุนรายได้ยังชีพที่ได้จ่ายไปแล้วกลับคืน แต่เจ้าหนี้หรือคู่กรณีฝ่ายที่ได้รับรายได้ยังชีพเป็นคราวๆก็ต้องส่งรายได้ยังชีพที่ตนได้รับมาคืนแก่ลูกหนี้หลังจากหักดอกเบี้ยสำหรับเงินทุนรายได้ยังชีพออกแล้ว ซึ่งในเรื่องดอกเบี้ยนี้ ประเทศญี่ปุ่นคิดดอกเบี้ยร้อยละ 5 ต่อปี สำหรับการไม่ยอมชำระหนี้ตามที่กำหนดไว้ในเอกเทศสัญญานอกจากนี้ เจ้าหนี้ยังสามารถใช้สิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนความเสียหายจากลูกหนี้ได้อีกด้วย¹²⁶

อีกทั้ง ตามมาตรา 693 ได้กล่าวว่า “ถ้าความตายเกิดขึ้นโดยเหตุซึ่งลูกหนี้ในสัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิตต้องรับผิดชอบ เมื่อเจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้ร้องขอ ศาลอาจกำหนดให้ลูกหนี้ยังคงจ่ายรายได้ยังชีพนั้นต่อไป จนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร”

บทบัญญัติในวรรคก่อน ย่อมไม่กระทบถึงการใช้สิทธิในมาตรา 691¹²⁷

โดยปกติแล้วเมื่อเจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอกในสัญญา Life Annuity นั้นได้เสียชีวิต สัญญา Life Annuity ก็จะสิ้นสุดลงทันที แต่ในกรณีที่ความตายของเจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอกได้เกิดขึ้นด้วยสาเหตุที่ลูกหนี้ในสัญญา Life Annuity ต้องรับผิดชอบ ยกตัวอย่างเช่น ลูกหนี้ตั้งใจฆ่าเจ้าหนี้จนเจ้าหนี้ตาย หรือลูกหนี้ได้ฆ่าตัวเองตายเพื่อจะได้ไม่ต้องปฏิบัติตามสัญญา Life Annuity หรือลูกหนี้ได้กระทำความผิดทางอาญาจนต้องรับโทษประหารชีวิต¹²⁸ ซึ่งในกรณีดังกล่าวเจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้มีทางเลือก 2 ประการ

ประการแรก คือ เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้ขอเลิกสัญญา Life Annuity โดย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

(2) In the case set forth in the main clause of the preceding paragraph, if any monies are to be refunded, interest must accrue from the time of the receipt of those monies.

(3) The exercise of the right to cancel shall not preclude claims for damages.

¹²⁶ J.E. De Becker, *Annotated Civil Code of Japan Volume 2*, p. 257.

¹²⁷ Japan Civil Code Article 693 Declaration of Continuation of Claim for Life Annuity.

(1) If a death provided for in Article 689 occurs due to grounds attributable to the obligor in a life annuity, the court may, at the request of the obligee in the life annuity or the obligee's heirs, declare that the life annuity claim shall continue for a reasonable period.

(2) The provisions of the preceding paragraph shall not preclude the exercise of the right provided in Article 691.

¹²⁸ J.E. De Becker, *Annotated Civil Code of Japan Volume 2*, p. 258.

เรียกร้องให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม คือ เรียกเงินทุนรายไต่ยังชีพที่ได้จ่ายไปแล้วคืนหลังจากหักดอกเบี้ยสำหรับเงินทุนรายไต่ยังชีพออกแล้ว และสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายได้ด้วย¹²⁹

ทางเลือกประการที่สอง คือ เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้ ขอให้สัญญา Life Annuity นั้นดำเนินต่อไปโดยมาร้องขอต่อศาล ศาลอาจมีคำสั่งให้ลูกหนี้ยังคงต้องจ่ายรายไต่ยังชีพนั้นต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร (a reasonable period of time)¹³⁰ ซึ่งระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร หมายถึง ระยะเวลาที่คาดหมายได้ว่าบุคคลนั้นจะมีชีวิตอยู่ถึงเมื่อไหร่ แต่เขากลับได้เสียชีวิตก่อนเวลาอันควร ศาลก็จะกำหนดให้ สัญญา Life Annuity นั้นดำเนินต่อไปในระยะเวลาดังกล่าว¹³¹

2.5 สรุปความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายต่างประเทศ

เรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายต่างประเทศจากที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นสามารถพิจารณาภาพรวมกฎหมายของประเทศต่างๆ ได้ดังนี้ ในการศึกษากฎหมายอิตาลี ตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศอิตาลี ค.ศ. 1942 โดยกฎหมายอิตาลีได้บัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ 2 ลักษณะคือ แบบที่ 1 Perpetual Annuity อยู่ในบทบัญญัติมาตรา 1861 ถึง 1871 และแบบที่ 2 Life Annuity อยู่ในบทบัญญัติมาตรา 1872 ถึง 1881

สัญญาแบบที่ 1 คือ Perpetual Annuity มีลักษณะเป็นสัญญาที่จะให้เงินประจำปีตลอดชีวิตแก่คู่สัญญาอีกฝ่าย เพื่อแลกกับการโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือเงินก้อนหนึ่ง โดยสามารถให้เป็นเงินหรือสังกมทรัพย์ก็ได้ และสามารถทำในรูปแบบของการโอนโดยไม่มีค่าตอบแทนได้ โดยผลทางกฎหมายของ สัญญา Perpetual Annuity นั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา นอกจากนี้เมื่อคู่สัญญาตายไปแล้วทายาทยังสามารถเข้ารับช่วงต่อได้ แต่สัญญา Perpetual Annuity กำหนดให้ลูกหนี้สามารถขอเลิกสัญญาได้ อย่างไรก็ตามหากคู่สัญญาได้มีการตกลงกันว่าให้สัญญา Perpetual Annuity มีผลตลอดอายุของบุคคลผู้รับผลประโยชน์ หรือได้มีการกำหนดระยะเวลาของสัญญาเอาไว้แน่นอน คือไม่เกิน 10 ปี สำหรับการโอนเงินทุน หรือ 30 ปี สำหรับการโอนอสังหาริมทรัพย์ ก็ให้สัญญามีผลผูกพันไปตามที่ได้ตกลงกันไว้จะเลิกสัญญาก่อนไม่ได้

แบบที่ 2 คือ สัญญา Life Annuity มีลักษณะเป็นสัญญาที่จะให้รายไต่ยังชีพตลอดชีวิต เพื่อแลกกับการที่เจ้าหนี้ต้องโอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือเงินก้อนหนึ่งให้แก่ลูกหนี้ โดยลูกหนี้จะ

¹²⁹ J.E. De Becker, *The Principles and Practice of the Civil Code of Japan*, p. 432.

¹³⁰ “A period of time during which the person in question could have been reasonably expected to live on but for the fact which caused his untimely death and declare that the obligation, consisting of the annuity, shall continue onfor that extended period.” Ibid.

¹³¹ J.E. De Becker, *Annotated Civil Code of Japan Volume 2*, p. 259.

ให้ค่าตอบแทนเป็นสังหาริมทรัพย์ หรือสังหาริมทรัพย์ หรือเป็นเงินก้อนหนึ่งก็ได้ นอกจากเกิดโดยสัญญาแล้ว สัญญา Life Annuity นี้สามารถเกิดขึ้นได้โดยการให้โดยเสนหาหรือพินัยกรรมได้ ผลทางกฎหมายของ สัญญา Life Annuity มีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญาหรือบุคคลอื่นที่ได้กำหนดเอาไว้ในสัญญา โดยสามารถผูกติดกับชีวิตของบุคคลหลายคนได้ เมื่อบุคคลที่กำหนดไว้ได้เสียชีวิตลง สัญญาก็เป็นอันยุติ สัญญาประเภทนี้เมื่อทำแล้วไม่สามารถเลิกสัญญาได้ คู่สัญญามีหน้าที่ปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงกันเอาไว้ มีกรณีเดียวที่ขอเลิกสัญญาได้คือในกรณีของสัญญา Life Annuity ที่มีค่าตอบแทนเท่านั้น เจ้าหนี้สามารถขอเลิกสัญญาได้ หากลูกหนี้ไม่ได้จัดหาหลักประกันหรือลูกหนี้ได้ทำให้ลดน้อยถอยลงซึ่งหลักประกันตามที่ได้ตกลงกันไว้

ทั้งนี้ ในกฎหมายเยอรมันได้บัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 2002 ชื่อสัญญา Life Annuity บัญญัติไว้ในมาตรา 759 ถึง มาตรา 761 โดยลักษณะของสัญญา Life Annuity เป็นสัญญาที่ลูกหนี้สัญญาที่จะจ่ายเงิน หรือจ่ายทรัพย์สินอื่นใด หรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้เป็นคราวๆไปเป็นระยะเวลาตลอดชีวิตของเจ้าหนี้ ซึ่งนอกจากเกิดขึ้นได้ด้วยสัญญาแล้วยังสามารถเกิดจากข้อกำหนดในพินัยกรรม ผลทางกฎหมายของสัญญา Life Annuity มีผลผูกพันตลอดชีวิตจนกว่าเจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอกที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาได้เสียชีวิตไป เนื่องจากกฎหมายเยอรมันเป็นระบบสองสัญญา คือ สัญญาทางหนี้และสัญญาทางทรัพย์ ซึ่งในกรณีของสัญญา Life Annuity มีลักษณะเป็นหนี้กระทำการจึงก่อให้เกิดเฉพาะผลในทางหนี้เท่านั้น ในเรื่องผลของการเลิกสัญญา ซึ่งโดยปกติจะก่อให้เกิดผลคือ คู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม แต่เนื่องจากสัญญา Life Annuity มีลักษณะเป็นการก่อหนี้ที่คู่สัญญาจะต้องปฏิบัติชำระหนี้เป็นระยะๆ ดังนั้น ผลของการเลิกสัญญาจะสิ้นสุดลง ณ วันที่เลิกสัญญาเป็นต้นไป โดยไม่มีผลย้อนหลังให้คู่สัญญาต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิม ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้ผลของการเลิกสัญญาที่ก่อหนี้ให้คู่สัญญาต้องปฏิบัติชำระหนี้เป็นระยะๆ ไม่มีผลย้อนหลังเนื่องจากการปฏิบัติการชำระหนี้ในอดีตที่ได้กระทำมาหลายครั้งนั้นเป็นการชำระหนี้ภายใต้กรอบความผูกพันทางสัญญา แต่อย่างไรก็ตาม หากเกิดความเสียหายเจ้าหนี้สามารถเรียกค่าเสียหายจากลูกหนี้ได้โดยคิดคำนวณเปรียบเทียบระหว่างเงินทุนค่ารายได้ยังชีพที่เจ้าหนี้ได้ให้แก่ลูกหนี้กับเงินหรือการดำเนินการอื่นใดที่ลูกหนี้ได้ทำเพื่อประโยชน์แก่เจ้าหนี้เป็นกรณีๆไป

สำหรับการศึกษากฎหมายญี่ปุ่น โดยประเทศญี่ปุ่นได้อำอิงบทบัญญัติในเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต หรือ สัญญา Life Annuity มาจากกฎหมายเยอรมัน ทำให้สัญญา Life Annuity ของกฎหมายญี่ปุ่นมีความคล้ายคลึงกับกฎหมายเยอรมันในบางประการ ซึ่งสัญญา Life Annuity ของกฎหมายญี่ปุ่นได้บัญญัติไว้ใน มาตรา 689 ถึง มาตรา 694 มีลักษณะเป็นสัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต โดยจะมีผลเมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งตกลงส่งมอบเงินหรือทรัพย์สินอย่างอื่นเป็นคราวๆให้แก่คู่กรณีอีกฝ่ายหรือบุคคลที่ 3 และสามารถทำกับบุคคลหลายคนได้ โดยสัญญา Life Annuity นี้ นอกจากเกิด

โดยสัญญาแล้วสามารถเกิดจากข้อกำหนดในพินัยกรรมได้ ผลทางกฎหมายของสัญญา Life Annuity ตามกฎหมายญี่ปุ่นโดยหลักแล้วถือว่าสัญญามีผลผูกพันตลอดชีวิตจนกระทั่งคู่สัญญาถึงแก่ความตาย สัญญา Life Annuity จึงสิ้นสุดลง แต่หากในกรณีที่ลูกหนี้ตามสัญญา Life Annuity ซึ่งได้รับเงินทุน รายได้ยังชีพจากเจ้าหนี้ไปแล้ว แต่ลูกหนี้กลับละเลยไม่จ่ายรายได้ยังชีพให้แก่เจ้าหนี้ตามงวด ระยะเวลา หรือลูกหนี้ไม่ยอมปฏิบัติตามหน้าที่อื่นๆที่ได้ตกลงกันไว้ เจ้าหนี้สามารถขอเลิกสัญญาและ กลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ทันที นอกจากนี้ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่นยังได้บัญญัติถึงในกรณี ที่ความตายของเจ้าหนี้หรือบุคคลภายนอกนั้นได้เกิดขึ้นด้วยสาเหตุที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ เมื่อเจ้าหนี้ หรือทายาทของเจ้าหนี้ร้องขอ ศาลอาจกำหนดให้ลูกหนี้ยังคงต้องจ่ายรายได้ยังชีพนั้นต่อไป จนกว่าจะ ครบกำหนดระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร

ทั้งนี้เพื่อความสะดวกในการทำความเข้าใจถึงบทบัญญัติของกฎหมายในประเทศต่างๆที่ได้ ทำการศึกษามาแล้วข้างต้น ผู้เขียนจึงได้จัดทำสรุปตามตารางแนบท้ายดังต่อไปนี้ โดยรายละเอียดของ กฎหมายผู้เขียนได้ใส่เอาไว้ใน ภาคผนวก ก

ตาราง 1 เปรียบเทียบ เรื่อง สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายต่างประเทศ

ข้อพิจารณา	อิตาลี		เยอรมัน	ญี่ปุ่น
	Perpetual Annuity	Life Annuity	Life Annuity	Life Annuity
1. บทบัญญัติของกฎหมาย	ประมวลแห่ง มาตรา 1861-1871	ประมวลแห่ง มาตรา 1872-1881	ประมวลแห่ง มาตรา 759-761	ประมวลแห่ง มาตรา 689-694
2. ลักษณะทางกฎหมาย	สัญญาให้เงินประจำปี ตลอดชีวิต	สัญญาให้รายไต่ยังชีพ ตลอดชีวิต	สัญญาให้รายไต่ยังชีพ ตลอดชีวิต	สัญญาให้รายไต่ยังชีพ ตลอดชีวิต
3. การเกิดของสัญญา	สัญญาและพินัยกรรม	สัญญา การให้โดย เสนหา พินัยกรรม ค้ำประกันฝ่ายเดียว	สัญญาและพินัยกรรม	สัญญาและพินัยกรรม
4. ระยะเวลาของสัญญา	ตลอดชีวิตและสามารถให้ ทายาทรับช่วงต่อได้	ตลอดชีวิต	ตลอดชีวิต	ตลอดชีวิต
5. คู่สัญญา	คู่สัญญาอีกฝ่ายหรือ บุคคลภายนอกตามที่ได้ กำหนดไว้ในสัญญา	คู่สัญญาอีกฝ่ายหรือ บุคคลภายนอก ตามที่ ได้กำหนดไว้ในสัญญา โดยอาจมีบุคคลหลาย คนเป็นคู่สัญญาก็ได้	คู่สัญญาอีกฝ่ายหรือ บุคคลภายนอกตามที่ได้ กำหนดไว้ในสัญญา	คู่สัญญาอีกฝ่ายหรือ บุคคลภายนอก ตามที่ได้ กำหนดไว้ในสัญญาโดย อาจมีบุคคลหลายคนเป็น คู่สัญญาก็ได้
6. การขอลีกสัญญา	ขอลีกได้	ขอลีกไม่ได้	ขอลีกได้	ขอลีกได้
7. วิธีการชำระหนี้	ชำระหนี้เป็นระยะๆ	ชำระหนี้เป็นระยะๆ และสามารถผ่อนชำระ ล่วงหน้าได้	ชำระหนี้เป็นระยะๆ และ สามารถผ่อนชำระ ล่วงหน้าได้	ชำระหนี้เป็นระยะๆ
8. ผลของการเลิกสัญญา	การเลิกสัญญาจะไม่มีผล ย้อนหลังแต่จะมีผลไปใน อนาคตเท่านั้น	-	การเลิกสัญญาจะไม่มีผล ย้อนหลังแต่จะมีผลไปใน อนาคตเท่านั้น	กลับคืนสู่ฐานะเดิม
9. การชดใช้ค่าเสียหาย	เรียกค่าเสียหายได้	-	เรียกค่าเสียหายได้	เรียกค่าเสียหายได้
10. หลักประกัน	ต้องมีหลักประกัน ในบางกรณี	ต้องมีหลักประกัน ในบางกรณี	-	-
11. แบบของสัญญา	-	-	ต้องทำเป็นลายลักษณ์ อักษร	-
12. การฝ่าฝืนกฎหมาย	-	ถ้าทำกับคนที่ตายไป แล้ว สัญญาเป็นโมฆะ	-	-
13. ข้อแนะนำของกฎหมาย	ควรจะทำสัญญา ต่อเนื่องกัน มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป	-	-	ถ้าความตายเกิดขึ้นโดย เหตุซึ่งลูกหนี้ต้อง รับผิดชอบ เจ้าหนี้หรือ ทายาทของเจ้าหนี้ อาจ ร้องขอต่อศาลให้สัญญา ยังดำเนินต่อไปได้
14. บทบัญญัตินี้ไม่ใช่บังคับกับ	บทบัญญัติในส่วนนี้ไม่ นำไปใช้กับสัญญาให้เงิน ประจำปีที่ออกโดยรัฐบาล	-	-	-

บทที่ 3

ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย

การศึกษาความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย เป็นการศึกษาถึงภาพรวมของกฎหมายและสภาพปัญหาของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นในสังคม เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทยต่อไปในบทที่ 4

3.1 ความนำ

เรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นปัญหาที่พบได้ในปัจจุบัน โดยพบว่ามีการทำสัญญาที่มีข้อตกลงว่าให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา โดยข้อสัญญาที่ให้ผลผูกพันตลอดชีวิตนี้มักจะแฝงอยู่ในสัญญาหลัก ในปัจจุบันพบว่าบางครั้งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ทำการยกเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยปราศจากความตกลงยินยอมจากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้ให้ความยินยอมในการเลิกสัญญาได้รับความเสียหาย เนื่องจากในขณะที่เขาตกลงเข้าทำสัญญาเขาได้คาดหมายว่าสัญญาที่ทำขึ้นจะมีผลผูกพันยาวนานไปตลอดชีวิต ดังนั้น ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษากฎหมายไทยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เพื่อหาแนวทางนำกฎหมายมาใช้เป็นเครื่องมือในการคุ้มครองคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายอย่างเหมาะสมและเป็นธรรมต่อไป

ทั้งนี้ เนื่องจากกฎหมายไทยเป็นกฎหมายที่อยู่ในระบบซีวิลลอว์และในระบบกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้โดยเฉพาะ ดังนั้น ในการศึกษาบทที่ 3 ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย ผู้เขียนจึงเริ่มศึกษาจากความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญา จึงต้องเริ่มศึกษาจากกฎหมายโรมันเนื่องจากเป็นที่มาของระบบซีวิลลอว์ โดยเน้นในเรื่องของพัฒนาการความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของการทำสัญญา ซึ่งจะมีการศึกษาถึง ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในสมัยโรมัน ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในสมัยใหม่ และความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในกฎหมายไทย โดยเน้นในเรื่องของหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งในส่วนของกฎหมายไทย ผู้เขียนจะศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยว่าสัญญาในลักษณะใดที่ศาลไทยตัดสินว่าสามารถทำได้และสัญญาในลักษณะใดที่ศาลไทยตัดสินว่าไม่สามารถทำได้ ต่อมาผู้เขียนจะศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทยให้เกิดความชัดเจน โดยศึกษาถึงลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยได้แบ่งประเภทของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ เอกเทศสัญญา ได้แก่ สัญญาเช่าทรัพย์สินตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า สัญญาประกันชีวิต กลุ่มที่สอง คือ สัญญาที่ไม่มีชื่อ ได้แก่ สัญญา

ให้บริการรักษาตลอดชีพ สัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพ¹ จากนั้นจึงทำการศึกษถึงปัญหาทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย ได้แก่ ปัญหาผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ปัญหาผลของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ปัญหาผลของการเรียกค่าเสียหาย ปัญหาความเป็นธรรมของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภค โดยผู้เขียนจะทำการศึกษถึงลักษณะและสภาพปัญหาอย่างละเอียด

อีกทั้ง ในบทนี้ผู้เขียนจะนำเสนอกฎหมายตลอดจนแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เกี่ยวข้อง รวมถึงข้อสัญญาที่ใช้บังคับขึ้นจริงระหว่างคู่สัญญาเพื่อประกอบความเข้าใจอันจะทำให้เห็นถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นโดยชัดเจน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตตามระบบกฎหมายไทยต่อไป

3.2 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญา

“สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต” เป็นสัญญาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตกลงกับอีกฝ่ายว่าให้สัญญาที่ทำกันอยู่นั้นมีผลผูกพันไปตลอดชีวิต ถือว่าเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่ออยู่นอกบรรพ 3 ดังนั้น เมื่อไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติเอาไว้โดยตรงทำให้เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาจึงส่งผลกระทบต่อคู่สัญญา โดยสัญญาที่ไม่มีชื่อนั้น เกิดมาจากหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งผู้ทำสัญญาสามารถที่จะทำสัญญากับใคร อย่างไร และกำหนดผลของสัญญาอย่างไรก็ได้ ตราบใดที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย²

ดังนั้น การศึกษาความคิดพื้นฐานในบทที่ 3 นี้ จึงเริ่มจากการศึกษาถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาเพื่อที่จะได้เข้าใจถึงพัฒนาการของสัญญาได้อย่างเป็นระบบระเบียบ โดยเริ่มศึกษาจากกฎหมายโรมัน เนื่องจากประเทศไทยนั้นใช้ระบบกฎหมายแบบซีวิลลอว์ซึ่งมีรากฐานมาจากกฎหมายโรมัน³ ผู้เขียนจึงได้ทำการศึกษโดยเริ่มจากประวัติศาสตร์กฎหมายเอกชนของโรมันเป็นอันดับแรก โดยคิดว่าลักษณะของสัญญาในกฎหมายโรมันมีลักษณะอย่างไร เนื่องจากกฎหมายโรมันนั้นถือว่าเป็นต้นแบบของกฎหมายในระบบซีวิลลอว์ของทั่วโลก⁴รวมทั้งประเทศไทยด้วย สืบเนื่องมาจากประเทศไทยร่างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยได้ต้นแบบมาจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งประเทศ

¹ ในกรณีของสัญญาให้บริการออกกำลังกาย หลังจากที่ได้มีประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกมาโดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2554 เป็นต้นไป ทำให้สัญญาให้บริการออกกำลังกายจะไม่สามารถทำเป็นสัญญาตลอดชีพได้อีก โดยสามารถทำเป็นข้อสัญญาที่มีระยะเวลาได้มากที่สุดคราวละ 1 ปีเท่านั้น

² ศันสน์ภรณ์ โสคติพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559), หน้า 194.

³ René David and John E. C. Brierley, *Major Legal Systems in the World Today : An Introduction to the Comparative Study of Law*, 3rd ed. (London: Stevens&Sons, 1985), p. 22.

⁴ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยสัญญา (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535), หน้า 49.

ญี่ปุ่นได้คัดลอกมาจากประเทศเยอรมัน โดยประเทศเยอรมันนั้นอาศัยกฎหมายโรมันเป็นต้นแบบในการร่าง⁵

ต่อมา ผู้เขียนจะศึกษาถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในสมัยใหม่ และความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในกฎหมายไทย รวมทั้งหลักเสรีภาพในการทำสัญญาในระบบกฎหมายไทย โดยอ้างอิงจากแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา เพื่อที่จะได้ศึกษาถึงวิวัฒนาการความคิดทางกฎหมายของกฎหมายสัญญาทั้งในอดีตและปัจจุบัน

หากมีการกล่าวถึงเลขมาตราใด ให้หมายถึงบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เว้นแต่ในกรณีของบทบัญญัติในกฎหมายอื่น ผู้เขียนจะทำการระบุประกอบเลขมาตราไว้เสมอว่าเป็นบทบัญญัติของกฎหมายฉบับใด

3.2.1 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในสมัยโรมัน

สัญญาในสมัยโรมันเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหนึ่งรับโดยสมัครใจว่าตนมีหนี้ต่ออีกบุคคลหนึ่งโดยเจตนาที่จะก่อบุคคลสิทธิเพื่อประโยชน์ของบุคคลนั้น สารสำคัญของสัญญาในสมัยโรมัน คือ การก่อหนี้ที่สามารถใช้บังคับได้ตามกฎหมาย⁶ โดยการทำสัญญาตามกฎหมายโรมันได้พัฒนาจากการยึดถือในเรื่องถ้อยคำ (verba) จนไปสู่การยึดถือเจตนา (voluntas) ดังจะได้ศึกษาตามลำดับต่อไปนี้

วิวัฒนาการของสัญญาในสมัยโรมัน โดยเริ่มจากในกฎหมายโรมันยุคโบราณ สัญญาในยุคนี้เป็นสัญญาที่ไม่ได้เกิดขึ้นโดยอิสระจากความยินยอมของบุคคล เพราะถูกจำกัดทั้งรูปแบบและสถานะของคนที่เข้ามาทำสัญญา โดยสถานะของบุคคลที่จะเข้ามาทำสัญญาในสมัยนี้ได้จะต้องเป็นหัวหน้าครอบครัว (paterfamilias)⁷ และมีสถานะเป็นพลเมืองโรมันด้วยจึงจะสามารถทำสัญญาได้ โดยพบว่าสัญญาในสมัยนี้ ไม่มีแนวคิดเรื่องสัญญาที่เป็นหลักเกณฑ์ทั่วไปเช่นในปัจจุบัน มีแต่สัญญาเฉพาะเรื่อง

CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁵ ประชุม โฉมฉาย, กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น : จารีตโรมันและแอนโกลแซกซอน, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558), หน้า 1.

⁶ สัญญาที่จะใช้บังคับได้ตามกฎหมายโรมัน ต้องประกอบด้วยเงื่อนไขต่อไปนี้

1. เจตนาที่จะก่อนิติสัมพันธ์
2. วัตถุประสงค์ของสัญญาต้องชอบด้วยกฎหมายและสามารถบรรลุได้
3. คู่สัญญาต้องตกลงกันด้วยความสมัครใจ ไม่ได้ตกลงกันเพราะความกลัวหรือถูกบังคับ
4. สัญญาที่ต้องเป็นไปตามแบบที่กฎหมายรับรอง คือ เป็นเอกเทศสัญญาอันเป็นลักษณะพื้นฐานของกฎหมายสัญญาโรมัน

5. ต้องมีความยินยอมพร้อมใจกันในสาระของสัญญา คือ จะต้องไม่มีความสำคัญผิดในสาระของสัญญาหรือในคุณภาพของทรัพย์สินหรือความสำคัญผิดในตัวของผู้สัญญาหรือในสาระของหนี้ โปรดดู เรื่องเดียวกัน, หน้า 127-128.

⁷ หัวหน้าครอบครัวหรือ paterfamilias เป็นชายที่มีอายุสูงสุดในครอบครัวและไม่อยู่ใต้อำนาจการปกครองของผู้ใดเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดและเด็ดขาดในครอบครัวเหนือสมาชิกทุกคนในครอบครัวแม้สมาชิกในครอบครัวจะมีฐานะเป็นคนอิสระและบรรลุนิติภาวะแล้วก็ตาม รายละเอียดโปรดอ่านใน ศนันท์กรณ, โสทธิพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน, หน้า 35-36.

(Specific Contract) หรือสัญญาที่มีชื่อซึ่งมีความเคร่งครัดในแบบพิธีมากซึ่งเป็นสัญญาที่ต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด คือ กฎหมายได้บัญญัติคำพูดและตัวอักษรเอาไว้และต้องยึดถือโดยเคร่งครัด มิฉะนั้นแล้วสัญญาจะไม่เกิดขึ้น⁸ แสดงว่า สัญญาจะเกิดขึ้นและมีผลบังคับใช้ตามกฎหมายได้ หากทำถูกต้องตามแบบพิธี มิใช่เกิดจากการตกลงกันของคู่สัญญาสองฝ่าย⁹ ดังนั้น ข้อตกลงใดๆที่ไม่ได้ทำตามแบบที่กฎหมายกำหนดอาจใช้เป็นข้อต่อสู้ได้แต่ไม่ก่อให้เกิดหนี้ (nuda pactio obligationem non parit sed parit exceptionem)¹⁰

โดยแบบพิธีตามกฎหมายโรมัน ได้แก่

1. แบบที่ต้องใช้ตาชั่ง (gesta per aes et libram)¹¹

กฎหมายโรมันได้กำหนดให้ใช้ตาชั่งเป็นเครื่องมือ โดยเป็นแบบพิธีที่บุคคลหนึ่งได้รับประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยใช้ทองแดงเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ซึ่งทองแดงจะถูกชั่งบนตาชั่งโดยเจ้าหน้าที่ประจำตาชั่งซึ่งเป็นพลเมืองโรมันที่บรรลุนิติภาวะแล้วและต้องกระทำต่อหน้าพยาน 5 คน ซึ่งเป็นพลเมืองโรมันที่บรรลุนิติภาวะแล้วเช่นกัน

2. แบบที่เกิดที่ศาล (in iure cessio)¹²

หรือเรียกอีกอย่างว่าการโอนโดยผลของกฎหมาย แบบประเภทนี้ใช้สำหรับการโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินหนึ่งหรือการก่อให้เกิดทรัพย์สินอื่น ๆ เช่น ภาระจำยอม สิทธิเก็บกิน แบบที่เกิดที่ศาล กระทำได้โดยการส่งมอบซึ่งกระทำต่อหน้า praetor¹³ ยกตัวอย่างเช่น ผู้ซื้อผู้ขายต้องรับมอบส่งมอบทรัพย์สินต่อหน้า praetor เมื่อผู้ซื้อสัมผัสทรัพย์สินหรือสัญลักษณ์ของทรัพย์สินนั้นแล้วประกาศว่ากรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินดังกล่าวเป็นของตน ส่วนผู้ขายอาจจะประกาศว่าทรัพย์สินนี้เป็นของผู้ซื้อหรือหนึ่งเฉยเป็นการยอมรับ ซึ่ง praetor ก็จะประกาศให้ทรัพย์สินนี้ตกเป็นของผู้ซื้อ กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ซื้อขายก็จะตกเป็นของผู้ซื้อ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติวิธีการดังกล่าวค่อนข้างยุ่งยาก ทำให้ชาวโรมันไม่นิยมใช้วิธีนี้ ดังนั้น วิธีนี้จึงค่อยๆเสื่อมหายไปในยุคคลาสสิก

⁸ ประชุม โฉมฉาย, *กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น : จารีตโรมันและแอ่งไกลแซกซอน*, หน้า 128.

⁹ ประชุม โฉมฉาย, *หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555), หน้า 161.

¹⁰ ประชุม โฉมฉาย, *วิวัฒนาการของกฎหมายโรมัน*, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอนคณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), หน้า 75.

¹¹ ศนันท์กรณม์ โสทธิพันธุ์, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน*, หน้า 180.

¹² เรื่องเดียวกัน, หน้า 183-184.

¹³ praetor คือผู้มีตำแหน่งเป็นขุนนางผู้บริหารความยุติธรรมของโรมัน แบ่งออกเป็น 2 เขตอำนาจได้แก่ praetor urbanus ซึ่งมีอำนาจดูแลข้อพิพาทระหว่างพลเมืองโรมันด้วยกันเอง โดยการสร้างหลักกฎหมายขึ้นมาเพื่ออุดช่องว่างของกฎหมายของพลเมืองโรมัน และ praetor peregrinus ซึ่งมีอำนาจดูแลข้อพิพาทระหว่างคนต่างชาติดูด้วยกันเองและระหว่างพลเมืองโรมันและคนต่างชาติ โดยการสร้างหลักกฎหมายขึ้นมาใช้กับคนต่างชาติที่ไม่สามารถใช้กฎหมายโรมันกับพวกเขาได้ ไบรด์ดู เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

3. แบบที่เกิดจากการเปล่งวาจา (stipulatio)¹⁴

เกิดจากการที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายเปล่งวาจาถามตอบกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทำได้กับบุคคลซึ่งอยู่เฉพาะหน้าเท่านั้น และการถามตอบจะต้องเป็นกรรมวาระเดียวกัน¹⁵ แบบประเภทนี้มีลักษณะเป็นนิติกรรมลอย สามารถนำมาใช้กับนิติกรรมอื่นได้มากมาย โดยไม่ต้องระบุที่มาหรือวัตถุประสงค์ของนิติกรรม แต่ประสงค์จะให้ความผูกพันจึงใช้ก่อนนี้ได้ในทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะป็นหนี้ที่ชำระเงิน ให้โอนทรัพย์สิน ให้กระทำการบางอย่าง

ดังนั้น เจตนาในการทำสัญญาของบุคคลจึงยังไม่มีบทบาทในกฎหมายโรมันยุคโบราณ ซึ่งก็เป็นไปตามสภาพสังคมซึ่งยังเป็นสังคมขนาดเล็ก ความเติบโตทางด้านเศรษฐกิจยังไม่มีมาก การทำตามแบบในลักษณะนี้จึงเป็นเรื่องที่ง่ายและเหมาะสม¹⁶ ต่อมาผู้เขียนจะกล่าวถึงวิวัฒนาการของสัญญาในสมัยโรมัน ซึ่งเป็นไปตามลำดับดังนี้

1. สัญญาที่หนี้เกิดจากการเปล่งวาจา (Obligaciones verbis contractae) โดยความคิดทางกฎหมายของสัญญาประเภทนี้เกิดจากจารีตประเพณีในรูปแบบของคำถามและคำตอบ เป็นสัญญาที่เกิดจากการกล่าวถ้อยคำ เป็นสัญญาที่ทำด้วยวาจา ซึ่งได้กำหนดแบบพิธีไว้เรียกว่า “stipulatio” มีลักษณะว่าฝ่ายหนึ่งตั้งคำถามว่าท่านให้คำมั่นเช่นนั้น เช่นนี้ ใช่ไหม (spondesne) อีกฝ่ายหนึ่งให้คำตอบว่าใช่ ข้าพเจ้าได้ให้คำมั่นเช่นนั้น (spondeo) ซึ่งหากตอบโดยวาจาถูกต้องตามแบบที่กำหนดเอาไว้ สัญญาจะเกิดและมีผลผูกพันตามคำพูดที่ได้มีการถามและตอบ¹⁷ แต่ถ้าหากกล่าววาจาไม่ถูกต้องตามแบบที่กำหนดเอาไว้ ยกตัวอย่างเช่น ผู้รับคำมั่นตอบว่า (promitto) ในคำถามของ (spondesne) ถือว่าไม่มีสัญญาเกิดขึ้น เนื่องจากไม่ตรงตามแบบที่กำหนดไว้ หรือผู้รับคำมั่นขอ 50 แต่ผู้ให้คำมั่นสัญญาว่าจะให้ 100 ซึ่งเพิ่มจากที่ได้กล่าวไปแล้วถือว่าสัญญาไม่เกิด¹⁸

สัญญาที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ การให้คำมั่นด้วยการสาบานของลูกหนี้ว่าจะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ (sponsio) มีลักษณะทำนองเดียวกับการค้ำประกันในปัจจุบัน การให้คำมั่นของบุคคลหนึ่งต่อ

¹⁴ ประชุม โฉมฉาย, *วิวัฒนาการของกฎหมายโรมัน*, หน้า 77.

¹⁵ แบบที่เกิดจากการเปล่งวาจา มีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ

ประการแรก ต้องทำด้วยปากเปล่า ดังนั้น สามารถทำได้เฉพาะคนที่ไม่หูหนวก ไม่เป็นใบ้ เนื่องจากคนที่เป็นใบ้ไม่สามารถเปล่งวาจาได้ และคนที่หูหนวกเมื่อไม่ได้ยินจึงไม่สามารถเปล่งวาจาตอบรับได้

ประการที่สอง ต้องกระทำเฉพาะหน้า ต่อบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้าเท่านั้น ไม่สามารถใช้ได้ในกรณีที่คู่กรณีไม่อยู่เฉพาะหน้า

ประการที่สาม เกิดจากการที่ฝ่ายหนึ่งเปล่งวาจาเป็นคำถามและอีกฝ่ายเปล่งวาจาเป็นคำตอบโดยต้องต่อเนื่องเป็นกรรมวาระเดียวกัน ทั้งช่วงเวลาไม่ได้ อีกทั้งคำถามคำตอบนั้นจะต้องเป็นถ้อยคำที่กฎหมายกำหนดเอาไว้เท่านั้น โปรตดู ศนันทกรณ โสถถิพันธุ์, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน*, หน้า 184.

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 199.

¹⁷ ประชุม โฉมฉาย, *หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น*, หน้า 161.

¹⁸ Barry Nicholas, *An Introduction to Roman Law* (Oxford: Clarendon Press, 1965), p. 193.

อีกบุคคลหนึ่งว่าจะกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (stipulatio) การให้คำมั่นว่าจะให้สินเดิม (dotis dictio) การให้คำมั่นว่าจะปฏิบัติตัวต่อเจ้านายหลังจากที่ได้รับการปลดปล่อยจากการเป็นทาส (promissio iurata liberti) เป็นต้น โดยสัญญากลุ่มนี้มีลักษณะเป็นสัญญาฝ่ายเดียวผูกพันเฉพาะผู้ให้คำมั่นเท่านั้น¹⁹

2. สัญญาที่หนี้เกิดจากการส่งมอบทรัพย์สิน (Obligaciones re contractae) สัญญาอันมีความผูกพันเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นสัญญาที่ไม่มีแบบ เป็นสัญญาที่สมบูรณ์ด้วยการส่งมอบ มีการเกิดหนี้ที่เรียกว่า หนี้ที่แท้จริงหรือหนี้ทรัพย์สิน (real debt) ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากความผูกพันเพราะคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้รับสิ่งของหรือทรัพย์สินหรือเงิน จากคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เมื่อได้รับไปแล้วก็เกิดหน้าที่ที่ต้องคืนในภายหลัง เป็นสัญญา re (ปัจจุบันคือ real debt)²⁰ ทำให้เข้าใจได้ว่า สัญญาในสมัยโรมันนั้นพัฒนาจากหนี้สองแบบ แบบแรก คือ หนี้คำมั่น มีผลใช้ได้ตามกฎหมายเนื่องจากแบบถูกต้อง แบบที่สองคือ หนี้ที่แท้จริง (real debt) เกิดจากการส่งมอบทรัพย์สินหรือเงินให้แก่คู่กรณี

สัญญาที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ สัญญายืมใช้สลับเปลี่ยน (mutuum)²¹ สัญญายืมใช้คงรูป (commodatum) สัญญาฝากทรัพย์สิน (depositum)²² สัญญาจำนำ (pignus)

สัญญาที่หนี้เกิดจากการส่งมอบทรัพย์สิน เกิดขึ้นมาด้วยเหตุที่สัญญาที่เกิดจากการเปล่งวาจาเริ่มคลายความเคร่งครัดลง เพราะการใช้แบบพิธีดังกล่าวเริ่มไม่สะดวก ด้วยเหตุผลที่ว่า รูปแบบของ (stipulatio) ไม่สามารถใช้ได้กับทุกคน เนื่องจากจะต้องเป็นการกล่าวด้วยวาจาต่อเนื่องกัน ดังนั้น คนที่เป็นใบ้หรือหูหนวกจะไม่สามารถทำตามแบบพิธีนี้ได้ อีกทั้งต่อมาเมื่อบ้านเมืองได้มีการขยายตัวมากยิ่งขึ้น แบบพิธีดังกล่าวจึงสร้างความยุ่งยากให้แก่พลเมืองชาวโรมันที่อยู่ห่างไกลออกไปเพราะแบบพิธีนี้ต้องใช้เฉพาะกับบุคคลที่อยู่เฉพาะหน้าเท่านั้น²³

3. สัญญาที่หนี้เกิดจากความยินยอม (Obligaciones consensu contractae) เป็นสัญญาที่คู่สัญญาสามารถสร้างความผูกพันที่สมบูรณ์ได้โดยอาศัยเพียงข้อตกลง (contractus)²⁴ เท่านั้น โดยอาศัยความยินยอมเป็นหลักสาระสำคัญ (consensu) คือ เมื่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงยินยอมเข้าทำ

¹⁹ ศนันท์กรณ โสคติพันธุ์, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน*, หน้า 201.

²⁰ ประชุม โฉมฉาย, *วิวัฒนาการของกฎหมายโรมัน*, หน้า 77-78

²¹ สิ่งที่ยืมเป็นสิ่งที่ใช้แล้วหมดไปจำพวกสังกมทรัพย์สิน เช่น เงิน อาหาร น้ำดื่ม โปรดดู Barry Nicholas, *An Introduction to Roman Law*, p. 167.

²² สัญญายืมใช้คงรูปและสัญญาฝากทรัพย์สินมีความคล้ายคลึงกันตรงที่ ผู้ยืมกับผู้รับฝากทรัพย์สินไม่ได้เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์หรือการครอบครองมีเพียงสิทธิที่จะยึดทรัพย์สินนั้นไว้ อีกทั้ง สัญญาทั้งสองประเภทเป็นสัญญาที่ไม่มีค่าตอบแทน แต่ถ้าหากผู้ยืมหรือผู้ฝากทรัพย์สินจ่ายค่าตอบแทนจะเป็นเรื่องของการให้เช่าหรือการจ้างแรงงานหรือเป็นเรื่องของสัญญาที่ไม่มีชื่อ โปรดดู Ibid., p. 168.

²³ Ibid., p. 161.

²⁴ ศนันท์กรณ โสคติพันธุ์, *คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง*, พิมพ์ครั้งที่ 21 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560), หน้า 294.

สัญญากัน สัญญาก็เกิดขึ้นและสมบูรณ์ทันทีโดยไม่ต้องมีแบบ โดยสัญญา consensu นี้พัฒนามาจาก bilateral contracts คือ สัญญาสองฝ่ายหรือสัญญาต่างตอบแทน²⁵ ซึ่งถือได้ว่าสัญญาได้มีการพัฒนาไปในทางที่กว้างกว่ายุคโบราณ เพราะไม่ต้องยึดถือเคร่งครัดตามแบบอีกต่อไป แต่สามารถตีความไปได้โดยอิสระตามพฤติการณ์แห่งคดี²⁶

สัญญาที่หนีเกิดจากความยินยอมเกิดขึ้นเนื่องจาก สัญญาแบบ stipulatio และ สัญญา re ไม่เป็นประโยชน์ทางการพาณิชย์ เนื่องจากเมื่ออาณาจักรโรมันได้แผ่ขยายกว้างมากยิ่งขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งส่งผลกระทบต่อกฎหมายในเรื่องนิติกรรมสัญญา อีกทั้งการทำตามแบบพิธีเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและมีข้อจำกัดว่าเฉพาะบุคคลที่มีสถานะเป็นพลเมืองโรมันเท่านั้นที่สามารถทำได้ ทำให้ไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมและความจำเป็น เนื่องจากชาวโรมันต้องติดต่อกับค้าขายกับคนต่างชาติ ดังนั้น ในยุคนั้นนักกฎหมายจึงยอมรับหลักของนิติกรรมสัญญาที่ไม่ต้องทำตามแบบพิธี เพื่อความสะดวกรวดเร็วและคล่องตัวในการค้าขายของชาวโรมันกับชนชาติอื่น²⁷

สัญญาที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ สัญญาซื้อขาย (emptio venditio)²⁸ สัญญาเช่าทรัพย์สิน (location conductio rei) สัญญาจ้างทำของ (location conductio operis) สัญญาจ้างแรงงาน (location conductio operaris) สัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน (societas) สัญญาตั้งตัวแทน (mandatum)²⁹

4. สัญญาที่หนีเกิดจากการทำเป็นลายลักษณ์อักษร (Obligaciones litteris contractae) พัฒนามาจากสัญญาที่หนีเกิดจากความยินยอม (consensu) ซึ่งต่อมาในภายหลังได้มีการทำข้อตกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นหนังสือ³⁰ โดยสัญญาประเภทนี้เป็นประโยชน์ในการก่อหนี้ระหว่างบุคคลผู้ไม่อยู่เฉพาะหน้า โดยลูกหนี้เขียนจดหมายเป็นลายลักษณ์อักษรขอยืมเงินจากเจ้าหนี้ เจ้าหนี้สามารถแสดงเจตนาตอบรับโดยเขียนในสมุดบันทึกของครัวเรือนที่เรียกว่า “libro domestico” ซึ่ง

²⁵ ลักษณะของสัญญาอาจแบ่งออกได้เป็น

ประเภทแรก unilateral contracts คือ สัญญาที่ผูกพันฝ่ายเดียวหรือไม่ต่างตอบแทน ก่อให้เกิดสิทธิกับคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งและหน้าที่กับอีกฝ่ายหนึ่ง

ประเภทที่สอง bilateral contracts คือ สัญญาสองฝ่ายหรือสัญญาต่างตอบแทน ก่อให้เกิดหนี้ซึ่งกันและกัน คือ คู่สัญญาต่างก็มีสิทธิและหน้าที่เหมือนกัน โปรดดู ประชุม โฉมฉาย, วิวัฒนาการของกฎหมายโรมัน, หน้า 78.

²⁶ Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations : Roman Foundations of the Civilian Tradition* (Oxford: Oxford University Press, 1996), p. 564.

²⁷ Barry Nicholas, *An Introduction to Roman Law*, p. 162.

²⁸ การที่สัญญาซื้อขายมีรายละเอียดมากกว่าสัญญาอื่นๆ ไม่เพียงเพราะเป็นสัญญาเชิงพาณิชย์ขั้นพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังเป็นเพราะสัญญาซื้อขายในกฎหมายโรมันมีอิทธิพลมากต่อกฎหมายแห่งสมัยใหม่และกฎหมายคอมมอนลอว์ โปรดดู Ibid., p. 172.

²⁹ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน, หน้า 201.

³⁰ ประชุม โฉมฉาย, วิวัฒนาการของกฎหมายโรมัน, หน้า 78.

เป็นบันทึกที่กรายรับรายจ่ายในครัวเรือน ดังนั้น จึงก่อสิทธิในการเรียกคืนเงินทำนองเดียวกับการทำ stipulatio ซึ่งแสดงออกทางลายลักษณ์อักษรและการบันทึก³¹

สัญญาที่จัดอยู่ในกลุ่มนี้ ได้แก่ การจดบันทึกในสมุดบัญชี (nomen transcripptica) การเขียนสัญญาที่เป็นของแท่งขี้ผึ้งโดยลูกหนี้แล้วส่งมอบให้เจ้าหนี้ถือไว้เป็นหลักฐาน (chirographa) การเขียนสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรเป็นคู่ฉบับ โดยเจ้าหนี้ลูกหนี้ถือสัญญาไว้คนละฉบับ (syngraphae)³²

5. สัญญาที่ไม่มีชื่อ หรือ innominate contract เป็นสัญญาที่ไม่จัดอยู่ใน 4 กลุ่มของสัญญาที่ได้กล่าวมา³³ สัญญาที่ไม่มีชื่อนี้มีใช้สัญญาที่อยู่บนฐานของกฎหมายของพลเมืองโรมัน แต่เกิดขึ้นจากการตกลงกันของคู่สัญญาเท่านั้น โดยเป็นสัญญาที่เกิดขึ้นจากการทำงานของ praetor³⁴ อาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าสัญญาที่ไม่มีชื่อได้รับหลักการมาจากสัญญา re³⁵ โดยสัญญาที่ไม่มีชื่อมีลักษณะเป็นการปฏิบัติการชำระหนี้แลกเปลี่ยนกันระหว่างคู่สัญญา 2 ฝ่าย โดยกฎหมายจะคุ้มครองเมื่อมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้ปฏิบัติการชำระหนี้แล้ว³⁶

สัญญาที่ไม่มีชื่อแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ aut enim do tibi ut des, aut do ut facias, aut facio ut des, aut facio ut facias³⁷ โดยมีลักษณะที่ครอบคลุมถึงสัญญาต่างตอบแทนทั้งหมดที่นอกเหนือจาก สัญญาซื้อขาย (emptio venditio) และสัญญาที่สมบูรณ์ด้วยความยินยอม (location conductio)³⁸

ยกตัวอย่างเช่น สัญญาแลกเปลี่ยน (permutatio) เป็นสัญญาที่ไม่มีชื่อที่อยู่ในกลุ่มของ aut enim do tibi ut des ถ้าหากคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ปฏิบัติการชำระหนี้แล้ว แต่คู่สัญญาอีกฝ่ายไม่ยอมชำระหนี้ตอบแทน คู่สัญญาฝ่ายแรกสามารถเรียกสิ่งที่ได้ให้ไปกลับคืนมาได้³⁹ เช่น มีการทำสัญญาแลกเปลี่ยนม้ากับวัว โดยม้าได้ถูกส่งไปแต่วัวไม่ได้ถูกส่งมาเพื่อแลกเปลี่ยน เจ้าของม้าได้รับการคุ้มครองตามหลัก condictio คือ เป็นการให้สิทธิแก่ผู้ที่ส่งมอบทรัพย์สินใดไปสามารถไปเรียกคืน

³¹ ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน, หน้า 200.

³² เรื่องเดียวกัน, หน้า 201.

³³ Barry Nicholas, An Introduction to Roman Law, p. 190

³⁴ ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน, หน้า 200.

³⁵ Reinhard Zimmermann, The Law of Obligations : Roman Foundations of the Civilian Tradition, p. 537.

³⁶ ในกฎหมายอังกฤษเรียกว่า consideration โปรดดู Ibid., p. 534.

³⁷ Ibid.

³⁸ location conductio เป็นคำที่รวมสัญญา 3 ชนิด ในปัจจุบันคือ สัญญาเช่าทรัพย์สิน สัญญาจ้างแรงงาน สัญญาจ้างทำของ โปรดดู ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน, หน้า 219.

³⁹ Reinhard Zimmermann, The Law of Obligations : Roman Foundations of the Civilian Tradition, p. 535.

ทรัพย์ดังกล่าวจากผู้ที่ได้รับไว้โดยปราศจากมูลอันจะอ้างได้ตามกฎหมายเพื่อความเป็นธรรม ดังนั้น เจ้าของม้าจึงเรียกม้าของตนเองกลับคืนมาได้ และคู่สัญญาอีกฝ่ายคือเจ้าของวัวจะต้องชดใช้ให้แก่ เจ้าของม้า โดยค่าเสียหายขึ้นอยู่กับราคาตลาดของม้าและวัวในขณะที่เหตุการณ์ดังกล่าวได้เกิดขึ้น⁴⁰

สัญญาฝากขาย (aestimatum)⁴¹ คือ สัญญาที่พ่อค้าได้รับมอบสินค้าจากผู้ผลิต โดยมีการตกลงกันว่าผู้ขายจะขายเท่าที่ขายได้ และภายหลังกำหนดระยะเวลาหนึ่ง ก็จะมีการคืนสินค้าที่เหลือ วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของสัญญานี้ คือ ให้เวลาแก่ผู้ขายระยะหนึ่งในการขายสินค้า โดยสัญญาฝากขาย (aestimatum) เป็นการผสมระหว่างสัญญาซื้อขาย (emptio venditio) สัญญาที่สมบูรณ์ด้วยความยินยอม (locatio conductio) สัญญาตั้งตัวแทน (mandatum) และสัญญาจัดตั้งห้างหุ้นส่วน (societas)⁴²

สัญญาฝากทรัพย์แบบพิเศษ (precarium)⁴³ คือ เป็นสัญญาฝากทรัพย์ที่ไม่ใช่การฝากทรัพย์แบบธรรมดา (depositum) เนื่องจากการฝากทรัพย์แบบ precarium นี้ ผู้ที่รับฝากทรัพย์สามารถใช้ทรัพย์ที่เจ้าของฝากเอาไว้ได้ตามความพอใจจนกว่าเจ้าของทรัพย์นั้นจะเรียกทรัพย์คืน ถือว่า ผู้รับฝากทรัพย์ได้มีการครอบครองทรัพย์แบบชั่วคราว ซึ่งเป็นการครอบครองทรัพย์แบบไม่แน่นอน เพราะเจ้าของสามารถเรียกให้คืนทรัพย์เมื่อใดก็ได้ หากเรียกแล้วผู้รับฝากทรัพย์ไม่ยอมคืนให้ เจ้าของสามารถใช้หลักกรรมสิทธิ์ติดตามเอาทรัพย์คืนได้⁴⁴

อาจกล่าวได้ว่าลักษณะของสัญญาในกฎหมายโรมันมีลักษณะเด่นดังต่อไปนี้ ประการแรก ไม่มีหลักเกณฑ์ทั่วไปที่สามารถใช้ได้กับสัญญาทุกชนิด มีเฉพาะหลักเกณฑ์ของสัญญาเฉพาะอย่างหรือที่เรียกว่าเอกเทศสัญญาในปัจจุบัน ประการที่สอง คือ มีเฉพาะสัญญาที่มีชื่อคือมีหลักเกณฑ์เฉพาะกำหนดไว้เท่านั้น แต่ต่อมาในภายหลังได้ยอมรับสัญญาที่ไม่มีชื่อด้วย แต่ไม่ใช่สัญญาที่ไม่มีชื่อในลักษณะของสัญญาที่เราใช้กันในปัจจุบันที่อยู่บนฐานของหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ประการที่สาม สัญญาต้องทำตามแบบที่กฎหมายบังคับไว้เสมอ โดยเฉพาะในยุคโบราณที่เคร่งครัดเรื่องแบบมาก ประการที่สี่ สัญญาจะก่อให้เกิดผลเพียงอย่างเดียวคือก่อให้เกิดผลในทางหนี้เท่านั้น ไม่ก่อให้เกิดผลในทางทรัพย์ โดยการทำสัญญาที่จะก่อให้เกิดผลในทางทรัพย์ได้นั้นจะต้องทำตามแบบพิธีที่กฎหมายกำหนดไว้ จึงไม่มีสัญญาใดที่จะก่อให้เกิดผลในทางทรัพย์ได้ ซึ่งต่างจากสัญญาในปัจจุบันที่สามารถก่อให้เกิดผลทั้งทางหนี้และทางทรัพย์ด้วยกันได้ หรืออาจก่อผลในทางหนี้อย่างเดียวหรือในทางทรัพย์

⁴⁰ Barry Nicholas, *An Introduction to Roman Law*, p. 190.

⁴¹ ไผทชิต เอกจริยกร, *คำอธิบาย ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้*, พิมพ์ครั้งที่ 9 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561), หน้า 51.

⁴² Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations : Roman Foundations of the Civilian Tradition*, p. 535.

⁴³ Ibid., p. 536.

⁴⁴ สัญญาแบบ precarium นี้ ไม่ใช่สัญญาถ้อย จึงไม่ก่อให้เกิดหนี้ และไม่ต้องทำตามแบบที่กฎหมายกำหนด

อย่างเดียวกันได้ แล้วแต่ประเภทของสัญญา ประการที่ห้า สัญญาในกฎหมายโรมันไม่ให้ความสำคัญกับกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญา ยิ่งในยุคแรกของกฎหมายโรมัน เจตนาไม่ได้มีความสำคัญเลย ซึ่งต่างจากสัญญาในปัจจุบันที่เน้นเรื่องเจตนาเป็นหลัก⁴⁵ ดังนั้น ตามความคิดของผู้เขียน สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไม่ได้พัฒนาขึ้นมาในยุคของกฎหมายโรมัน

3.2.2 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในสมัยใหม่

หลังจากยุคของกฎหมายโรมันได้สิ้นสุดลง ยุคกลางได้เกิดขึ้นเมื่อตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 11 เกิดมหาวิทยาลัยแห่งแรกของโลก คือ มหาวิทยาลัยโบโลญญา (Bologna) อยู่ทางตอนเหนือของประเทศอิตาลี ซึ่งเน้นการศึกษาถึงกฎหมายโรมัน แพทย์ศาสตร์ และปรัชญา โดยในด้านกฎหมายนั้นได้นำกฎหมายโรมันของพระเจ้าจัสติเนียน Corpus Iuris Civilis (ประมวลกฎหมายแพ่ง) มาศึกษาใหม่โดยละเอียด⁴⁶ โดยมีวิธีการศึกษาอยู่ 2 แบบ แบบแรก คือ แบบ gloss จากสำนัก Glossators เป็นการอธิบายกฎหมายโดยอธิบายความหมาย อธิบายคำศัพท์ เป็นการตีความตามตัวอักษร ไม่มีการตีความกฎหมายเพื่อค้นหาเจตนารมณ์⁴⁷ ต่อมาการอธิบายแบบ gloss อย่างเดียวไม่เพียงพอ เนื่องจากจะต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยว่ากฎหมายจะสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าได้อย่างไร จึงเกิดการศึกษาแบบที่สอง คือ การศึกษาแบบ dialectic จากสำนัก Commentators (หรือเรียกอีกอย่างว่า Post-Glossators ซึ่งแปลว่าผู้ที่มาทีหลังผู้เขียน gloss ชุดแรก) เป็นการศึกษาเพื่อหาจิตวิญญาณหรือเจตนารมณ์ของกฎหมาย เพื่อสกัดหลักของกฎหมายนำมาใช้แก้ปัญหา และบางครั้งก็ได้วิพากษ์วิจารณ์แต่เฉพาะกฎหมายโรมันอย่างเดียวแต่เป็นการวิจารณ์ gloss ที่เขียนเอาไว้ด้วย⁴⁸ ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าวทำให้เกิดการเรียนรู้ทางกฎหมายครั้งยิ่งใหญ่และมีผู้สนใจกฎหมายโรมันมากขึ้น

ในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 12 มีนักศึกษามาเรียนที่โบโลญญาเพิ่มขึ้นทุกปี โดยมีนักศึกษาจำนวนถึง 10,000 คน⁴⁹ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนไม่น้อยสำหรับคนในสมัยก่อนที่ได้ทุ่มเทศึกษากฎหมายโรมัน⁵⁰และเนื่องจากนักศึกษาที่มาศึกษาที่มหาวิทยาลัยโบโลญญามาจากประเทศในแถบยุโรปตะวันตกทั้งหมด ส่งผลให้การศึกษากฎหมายโรมันได้แพร่หลายไปทั่วยุโรปและเป็นที่มาของระบบ Civil law ในปัจจุบัน การแพร่หลายอันเกิดจากการเรียนรู้นี้ทำให้ในศตวรรษที่ 14 เกิด Ius commune ขึ้นมา คือ ประเทศต่างๆในยุโรปใช้กฎหมายเดียวกัน คือใช้กฎหมายโรมันเป็น The

⁴⁵ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน, หน้า 200-201.

⁴⁶ ประชุม โฉมฉาย, กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น : จารีตโรมันและแองโกลแซกซอน, หน้า 29-30.

⁴⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 30.

⁴⁸ เรื่องเดียวกัน.

⁴⁹ Barry Nicholas, An Introduction to Roman Law, p. 46.

⁵⁰ ประชุม โฉมฉาย, กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น : จารีตโรมันและแองโกลแซกซอน, หน้า 30.

Common Law of Western Europe⁵¹ ทำให้กฎหมายโรมันที่เกือบจะถูกลืมได้ฟื้นคืนชีพขึ้นมาใหม่ จนกระทั่งกลายเป็นกระดูกสันหลังของระบบกฎหมายหรือกฎหมายร่วมกันของยุโรปตะวันตกทั้งหมด⁵² ซึ่งทำให้กฎหมายในยุโรปทั้งหมดมีรากฐานมาจากที่เดียวกันคือกฎหมายโรมัน

ต่อมาในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ได้เกิดแนวคิดเรื่องมนุษยนิยม (Humanist)⁵³ คือ ให้ความสำคัญของการเป็นมนุษย์ มองมนุษย์ว่ามีคุณค่า มีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ และมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตน หากบุคคลได้รับอิสรภาพและเสรีภาพที่เพียงพอ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์⁵⁴ โดยได้มีการรื้อฟื้นกฎหมายโรมันตามแนวมนุษยนิยม (Humanist Revival) คือ มีการเรียกร้องให้กลับไปดูต้นฉบับดั้งเดิมของกฎหมายโรมันโดยมองข้ามบทความความ (gloss)ไป อีกทั้งได้มีการพิจารณาลักษณะในเชิงประวัติศาสตร์ของประมวลกฎหมายจัสติเนียนอย่างละเอียด⁵⁵ ซึ่งลัทธิมนุษยนิยมได้มีแนวความคิดว่า กฎหมายโรมันมีความเก่าแก่ไม่ทันสมัยจึงไม่ควรนำมาใช้ในปัจจุบัน ซึ่งแนวความคิดนี้ได้ส่งผลกระทบต่อ ius commune โดยตรง

ด้วยอิทธิพลของแนวคิดเรื่องมนุษยนิยม ที่เชื่อว่ามนุษย์มีสติปัญญา มนุษย์สามารถสร้างกฎหมายเองได้ ในคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึง คริสต์ศตวรรษที่ 18 ได้เกิดแนวความคิดเรื่อง Natural Law ของสำนักกฎหมายธรรมชาติซึ่งรับหลักการมาจากกฎหมายโรมัน⁵⁶ คือ ius gentium⁵⁷ และ ius naturale⁵⁸ โดยหลักกฎหมายแท้จริงของสังคมใดๆ นั้นอาจจะได้มาจากธรรมชาติของมนุษย์และธรรมชาติของสังคม กล่าวได้ว่าหากต้องการทราบว่าการกฎหมายเป็นอย่างไร ไม่จำเป็นต้องไปย้อนดูกฎหมายโรมันให้เสียเวลา แต่ให้ศึกษาถึงสภาพของมนุษย์และสังคมก็พอจะทราบได้ว่ากฎหมายเป็นอย่างไร⁵⁹ ซึ่งกฎหมายธรรมชาติเน้นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เชื่อว่าทุกคนโดยธรรมชาติที่เป็นคนนั้นมีเหตุผลในตัวเอง เพราะฉะนั้นย่อมรู้คิดหรือตัดสินใจได้เอง เมื่อมนุษย์มีเหตุผลในตัวเอง ทุกคนที่มีเหตุผล

CHULALONGKORN UNIVERSITY

⁵¹ Barry Nicholas, *An Introduction to Roman Law*, p. 48.

⁵² ประชุม โฉมฉาย, *หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น*, หน้า 69.

⁵³ Barry Nicholas, *An Introduction to Roman Law*, p. 50.

⁵⁴ สมยศ เชื้อไทย, *นิติปรัชญาเบื้องต้น (Introduction to Philosophy of Law)*, พิมพ์ครั้งที่ 20 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561), หน้า 37.

⁵⁵ ประชุม โฉมฉาย, *หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น*, หน้า 77-78.

⁵⁶ Barry Nicholas, *An Introduction to Roman Law*, p. 50-51.

⁵⁷ หมายถึงกฎหมายของคนต่างชาติ คือ กฎหมายที่ใช้กับคนอื่นที่มีเขตเมืองโรมัน โปรตดู ศนันท์กรณม์ โสทธิพันธุ์, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน*, หน้า 29.

⁵⁸ หมายถึงกฎหมายธรรมชาติ โดย Gaius นักกฎหมายโรมันคนสำคัญได้มีความเห็นว่า ius gentium ที่โดยหลักเหตุผลสามารถปรับใช้กับประชาชนทุกคนได้โดยไม่มีข้อยกเว้นเพราะ ius gentium แท้จริงแล้วคือกฎหมายธรรมชาติหรือที่เรียกว่า ius naturale ด้วยเพราะเหตุผลทางธรรมชาติที่อยู่เบื้องหลัง โปรตดู เรื่องเดียวกัน.

⁵⁹ ประชุม โฉมฉาย, *กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น : จารีตโรมันและแองโกลแซกซอน*, หน้า 32.

สามารถบัญญัติกฎหมายได้เอง กฎหมายที่ออกมาจึงถูกต้อง รวมถึงความสูงงอมในด้านการศึกษาที่ Bologna ผลักดันทำให้นับแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นไป เกิดรูปแบบในการรับกฎหมายโรมันอีกอย่างหนึ่งคือ การรับกฎหมายโรมันผ่านการสร้างประมวลกฎหมาย⁶⁰ ประเทศต่างๆเริ่มประกาศใช้ประมวลกฎหมายของตนเอง เช่น ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมัน ประเทศอิตาลี เป็นต้น⁶¹ ถึงแม้ว่าแต่ละชาติได้แยกกฎหมายของตัวเองออกไป แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายของแต่ละชาตินั้นล้วนสืบสายมาจากกฎหมายโรมัน⁶²

ด้วยความคิดของ Natural Law ที่เข้ามามีบทบาทต่อการทำสัญญาโดยให้ความสำคัญกับอิสระในการแสดงเจตนาของคู่สัญญาเป็นหลักสูงสุด ในยุคนี้ความคิดในเรื่องของสัญญาได้เน้นถึงเสรีภาพในการเข้าทำสัญญาของคู่สัญญามากขึ้น สัญญาไม่ถูกจำกัดทั้งรูปแบบและสถานะของบุคคลในการทำสัญญา โดยเน้นถึงความเป็นปัจเจกชนว่ามีความสำคัญในความคิดตัวเอง ดังนั้น การทำสัญญาในยุคนี้จึงได้รับความผ่อนคลายจากการทำตามแบบพิธีมากขึ้น โดยได้เกิดหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาหรือหลักอิสระในทางแพ่ง (The Autonomy of the Will – Private Autonomy)⁶³ เป็นหลักที่อาศัยความเป็นเหตุเป็นผลทางนิติปรัชญาว่าด้วยนิติสัมพันธ์ในทางนี้ขึ้นอยู่กับรากฐานของเจตนาของบุคคล บุคคลทุกคนมีอิสระที่จะผูกมัดตนเองต่อผู้อื่นตามที่ตนต้องการ โดยมีเจตนาเป็นตัวก่อให้เกิดสัญญาโดยยอมรับความยินยอมในสัญญาว่า “สัญญาที่สร้างขึ้นโดยสมบูรณ์ย่อมมีผลผูกพันคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย⁶⁴” ดังที่มีคำกล่าวที่ว่า “ใครกล่าวถึงสัญญาแสดงว่ากล่าวถึงความยุติธรรม” หรือตามหลัก “สัญญาต้องเป็นสัญญา” (pacta sunt servanda)⁶⁵ ที่ให้ความสำคัญกับการแสดงเจตนา

⁶⁰ ประชุม โฉมฉาย, หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น, หน้า 78.

⁶¹ Barry Nicholas, *An Introduction to Roman Law*, p. 51.

⁶² ศนันท์กรรณ์ โสทธิพันธุ์, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน, หน้า 26.

⁶³ หมายถึง อำนาจของเอกชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับขอบเขตทางกฎหมายของตนเองด้วยตนเองทั้งในทางส่วนตัวและในทางทรัพย์สิน ในทางส่วนตัวอาจเป็นเรื่องการสมรส การหย่า ในทางทรัพย์สินอาจเป็นการซื้อขาย การให้ การแลกเปลี่ยน ซึ่งสามารถจัดการโดยใช้นิติกรรมสัญญาเป็นเครื่องมือ ซึ่งการทำนิติกรรมสัญญานั้นต้องอาศัยเจตนาเป็นหัวใจสำคัญ โปรดดู ศนันท์กรรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 27.

⁶⁴ เคยมีแนวคำพิพากษาฎีกาว่า การทำสัญญานั้นคู่สัญญาจะตกลงได้เปรียบเสียเปรียบกันอย่างไรแล้วแต่ความสมัครใจของคู่สัญญา ซึ่งคู่สัญญาแต่ละฝ่ายต้องรักษามลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายเอาเอง แม้ลูกหนี้จะเสียเปรียบจากข้อสัญญา แต่ข้อตกลงดังกล่าวเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจของลูกหนี้เอง หากเกี่ยวกับสังคมหรือประชาชนไม่ จึงไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแต่อย่างไร ไม่เป็นโมฆะ (คำพิพากษาฎีกาที่ 214/2526 ; 3161/2527 ; 945/2536) โปรดดู ดาราพร ธีระวัฒน์, สัญญาผู้บริโภค (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), หน้า 19.

⁶⁵ เป็นหลักการพื้นฐานที่สะท้อนถึงความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา คือ เมื่อทำสัญญาแล้ว สัญญาจะต้องถูกรักษาและต้องได้รับการปฏิบัติตามที่ได้ให้สัญญากันไว้ โปรดดู Reinhard Zimmermann, *The Law of Obligations : Roman Foundations of the Civilian Tradition*, pp. 576-577.

ของคู่สัญญาว่า สัญญาจะเกิดขึ้นได้นั้นย่อมมาจากความยินยอมของคู่สัญญา กฎหมายมีหน้าที่ที่จะต้องบังคับให้เป็นไปตามเจตนาของคู่สัญญา⁶⁶ ด้วยเหตุนี้คู่สัญญาจะอ้างในภายหลังที่สัญญาได้เกิดขึ้นโดยความสมัครใจ ปราศจากการข่มขู่ หรือสำคัญผิด หรือกล้อฉล ว่าสัญญานั้นไม่ยุติธรรม ตนไม่ควรถูกผูกพันหรือต้องปฏิบัติตามภาระหนี้สินนั้นไม่ได้⁶⁷

โดยรากฐานของหลักความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนา เกิดจากหลักปรัชญากฎหมายเรื่องปัจเจกชนนิยม (Individualism) และหลักเศรษฐศาสตร์เสรีนิยมเรื่องเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) ซึ่งเกิดในคริสต์ศตวรรษที่ 18

หลักปัจเจกชนนิยม (Individualism) คือ การนิยมความเป็นปัจเจก มองว่าปัจเจกชนแต่ละคนมีเสรีภาพที่จะทำอะไรได้ด้วยตนเอง สามารถจัดการชีวิตและทรัพย์สินของตนอย่างไรก็ได้ แต่การจัดการนี้จะต้องได้รับการรับรองจากรัฐ คือ รัฐมีหน้าที่รับรองให้เป็นไปตามความต้องการของแต่ละบุคคล⁶⁸ เนื่องจากเจตนามีความศักดิ์สิทธิ์เป็นพื้นฐานของเสรีภาพตามธรรมชาติของมนุษย์ เป็นผลมาจากความคิดทางการเมืองที่ต้องการยืนยันหลักปัจเจกชนนิยมต่อผู้กับรัฐ โดยยืนยันหลักที่ว่ารัฐจะต้องรับรู้สิทธิส่วนบุคคลให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ รัฐจะต้องรับรองเสรีภาพส่วนบุคคลซึ่งมนุษย์ทุกคนมีอยู่ตามธรรมชาติ รัฐจะต้องไม่ทำลายสิทธิพื้นฐานของบุคคล เว้นแต่บางเรื่องที่เป็นอันสมควร รัฐจึงเข้ามาจำกัดเสรีภาพของปัจเจกชนได้ นอกจากนั้นแล้วเสรีภาพของบุคคลจะถูกจำกัดได้ก็ด้วยความสมัครใจของบุคคลเองเท่านั้น

ดังนั้น เจตนาของบุคคลจึงมีความศักดิ์สิทธิ์และเป็นอิสระ บุคคลจะไม่ถูกผูกพันในหนี้ใดที่เขาไม่ได้ตกลงยินยอมด้วย ในทางกลับกันหนี้ที่เกิดขึ้นจากเจตนาของบุคคลนี้จะผูกมัดบังคับแก่ผู้ที่ตกลงนั้น การมีเสรีภาพ คือ การที่บุคคลสามารถที่จะถูกบังคับด้วยตัวของตัวเอง โดยเฉพาะการผูกมัดตัวเองด้วยสัญญาที่สร้างขึ้น เสรีภาพจะไม่มีอยู่ถ้าหากบุคคลไม่มีอำนาจเหนือตัวเองที่จะจำกัดตัวเองได้ โดยเจตนาของบุคคลมีอำนาจที่จะก่อให้เกิดความผูกพันทางหนี้โดยเฉพาะเจาะจงในการเป็นลูกหนี้เจ้าหนี้ขึ้นมาได้⁶⁹

หลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) โดยคู่สัญญามีอิสระเสรีภาพในการเลือกเข้าทำสัญญา มีเสรีภาพในการกำหนดเนื้อหา รายละเอียด ข้อบังคับของสัญญาได้อย่างเท่าเทียม

⁶⁶ K.W. RYAN, *An Introduction to the Civil Law* (Brisbane: Law Book Co. of Australia, 1962), pp. 38-40.

⁶⁷ ดารารพร ธีระวัฒน์, *กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542), หน้า 2.

⁶⁸ ศันสน์ภรณ์ โสทธิพันธุ์, *คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง*, หน้า 297.

⁶⁹ ดารารพร ธีระวัฒน์, *กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*, หน้า 15.

กัน⁷⁰ ซึ่งหลักเสรีภาพในการทำสัญญาได้ปรากฏในกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยเป็นหลักทางเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม (Liberalism) ของ Adam Smith⁷¹ ที่สนับสนุนความศักดิ์สิทธิ์ในการแสดงเจตนาของบุคคล เนื่องจากในคริสต์ศตวรรษที่ 18 เกิดระบบเศรษฐกิจแบบการค้าเสรี หรือ laissez-faire คือ ต้องให้เอกชนมีเสรีภาพในการประกอบเศรษฐกิจทั้งปวง รวมถึงการค้าทั้งภายในและภายนอกประเทศอย่างเต็มที่ และให้ยกเลิกด้านภาษีโดยปล่อยให้สินค้าผ่านโดยสะดวก⁷² ดังนั้น รัฐจะไม่บัญญัติกฎหมายเข้าไปแทรกแซงการทำสัญญาของเอกชน รัฐต้องปล่อยให้เอกชนมีเสรีภาพในการทำสัญญาและสามารถวางกฎเกณฑ์ที่จะใช้บังคับกับสัญญาของตนได้ตามลำพัง เว้นแต่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือเป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนรวม รัฐจึงจะเข้าไปแทรกแซงหรือจำกัดเสรีภาพบางประการของคู่สัญญา

หลักเสรีภาพในการทำสัญญานี้เป็นหลักที่อธิบายว่า หน้าที่เกิดจากสัญญาจะเป็นหน้าที่ยุติธรรมสำหรับคู่สัญญา เนื่องจากคู่สัญญามีอิสระที่จะตกลงทำสัญญาหรือไม่ก็ได้ หากคู่สัญญาเห็นว่าอีกฝ่ายเอาเปรียบตนจนเกินไปจนเกิดความไม่เป็นธรรมแล้ว ก็ไม่ต้องยอมรับในข้อตกลงนั้น โดยการปฏิเสธไม่ตกลงเข้าทำสัญญาด้วย เมื่อใดที่คู่สัญญาตกลงทำสัญญาแล้วก็ต้องถือว่าคู่สัญญาเห็นว่ามันยุติธรรมแล้ว เมื่อสัญญาเกิดขึ้นแล้ว ลูกหนี้จะอ้างในภายหลังว่าตนไม่ได้รับความยุติธรรมไม่ได้เพราะในขณะที่ทำสัญญาไม่มีใครบังคับ หากคู่สัญญาเห็นว่าไม่ยุติธรรมก็ไม่จำเป็นต้องตกลงทำสัญญาด้วย ดังนั้น เมื่อตกลงทำสัญญาแล้วสัญญาจะยุติธรรมสำหรับคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะอ้างว่าอีกฝ่ายเอาเปรียบจากข้อสัญญาที่ตกลงกันแล้วไม่ได้⁷³ หลักนี้ได้มีมาจนถึงตอนต้นของศตวรรษที่ 19 โดยสภาพของเศรษฐกิจและสังคมในด้านอุตสาหกรรม ในสมัยนี้ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สัญญามีลักษณะใกล้ชิด

⁷⁰ เรื่องเดียวกัน, หน้า 16.

⁷¹ บิดาแห่งวิชาเศรษฐศาสตร์ได้แต่งตำราทางเศรษฐศาสตร์เล่มแรกออกมาชื่อ “An inquiry in to the Nature and causes of the Wealth of Nations” ซึ่งสาระสำคัญ คือ รัฐควรจำกัดบทบาทให้เหลืออยู่เพียงการป้องกันประเทศ คุ้มครองพลเมืองจากการกดขี่และสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณูปโภคเท่านั้น ที่เหลือปล่อยให้กลไกตลาดหรือมือที่มองไม่เห็น (Invisible hand) ทำงาน โดยปัจเจกบุคคลไม่ควรจะถูกจำกัดเสรีภาพในการประกอบธุรกรรมทั้งหลาย โปรดดู ศักดา ธนิตกุล, กฎหมายกับธุรกิจ : แนวคิด หลักกฎหมาย และคำพิพากษา, พิมพ์ครั้งที่ 5 (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2559), หน้า 26.

⁷² ระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยมหรือทุนนิยม (Laissez-Faire or Capitalism) เป็นระบบเศรษฐกิจที่ให้เสรีภาพแก่ภาคเอกชนในการเลือกดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินสามารถเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิต เศรษฐทรัพย์ต่างๆที่ตนหามาได้ มีเสรีภาพในการประกอบธุรกิจรวมทั้งการเลือกอุปโภคบริโภคสินค้าและบริการต่างๆ แต่ทว่าเสรีภาพดังกล่าวจะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย กล่าวคือการดำเนินการใดๆจะต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพพื้นฐานของบุคคลอื่น ใช้ระบบของการแข่งขันโดยมีราคาและระบบตลาดเป็นกลไกสำคัญในการจัดสรรทรัพยากร โดยรัฐบาลจะไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ จะมีหน้าที่เพียงการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและการป้องกันประเทศ โปรดดู เรื่องเดียวกัน.

⁷³ มีคำอธิบายของ Kant ที่ว่า “เมื่อบุคคลตกลงในเรื่องที่เกี่ยวกับบุคคลอื่น กรณีเป็นไปได้เสมอว่าอาจเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรม แต่ความไม่ยุติธรรมจะไม่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลนั้นตกลงในสิ่งที่เกี่ยวกับตัวของเขาเอง” โปรดดู ดาราพร ธีระวัฒน์, กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม, หน้า 17.

และไม่ซับซ้อน ภาคธุรกิจการค้ายังเป็นแบบอุตสาหกรรมในครัวเรือน สัญญาที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะ ถ้อยที่ถ้อยอาศัยเป็นส่วนใหญ่และยังมีบรรยากาศของการเจรจาต่อรองกันในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ โดยในส่วนที่ไม่ได้เป็นสาระสำคัญคู่สัญญามักจะกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมาย⁷⁴

แต่อย่างไรก็ตาม ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน สภาพของสัญญา มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก ทั้งวิธีการทำสัญญาและเนื้อหาที่ถูกระบุไว้ในสัญญา เกิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างคู่สัญญาและในบางครั้งความไม่เท่าเทียมกันอย่างมากนี้อาจทำให้เกิดผลกระทบต่อสังคม และเศรษฐกิจ โดยผู้ร่างกฎหมายสัญญาไม่อาจคาดเห็นถึงสภาพข้อเท็จจริงที่ได้มีการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ เนื่องจากลักษณะของความไม่เท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจระหว่างคู่สัญญานี้เพิ่งจะปรากฏในยุค ศตวรรษที่ 20⁷⁵ ดังนั้น ในศตวรรษที่ 20 รัฐต่างๆเห็นความจำเป็นที่จะต้องเข้ามาคุ้มครองเยียวยา ให้แก่คู่สัญญาที่ไม่มีเสรีภาพในการทำสัญญาคือคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าในทางเศรษฐกิจด้วยการ ออกกฎหมายมาคุ้มครองเพราะถือว่าเสรีภาพที่แท้จริงไม่มีอยู่อีกต่อไป⁷⁶

ด้วยสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่พัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน อีกทั้งเกิดความก้าวหน้าในทางกฎหมายธุรกิจ โดยเฉพาะธุรกิจประเภทใหม่ๆ ทำให้เกิดสัญญาใหม่ๆ ขึ้นมา มากมาย ซึ่งมักอยู่ในรูปแบบของสัญญาที่ไม่มีชื่อ ซึ่งเป็นการกำหนดข้อสัญญาตามความต้องการและความมุ่งหมายของประเภทธุรกิจนั้นๆ เช่น สัญญา Factoring สัญญา Franchise สัญญา Joint-Venture เป็นต้น⁷⁷ กล่าวได้ว่า เป็นสัญญาชนิดใหม่ที่ประมวลกฎหมายไม่ได้กำหนดชื่อและกำหนด ลักษณะของสัญญาตลอดจนสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาเอาไว้ โดยเป็นการยอมรับหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ที่บุคคลสามารถตกลงทำสัญญากันให้แตกต่างจากที่กฎหมายกำหนดไว้ได้⁷⁸ ประกอบกับการทำสัญญาในบางครั้งคู่สัญญาต้องการความมั่นคงและอยากให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันใน ระยะเวลาและไม่ต้องการให้มีการเลิกสัญญาที่ได้ทำขึ้นนั้น จึงเกิดเป็นสัญญาที่เรียกว่า “สัญญาที่ผูกพัน ตลอดชีวิต” โดยข้อตกลงในลักษณะนี้มักจะแทรกอยู่กับสัญญาประเภทต่างๆ

ตามความคิดของผู้เขียน สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตสามารถเกิดได้ในยุคนี้ ในลักษณะของ สัญญาที่ไม่มีชื่อ ซึ่งมีลักษณะเป็นสัญญาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันให้สัญญาที่ทำอยู่นั้นมีผลไป ตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยสัญญาในลักษณะดังกล่าวประกอบด้วยข้อสัญญา 2 ส่วน ส่วนแรก คือ ข้อสัญญาหลัก เช่น สัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์ข้อสัญญาหลัก คือ การเช่า

⁷⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 25.

⁷⁵ คาราวอร์ ธีระวัฒน์, สัญญาผู้บริโภค, หน้า 19.

⁷⁶ ศนันท์ภรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบาย นิตินกรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 297.

⁷⁷ คาราวอร์ ธีระวัฒน์, กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม, หน้า 50.

⁷⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 31.

อสังหาริมทรัพย์ สัญญาจ้างแรงงานข้อสัญญาหลัก คือ การจ้างแรงงาน และข้อสัญญาในส่วนที่สอง คือ ข้อสัญญาที่ตกลงกันว่าให้มีผลผูกพันตลอดชีวิต ซึ่งข้อสัญญาในส่วนที่สองนี้สามารถนำไปใช้ได้กับทุกสัญญา เป็นข้อสัญญารองที่แตกต่างหากจากสัญญาหลัก

3.2.3 ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในกฎหมายไทย

การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเป็นธรรมชาติของมนุษย์ โดยมนุษย์รู้จักรวมตัวเป็นหมู่เหล่า ซึ่งในระยะแรกได้รวมตัวกันอย่างง่าย ๆ แล้วจึงค่อย ๆ วิวัฒนาการมาตามลำดับจนกลายเป็นสังคม เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์สังคม⁷⁹ จึงต้องมีการติดต่อสื่อสารกันอยู่ตลอดเวลา การดำรงชีวิตของมนุษย์ไม่สามารถอยู่ด้วยตัวคนเดียวตามลำพังได้ เพราะมนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกันในการดำรงชีพ ดังนั้น มนุษย์จึงรวมกลุ่มกันเกิดเป็นสังคมขึ้นมาเพื่อสนองต่อความต้องการต่างๆของตน แต่ในการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์จำนวนมากจำเป็นต้องมีกฎหมายเข้ามาเกี่ยวข้องเพื่อควบคุมให้สังคมเกิดความสงบสุขและความเรียบร้อยดังสุภาษิตภาษาละตินที่ว่า “ที่ไหนมีสังคม ที่นั่นมีกฎหมาย”⁸⁰ โดยกฎหมายที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ส่วนใหญ่จะเป็นกฎหมายเอกชน โดยกฎหมายเอกชนเป็นกฎหมายซึ่งเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ระหว่างเอกชนด้วยกันเอง หรือระหว่างเอกชนกับรัฐในฐานะที่เท่าเทียมกัน กฎหมายเอกชนยกตัวอย่างเช่น กฎหมายแพ่ง กฎหมายพาณิชย์ เป็นต้น⁸¹

ในกฎหมายเอกชนเรื่องสัญญาถือว่าเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของมนุษย์อย่างมาก⁸² โดยสัญญาเป็นปัจจัยพื้นฐานของกลุ่มสังคมทุกกลุ่ม สัญญาเปรียบเสมือนเครื่องจักรที่มีฟันเฟืองหมุนไปตามเจตนาของบุคคล⁸³ ซึ่งสาเหตุดั้งเดิมที่มนุษย์ได้เข้าทำสัญญาระหว่างกัน เพราะมนุษย์อยากได้ทรัพย์สินหรือแรงงานของกันและกัน แต่มนุษย์ไม่สามารถฉกฉวยแย่งชิงเอาทรัพย์สินของบุคคลอื่นตามอำเภอใจได้เนื่องจากจะถูกลงโทษ ดังนั้น มนุษย์จึงได้มาตกลงกันเพื่อที่จะส่งมอบทรัพย์สินหรือตกลงที่จะกระทำการงานให้แก่กันเกิดเป็นสัญญาระหว่างบุคคลขึ้นมาเพื่อเป็นเครื่องมือที่ทำให้มนุษย์สามารถใช้ทรัพย์สินหรือแรงงานของผู้อื่นได้โดยไม่มี ความผิด⁸⁴ เห็นได้ว่า สัญญานั้นมาจากการตกลงยินยอมและแสดงออกโดยเจตนาให้มีผลระหว่างกัน

⁷⁹ อริสโตเติล ได้กล่าวไว้ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Human being is social animal)” โปรดดู เรื่องเดียวกัน, หน้า 20.

⁸⁰ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป, พิมพ์ครั้งที่ 22 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559), หน้า 41-43.

⁸¹ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยสัญญา, หน้า 2.

⁸² อักษรพร จุฬารัตน, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง 1 ปรับปรุงครั้งที่ 1, พิมพ์ครั้งที่ 24 (นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2553), หน้า 157-161.

⁸³ ดาราพร อิระวัฒน์, กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม, หน้า 1.

⁸⁴ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), พิมพ์ครั้งที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขโดย มุนินทร์ พงศาปาน (กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2561), หน้า 305.

ตามความหมายของสัญญาที่เข้าใจกันโดยทั่วไป “สัญญา คือ นิติกรรมหลายฝ่าย ซึ่งเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป แต่ละฝ่ายอาจจะเป็นบุคคลคนเดียว หรือหลายคนรวมกันเป็นฝ่ายเดียวกันก็ได้ ซึ่งได้ตกลงยินยอมกันก่อให้เกิดหนี้ขึ้น อาจเป็นหนี้ในการกระทำการหรืองดเว้นการทำการใดๆก็ได้ ฉะนั้นสัญญาจะต้องมีคู่สัญญาอย่างน้อย 2 ฝ่ายขึ้นไป อีกทั้งจะต้องมีการแสดงเจตนาอันเป็นคำเสนอคำสนองของทั้งสองฝ่ายถูกต้องตรงกันด้วย”⁸⁵

ต่อมาเมื่อสังคมได้มีการพัฒนาก้าวหน้าขึ้น เกิดการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ต่างๆมาใช้ในการดำรงชีวิต มนุษย์เกิดการซื้อขายและแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกันมากขึ้น สัญญาจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของทุกคนโดยไม่มีข้อยกเว้น ไม่ว่าจะเป็นสัญญาที่เกี่ยวกับเรื่องอุปโภคและบริโภคที่ทุกคนต้องเกี่ยวข้อง หรือการบริการสาธารณะต่างๆ⁸⁶ อีกทั้ง โดยลักษณะของกฎหมายเอกชนที่เปิดโอกาสให้เอกชนด้วยกันสามารถสร้างความผูกพันในทางกฎหมายได้มากขึ้น ซึ่งเป็นการนำหลักอิสระในทางแพ่งมาใช้ โดยหลักอิสระในทางแพ่ง หรือ Private Autonomy หมายถึง อิสระของเอกชนที่จะเลือกกำหนดนิติสัมพันธ์ของตนเองทั้งในเรื่องส่วนตัวและเรื่องทรัพย์สิน โดยอาศัยนิติกรรมเป็นเครื่องมือ ซึ่งการอาศัยนิติกรรมเป็นเครื่องมือบอกโดยนัยว่าต้องอาศัยเจตนาเป็นหัวใจสำคัญ เพราะการทำนิติกรรมต้องมาจากเจตนา ดังนั้น ในการอธิบายหลักอิสระในทางแพ่งจึงต้องอธิบายสัมพันธ์กันกับนิติกรรมและเจตนา ซึ่งเป็นเรื่องแยกออกจากกันไม่ได้⁸⁷

ในเรื่องของสัญญามีหลักเสรีภาพในการทำสัญญา หรือ Freedom of Contract โดยหลักเสรีภาพในการทำสัญญาสามารถอธิบายได้ 2 ความหมาย ความหมายแรก หมายถึง เสรีภาพของเอกชนในการที่จะตกลงเข้าทำสัญญาระหว่างกัน⁸⁸ และความหมายที่สอง หมายถึง เสรีภาพของเอกชนที่จะไม่ถูกแทรกแซงโดยรัฐเมื่อเกิดสัญญาขึ้นมาแล้ว⁸⁹ ลักษณะของหลักเสรีภาพในการทำสัญญา สามารถพิจารณาได้ดังนี้⁹⁰ ประการแรก หลักเสรีภาพในการทำสัญญาก็บองค์ประกอบของสัญญา กล่าวคือ คู่สัญญามีเสรีภาพที่จะเลือกเข้าทำสัญญากับใครก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ตาม มีเสรีภาพที่จะเลือกเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของสัญญาอย่างใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุประสงค์ในทางภาวะวิสัยหรืออติวิสัยหรือวัตถุประสงค์แบบผสม นอกจากนี้คู่สัญญายังมีเสรีภาพที่จะเลือกวิธีการหรือแบบในการเข้าทำสัญญาไม่ว่าจะด้วยวาจา กิริยาอาการ หรือลายลักษณ์อักษรก็

⁸⁵ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยสัญญา, หน้า 9.

⁸⁶ อักษรพร จุฬารัตน, เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง 1 ปรับปรุงครั้งที่ 1, หน้า 157-161.

⁸⁷ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 27-34.

⁸⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 291.

⁸⁹ ดาราพร ธีระวัฒน์, กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม, หน้า 15.

⁹⁰ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 298-299.

ตาม ประการที่สอง หลักเสรีภาพในการทำสัญญาในความสัมพันธ์กับเนื้อหาของสัญญา กล่าวคือ คู่สัญญามีเสรีภาพที่จะกำหนดเนื้อหาของสัญญาอย่างไรก็ได้ แม้จะแตกต่างกับที่กฎหมายบัญญัติไว้ หากมิใช่กฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้วสัญญานั้นไม่เป็นโมฆะ ประการที่สาม หลักเสรีภาพในการทำสัญญากับผลของสัญญา โดยคู่สัญญามีเสรีภาพที่จะกำหนดผลของสัญญาอย่างไรก็ได้ เมื่อได้กำหนดผลแล้ว กฎหมายก็จะรับรองให้มีผลสมตามเจตนา อันทำให้สัญญานั้นเป็นไปตามหลัก pacta sunt servanda หรือหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา⁹¹

หน้าที่เกิดจากนิติกรรมสัญญาจะต้องเกิดขึ้นด้วยความสมัครใจ⁹² ดังนั้น บทบัญญัติของกฎหมายหนึ่งจึงเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่วางรากฐานอยู่บนหลักเสรีภาพอย่างลึกซึ้ง⁹³ แต่อย่างไรก็ตาม แม้คู่สัญญาจะมีเสรีภาพมากมายในการทำสัญญา เสรีภาพดังกล่าวก็ต้องอยู่ภายในกรอบอันสมควรด้วย เนื่องจากหากคู่สัญญามีเสรีภาพในการทำสัญญามากเกินไปก็อาจใช้เสรีภาพนั้นไปกระทบต่อผู้อื่นได้ จึงต้องมีการจำกัดเสรีภาพเพื่อมิให้คู่สัญญาใช้เสรีภาพไปก่อความเสียหายต่อบุคคลอื่น⁹⁴

ตัวอย่างในการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาตามกฎหมายไทย เช่น มาตรา 150 เรื่อง วัตถุประสงค์ของสัญญาที่จะต้องไม่เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย ไม่พันวิสัย ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน มิฉะนั้นสัญญาที่ทำนั้นเป็นโมฆะ หรือจำกัดโดยการกำหนดเนื้อหาของสัญญา เพราะในบางกรณีคู่สัญญาแต่ละฝ่ายมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่ากัน ส่งผลให้คู่สัญญาฝ่ายที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจมากกว่าอาจเอาเปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายได้ ดังนั้น กฎหมายจึงเข้ามาควบคุมโดยเข้ามาจำกัดเสรีภาพในการกำหนดเนื้อหาของสัญญา เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา เป็นต้น⁹⁵ จึงเห็นได้ว่า แม้โดยหลักเอกชนที่เป็นคู่สัญญาย่อมมีเสรีภาพในการทำสัญญา แต่การจำกัดเสรีภาพของเอกชนก็จำต้องมีเช่นกัน เพื่อสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขให้แก่สังคม

ความคิดพื้นฐานของสัญญาในกฎหมายไทยในปัจจุบัน แม้ว่าหลักการของกฎหมายสัญญาในปัจจุบันจะสืบทอดมาจากกฎหมายโรมัน แต่กฎหมายสัญญาของไทยในปัจจุบันก็มีความแตกต่างจากกฎหมายโรมันอยู่ในบางประการ เนื่องมาจากพัฒนาการทางสังคม เศรษฐกิจและแนวความคิดทางทฤษฎีที่เกิดขึ้นในภายหลัง และแม้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จะมีได้ให้นิยามของสัญญา

⁹¹ กรณีกมล ประเสริฐศักดิ์, "ปัญหากฎหมายของการต่อสัญญาโดยอัตโนมัติ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า 137.

⁹² ดาราพร ธีระวัฒน์, กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม, หน้า 52.

⁹³ จีต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 7 ปรับปรุงแก้ไขโดย ดาราพร ธีระวัฒน์ (กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556), หน้า 19.

⁹⁴ ศันนักรัตน์ โสคติพันธุ์, คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 299.

⁹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 299-300.

เอาไว้ แต่เมื่อสัญญาเป็นนิติกรรมประเภทหนึ่ง นิยามของนิติกรรมจึงเอามาใช้กับสัญญาด้วย ดังนั้นจึงอาจให้คำนิยามของสัญญาได้ดังนี้ “สัญญาหมายถึงนิติกรรมสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายที่เกิดจากการแสดงเจตนาทำคำเสนอคำสนองต้องตรงกันระหว่างบุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป เพื่อมุ่งจะผูกนิติสัมพันธ์หรือก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวในสิทธิ”⁹⁶

ลักษณะเด่นของสัญญาในปัจจุบัน ประการแรก คือ มีหลักเกณฑ์ทั่วไปในเรื่องของสัญญาที่สามารถใช้บังคับได้กับสัญญาทุกชนิด มิใช่มีเฉพาะหลักเกณฑ์ของสัญญาเฉพาะอย่างเท่านั้น ประการที่สอง คือ ในการทำสัญญาอยู่บนพื้นฐานของหลักเสรีภาพในการทำสัญญา (Freedom of Contract) โดยผู้ทำสัญญาสามารถที่จะทำสัญญากับใคร อย่างไร และกำหนดผลของสัญญาอย่างไรก็ได้ เพียงแต่จะต้องอยู่ในกรอบของกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามมาตรา 151 และสามารถทำได้ทั้งสัญญาที่มีชื่อคือมีหลักเกณฑ์กำหนดเอาไว้โดยเฉพาะ หรือสัญญาที่ไม่มีชื่อคือไม่มีหลักเกณฑ์เฉพาะที่กฎหมายกำหนดเอาไว้ก็ได้ โดยการทำสัญญาในปัจจุบันจะอยู่บนฐานของหลักอิสระในเรื่องแบบ คือ สามารถทำสัญญาด้วยวิธีการใดๆก็ได้ ไม่ว่าจะด้วยวาจา กิริยาอาการหรือลายลักษณ์อักษร เว้นแต่ในสัญญาบางประเภทที่กฎหมายบังคับไว้โดยเฉพาะว่าให้ทำตามแบบ อีกทั้งสัญญาสามารถก่อให้เกิดผลทั้งในทางหนี้และทางทรัพย์สินด้วยกันได้ หรืออาจก่อผลในทางหนี้อย่างเดียว หรือผลทางทรัพย์สินอย่างเดียวก็ได้ แล้วแต่ประเภทของสัญญา อีกทั้งสัญญาในยุคปัจจุบันเน้นกระบวนการในการก่อให้เกิดสัญญา โดยเฉพาะกระบวนการในการก่อเจตนา การทำคำเสนอ การทำคำสนอง การก่อให้เกิดสัญญา⁹⁷

กฎหมายสัญญาในประเทศไทยนั้นหากแบ่งประเภทของสัญญาตามชื่อจะแบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ สัญญามีชื่อ และ สัญญาที่ไม่มีชื่อ โดยการแยกประเภทของสัญญาเป็นสัญญาที่มีชื่อและสัญญาที่ไม่มีชื่อนี้ มีมาตั้งแต่สมัยกฎหมายโรมัน⁹⁸

สัญญามีชื่อหรือเอกเทศสัญญา ได้แก่ สัญญาที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติไว้เป็นเอกเทศในบรรพ 3 รวมทั้งสิ้น 23 ลักษณะ ตั้งแต่มาตรา 453 ถึง มาตรา 1297 เป็นสัญญาที่กฎหมายได้กำหนดกฎเกณฑ์ในสัญญาที่มีชื่อแต่ละสัญญาไว้โดยเฉพาะแล้ว และเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ของสัญญาที่ชัดเจนแน่นอน⁹⁹ ได้แก่ ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน ยืม ผากทรัพย์สิน ค้ำประกัน จำนอง จำนำ เก็บของในคลังสินค้า ตัวแทน นายหน้า ประนีประนอมยอมความ การพนันและขันต่อ บัญชีเดินสะพัด ประกันภัย ตัวเงิน หุ้นส่วน

⁹⁶ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน*, หน้า 193-194.

⁹⁷ เรื่องเดียวกัน.

⁹⁸ ดาราพร ธีระวัฒน์, *กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*, หน้า 13.

⁹⁹ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, *คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง*, หน้า 311.

และบริษัท และสมาคม โดยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ตั้งชื่อเอกเทศสัญญาต่างๆ ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้นโดยเฉพาะเจาะจง อีกทั้งยังกำหนดถึงลักษณะรวมทั้งสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาเอาไว้ เพื่อให้เมื่อคู่สัญญาได้ตกลงกันทำสัญญาตามที่กฎหมายระบุไว้ในบรรพ 3 แล้ว แม้ว่าคู่สัญญาจะไม่ได้ตกลงกันในรายละเอียดปลีกย่อย หากมีปัญหาเกิดขึ้นก็สามารถบังคับตามบทบัญญัติของลักษณะสัญญานั้นๆได้ แต่หากคู่สัญญาได้ตกลงแตกต่างจากบทบัญญัติที่กฎหมายกำหนดไว้ แต่บทบัญญัติมาตรานั้นๆมิใช่บทบัญญัติอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนแล้ว กฎหมายก็จะบังคับให้ตามที่คู่สัญญาได้ตกลงกันไว้¹⁰⁰

สัญญาที่ไม่มีชื่อหรือสัญญานอกบรรพ 3 ได้แก่ สัญญาที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้บัญญัติชื่อ หรือกำหนดลักษณะรวมทั้งสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาเอาไว้ เป็นสัญญาที่เกิดจากบุคคลตั้งแต่ 2 ฝ่ายขึ้นไปตกลงที่จะผูกพันกันโดยชอบด้วยกฎหมายและภายในขอบเขตที่กฎหมายลักษณะทั่วไปคือกฎหมายลักษณะนิติกรรมบังคับไว้ หากคู่สัญญาไม่ได้ตกลงกันไว้เป็นพิเศษแล้วเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้นย่อมต้องบังคับตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ว่าด้วยผลแห่งหนี้โดยทั่วไปเท่านั้น ไม่สามารถนำบทบัญญัติของกฎหมายในบรรพ 3 มาใช้บังคับกับสัญญาที่ไม่มีชื่อ¹⁰¹ โดยสัญญาที่ไม่มีชื่อนี้เป็นสัญญาที่คู่สัญญาสามารถทำขึ้นได้ตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญา ซึ่งจะมีวัตถุประสงค์ของสัญญาอย่างใดก็ได้ แต่อย่างไรก็ตามสัญญาประเภทนี้ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทั่วไปของสัญญา คืออยู่ในบังคับแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 1 ว่าด้วยหลักทั่วไป รวมทั้งต้องอยู่ในบังคับตามหลักเกณฑ์ในบรรพ 2 ว่าด้วยเรื่องหนี้ อีกด้วย ตัวอย่างของสัญญาที่ไม่มีชื่อ เช่น สัญญาฝากขาย หนังสือของสำนักพิมพ์ สัญญาเช่าให้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ สัญญาต่างตอบแทนพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา เป็นต้น¹⁰²

(ก) หลักเสรีภาพในการทำสัญญาในกฎหมายไทย

ระบบกฎหมายไทยเปิดโอกาสให้คู่สัญญาสามารถใช้เสรีภาพในการทำสัญญาได้อย่างเต็มที่ เห็นได้จากในสัญญาไม่มีชื่อนั้น คู่สัญญาสามารถใช้เสรีภาพในการทำสัญญาได้อย่างเต็มที่ภายใต้กรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ ทำให้ปัจจุบันจึงเกิดสัญญาไม่มีชื่อขึ้นมามากมาย

หลักเสรีภาพในการทำสัญญาเป็นหลักที่ซ่อนอยู่ในหลักอิสระทางแพ่ง ซึ่งหลักเสรีภาพในการทำสัญญาในระบบกฎหมายไทยได้บัญญัติหลักดังกล่าวเอาไว้เป็นกฎหมายลายลักษณ์

¹⁰⁰ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายว่าด้วยสัญญา, หน้า 57-58.

¹⁰¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 58.

¹⁰² ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 311-312.

อักษรอยู่ในบทบัญญัติ มาตรา 151¹⁰³ โดยเสรีภาพในการทำสัญญาเริ่มตั้งแต่เสรีภาพในการคิดที่จะทำสัญญา เสรีภาพในการตัดสินใจว่าจะเข้าทำสัญญาหรือไม่ เสรีภาพที่จะเลือกทำสัญญากับใคร ทำสัญญาอะไร มีวัตถุประสงค์หรือมีเนื้อหาของสัญญาอย่างไร โดยเสรีภาพเหล่านี้ได้รับการรับรองจากบทบัญญัติมาตรา 151¹⁰⁴

อย่างไรก็ตาม การจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาก็มีเช่นกัน กล่าวคือ แม้คู่สัญญาจะมีเสรีภาพมากมายในการทำสัญญา แต่เสรีภาพดังกล่าวก็ต้องอยู่ภายในกรอบที่สมควรด้วยเพื่อมิให้การใช้เสรีภาพในการทำสัญญาของบุคคลบางคนไปก่อความเสียหายแก่บุคคลอื่นหรือสังคมโดยรวม¹⁰⁵ ตัวอย่างการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญา เช่น กรณีการจำกัดเสรีภาพในการทำสัญญาในความสัมพันธ์กับองค์ประกอบของสัญญา โดยเสรีภาพในการทำสัญญาอาจถูกจำกัดได้โดยวัตถุประสงค์¹⁰⁶ของสัญญาตามบทบัญญัติมาตรา 150¹⁰⁷ ซึ่งสัญญาที่ทำนั้นต้องไม่ขัดกับมาตรา 150 คือไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามโดยชัดแจ้งของกฎหมาย¹⁰⁸ หรือวัตถุประสงค์พันวิสัย¹⁰⁹หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน¹¹⁰ มิฉะนั้นสัญญาที่ทำนั้นมีผลเป็นโมฆะ¹¹¹ เห็นได้ว่า แม้โดยหลักเอกชนที่เป็นคู่สัญญาจะมีเสรีภาพในการทำสัญญา ไม่ว่าจะเป็นการคิด ตัดสินใจ

¹⁰³ จำปี โสทธิพันธ์, หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2548), หน้า 180.

¹⁰⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 151 “การใดเป็นการแตกต่างกับบทบัญญัติของกฎหมาย ถ้ามิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นไม่เป็นโมฆะ”

¹⁰⁵ ศันท์ภรณ์ โสทธิพันธ์, คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 299.

¹⁰⁶ วัตถุประสงค์ คือ ประโยชน์สุดท้ายที่ผู้แสดงเจตนาทำนิติกรรมปรารถนามุ่งประสงค์ไว้จะให้เกิดให้มีขึ้นเป็นไปอย่างไร โดยอาศัยนิติกรรมนั้นเป็นประโยชน์ผลสุดท้ายที่นิติกรรมนั้นจะพึงอำนวยให้ โปรดดู คำพิพากษาฎีกาที่ 521/2489

¹⁰⁷ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 150 “การใดมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามโดยชัดแจ้งด้วยกฎหมาย เป็นการพันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน การนั้นเป็นโมฆะ”

¹⁰⁸ เห็นได้ว่าที่กล่าวถึงการอันต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายนั้น แท้จริงมิได้หมายความว่าความถึงชัดแจ้งแห่งถ้อยคำข้อห้ามของกฎหมาย แต่หมายความว่า เป็นเรื่องที่มีกฎหมายเขียนไว้แล้ว เป็นตัวบทกฎหมายซึ่งจะหาเหตุเห็นได้ชัดแจ้ง โปรดดู เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 106.

¹⁰⁹ เหตุผลที่กฎหมายไม่ยอมบังคับให้กับเรื่องที่พันวิสัยนั้น เนื่องจากกฎหมายเป็นสิ่งที่ควรเคารพยำเกรง อีกทั้งกฎหมายเป็นอำนาจที่มีไว้สำหรับบังคับให้เกิดผลจริงจัง จึงไม่ควรที่จะบังคับในสิ่งที่เหลวไหลพันวิสัยหรือเป็นไปไม่ได้ และเมื่อวัตถุประสงค์เป็นการพันวิสัยเป็นไปไม่ได้ ก็เท่ากับว่าไม่มีวัตถุประสงค์เป็นประโยชน์จริงจึงอย่างไรเสียเลย โปรดดู เรื่องเดียวกัน, หน้า 112.

¹¹⁰ ลักษณะอย่างไรจึงจะเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนนั้น อธิบายว่า เป็นข้อห้ามซึ่งสังคมบังคับแก่เอกชน เป็นการแสดงให้เห็นว่าสังคมยอมอยู่เหนือเอกชน ทั้งนี้เพื่อสังคมจะได้ดำรงอยู่ได้ และข้อที่ควรจดจำคือ ที่ต้องการให้สังคมดำรงอยู่นั้น ก็เพื่อจะได้คุ้มครองปกป้องรักษาเอกชนซึ่งอยู่ในสังคมนั้นเอง โปรดดู จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่ง ลักษณะนิติกรรมและสัญญา, หน้า 27.

¹¹¹ เห็นได้ชัดว่าข้อห้ามในกฎหมายไทยตามมาตรา 150 มาจากกฎหมายโรมัน โปรดดู ประชุม โฉมฉาย, กฎหมายเอกชน เปรียบเทียบเบื้องต้น : จารัตโรมันและแองโกลแซกซอน, หน้า 129.

แสดงเจตนาออกมาเพื่อทำสัญญา แต่อย่างไรก็ตามการจำกัดเสรีภาพของเอกชนก็ย่อมมีเช่นกัน เพื่อสร้างความเป็นธรรมและมุ่งให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม

อาจกล่าวได้ว่าในระบบกฎหมายไทยคู่สัญญามีอิสระและเสรีภาพในการทำสัญญาอะไรก็ได้ตามฐานของบทบัญญัติ มาตรา 151 เพียงแต่จะต้องอยู่ในกรอบของ มาตรา 150 ด้วย โดยผู้เขียนได้วิเคราะห์จากคำพิพากษาศาลฎีกาของไทยแล้ว สามารถแบ่งประเภทของสัญญาได้ 2 กลุ่ม กลุ่มแรก คือ สัญญาที่ศาลตัดสินว่าสามารถทำได้ และกลุ่มที่สอง สัญญาที่ศาลตัดสินว่าไม่สามารถทำได้ ดังต่อไปนี้

(1) สัญญาที่ศาลตัดสินว่าสามารถทำได้

ตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาไทยที่ผ่านมา สัญญาที่ศาลฎีกาไทยได้ตัดสินว่าสามารถทำได้ สามารถนำมาจัดกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1.1) สัญญาที่มีเนื้อหาเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย

โดยเนื้อหาของสัญญาที่สร้างขึ้น ได้ทำตามที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้หรือมีเนื้อหาที่สนับสนุนการบังคับใช้กฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น เช่น สัญญาขายลดตัวเงิน ที่ทำตามประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย¹¹² สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินเมื่อที่ดินนั้นได้มีการยกเลิกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4-01¹¹³ สัญญาเช่าทรัพย์สินที่มีข้อตกลงว่าเมื่อสัญญาเช่าสิ้นสุดลง หากผู้เช่ายังคงอยู่ในทรัพย์สินที่เช่าต่อโดยไม่มีสิทธิ ผู้ให้เช่ามีสิทธิครอบครองทรัพย์สินที่ให้เช่าได้ทันที¹¹⁴ เป็นต้น

1.2) สัญญาที่ต่างจากบทบัญญัติของกฎหมาย แต่กฎหมายดังกล่าวไม่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน

แม้สัญญาที่คู่สัญญาตกลงทำกันจะต่างจากที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้ แต่ถ้ากฎหมายนั้นไม่เป็นกฎหมายที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน ข้อตกลงดังกล่าวระหว่าง

¹¹² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 487/2551 สัญญาขายลดตัวเงินพิพาทดังกล่าวเป็นไปตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยและประกาศของธนาคารโจทก์ ซึ่งทำให้สิทธิโจทก์กำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินเชื่อผิดนัดไม่เกินร้อยละ 18 ต่อปี ทั้งสัญญาขายลดตัวเงินดังกล่าวไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงมีผลบังคับใช้ไม่เป็นโมฆะ

¹¹³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2419/2552 สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทก็ต่อเมื่อที่ดินพิพาทได้มีการยกเลิกเอกสารสิทธิ ส.ป.ก. 4-01 ไม่เป็นนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์อันเป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย สัญญานี้จึงใช้บังคับได้

¹¹⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 10504/2558 สัญญาเช่าทรัพย์สิน ที่มีข้อตกลงว่าเมื่อสัญญาเช่าสิ้นสุดลง หากผู้เช่ายังคงอยู่ในทรัพย์สินที่เช่าต่อโดยไม่มีสิทธิ ผู้ให้เช่ามีสิทธิครอบครองทรัพย์สินที่ให้เช่าได้ทันที ข้อตกลงดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์ที่เป็นการขัดต่อกฎหมายและขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ใช้บังคับได้

คู่สัญญาที่มีผลใช้บังคับได้ เช่น สัญญาที่ผู้ค้าประกันตกลงกับเจ้าหนี้ว่าจะไม่ยกเรื่องอายุความของลูกหนี้ขึ้นต่อสู้กับเจ้าหนี้¹¹⁵ เป็นต้น

1.3) สัญญาที่เป็นข้อตกลงเกี่ยวกับประโยชน์ระหว่างคู่สัญญาเท่านั้นไม่มีผลกระทบต่อบุคคลภายนอก

เป็นสัญญาที่เกิดจากการตกลงและความยินยอมของคู่สัญญา โดยสัญญานั้นไม่มีผลกระทบต่อบุคคลภายนอกและไม่ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงใช้บังคับได้ เช่น สัญญายอมให้ธนาคารหักบัญชีเงินฝากของผู้ถือบัตรทุกประเภทที่มีอยู่กับธนาคารได้ตามที่ธนาคารเห็นสมควรโดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถือบัตรอีก¹¹⁶ สัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกันแม้ฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อจะไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินแต่เจ้าของทรัพย์สินได้ให้ความยินยอมไว้¹¹⁷ สัญญาต่างตอบแทนพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา¹¹⁸ สัญญาเช่าซื้อที่ตกลงกันล่วงหน้าว่ากรณีที่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายไปถือว่าสัญญาสิ้นสุดลงโดยแม้ไม่เป็นความผิดของผู้เช่าซื้อผู้เช่าซื้อก็ต้องรับผิดชอบค่าเสียหายเท่าที่เจ้าของได้จ่ายไปจริง¹¹⁹ เป็นต้น

1.4) สัญญาอื่นๆที่ไม่มีชื่อและไม่มีวัตถุประสงค์ของสัญญาที่ขัดต่อกฎหมาย

เป็นสัญญาที่ไม่มีชื่ออยู่นอกบรรพ 3 ซึ่งคู่สัญญามีเสรีภาพที่จะทำสัญญาอะไรก็ได้ แต่วัตถุประสงค์ของสัญญาดังกล่าวต้องไม่ห้ามด้วยกฎหมายหรือขัดต่อความสงบ

¹¹⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 15016/2551 แม้ผู้ค้าประกันอาจยกข้อต่อสู้ทั้งหลายซึ่งลูกหนี้มีต่อเจ้าหนี้ขึ้นต่อสู้ได้ตั้งที่บัญญัติไว้ใน พ.พ. มาตรา 694 แต่บทกฎหมายดังกล่าวมิใช่กฎหมายอันเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยของประชาชน จึงอาจขึ้นข้อตกลงแตกต่างกับที่กฎหมายมาตรานี้บัญญัติไว้ได้ การที่จำเลยที่ 2 ซึ่งเป็นผู้ค้าประกันตกลงกับโจทก์ผู้เป็นเจ้าของหนี้ว่าจะไม่ยกข้อต่อสู้ในเรื่องอายุความของจำเลยที่ 1 ผู้เป็นลูกหนี้ขึ้นต่อสู้โจทก์ตามข้อ 4 ของสัญญาค้ำประกัน ข้อตกลงดังกล่าวจึงมีผลบังคับระหว่างคู่สัญญาและไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

¹¹⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 6961/2551 ธนาคารจำเลยหักบัญชีสะสมทรัพย์สินของโจทก์เพื่อชำระหนี้บัตรเครดิตที่โจทก์ค้างชำระเป็นการใช้สิทธิตามข้อตกลงตามคำขอเป็นผู้ถือบัตรเครดิต ซึ่งเป็นข้อตกลงที่เกี่ยวกับประโยชน์ระหว่างคู่สัญญาเท่านั้นไม่มีผลกระทบต่อบุคคลภายนอกและไม่ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงไม่ตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150

¹¹⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 4912/2554 สัญญาเช่าซื้อและสัญญาค้ำประกัน แม้โจทก์ที่เป็นฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อจะไม่ใช่เจ้าของทรัพย์สินที่เช่าซื้อ แต่กรณีนี้มีลักษณะพิเศษโดยเจ้าของทรัพย์สินให้ความยินยอมทำให้ไม่เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ไม่เป็นโมฆะ

¹¹⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 6227/2556 อ.บิดาของจำเลยทำสัญญากับโจทก์ว่า โจทก์ยอมให้หอ ซึ่งเป็นผู้ออกเงินค่าก่อสร้างอาคารเลขที่ 39 มีกำหนดเวลา 12 ปี เมื่อครบกำหนดเวลาโจทก์ยอมให้หอ และทายาทเช่าอาคารพิพาทต่อไป โดยจะคิดค่าเช่าตามราคาห้องตลาดใกล้เคียง ถือว่าเป็นสัญญาต่างตอบแทนพิเศษยิ่งกว่าสัญญาเช่าธรรมดา

¹¹⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 4646/2558 ข้อสัญญาเช่าซื้อที่ตกลงกันล่วงหน้าว่ากรณีทรัพย์สินที่ทรัพย์สินที่เช่าซื้อสูญหายไปถือว่าสัญญาสิ้นสุดลง โดยแม้ไม่เป็นความผิดของผู้เช่าซื้อ ผู้เช่าซื้อก็ต้องรับผิดชอบค่าเสียหายเท่าที่เจ้าของได้จ่ายไปจริง ข้อตกลงดังกล่าวไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนใช้บังคับได้

เรียบริ้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น สัญญาว่าจ้างรักษาความปลอดภัย¹²⁰ สัญญาที่จำเลย ว่าจ้างโจทก์เป็นผู้ประกันตัวจำเลยต่อศาลชั้นต้น¹²¹ สัญญาจ้างแรงงานที่มีข้อตกลงว่าเมื่อลูกจ้างได้ ออกจากงานของนายจ้างแล้วห้ามลูกจ้างประกอบกิจการหรือเข้าทำงานอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกัน และเป็นการแข่งขันกับกิจการของนายจ้างเป็นระยะเวลา 2 ปี¹²² สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินโดยโจทก์ได้ มอบเงินค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในการขออนุญาตที่ดินเมื่อไม่ปรากฏว่าโจทก์ได้ให้เงินดังกล่าวไปเพื่อให้ สิ้นบนแก่เจ้าพนักงานที่ดิน¹²³ เป็นต้น

(2) สัญญาที่ศาลตัดสินว่าไม่สามารถทำได้

ตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาไทยที่ผ่านมา สัญญาที่ศาลฎีกาไทยได้ ตัดสินว่าสัญญาในลักษณะดังต่อไปนี้ไม่สามารถทำได้ สามารถนำมาจัดกลุ่มได้ 4 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

2.1) สัญญาที่ฝ่าฝืนกฎหมายที่บัญญัติเอาไว้โดยชัดแจ้ง

เป็นกรณีที่กฎหมายบัญญัติหลักเกณฑ์เอาไว้แล้ว แต่คู่สัญญาก็ยังฝ่าฝืน หลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดขึ้น เช่น สัญญาซื้อขายที่ดินที่ได้ทำขึ้นหลังวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ ของลูกหนี้เด็ดขาด¹²⁴ สัญญาเรียกเก็บดอกเบี้ยที่เกินกว่าข้อกำหนดของธนาคารแห่งประเทศไทย¹²⁵

¹²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2470/2552 สัญญาว่าจ้างรักษาความปลอดภัยเป็นสัญญาจ้างทำของ ซึ่งไม่มีกฎหมายบังคับว่าต้อง ทำเป็นหนังสือหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ สัญญาดังกล่าวจึงใช้บังคับได้ไม่ตกเป็นโมฆะ

¹²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5994/2556 สัญญาที่จำเลยว่าจ้างโจทก์เป็นผู้ประกันตัวจำเลยต่อศาลชั้นต้น เป็นเพียงสัญญาต่าง ตอบแทนชนิดหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์อันชัดแจ้งไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงฟ้องร้องบังคับคดีกันได้

¹²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4569/2557 สัญญาจ้างแรงงาน ข้อ 11 ระบุประเภทกิจการที่ลูกจ้างจะไม่ประกอบกิจการหรือเข้า ทำงานหลังจากที่ลูกจ้างได้ออกจากงานของโจทก์ไว้ว่า "กิจการอย่างหนึ่งอย่างใดอันมีสภาพเป็นอย่างเดียวกันและเป็นการแข่งขันกับ กิจการของนายจ้าง" ส่วนการเข้าทำงานกับบุคคลหรือนิติบุคคลใดก็ระบุไว้ว่า "มีสภาพการดำเนินธุรกิจเป็นอย่างเดียวกัน และเป็นการ แข่งขันกับกิจการของนายจ้าง" อันเป็นการห้ามเฉพาะสิ่งที่เป็นการแข่งขันกับกิจการของโจทก์และเฉพาะส่วนงานที่จำเลยเคยทำกับ โจทก์ ทั้งกำหนดเวลาที่ห้ามไว้ก็มีเพียง 2 ปี นับแต่จำเลยออกจากงานเป็นลูกจ้างของโจทก์ ไม่เป็นการตัดโอกาสการประกอบอาชีพของ จำเลยทั้งหมด ประกอบกับจำเลยมีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้จัดการเขตการขายต่างประเทศและธุรกิจการค้าของโจทก์ต้องอาศัยการ แข่งขัน โจทก์มีสิทธิป้องกันสงวนรักษาข้อมูลและความลับในทางการค้าเพื่อประโยชน์ในทางธุรกิจของโจทก์ได้ สัญญาจ้างแรงงานข้อ 11 จึงเป็นสัญญาที่โจทก์จำเลยสมัครใจทำต่อกัน ไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนไม่เป็นโมฆะ

¹²³ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6001/2559 สัญญาจะซื้อจะขายที่ดิน โดยโจทก์ได้มอบเงินค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในการขออนุญาตที่ดิน เมื่อไม่ปรากฏว่าโจทก์ได้ให้เงินดังกล่าวไปเพื่อให้สิ้นบนแก่เจ้าพนักงานที่ดิน การกระทำดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์เป็นการขัดต่อ กฎหมายและขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ใช้บังคับได้

¹²⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 871/2551 สัญญาซื้อขายที่ดินที่ได้ทำขึ้นหลังวันที่ศาลมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ของลูกหนี้เด็ดขาด ฝ่าฝืน มาตรา 24 แห่ง พ.ร.บ. ล้มละลายฯ ตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ.มาตรา 150

¹²⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4001/2551 ข้อกำหนดของธนาคารแห่งประเทศไทย อนุญาตให้ผู้ประกอบธุรกิจอาจเรียกเก็บ ดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ ค่าธรรมเนียมใดๆ เกี่ยวกับสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ ทั้งนี้ดอกเบี้ยที่เรียกเก็บต้องไม่เกินกว่าอัตรา ที่กฎหมายกำหนดไว้ (ร้อยละ 15 ต่อปี) โดยอัตราสูงสุดของดอกเบี้ย ค่าปรับ ค่าบริการ ค่าธรรมเนียมใดๆ ดังกล่าว รวมกันแล้วต้อง

สัญญาซื้อขายที่ดินพิพาทที่ได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม¹²⁶ สัญญาซื้อขายที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน¹²⁷ สัญญาซื้อขายสลากกินแบ่งรัฐบาลในส่วนของรายราคา¹²⁸ สัญญาโอนสิทธิในที่ดินที่ได้ออกหลักฐานเป็น ส.ป.ก. 4-01¹²⁹ สัญญาที่ให้ค่าตอบแทนล่วงหน้าแก่นายหน้าเพื่อให้ นายหน้าหาลูกค้าเข้ามาทำสัญญาประกันชีวิต¹³⁰ เป็นต้น

2.2) สัญญาที่โอนหรือขายสิทธิซึ่งสิทธินั้นเป็นสิทธิเฉพาะตัว

เมื่อเป็นสิทธิเฉพาะตัวจึงไม่สามารถโอนสิทธิหรือขายสิทธิไปให้ผู้อื่นได้ เช่น สัญญาจะซื้อจะขายสิทธิและอุปกรณ์ในการทำประกันวินาศภัย¹³¹ สัญญาที่โอนสิทธิที่ได้รับอนุญาตให้ เข้าทำสวนปาล์มได้ในเขตป่าสงวน¹³² เป็นต้น

ไม่เกินร้อยละ 28 ต่อปี การที่โจทก์เก็บดอกเบี้ยวในอัตราร้อยละ 30.29 เกินกว่าอัตราร้อยละ 28 ต่อปี ที่ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดไว้ จึงเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายและตกเป็นโมฆะตาม พ.พ. มาตรา 150

¹²⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 2293/2552 พ.ร.บ.การปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม มาตรา 39 บัญญัติว่า ที่ดินที่บุคคลได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมจะทำการแบ่งแยก หรือโอนสิทธิในที่ดินนั้นไปยังผู้อื่นมิได้ เว้นแต่เป็นการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรมหรือโอนไปยังสถาบันเกษตรกร ฯลฯ ตามบทบัญญัติดังกล่าวเห็นได้ว่า แม้จะมีการซื้อขายที่พิพาทระหว่างโจทก์กับจำเลยกันจริง นิติกรรมระหว่างโจทก์กับจำเลยก็เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายย่อมตกเป็นโมฆะ

¹²⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 7464/2555 สัญญาซื้อขายที่ดินที่เป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย ตกเป็นโมฆะ

¹²⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 5625/2557 สัญญาซื้อขายสลากกินแบ่งรัฐบาลในส่วนของรายราคา มีวัตถุประสงค์ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย ตกเป็นโมฆะ

¹²⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 9152/2557 สัญญาโอนสิทธิที่ได้ออกหลักฐานเป็น ส.ป.ก. 4-01 เป็นข้อตกลงที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายที่ว่าที่ดินที่บุคคลได้รับสิทธิโดยการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรมนั้นจะทำการโอนสิทธิไปยังผู้อื่นมิได้ เว้นแต่เป็นการตกทอดทางมรดกแก่ทายาทโดยธรรม จึงเป็นโมฆะ

¹³⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 3871/2558 สัญญาบริการเอกสารหมาย จ.4 มีลักษณะเป็นการจ่ายเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดล่วงหน้าเป็นค่านายหน้า หรือค่าตอบแทนสำหรับงานที่จำเลยที่ 1 ต้องทำให้แก่โจทก์ เป็นสัญญาต้องห้ามตาม พ.ร.บ.ประกันชีวิต พ.ศ. 2535 มาตรา 33 (7) ที่ห้ามมิให้บริษัทกระทำการจ่ายเงินหรือทรัพย์สินอื่นใดล่วงหน้าให้แก่บุคคลใดเป็นค่านายหน้าหรือค่าตอบแทนสำหรับงานที่จะทำให้แก่บริษัทนั้น เป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นโมฆะ

¹³¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 4391/2551 สิทธิในการทำสัญญาประกันภัยหรือสิทธิในการเป็นตัวแทนประกันภัยเป็นสิทธิเฉพาะตัว ไม่สามารถโอนกันได้ ข้อตกลงดังกล่าวจึงเป็นโมฆะ

¹³² คำพิพากษาฎีกาที่ 2976/2554 ตาม พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ ฯ มาตรา 14 และมาตรา 16 ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตไม่สามารถโอนสิทธิตามหนังสืออนุญาตให้ผู้อื่นได้ เนื่องจากสิทธิดังกล่าวเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัว ดังนั้นสัญญาโอนสิทธิที่ได้รับอนุญาตให้เข้าทำสวนปาล์มได้ในเขตป่าสงวนให้แก่ผู้อื่น มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย ตกเป็นโมฆะ

2.3) สัญญาที่ฝ่าฝืนศีลธรรมและจริยธรรม

เป็นสัญญาที่มีเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ขัดต่อศีลธรรมจริยธรรมอันดีของสังคม เช่น สัญญาว่าจ้างนายความที่มีลักษณะให้นายความเข้าไปมีส่วนได้เสียในทางการเงินในผลของคดีที่รับว่าความ¹³³ อันเป็นการส่งเสริมให้คนเป็นความกันผิดจริยธรรมของนายความ หรือสัญญาให้กู้ยืมเงินโดยมีวัตถุประสงค์จะให้จำเลยยอมมีความสัมพันธ์ฉันคู่สาวกับโจทก์ทั้งที่ในขณะนั้นโจทก์มีภรรยาอยู่แล้ว¹³⁴ สัญญากู้ยืมเงินที่สืบเนื่องมาจากหนี้ในการทำธุรกิจบ่อนคาสีโนซึ่งสัญญานี้ขัดต่อกฎหมายและขัดต่อศีลธรรมด้วย¹³⁵ สัญญากู้ยืมเงินที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการวิ่งเต้นนำบุตรเข้าศึกษาต่อโรงเรียนทหารช่างฝีมือ เป็นการกระทำที่ไม่โปร่งใสและเป็นการปลุกฝังธรรมเนียมปฏิบัติที่ขัดต่อจริยธรรมคุณธรรมอันดีงามอีกทั้งยังเป็นบ่อเกิดแห่งการทุจริตและประพฤตินิยมในหน่วยงานของรัฐ¹³⁶ เป็นต้น

2.4) สัญญาที่มีเนื้อหาขัดต่อความสงบเรียบร้อย

เป็นสัญญาที่หากอนุญาตให้ทำได้จะก่อให้เกิดความไม่สงบสุขไม่เรียบร้อยแก่สังคม เช่น สัญญาที่ยินยอมให้ระบุจำนวนเงินค่าเช่าต่ำกว่าความเป็นจริงเพื่อเลี่ยงการเสียภาษีเงินได้¹³⁷ สัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทที่มีข้อกำหนดห้ามโอน¹³⁸ สัญญาเช่าที่เป็นนิติกรรมอำพรางทำ

¹³³ คำพิพากษาฎีกาที่ 1584/2555 ข้อตกลงในสัญญาว่าจ้างนายความที่มีลักษณะเป็นข้อตกลงที่ให้นายความเข้าไปมีส่วนได้เสียในทางการเงินโดยตรงในผลของคดีที่รับว่าความ ไม่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมทางวิชาชีพของนายความ ถือว่าเป็นสัญญาที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

¹³⁴ คำพิพากษาฎีกาที่ 2320/2556 สัญญาให้กู้ยืมเงินโดยมีวัตถุประสงค์จะให้จำเลยยอมมีความสัมพันธ์ฉันคู่สาวกับโจทก์ต่อไป โดยในขณะนั้นโจทก์ก็มีภรรยาอยู่แล้ว เป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตกเป็นโมฆะ

¹³⁵ คำพิพากษาฎีกาที่ 18967/2556 สัญญากู้ยืมเงินที่สืบเนื่องมาจากหนี้ในการทำธุรกิจบ่อนคาสีโน ซึ่งเป็นธุรกิจการพนันอันมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ตกเป็นโมฆะ

¹³⁶ คำพิพากษาฎีกาที่ 355/2559 จำเลยไม่ได้กู้ยืมเงินโจทก์ แต่เป็นเรื่องที่โจทก์ต้องการให้จำเลยคืนเงินที่เป็นค่าใช้จ่ายในการวิ่งเต้นนำบุตรของโจทก์เข้าศึกษาต่อโรงเรียนทหารช่างฝีมือ วัตถุประสงค์ของการทำสัญญากู้ยืมเงิน จึงขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เป็นโมฆะ

¹³⁷ คำพิพากษาฎีกาที่ 4899/2551 สัญญาที่ยินยอมให้ระบุจำนวนเงินค่าเช่าต่ำกว่าความเป็นจริงเพื่อเลี่ยงการเสียภาษีเงินได้ซึ่งเป็นหน้าที่ของพลเมืองไทยตามกฎหมาย เป็นข้อตกลงที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน

¹³⁸ คำพิพากษาฎีกาที่ 6399/2551 โจทก์ทราบมาแต่แรกว่าขณะทำสัญญาจะซื้อจะขายที่ดินพิพาทนั้น มีข้อกำหนดห้ามโอน 10 ปี แต่โจทก์ก็ยอมเข้าผูกพันทำสัญญาซึ่งมีวัตถุประสงค์ต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย ตกเป็นโมฆะ

ขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ชำระภาษี¹³⁹ สัญญาที่จะให้กรรมสิทธิ์ที่ดินมีสาระสำคัญอันเป็นความเท็จ¹⁴⁰ สัญญาซื้อขายที่ดินที่อยู่ในเขตหวงห้ามเพื่อประโยชน์ในราชการทหาร¹⁴¹ เป็นต้น

เห็นได้ว่าเมื่อพิจารณาหลักอิสระในทางแพ่งและหลักเสรีภาพในการทำสัญญาแล้ว การที่คู่สัญญาแต่ละฝ่ายมีอิสระและเสรีภาพในการคิด ตัดสินใจ แสดงเจตนาเข้าทำสัญญาใดๆ ซึ่งการแสดงเจตนาของคู่สัญญานั้นอาจเป็นการแสดงเจตนาเพื่อประสงค์ให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา ซึ่งคู่สัญญาก็ย่อมมีสิทธิเสรีภาพในการกระทำเช่นนั้นได้ เนื่องจากคู่สัญญาสามารถกำหนดนิติกรรมสัญญาได้ด้วยตนเอง

ทั้งนี้ ในปัจจุบันเมื่อเศรษฐกิจเติบโตขึ้น มีการติดต่อธุรกิจและทำสัญญากันตลอดเวลา ทำให้เกิดสัญญาในรูปแบบใหม่ๆ มากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งในการทำสัญญาบางครั้งคู่สัญญาต้องการให้สัญญาที่ทำกันอยู่นั้นมีผลผูกพันกันไปตลอดชีวิต ทำให้สัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตได้เริ่มเข้ามามีบทบาทในสังคมมากขึ้น โดยสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตมีลักษณะเป็นข้อสัญญาข้อหนึ่งที่แฝงอยู่ในข้อสัญญาหลัก สามารถทำกับสัญญาประเภทใดก็ได้ ยกตัวอย่างสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่พบได้ในปัจจุบัน เช่น กรณีเซ็นสัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ โดยนักฟุตบอลจะต้องอยู่กับสโมสรที่ตนเซ็นสัญญานั้นไปตลอดชีวิต จนกว่านักฟุตบอลคนนั้นจะไม่สามารถเล่นฟุตบอลได้อีก โดยไม่สามารถย้ายไปเล่นฟุตบอลให้กับสโมสรอื่นได้¹⁴² เช่น กรณีสัญญาเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีวิต โดยบุคคลที่เป็นฟรีเซ็นเตอร์สินค้าแบรนด์นั้นจะต้องโปรโมทสินค้าในแบรนด์ที่ตนได้เซ็นสัญญาไปเป็นระยะเวลาตลอดชีวิตและในระหว่างที่สัญญายังไม่สิ้นสุดลงจะไปเป็นฟรีเซ็นเตอร์ให้กับแบรนด์สินค้าอื่นที่เป็นคู่แข่งทางการค้านั้นไม่ได้¹⁴³

นอกจากนี้ ในประเทศไทยก็ได้มีสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตด้วยเช่นกัน ในกรณีของสัญญาให้บริการรักษาพยาบาลตลอดชีพ โดยคู่สัญญาตกลงกันทำสัญญาหลักคือสัญญารักษาพยาบาล

¹³⁹ คำพิพากษาฎีกาที่ 325/2554 สัญญาเช่าเอกสารหมาย จ.13 ในส่วนของค่าเช่าเกิดจากการสมรู้จึงเป็นโมฆะ เป็นการทำขึ้นเพื่ออำพรางสัญญาเช่าเอกสารหมาย จ.11 จึงต้องบังคับตามสัญญาเช่าเอกสารหมาย จ.11 ซึ่งเป็นนิติกรรมที่ถูกต้องตาม ป.พ. มาตรา 155 วรรคสอง และเมื่อสัญญาเช่าเอกสารหมาย จ.13 ทำขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ชำระค่าภาษีและค่าธรรมเนียมจึงขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนเป็นโมฆะ

¹⁴⁰ คำพิพากษาฎีกาที่ 1506/2556 สัญญาที่จะให้กรรมสิทธิ์ที่ดินมีสาระสำคัญอันเป็นความเท็จ ซึ่งหลังจากทำสัญญาดังกล่าวได้ไปยื่นคำร้องขออันเป็นเท็จต่อศาลเพื่อให้ศาลขึ้นต้นหลงเชื่อจนมีคำสั่งให้จำเลยได้กรรมสิทธิ์ที่ดินโดยการครอบครองปรปักษ์ ถือว่าเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ตกเป็นโมฆะ

¹⁴¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 18476/2557 โจทก์และจำเลยทำสัญญาซื้อขายที่ดินกัน ทั้งที่ทั้งสองฝ่ายก็ทราบว่าที่ดินที่ซื้อขายกันอยู่ในเขตหวงห้ามเพื่อประโยชน์ในราชการทหาร จึงเป็นสัญญาที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย ตกเป็นโมฆะ

¹⁴² ชาวชาวบ้าน, "สัญญาตลอดชีวิต อีเนียสต้า เซ็นสัญญาลับกับบาร์เซโลนา" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2560. แหล่งที่มา: <https://social.tvpoolonline.com/news/4264>

¹⁴³ ไทยรัฐออนไลน์, "รับทรัพย์ก้อนโต โน้กั๊บบ์ โด้ เซ็นสัญญาตลอดชีวิต" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2560. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/778131>

ซึ่งเป็นสัญญาให้บริการแบบหนึ่ง และได้มีข้อตกลงว่าให้สัญญานี้มีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย โดยการเป็นสมาชิกของโครงการนี้จะต้องชำระเงินค่าสมาชิกคนละ 1-2 ล้านบาทต่อคน แลกกับการที่สามารถรักษาโรคได้ฟรีตลอดชีวิต ต่อมาโรงพยาบาลก็ได้ทำการยกเลิกสัญญาดังกล่าว ทำให้คู่สัญญาได้รับความเสียหาย เนื่องจากไม่ได้ทำประกันชีวิตหรือไม่ได้วางแผนหรือเตรียมเงินสำรองสำหรับการเจ็บป่วยไว้ เนื่องจากคู่สัญญามั่นใจว่าตนมีสัญญาการรักษาตลอดชีพอยู่¹⁴⁴

อีกทั้ง ต่อมาพบว่ามีการขอเลิกสัญญารักษาพยาบาลตลอดชีพอีกในอีกโรงพยาบาลหนึ่ง โดยทางโรงพยาบาลให้เหตุผลในการเลิกสัญญาว่าสัญญาดังกล่าวเข้าข่ายธุรกิจประกันภัย ทำให้โรงพยาบาลไม่สามารถทำสัญญานี้ต่อไปได้เนื่องจากโรงพยาบาลไม่มีใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันภัย¹⁴⁵ ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่าทั้งสองโรงพยาบาลที่ได้บอกเลิกสัญญารักษาพยาบาลฟรีตลอดชีพนั้นเป็นโรงพยาบาลในเครือเดียวกัน¹⁴⁶

จากตัวอย่างข้างต้นพิจารณาได้ว่า จากแนวคิดในเรื่องของหลักอิสระทางแพ่งและเสรีภาพในการทำสัญญา ทำให้เกิดสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตขึ้นมา โดยแฝงอยู่ในข้อตกลงของสัญญาต่างๆทั่วไป และในปัจจุบันพบว่าแนวโน้มในการทำสัญญาในลักษณะนี้มากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้เรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ดังนั้น ควรจะมีกฎหมายเข้ามากำหนดกรอบของสัญญาดังกล่าว เพื่อความชัดเจนและเป็นธรรมต่อคู่สัญญาทุกฝ่าย

3.3 สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย

สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตจะมีลักษณะอย่างไร ยังไม่มีบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่บัญญัติรองรับเรื่องนี้เอาไว้โดยตรง ทำให้เกิดความไม่แน่นอนอนในการบังคับใช้กฎหมาย แต่สามารถให้คำนิยามเบื้องต้นของสัญญาดังกล่าวได้ว่า “สัญญาที่คู่สัญญาได้ตกลงกันให้สัญญาที่ทำอยู่นั้นมีผลตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง” โดยสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนี้สามารถเป็นข้อสัญญาข้อหนึ่งในสัญญาหลักได้ กล่าวคือ เมื่อทำสัญญาอะไรขึ้นมาก็สามารถเอาข้อสัญญาที่ให้

¹⁴⁴ ฐานเศรษฐกิจ, "โดนบอกเลิกสัญญาไว้อัน ลุงค้าฟรีเมียมาร์ค สัญญาตลอดชีพโรงพยาบาลหรู" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2560. แหล่งที่มา: <http://www.thansettakij.com/content/128768>

¹⁴⁵ เว็บไซต์ ไทยพับลิก้า, "สมาชิกไลฟ์พริวิลิจ รพ.กรุงเทพร้อง สคบ.-ก.ล.ต. ขอความเป็นธรรมและตรวจสอบธรรมาภิบาล หลังถูกตัดสิทธิรักษาตลอดชีพ ชี้การบอกเลิกสัญญาเข้าข่ายฉ้อโกง" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2560. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2017/02/life-privilege-club-bdms-8-2-2560/>

¹⁴⁶ กลุ่มโรงพยาบาลกรุงเทพเป็นกลุ่มโรงพยาบาลเอกชนที่มีเครือข่ายใหญ่ที่สุดในประเทศไทย และภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก โดยเริ่มจากกลุ่มโรงพยาบาลกรุงเทพ และเพิ่มเครือข่ายสู่กลุ่มโรงพยาบาลชั้นนำของเมืองไทย อันได้แก่ กลุ่มโรงพยาบาลสมิติเวช กลุ่มโรงพยาบาลพญาไท กลุ่มโรงพยาบาลเปาโล และอีกหนึ่งโรงพยาบาลชั้นนำ คือ โรงพยาบาลบีเอ็นเอช โปรดดูรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่ เว็บไซต์ โรงพยาบาลกรุงเทพ, "โรงพยาบาลเครือข่าย" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2560. แหล่งที่มา: <http://www.phukethospital.com/Thai/Hospital-Thailand/Health-Network.php>

สัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบได้ เช่น สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ ข้อสัญญาหลัก คือ การรักษาพยาบาล ส่วนข้อสัญญาย่อยที่แฝงอยู่ในสัญญารักษาพยาบาล คือ ข้อสัญญาที่ให้สัญญาที่กระทำนี้มีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เสียชีวิตลงสัญญานี้ก็จะสิ้นสุด เช่น สัญญาให้เช่าบ้านตลอดอายุของผู้เช่า ข้อสัญญาหลัก คือ การเช่าทรัพย์สิน ส่วนข้อสัญญาย่อยที่แฝงอยู่ คือ ข้อสัญญาที่ให้สัญญาเช่าบ้านนี้มีผลผูกพันตลอดชีวิตของผู้เช่า เป็นต้น

ลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต หากแบ่งด้วยชื่อจะสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ประเภทแรก คือ เอกเทศสัญญาที่กฎหมายกำหนดลักษณะของสัญญาและผลของสัญญา¹⁴⁷ เช่น สัญญาเช่าตามมาตรา 541 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติว่า “สัญญาเช่านั้นจะทำการ เป็นกำหนดว่าตลอดอายุของผู้ให้เช่าหรือของผู้เช่าก็ได้” เป็นการที่กฎหมายกำหนดว่าในสัญญาเช่านั้นคู่สัญญาสามารถกำหนดให้สัญญาเช่ามีระยะเวลาตลอดชีวิตของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าก็ได้ เมื่อ บุคคลตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาได้เสียชีวิตลง สัญญาเช่านี้ก็สิ้นสุดลง หรือ สัญญาประกัน ชีวิตตามมาตรา 889 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้บัญญัติว่า “ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การ ใช้จำนวนเงินยอมเอาศึความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง” โดยการประกันชีวิตแบบเงินได้ ประจําันผู้รับประกันจะต้องจ่ายผลประโยชน์ตามที่กำหนดเงื่อนไขไว้ในสัญญาให้กับผู้เอาประกันภัย เป็นรายเดือนหรือรายปีไปจนกว่าผู้เอาประกันภัยจะเสียชีวิต ประเภทที่สอง คือ สัญญาที่ไม่มีชื่อหรือ สัญญาที่อยู่นอกบรรพ 3 เป็นสัญญาซึ่งคู่สัญญาได้ตกลงกัน แต่ลักษณะของข้อความที่ตกลงกันนั้น ไม่มีบัญญัติไว้ในกฎหมาย ถือว่าเป็นช่องว่างแห่งกฎหมาย ซึ่งจะต้องอุดช่องว่างตามมาตรา 4¹⁴⁸ เช่น สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ สัญญาเป็นฟรีเซ็นเตอร์ให้ตลอดชีพ ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและ พณิชย์ไม่ได้กำหนดลักษณะหรือผลของสัญญาเอาไว้ สัญญาประเภทนี้เกิดจากหลักเสรีภาพในการทำ สัญญาที่คู่สัญญาสามารถทำสัญญาอะไรก็ได้ตราบใดที่ไม่ขัดกับกฎหมาย ซึ่งผลของสัญญาประเภทนี้ จะต้องใช้หลักทั่วไปมาบังคับ

นอกจากนี้ สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตมีลักษณะเป็นสัญญาที่มีความเสี่ยง (Aleatory Contracts)¹⁴⁹ โดยความเสี่ยง คือ เราไม่รู้ว่คู่สัญญาจะเสียชีวิตเมื่อใด หรือระยะเวลาของสัญญาจะ

¹⁴⁷ เท่ากับกฎหมายได้เขียนข้อความของสัญญาให้ไว้แก่คู่กรณีเป็นรายละเอียด เว้นแต่ ในกรณีที่คู่สัญญาไม่พอใจใน บบบัญญัติมาตราใดก็สามารถทำความตกลงกันไว้เป็นอย่างอื่นได้ โปรดดู หุุด แสงอุทัย, กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้หนึ่ง, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517), หน้า 236.

¹⁴⁸ เรื่องเดียวกัน.

¹⁴⁹ Aleatory Contracts หรือ สัญญาที่กำหนดการชำระหนี้ยังไม่แน่นอน คือ สัญญาซึ่งคู่สัญญาฝ่ายเดียวหรือทั้งสองฝ่ายมี ความผูกพันตนที่จะต้องชำระหนี้โดยยังไม่สามารถกำหนดจำนวนหนี้ที่จะต้องชำระได้แน่นอน ขึ้นอยู่กับความเสี่ยงภัยว่าจะเกิดขึ้นเมื่อไร เช่น สัญญาประกันภัย หรือขึ้นอยู่กับระยะเวลาว่ามีภาระหนี้ที่นานเท่าไร เช่น สัญญาเกี่ยวกับการมีสิทธิเก็บกินที่เจ้าของทรัพย์สินอยู่ ภายใต้งบับแห่งสิทธิเก็บกินจะมีภาระอยู่ยาวนานเท่าไรขึ้นอยู่กับผู้ทรงสิทธิจะมีชีวิตนานเท่าไร เป็นต้น โปรดดู คารพร ธิระวัฒน์, กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม, หน้า 30.

ยาวนานไปถึงเพียงใด แต่อย่างไรก็ตาม สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนี้เป็นสัญญาที่มีเงื่อนไขสิ้นสุด¹⁵⁰ เนื่องจากความตาย¹⁵¹เป็นเหตุการณ์ในอนาคตที่เกิดขึ้นแน่นอน เพียงแต่ไม่รู้ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด เมื่อบุคคลตามที่สัญญาได้กำหนดไว้ได้ตายลงสัญญาก็สิ้นสุดลงทันที คู่กรณีไม่มีสิทธิและหน้าที่จะต้องปฏิบัติต่อกันต่อไป

ในบางครั้งอาจมีข้อสงสัยว่าการสมรสเป็นสัญญาหรือไม่ เพราะเหตุที่ว่า การสมรสนั้นดูเหมือนว่าจะผูกพันตลอดชีวิต แต่จริงๆ แล้วการสมรสไม่ใช่สัญญา เนื่องจากการสมรสเป็นเพียงการก่อกองสถานะ (status) ของคู่สมรสในทางครอบครัวที่มีต่อสังคมและเป็นเรื่องที่ยังคงปฏิบัติไม่ได้ โดยผลแห่งการสมรสอยู่ในบังคับตามกฎหมายลักษณะครอบครัวโดยเฉพาะ แต่สัญญา คือ นิติกรรมสองฝ่าย อันเป็นมูลแห่งหนี้ จึงเป็นนิติสัมพันธ์ที่ยังคงบังคับได้ตามกฎหมายลักษณะหนี้ แต่การสมรสเป็นนิติสัมพันธ์ที่ไม่สามารถบังคับตามกฎหมายลักษณะหนี้ได้ แต่สามารถบังคับตามกฎหมายลักษณะครอบครัว หากไม่ทำตามพันธะในการเป็นสามีภรรยา ก็บังคับโดยการหย่า การสมรสจึงไม่ใช่สัญญา¹⁵²

อีกทั้ง ในเรื่องสัญญานั้น หากมีการผิดสัญญาหรือไม่ปฏิบัติตามสัญญา คู่สัญญาสามารถฟ้องร้องให้ปฏิบัติตามสัญญาได้ แต่ในเรื่องของการสมรสนั้น หากฝ่ายใดผิดสัญญาไม่ยอมอยู่กินกันฉันสามีภรรยาต่อไป ก็ไม่สามารถที่จะฟ้องร้องบังคับให้อยู่กินด้วยกันฉันสามีภรรยาต่อไปได้ ทำได้แต่เพียงฟ้องหย่า เพื่อทำลายสถานะของบุคคลในทางสังคมเท่านั้น การตกลงสมรสกันจึงเป็นข้อตกลงระหว่างคู่สมรส ไม่ถือว่าเป็นสัญญา¹⁵³

¹⁵⁰ “เงื่อนไข” หมายถึง ข้อกำหนดอันเกิดจากการแสดงเจตนาระหว่างคู่กรณีในนิติกรรมโดยอาศัยเหตุการณ์อันใดอันหนึ่งหรือระยะเวลาใดเวลาหนึ่งในอนาคต อันมีลักษณะแน่นอนเพื่อเห็นยวรั้งไม่ให้นิติกรรมมีผลก่อนถึงกำหนด หรือให้นิติกรรมสิ้นผลเมื่อถึงกำหนดตามที่ตกลงกันไว้

“เงื่อนไขสิ้นสุด” หมายถึง ข้อกำหนดในนิติกรรมสิ้นผลเมื่อเหตุการณ์อันหนึ่งในอนาคตและแน่นอนได้เกิดขึ้น ดังนี้ระหว่างที่เหตุการณ์แห่งเงื่อนไขยังไม่เกิดขึ้น นิติกรรมย่อมสมบูรณ์มีผลตามกฎหมายทุกประการ ต่อเมื่อเงื่อนไขสิ้นสุดมาถึงนิติกรรมจึงจะสิ้นผล และไม่มีการย้อนหลังแต่ประการใด ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์แห่งเงื่อนไขสิ้นสุดจะต้องเกิดขึ้นแน่ๆ ถ้าให้มีผลย้อนหลังทั้งที่ปฏิบัติไปแล้วก็จะถูกเพิกถอนหมดทุกราย โปรดดู ไชยยศ เหมะรัชตะ, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่อง เงื่อนไข (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2537), หน้า 10-11.

¹⁵¹ ในการกำหนดเอาความตายของบุคคลในอนาคตมาเป็นเงื่อนไขเวลานั้น จะต้องเป็นความตายที่ต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน เพียงแต่เวลาจะไม่อาจรู้ได้แน่นอน แต่หากเป็นการกำหนดเอาเหตุตายของบุคคลหรือกำหนดวันตายของบุคคลเอาเช่นนี้ ย่อมมิใช่เป็นการตกลงเอาความตายอันเป็นเหตุการณ์ที่แน่นอน แต่เป็นการอาศัยความไม่แน่นอนของสิ่งที่จะเกิดขึ้นนั้นประกอบด้วย จึงไม่ใช่เงื่อนไข แต่มีลักษณะเป็นเงื่อนไขมากกว่า โปรดดู เรื่องเดียวกัน, หน้า 13.

¹⁵² หมายเหตุท้ายคำพิพากษาฎีกาที่ 3698/2524 ของอาจารย์จิตติ ติงศภัทย์

¹⁵³ ปิยะนุช โปตะวณิช, “สัญญากับการสมรส,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528), หน้า 89.

ในกรณีของสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) หรือ การจำนองแบบย้อนกลับ¹⁵⁴ มีลักษณะคือเมื่อผู้กู้นำบ้านไปจำนองไว้กับธนาคาร ธนาคารจะเป็นผู้จ่ายเงินให้แก่ผู้กู้ทุกเดือนตลอดชีวิตของผู้กู้ โดยเงื่อนไขในด้านกรรมสิทธิ์ของบ้าน เมื่อนำบ้านไปจำนองแล้ว ผู้กู้ยังคงเป็นผู้ครอบครองกรรมสิทธิ์ของบ้านและยังสามารถอาศัยอยู่ในบ้านได้จนกว่าจะเสียชีวิต หลังจากนั้นบ้านจึงจะตกเป็นกรรมสิทธิ์ของธนาคารผู้ปล่อยกู้ ซึ่งสัญญาแบบ Reverse Mortgage ในต่างประเทศถือว่าเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม สัญญาแบบ Reverse Mortgage ในประเทศไทยไม่ถือว่าเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เนื่องจากประเทศไทยได้มีการกำหนดกรอบระยะเวลาสูงสุดของสัญญาดังกล่าวว่าไม่เกิน 25 ปี โดยบุคคลที่สามารถทำสัญญานี้ได้จะต้องเป็นบุคคลธรรมดา มีสัญชาติไทย อายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป¹⁵⁵ สามารถนำสินทรัพย์ที่อยู่อาศัยมาเป็นหลักประกันในการขอสินเชื่อ ระยะเวลาให้สินเชื่อ 25 ปี โดยธนาคารจะทยอยจ่ายเป็นรายเดือนจนครบอายุ 85 ปี

3.3.1 เอกเทศสัญญา

(ก) สัญญาเช่าทรัพย์สินตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า¹⁵⁶

สัญญาเช่าทรัพย์สิน ตามมาตรา 537 คือ สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่งเรียกว่าผู้ให้เช่า ตกลงให้บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าผู้เช่า ได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งชั่วระยะเวลา

¹⁵⁴ Reverse Mortgage เริ่มต้นใช้ครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา หลังจากรัฐบาลเล็งเห็นว่าผู้สูงอายุจำนวนมากเป็นผู้ครอบครองที่อยู่อาศัยและเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ นอกเหนือจากการให้สวัสดิการทั่วไป เช่น ค่ารักษาพยาบาล ทั้งนี้ ทางการได้เริ่มใช้ Reverse Mortgage อย่างเป็นทางการในช่วงปี 1988 โดยใช้ชื่อว่า Home Equity Conversion Mortgage (HECM) ซึ่งเป็นสินเชื่อที่มีหน่วยงานของรัฐบาลเป็นผู้รับประกันเพื่อคุ้มครองว่าผู้กู้ได้รับเงินจากสถาบันผู้ปล่อยสินเชื่อทุกงวดตามสัญญาสินเชื่อประเภทนี้เริ่มเป็นที่นิยมและมีจำนวนสัญญาเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2002 เป็นต้นมา นอกจากนี้ ยังมีอีกหลายประเทศที่มีการใช้ Reverse Mortgage เพิ่มขึ้นตามจำนวนผู้สูงอายุที่มากขึ้น เช่น ออสเตรเลีย แคนาดา สหราชอาณาจักร รวมทั้งประเทศในแถบเอเชีย อย่างเช่น เกาหลีใต้ โปรตุเกส เว็บไซต์ SCB EIC, "Reverse Mortgage: สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ทางเลือกวัยเกษียณ" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 19 เมษายน 2561. แหล่งที่มา: <https://www.sceic.com/th/detail/product/3229>

¹⁵⁵ เงื่อนไขทางด้านอายุจะแตกต่างกันไปตามนโยบายของรัฐบาลในแต่ละประเทศ เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดอายุขั้นต่ำของผู้กู้ไว้ที่อายุ 62 ปี ประเทศแคนาดา 55 ปี ประเทศเกาหลีใต้ 60 ปี เป็นต้น โปรตุเกส เว็บไซต์ ธนาคารออมสิน, "สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage)" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 19 เมษายน 2561. แหล่งที่มา: https://www.gsb.or.th/personal/products/loan_rt/Reverse-Mortgage.aspx

¹⁵⁶ ต้นร่างของมาตรา 541 ฉบับภาษาอังกฤษ "A lease may also be made for the duration of the life of the lessor or of the lessee" อ้างอิงจาก Draft code on obligation : specific contracts ห้องสมุดกฎหมาย สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา

อันมีจำกัด¹⁵⁷ และผู้เช่าตกลงจะให้ค่าเช่าเพื่อการนั้น หลักการของเช่าทรัพย์ จึงเป็นสัญญาที่ผู้ให้เช่าตกลงให้ผู้เช่าได้ใช้สอยหรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินชั่วระยะเวลาอันมีจำกัด และผู้เช่าตกลงจะให้ค่าเช่าเป็นการตอบแทน¹⁵⁸

สัญญาเช่าทรัพย์สิน อาจกำหนดให้เป็นการเช่าตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าก็ได้¹⁵⁹ ถือว่าเอาอายุมาเป็นเงื่อนไขสิ้นสุดอย่างหนึ่งและยังถือว่าเป็นการเช่าชั่วระยะเวลาอันจำกัดด้วย ตามมาตรา 541 ซึ่งบัญญัติว่า “สัญญาเช่านั้นจะทำการเป็นกำหนดว่าตลอดอายุของผู้ให้เช่าหรือของผู้เช่าก็ได้” แม้จะไม่ได้จำกัดเป็นวันเดือนปีให้เห็นแน่นอน แต่อายุของคนที่ต้องมีเวลาที่จำกัด¹⁶⁰ ซึ่งมาตรา 541 นี้ ใช้บังคับได้ทั้งสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ โดยคำว่าตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า หมายถึงอายุของบุคคลธรรมดาไมใช่นิติบุคคลเนื่องจาก คำว่าตลอดอายุน่าจะหมายถึงตลอดอายุของสิ่งมีชีวิต¹⁶¹ อีกทั้ง นิติบุคคลอาจจะมีอายุอยู่ตลอดไปไม่มีที่สิ้นสุด¹⁶² หากเราเอาอายุของนิติบุคคลมากำหนดเป็นเวลาเช่า อาจกลายเป็นการเช่าที่ไม่มีกำหนดเวลาอันขัดกับหลักเกณฑ์ของมาตรา 537 ได้¹⁶³ โดยบทบัญญัติมาตรานี้ไม่ห้ามการที่คู่สัญญาแห่งสัญญาเช่าทรัพย์จะตกลงกำหนดระยะเวลาการเช่า โดยถือเอาชั่วอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าก็ได้ และหลักการของมาตรานี้ไม่ขัดกับหลักทั่วไปแห่งสัญญาเช่าที่ว่า การเช่าต้องมีกำหนดเวลาอันจำกัด โดยกำหนดเป็นชั่ว

¹⁵⁷ ชั่วระยะเวลาอันมีจำกัด แสดงว่า สัญญาเช่าทรัพย์ต้องมีช่วงระยะเวลาอันจำกัด จะเช่ากันอยู่ตลอดไปไม่ได้คงได้อย่างมากเพียงชั่วอายุผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า ไม่ใช่ผู้เช่าตายแล้วลูกหลานก็รับมรดกตกทอดกันต่อไปได้อีก โปรดดู โปรตดู ไพจิตร บุญพันธ์, ความหมายของ ชั่วระยะเวลาอันมีจำกัด ในสัญญาเช่าทรัพย์ (กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2557), หน้า 5.

¹⁵⁸ พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น, ย่อหลักกฎหมายเช่าทรัพย์ เช่าซื้อ ยืม ผากทรัพย์, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2544), หน้า 1.

¹⁵⁹ สำหรับเหตุผลที่กฎหมายยอมให้มีการกำหนดระยะเวลาของการเช่าไว้ตลอดอายุของคู่สัญญาได้ก็เพราะว่า ในบางกรณีคู่สัญญาต้องการให้สัญญาเช่ามีผลตลอดเวลาที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังมีชีวิตอยู่ และอยากให้สิ้นสุดเมื่อฝ่ายนั้นถึงแก่ความตาย ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลทางด้านความสัมพันธ์ส่วนตัวใดๆ แต่ไม่มีใครรู้ว่าจะตายเมื่อใดจึงไม่สามารถกำหนดระยะเวลาเช่ากันไว้เป็นวัน เดือน ปี ให้ชัดเจน กฎหมายจึงยอมให้กำหนดไว้เช่นนี้ได้ เพราะสัญญาเช่าแบบนี้ไม่ใช่สัญญาเช่าที่มีได้มีกำหนดเวลาสิ้นสุดของสัญญาตรงกันข้ามกลับเป็นสัญญาที่มีเวลาสิ้นสุดเพราะไม่มีใครอยู่ค่าฟ้าได้ต้องตายไม่วันใดก็วันหนึ่ง โปรดดู ไผทชิต เอกจริยกร, คำอธิบายเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ, พิมพ์ครั้งที่ 20 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560), หน้า 37-38.

¹⁶⁰ ศนันทกรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561), หน้า 26.

¹⁶¹ ไผทชิต เอกจริยกร, คำอธิบายเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ, หน้า 39.

¹⁶² นคร พจนวรวงษ์, คู่มือเตรียมสอบเช่าทรัพย์ เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของและรับขน (กรุงเทพฯ: วชิรบริหารการพิมพ์, 2519), หน้า 14.

¹⁶³ ศนันทกรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบายเช่าทรัพย์-เช่าซื้อ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 26.

อายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าก็เป็นการกำหนดเวลาการใช้หรือการแสวงหาประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าได้ ทั้งนี้ไม่ปรากฏบทกฎหมายต่างประเทศที่คล้ายคลึงกับมาตรา 541 นี้¹⁶⁴

สัญญาที่ขัดกับมาตรา 541 โดยตรง ได้แก่ สัญญาเช่าไม่ว่าจะเป็นการเช่าอสังหาริมทรัพย์หรือสังหาริมทรัพย์ซึ่งมีกำหนดการเช่าเกินกว่าอายุของผู้ให้เช่าหรือผู้เช่าแล้วแต่กรณี เช่นสัญญาเช่ามีกำหนดไปจนถึง 10 ปีนับจากวันที่ผู้ให้เช่าถึงแก่กรรม¹⁶⁵

หากพิจารณาสัญญาดังกล่าวแล้วพบว่า สัญญาดังกล่าวมีข้อตกลงที่ผูกพันตลอดชีวิต แฝงอยู่ตรงที่คู่สัญญาสามารถตกลงให้สัญญาเช่านี้มีผลตลอดอายุของผู้ให้เช่าหรือผู้เช่าก็ได้ เปรียบเสมือนว่าสัญญานี้จะไม่เลิกกันจนกว่าผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าคนใดคนหนึ่งจะได้ตายไป สัญญานี้จึงจะระงับไปทันทีโดยไม่ต้องบอกกล่าว ถือว่าเป็นการเอาชีวิตของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่ามาเป็นเงื่อนไขในการเลิกสัญญา โดยความตายเป็นเงื่อนไขเพราะว่าต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอน ทุกคนบนโลกต้องตาย เพียงแต่ไม่รู้ว่าจะตายเมื่อใด จึงเป็นเงื่อนไขที่ไม่แน่นอนว่าเวลานั้นจะมาถึงเมื่อใด¹⁶⁶

(ข) สัญญาประกันชีวิต

สัญญาประกันชีวิต (Life Insurance) คือ สัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้สืบทอดของเขา ในเมื่อผู้เอาประกันภัยหรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตไว้ได้ตายภายในเวลาหรือยังมีชีวิตอยู่จนถึงเวลาอันได้ตกลงกันกำหนดไว้ โดยได้รับเบี้ยประกันภัยจากผู้เอาประกันภัยเป็นการตอบแทน¹⁶⁷ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขแห่งการใช้เงินจำนวนหนึ่ง อาจเป็นความทรงชีพ หรือ ความมรณะของบุคคลหนึ่งอาจรับประกันภัยทั้ง 2 อย่างหรือแต่เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้¹⁶⁸ ความมุ่งหมายของสัญญาประกันชีวิต ไม่ใช่เพื่อจะชดใช้หรือทดแทนความเสียหายแก่เจ้าของชีวิต หากแต่มุ่งช่วยเหลือผู้ซึ่งต้องอาศัยพึ่งพิงผู้ซึ่งถึงแก่ความตายไปแล้ว หรือมีฉะนั้นก็เป็นการลงทุนแบบสะสมออมทรัพย์เพื่อประโยชน์ของตนเอง¹⁶⁹

¹⁶⁴ สุธีร์ ศุภนิธย์ วิจิตรา วิเชียรชม และ ไผทชิต เอกจริยกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วยเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน ยืม ผากทรัพย์ บรรพ 3 มาตรา 537-679 (กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์ จิตติ ดิงคภักดิ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), หน้า 16.

¹⁶⁵ มานะ พิทยาภรณ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเช่าทรัพย์สิน (กรุงเทพฯ: จีระวิชาการพิมพ์, 2546), หน้า 72.

¹⁶⁶ ไผทชิต เอกจริยกร, คำอธิบาย เช่าทรัพย์สิน-เช่าซื้อ, หน้า 42-43.

¹⁶⁷ จิตติ ดิงคภักดิ์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, พิมพ์ครั้งที่ 14 ปรับปรุงเพิ่มเติมโดย สิทธิโชค ศรีเจริญ (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559), หน้า 156.

¹⁶⁸ ประสิทธิ์ ไชวโกลกุล, การตีความกฎหมาย สัญญา และกรรมธรรม์ประกันภัย (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2538), หน้า 39.

¹⁶⁹ พินิจ ทิพย์มณี, หลักกฎหมายประกันภัย Principle of Law Insurance, พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2558), หน้า 117.

ในปัจจุบันกิจการประกันชีวิตในประเทศไทยได้กำหนดประเภทของสัญญาประกันชีวิตไว้โดยมีรูปแบบพื้นฐานอยู่ 4 ประเภท อันได้แก่¹⁷⁰

(1) การประกันชีวิตแบบกำหนดระยะเวลา (Term Life Insurance)

การประกันชีวิตประเภทนี้มีเงื่อนไขในการที่จะจ่ายเงินตามจำนวนที่เอาประกันภัยให้เมื่อผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิตภายในกำหนดเวลาที่ตกลงไว้ เช่น 5 ปี, 10 ปี หรือ 20 ปี แต่ถ้าหากพ้นกำหนดเวลาดังกล่าวแล้ว สัญญาทั้งสองฝ่ายสิ้นสุดลง ไม่มีข้อผูกพันอีกต่อไป การชำระเบี้ยประกันภัยสามารถชำระครั้งเดียว หรือชำระเป็นรายปีเท่ากับระยะเวลาที่คุ้มครองก็ได้ หรือเป็นรายปีแต่น้อยกว่าระยะเวลาที่คุ้มครองก็ทำได้ การประกันชีวิตแบบกำหนดระยะเวลาจะให้สิทธิพิเศษในการต่ออายุสัญญา ให้สิทธิที่ผู้เอาประกันภัยสามารถต่ออายุสัญญาประกันชีวิตแบบนี้ไปได้อีก นอกจากนี้ยังอาจขอแปลงสัญญาไปเป็นการประกันชีวิตแบบอื่นได้

(2) การประกันชีวิตแบบตลอดชีพ (Whole Life Insurance)

มีลักษณะคุ้มครองผู้เอาประกันภัยตลอดชีวิต ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินที่เอาประกันให้แก่ผู้รับประโยชน์เมื่อผู้เอาประกันภัยถึงแก่ความตายเท่านั้น การชำระเบี้ยประกันอาจกำหนดให้ชำระเพียงครั้งเดียวในขณะที่ซื้อประกันชีวิต หรือจำกัดระยะเวลาชำระเบี้ยประกัน เช่น ให้หมดภาระจ่ายเบี้ยประกันเมื่อผู้เอาประกันชีวิตมีอายุ 65 ปี หรือชำระเบี้ยประกันเป็นงวดๆตลอดชีวิตของผู้เอาประกัน หากผู้เอาประกันมีอายุน้อยเบี้ยประกันภัยจะต่ำ ถ้ามีอายุมากเบี้ยประกันภัยก็จะสูง เนื่องจากคนที่อายุมากมีอัตราการตายสูงกว่าคนที่อายุน้อย และการคิดเบี้ยประกันภัยจะพิจารณาตามทุนประกันภัยที่ผู้เอาประกันภัยต้องการด้วย¹⁷¹

(3) การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ (Endowment Life Insurance)

การประกันชีวิตประเภทนี้ ผู้รับประกันชีวิตจะจ่ายเงินเอาประกันภัยให้แก่ผู้รับประโยชน์เมื่อผู้เอาประกันชีวิตเสียชีวิตภายในกำหนดระยะเวลาที่ตกลงไว้ หรือถ้าผู้เอาประกันชีวิตยังมีชีวิตอยู่จนครบกำหนดระยะเวลาดังกล่าว ผู้รับประกันจะจ่ายเงินเท่ากับวงเงินเอาประกันภัยให้กับผู้เอาประกันภัยและสัญญาก็จะสิ้นสุดลง

(4) การประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำหรือแบบบำนาญ (Annuity Life Insurance)

คือการประกันชีวิตที่มีการจ่ายเงินผลประโยชน์ตามการทรงชีพแต่เพียงอย่างเดียวถ้าผู้เอาประกันชีวิตยังมีชีวิตอยู่ ณ อายุที่ระบุในกรมธรรม์ ผู้รับประกันจะต้องจ่ายเงินผลประโยชน์ตามที่กำหนดเงื่อนไขในสัญญาให้กับผู้เอาประกันภัยเป็นรายเดือนหรือรายปีไปจนกว่าผู้เอาประกันภัยจะเสียชีวิต การชำระเบี้ยประกันในแบบนี้มักจะชำระเป็นรายปี โดยเงื่อนไขมักจะไปหยุดการชำระเบี้ย

¹⁷⁰ สิทธิโชค ศรีเจริญ, ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย (กรุงเทพฯ: สถาบันประกันภัย, 2528), หน้า 12-20.

¹⁷¹ ธาณี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยประกันภัย, พิมพ์ครั้งที่ 4 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2558), หน้า 84.

ประกันก่อนการรับเงินผลประโยชน์ เช่น ชำระเบี้ยประกันถึงอายุ 60 ปี จากนั้นเริ่มรับเงินผลประโยชน์ตามการทรงชีพไปจนกว่าผู้เอาประกันภัยจะเสียชีวิต¹⁷²

ลักษณะของสัญญาประกันชีวิตตามมาตรา 889¹⁷³ เป็นสัญญาที่ “อาศัยความทรงชีพ” คืออาศัยความมีชีวิตอยู่ของผู้เอาประกันภัยเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินให้แก่ผู้เอาประกันภัย ถ้าผู้เอาประกันภัยมีชีวิตอยู่ตามระยะเวลาที่กำหนดผู้รับประกันภัยก็จะจ่ายเงินให้แก่ผู้เอาประกันภัย ตัวอย่าง นางคำแก้วอายุ 20 ปี ทำสัญญาประกันชีวิตระยะเวลา 18 ปี มีเงื่อนไขว่าถ้าครบระยะเวลาตามสัญญาประกันภัยแล้ว นางคำแก้วยังมีชีวิตอยู่ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้ แต่ถ้านางคำแก้ว ตายก่อนเวลาที่กำหนดหรืออายุครบ ผู้รับประกันภัยก็ไม่ต้องจ่ายเงินให้ตามสัญญา ประกันชีวิตแบบนี้ไม่เป็นที่นิยม เพราะผู้เอาประกันภัยเป็นผู้ส่งเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัย แต่ถ้าตนตายก่อนก็จะไม่ได้รับอะไรตอบแทน¹⁷⁴ หรือ “อาศัยความมรณะ” คือ อาศัยความตายของบุคคลเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้รับประกันภัยหรือผู้มีสิทธิตามกฎหมาย ตัวอย่าง นายสมชาย อายุ 35 ปี ทำสัญญาประกันชีวิตเป็นระยะเวลา 20 ปี มีเงื่อนไขว่า ถ้านายสมชายตายภายในระยะเวลาที่สัญญาประกันภัยมีผลบังคับนี้ ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้รับประกันภัยหรือผู้มีสิทธิตามกฎหมาย¹⁷⁵ แต่อาจทำสัญญาโดยไม่มีกำหนดเวลา คือ ถ้านายสมชาย ตายเมื่อใดจะตกลงจ่ายเงินให้เมื่อนั้นก็ได้¹⁷⁶

ลักษณะของสัญญาประกันชีวิตอีกประการหนึ่งคือ เป็นสัญญาที่มีลักษณะเสี่ยงภัย¹⁷⁷ หรือเสี่ยงโชค เห็นได้จาก ฝ่ายผู้เอาประกันภัยเสี่ยงโชคชำระเบี้ยประกันภัยไปโดยหวังว่าถ้าเกิดภัยขึ้น

¹⁷² ไชยยศ เหมะรัชตะ, สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่อง ประกันชีวิต (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง, 2537), หน้า 15-16.

¹⁷³ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 889 “ในสัญญาประกันชีวิตนั้น การใช้จำนวนเงินยอมอาศัยความทรงชีพหรือมรณะของบุคคลคนหนึ่ง”

¹⁷⁴ พรชัย สุนทรพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะประกันภัย (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร, 2558), หน้า 184.

¹⁷⁵ ธาณี วรภัทร์, กฎหมายว่าด้วยประกันภัย, หน้า 86.

¹⁷⁶ สัญญาประกันชีวิตทั้งแบบที่อาศัยความทรงชีพและแบบที่อาศัยความมรณะ ทั้งสองแบบนี้ไม่เป็นที่นิยมเพราะต่างมีข้อเสียด้วยกัน ดังนั้น ที่นิยมแพร่หลายกันคือการรวมเอาทั้งสองแบบเข้าด้วยกัน คือผู้รับประกันภัยสัญญาว่าถ้าบุคคลที่กล่าวในสัญญาตายลงเมื่อใดก็จะจ่ายเงินให้ แต่ถ้ามีอายุครบตามที่ตกลงกันไว้ ผู้รับประกันภัยก็จะจ่ายเงินจำนวนนั้นให้เช่นเดียวกัน เพราะวิธีการเช่นนี้เป็นประโยชน์ด้วยกันทั้ง 2 ฝ่าย โปรดดู พรชัย สุนทรพันธุ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะประกันภัย, หน้า 185.

¹⁷⁷ ความเสี่ยงภัย หมายถึง ความไม่แน่นอนเกี่ยวกับอนาคต หรืออีกนัยหนึ่งคือการไม่สามารถคาดการณ์เหตุการณ์หรือขนาดของความสูญเสียที่เกิดขึ้น แต่ความเสี่ยงภัยไม่ใช่จะนำมาประกันได้ทุกอย่าง การเสี่ยงภัยที่เอาประกันได้มีลักษณะ 5 ประการคือ

1. จะต้องมีความสำคัญ (Importance)
2. จะต้องมีความเป็นอุบัติเหตุ (Accidental Nature)
3. จะต้องมีความคำนวณได้ (Calculability)
4. จะต้องเป็นความสูญเสียอย่างแท้จริง (Definiteness of Loss)

จะได้ค่าสินไหมทดแทน โดยไม่รู้ว่าจะต้องเสียเบี้ยประกันภัยไปเท่าใดจึงจะเกิดภัยอันเป็นเงื่อนไขให้เกิดสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน หรืออาจไม่เกิดภัยขึ้นเลยก็ได้ ทางฝ่ายผู้รับประกันภัยก็เสี่ยงโชคที่จะต้องเสียค่าสินไหมทดแทน หากว่าเกิดภัยขึ้นตามที่ระบุไว้ในสัญญา¹⁷⁸

หากพิจารณาสัญญาประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำหรือแบบบำนาญ (Annuity Life Insurance) ที่กล่าวว่าเมื่อผู้เอาประกันภัยยังมีชีวิตอยู่ ณ อายุที่ระบุไว้ในกรมธรรม์ ผู้รับประกันจะต้องจ่ายเงินผลประโยชน์ตามที่กำหนดเงื่อนไขในสัญญาให้กับผู้เอาประกันภัย ไปจนกว่าผู้เอาประกันภัยจะเสียชีวิต จะเห็นได้ว่าสัญญาดังกล่าวมีข้อตกลงที่ให้ผู้เอาประกันภัยมีผลผูกพันตลอดชีวิตแฝงอยู่ตรงที่ผู้รับประกันภัยผูกพันที่จะต้องจ่ายเงินให้แก่ผู้เอาประกันภัยไปตลอดชีวิตจนกระทั่งผู้เอาประกันภัยเสียชีวิต เปรียบได้ว่าสัญญาที่ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินให้แก่ผู้เอาประกันภัยนี้จะไม่เลิกกันไปจนกว่าผู้เอาประกันภัยจะเสียชีวิต สัญญานี้จึงจะระงับไปทันที ถือว่าเป็นการเอาความตายมาเป็นเงื่อนไขสิ้นสุดในการเลิกสัญญา

3.3.2 สัญญาที่ไม่มีชื่อ

(ก) สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ

สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ สัญญานี้มีลักษณะเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่อเป็นสัญญาที่อยู่นอกบรรพ 3 สัญญาในลักษณะนี้เกิดขึ้นเนื่องจาก ในยุคปัจจุบันคนหันมาสนใจดูแลเรื่องสุขภาพกันมากขึ้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างกรณีของ สัญญา Phyathai Ultimate Trust Card มีลักษณะเป็นสัญญาที่ให้บริการทางการแพทย์โดยผู้ให้บริการคือโรงพยาบาล อีกฝ่ายคือสมาชิกที่สมัครเข้าร่วมโครงการ มีลักษณะเป็นโครงการดูแลสุขภาพของสมาชิกในโครงการตลอดชีวิต โดยสมาชิกผู้รับบริการต้องจ่ายเงินค่าสมัครสมาชิกแรกเข้าเพียงครั้งเดียวเพื่อเข้าโครงการอาจเป็นจำนวนเงิน 1-2 ล้านบาท หลังจากนั้นสมาชิกผู้รับบริการจะได้รับสิทธิได้ใช้บริการรักษาพยาบาลฟรีตลอดชีวิต คาดว่ามีผู้เข้าร่วมโครงการนี้กว่า 50 คน¹⁷⁹

สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพนี้ ให้มีผลบังคับใช้ได้ตลอดอายุของคู่สัญญาและสิทธิตามสัญญานี้เป็นเรื่องเฉพาะตัวจึงไม่สามารถโอนสิทธิภายใต้สัญญานี้ให้แก่บุคคลภายนอกได้ และใน

5. จะต้องไม่ใช่ความสูญเสียที่มากเกินไปจนเป็นความสูญเสียแบบมหันตภัย (No Excessively Castastrophic Loss) โปรตุเกส พินิจ ทิพย์มณี, หลักกฎหมายประกันภัย Principle of Law Insurance, หน้า 21.

¹⁷⁸ จิตติ ดิงศัทย์, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย, หน้า 31.

¹⁷⁹ เว็บไซต์ ไทยพับลิก้า, "สมาชิกโครงการ Phyathai Ultimate Trust Card รพ.พญาไท 2 ร้องสคบ. ถูกยกเลิกสัญญาการรักษาตลอดชีพ" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 17 ตุลาคม 2560. แหล่งที่มา: <http://thaipublica.org/2017/03/phyathai-ultimate-trust-card1/>

ข้อสัญญาได้ระบุว่าเมื่อได้มีการทำสัญญาแล้วจะขอยกเลิกสัญญาหรือขอเงินที่ได้ชำระแล้วตามสัญญาคืนไม่ได้ ระบุไว้ในข้อสัญญาข้อที่ 5 และ ข้อที่ 7 ในภาคผนวก ข ข้างท้าย

หากพิจารณาสัญญาดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่ามีข้อตกลงว่าให้สัญญาผูกพันตลอดชีวิตอยู่ โดยได้กำหนดเอาไว้ในสัญญา ในข้อที่ 7 ตามภาคผนวก ข ข้างท้าย ระบุเอาไว้ว่า “สัญญานี้ให้มีผลบังคับใช้ตลอดอายุของลูกค้ายุติสัญญา แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงกรรมการผู้จัดการ หรือคณะผู้บริหารของบริษัท” และในข้อที่ 5 “เนื่องจาก โรงพยาบาลจะต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือแพทย์ และบุคลากร เพื่อรองรับการให้บริการตามสัญญานี้ไว้สำหรับสมาชิกกิตติมศักดิ์ จึงมีต้นทุนในการให้บริการเกิดขึ้น ฉะนั้นไม่ว่ากรณีใดหากสมาชิกกิตติมศักดิ์ตกลงซื้อบริการแล้ว แต่ไม่มาใช้บริการ และ/หรือ ไม่สามารถมาใช้บริการ สมาชิกกิตติมศักดิ์จะขอยกเลิกสัญญาหรือขอเงินที่ชำระแล้วตามสัญญาคืนไม่ได้” กล่าวคือเมื่อได้ทำสัญญากันขึ้นมาแล้วคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะไม่สามารถเลิกสัญญาหรือขอเงินที่ชำระแล้วตามสัญญาคืนได้และสัญญานี้มีผลผูกพันตลอดอายุของคู่สัญญาหมายความว่าสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพนี้จะไม่เลิกกันจนกว่าสมาชิกผู้รับบริการได้เสียชีวิตลง หรือจนกว่าโรงพยาบาลผู้ให้บริการได้สิ้นสภาพของนิติบุคคลไป

ปัญหาของสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ คือ เมื่อสมาชิกของโครงการได้จ่ายเงินก้อนหนึ่งเพื่อสมัครเข้าโครงการแล้ว ต่อมาโรงพยาบาลผู้ให้บริการได้บอกเลิกสัญญา ทั้งที่ในข้อสัญญาได้กำหนดเอาไว้ว่าให้สัญญานี้มีผลผูกพันตลอดชีวิตและห้ามเลิกสัญญา นอกจากนี้ เมื่อโรงพยาบาลขอยกเลิกสัญญาและคืนเงินค่าสมาชิกจำนวน 1-2 ล้านบาท แก่สมาชิกของโครงการ สมาชิกบางรายก็ยอมรับเงินคืนโดยไม่รู้ว่าการกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการตกลงเลิกสัญญาแล้ว ซึ่งในกรณีของโรงพยาบาลพญาไท 2 นี้ ทางโรงพยาบาลได้ชี้แจงสาเหตุของการเลิกสัญญาตลอดชีพนี้ว่า สัญญาดังกล่าวเข้าข่ายเป็นลักษณะสัญญาประกันภัยตามบทบัญญัติของกฎหมาย ดังนั้น การที่โรงพยาบาลไม่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องให้ประกอบธุรกิจประกันภัย จึงส่งผลให้ข้อตกลงดังกล่าวไม่สามารถดำเนินต่อไปได้

ต่อมาโรงพยาบาลกรุงเทพก็ได้ยกเลิกโครงการไลฟ์พริวิลิจคลับ (Life Privilege Club) ซึ่งเป็นโครงการในลักษณะเดียวกันกับโรงพยาบาลพญาไท 2 คือให้สมาชิกจ่ายเงินในราคาประมาณ 2 ล้านบาท แลกกับการที่สามารถรักษาโรคได้ตลอดชีวิต โดยโรงพยาบาลกรุงเทพได้ชี้แจงสาเหตุของการเลิกสัญญาตลอดชีพนี้ว่า สัญญาดังกล่าวเข้าข่ายเป็นลักษณะสัญญาประกันภัยตามบทบัญญัติของกฎหมาย และทางโรงพยาบาลไม่ได้รับใบอนุญาตจากกรมประกันภัย ถือว่าเป็นการประกอบธุรกิจประกันภัยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นผลทำให้สัญญาดังกล่าวไม่อาจดำเนินการต่อไปได้ ตามที่อ้างถึงใน ภาคผนวก ค ข้างท้าย ซึ่งคาดว่าผู้มีเข้าร่วมโครงการไลฟ์พริวิลิจคลับนี้กว่า

284 คน¹⁸⁰ โดยมีข้อที่น่าสังเกตว่าโรงพยาบาลทั้งสองแห่งต่างอยู่ในกลุ่มของเครืออมง.กรุงเทพดุสิตเวชการ (BDMS) เหมือนกัน

เห็นได้ว่าในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนี้ เมื่อไม่มีบทบัญญัติของกฎหมายมาบัญญัติควบคุมเอาไว้ให้ชัดเจน จึงเกิดปัญหาตามมาว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายสามารถบอกเลิกสัญญาได้ตามอำเภอใจ ซึ่งทั้งกรณีของโรงพยาบาลพญาไท 2 และโรงพยาบาลกรุงเทพนั้น สัญญาดังกล่าวไม่ใช่สัญญาประกันภัยตามที่โรงพยาบาลทั้งสองแห่งได้กล่าวอ้าง สัญญาดังกล่าวเป็นเพียงสัญญาต่างตอบแทนระหว่างคู่สัญญาเท่านั้น ตามคำวินิจฉัยของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย และคณะกรรมการกฤษฎีกา¹⁸¹

ต่อมาในกรณีของโรงพยาบาลกรุงเทพ กรณีโครงการไลฟ์ฟริวilegeคลับ ได้มีคำพิพากษาศาลชั้นต้น เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2561 พิพากษาว่า “โครงการดังกล่าวไม่ใช่ธุรกิจประกันภัย จึงให้จำเลยปฏิบัติตามข้อตกลงและเงื่อนไขของสัญญาโครงการไลฟ์ฟริวilegeคลับ โดยเปิดให้บริการรักษาพยาบาลแก่โจทก์ต่อไป”¹⁸² และในกรณีของโรงพยาบาลพญาไท 2 ได้มีคำพิพากษา

¹⁸⁰ เว็บไซต์ ไทยพับลิก้า, “สมาชิกไลฟ์ฟริวilegeคลับส่ง จม. ถึงบอร์ด BDMS รวยคน ขอให้ยกเลิกยุติโครงการ พร้อมเรียกค่าเสียหายรายเดือน/คน” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 17 ตุลาคม 2560. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2017/09/life-privilege-club-bdms-7-9-2560/>

¹⁸¹ สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) ได้ให้ความเห็นเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะของสัญญาดังกล่าวว่า “โครงการดังกล่าวไม่เข้าลักษณะเป็นการรับประกันภัย เนื่องจากเป็นการให้บริการโดยผู้ประกอบการโรงพยาบาลโดยตรง ประกอบกับจำนวนเงินที่เรียกเก็บจากสมาชิกเท่ากันทุกคน ซึ่งมิได้มีลักษณะเช่นเดียวกับการคำนวณค่าเบี้ยประกันภัยที่ต้องมีการคำนวณโดยคำนึงถึงความเสี่ยงภัยที่อาจจะเกิดขึ้นด้วย รวมทั้งยังให้ชำระค่าสมาชิกแรกเข้าเพียงครั้งเดียว แต่จะได้รับสิทธิพิเศษในฐานะสมาชิกตลอดชีวิต ทั้งยังไม่มีการเรียกเก็บเป็นรายปี ซึ่งแตกต่างจากการเรียกเบี้ยประกันทั่วไป” ต่อมาคปภ. ได้หารือเรื่องดังกล่าวมายังสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาเพื่อวินิจฉัย

คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ 5) ได้พิจารณาสัญญาดังกล่าวแล้วเห็นว่า “สัญญาดังกล่าวมีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทนประเภทหนึ่ง ซึ่งผู้บริการฝ่ายหนึ่งตกลงที่จะให้บริการตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ และผู้ซื้อบริการอีกฝ่ายหนึ่งตกลงชำระเงินล่วงหน้าเป็นการตอบแทนโดยไม่มีข้อตกลงที่จะชดเชยค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่มีความเสียหายอย่างใดเกิดขึ้น การดำเนินโครงการดังกล่าวจึงไม่เข้าลักษณะเป็นสัญญาประกันวินาศภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และไม่อยู่ภายใต้การบังคับกฎหมายว่าด้วยประกันวินาศภัย” โปรดดู เว็บไซต์ ไทยพับลิก้า, “สนง.กฤษฎีกาตีความ ไลฟ์ฟริวilegeคลับ รักษาฟรีตลอดชีพ รพ.กรุงเทพ ไม่เข้าข่ายสัญญาประกันภัย” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม 2560. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2017/08/life-privilege-club-bdms-24-8-2560/>

¹⁸² ในกรณีของโรงพยาบาลกรุงเทพ กรณีโครงการไลฟ์ฟริวilegeคลับ ได้มีคำพิพากษาศาลชั้นต้น เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2561 ความว่า ศาลแพ่งธนบุรีคดีแพ่ง ได้อ่านคำพิพากษาคดีแดงหมายเลขที่ ผบ.5887/2560 ระหว่างนายอำรุง นวราช, นางผุสนา นวราช และนายรุจิโรจน์ อนุสมบัติ เป็นโจทก์ ยื่นฟ้องบริษัท กรุงเทพดุสิตเวชการ จำกัด (มหาชน) หรือ “โรงพยาบาลกรุงเทพ” เป็นจำเลย ในข้อหาผิดสัญญา ละเมิด และเรียกค่าสินไหมทดแทน กรณีจำเลยบอกเลิกสัญญาโครงการไลฟ์ฟริวilegeคลับ (Life Privilege Club) หรือยกเลิกสิทธิของสมาชิก ในการรักษาพยาบาลฟรีตลอดชีพ โดยอ้างว่าเป็นสัญญาประกันภัย และโรงพยาบาลไม่มีใบอนุญาต

โดยศาลแพ่งได้พิพากษาว่า “โครงการดังกล่าวไม่ใช่ธุรกิจประกันภัย จึงให้จำเลยปฏิบัติตามข้อตกลง และเงื่อนไขของสัญญาโครงการไลฟ์ฟริวilegeคลับ โดยเปิดให้บริการรักษาพยาบาลแก่โจทก์ต่อไป แต่เนื่องจากโจทก์ที่ 1 คือนายอำรุง นวราช ถึงแก่ความตายก่อนที่ศาลพิพากษา วันนั้นศาลฯ จึงมีคำสั่งให้จำเลยคืนเงินค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลแก่โจทก์ที่ 1 รวมเป็นเงินประมาณ 737,000

ศาลชั้นต้น เมื่อวันที่ 22 มีนาคม พ.ศ. 2561 พิพากษาว่า “โครงการ Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) ไม่ใช่ธุรกิจประกันภัย ให้จำเลยปฏิบัติตามข้อตกลงและเงื่อนไขของสัญญา โดยเปิดให้บริการรักษาพยาบาลฟรีแก่โจทก์ต่อไป”¹⁸³

แต่กระนั้นก็ตาม ถึงแม้ว่าจะมีคำพิพากษาของศาลออกมาตัดสินให้สัญญาประกันสุขภาพดังกล่าวไม่ใช่สัญญาประกันภัย แต่มีลักษณะเป็นสัญญาให้บริการ ซึ่งเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่ออยู่นอกบรรพ 3 และศาลได้พิพากษาบังคับให้คู่กรณีต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงกันไว้ แต่เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายที่ออกมาควบคุมสัญญาในลักษณะดังกล่าวที่ชัดเจน ซึ่งในภายภาคหน้าหากเกิดเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงในลักษณะนี้อีกส่งผลให้คู่สัญญาได้รับความเสียหายและมีความลำบากที่จะต้องมาฟ้องคดีต่อศาลเพื่อให้ศาลคุ้มครองเป็นกรณีๆไป เพราะเมื่อไม่มีกฎหมายที่แน่นอนเข้ามาควบคุมในการทำ

บาท พร้อมดอกเบี้ย 7.5% ต่อปี และให้โจทก์นับจากวันที่ศาลพิพากษา และให้โจทก์ชำระค่าทนายความให้กับจำเลยคนละ 20,000 บาท และค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีอีกคนละ 5,000 บาท”

อนึ่งก่อนหน้ามีคำพิพากษาเมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2560 ในคดีแพ่ง คดีแดงหมายเลขที่ ผบ.5679, 5681, 5682, 5683, 5684/2560 ระหว่างนางจุฑาทิพย์ สนิทพันธุ์ โจทก์ที่ 1 และพวกรวม 6 คน จำเลยบริษัท กรุงเทพดุสิตเวชการ จำกัด (มหาชน) เป็นคดีในโครงการไลฟ์ฟริวเลจคลับของโรงพยาบาลกรุงเทพ กรณีโรงพยาบาลกรุงเทพบอกเลิกสัญญา ซึ่งศาลมีคำพิพากษาให้โจทก์ชนะคดีว่าโครงการนี้ไม่ใช่สัญญาประกันภัยที่จำเลยนำมาเป็นเหตุยกเลิกสัญญา จึงพิพากษาให้จำเลยดำเนินโครงการนี้ต่อไปตามสัญญา

ต่อมาวันที่ 28 ธันวาคม 2560 เวลา 9.30 น. ศาลแพ่ง ถนนรัชดาภิเษก อ่านคำพิพากษา คดีระหว่างนายธัญญวรรต วงศ์รัตน์ โจทก์ที่ 1 กับพวกรวม 5 คน เป็นโจทก์ ยื่นฟ้อง บริษัท กรุงเทพดุสิตเวชการ จำกัด (มหาชน) หรือโรงพยาบาลกรุงเทพ เป็นจำเลย โดยศาลแพ่งพิพากษาว่า โครงการไลฟ์ฟริวเลจคลับไม่ใช่ธุรกิจประกันภัย บริษัท กรุงเทพดุสิตเวชการ จำกัด จึงไม่มีสิทธิ์บอกเลิกสัญญา เพราะไม่เข้าข่ายธุรกิจประกันภัย จึงพิพากษาให้จำเลยดำเนินโครงการนี้ต่อไปตามสัญญา

ต่อมาวันที่ 25 มกราคม 2561 เวลา 9.00 น. ศาลแพ่ง ถนนรัชดาภิเษก อ่านคำพิพากษา คดีแดงหมายเลขที่ ผบ.256/2561 ระหว่างนางสาวพิสิฐฐา เหล่ากุลวานิช, นางสาวกฤตลักษณ์ เศรษฐบุตร และนายสุจรีต รังสิมันโตหาร เป็นโจทก์ ยื่นฟ้อง บริษัท กรุงเทพดุสิตเวชการ จำกัด (มหาชน) หรือ “โรงพยาบาลกรุงเทพ” เป็นจำเลย โดยศาลแพ่งพิพากษาให้จำเลยปฏิบัติตามข้อตกลงและเงื่อนไขของสัญญาโครงการไลฟ์ฟริวเลจคลับต่อไป เนื่องจากโครงการดังกล่าวไม่ใช่ธุรกิจประกันภัย โปรดดู เว็บไซต์ ไทยพับลิก้า, “คำพิพากษาศาลแพ่งฯ สั่ง รพ.พญาไท 2 คืนสิทธิรักษาฟรีตลอดชีพ – สมาชิก Phyathai Ultimate Trust Card” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 25 เมษายน 2561. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2018/03/phyathai-ultimate-trust-card-22-3-2561/>

¹⁸³ ในกรณีของโรงพยาบาลพญาไท 2 กรณีโครงการ Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) ได้มีคำพิพากษาศาลชั้นต้น เมื่อวันที่ 22 มีนาคม 2561 ความว่า ศาลแพ่งถนนรัชดา ได้อ่านคำพิพากษาคดีแดงหมายเลขที่ ผบ.1239/2561 ระหว่างนางบัวผืน ศรีจามร โดยนายพิเชษฐ์ มหันต์สุคนธ์ ผู้รับมอบอำนาจโจทก์ที่ 1 และพวกรวม 16 คน เป็นโจทก์ ยื่นฟ้องบริษัท โรงพยาบาลพญาไท 2 จำกัด หรือ “โรงพยาบาลพญาไท 2” เป็นจำเลย ในข้อหาผิดสัญญา ละเมิดกรณีจำเลยยกเลิกสิทธิรักษาพยาบาลฟรีตลอดชีพที่ตกลงไว้กับสมาชิกในโครงการ Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) โดยอ้างว่าโครงการดังกล่าวเป็นสัญญาประกันภัย ซึ่งโรงพยาบาลไม่มีใบอนุญาต

โดยศาลแพ่งได้พิพากษาว่า “โครงการ Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) ไม่ใช่ธุรกิจประกันภัย ให้จำเลยปฏิบัติตามข้อตกลงและเงื่อนไขของสัญญา โดยเปิดให้บริการรักษาพยาบาลฟรีแก่โจทก์ต่อไป และให้จำเลยชำระเงินค่ารักษาพยาบาลให้กับโจทก์ตั้งแต่วันที่บอกเลิกสัญญา รวมทั้งสั่งให้จำเลยชำระค่าทนายความแก่โจทก์คนละ 20,000 บาท ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีคนละ 5,000 บาท” โปรดดู เว็บไซต์ ไทยพับลิก้า, “คำพิพากษาศาลแพ่งฯ สั่ง รพ.พญาไท 2 คืนสิทธิรักษาฟรีตลอดชีพ – สมาชิก Phyathai Ultimate Trust Card” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 25 เมษายน 2561. แหล่งที่มา : <https://thaipublica.org/2018/03/phyathai-ultimate-trust-card-22-3-2561/>

สัญญา ทำให้คู่สัญญาสามารถอ้างเหตุผลอะไรก็ได้เพื่อมาขอเลิกสัญญา โดยที่คู่สัญญาอีกฝ่ายไม่ได้รับความคุ้มครองใดๆ

อีกทั้ง สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นสัญญาที่คู่สัญญามุ่งผูกพันกันในระยะยาวให้มีผลตลอดชีวิต โดยในขณะที่สมาชิกผู้รับบริการได้ตัดสินใจทำสัญญาดังกล่าวแล้ว ส่งผลให้สมาชิกของโครงการไม่ได้วางแผนเตรียมเก็บเงินไว้สำหรับการรักษาตนเองในภายหน้า หรือสมาชิกไม่ได้วางแผนในการทำประกันเอาไว้ เนื่องจากสมาชิกผู้รับบริการได้วางใจว่าตนเองมีสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพอยู่แล้ว

(ข) สัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพ

สัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพ มีลักษณะเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่อเป็นสัญญาที่อยู่นอกบรรพ 3 เกิดขึ้นเนื่องจากในปัจจุบันคนหันมาสนใจในเรื่องสุขภาพและการออกกำลังกายกันมากขึ้น ทำให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายได้รับความนิยม ผู้เขียนขอยกตัวอย่างกรณีของสัญญาธุรกิจฟิตเนส California Wow ซึ่งมีลักษณะเป็นสัญญาที่ให้บริการสถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกาย โดยสมาชิกมีหลายประเภท คือ สมาชิกตลอดชีพ สมาชิกรายปี และสมาชิกรายเดือน หากพิจารณาสัญญาดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่ามีข้อตกลงว่าให้สัญญามีผลผูกพันตลอดชีวิตอยู่ในกรณีของสมาชิกตลอดชีพ โดยสมาชิกตลอดชีพจะต้องจ่ายเงินค่าแรกเข้า จำนวนหลายหมื่นบาทแล้วแต่โปรโมชันในขณะที่เข้าสมัคร เพื่อแลกกับการเป็นสมาชิกตลอดชีพ นอกจากนี้จะต้องมีการชำระค่าต่ออายุสมาชิกทุกๆปี ปีละ 100 บาท (หรืออาจจะมากกว่านี้ตามแต่ได้ตกลงกัน) หากสมาชิกไม่ไปชำระค่าต่ออายุ 100 บาท สิทธิในการเป็นสมาชิกตลอดชีพจะหายไป¹⁸⁴

ปัญหาของสัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพนี้ คือ เมื่อสมาชิกได้จ่ายเงินตามสัญญาแล้ว ต่อมาบริษัทได้ทยอยปิดการให้บริการสถานออกกำลังกายดังกล่าวโดยไม่แจ้งให้สมาชิกทราบล่วงหน้า เนื่องจากบริษัทถูกฟ้องล้มละลาย ทำให้สมาชิกจำนวนมากได้รับความเสียหาย โดยสถานออกกำลังกายดังกล่าวมีสมาชิกทั่วประเทศกว่า 150,000 คน¹⁸⁵ ต่อมาได้พบหลักฐานค่อนข้างชัดเจนว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากการตั้งใจทุจริตของผู้บริหาร California Wow เอง¹⁸⁶ โดยสัญญาที่ทำกันขึ้นมักเป็นสัญญาในระยะยาวซึ่งอาจมีการทำสัญญาเป็นรายเดือน รายปี หรือตลอดชีพ โดยให้

¹⁸⁴ เว็บไซต์ พันทิป, "ระวังเรื่องการต่ออายุสมาชิกตลอดชีพของ California Fitness" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2561. แหล่งที่มา: <http://topicstock.pantip.com/lumpini/topicstock/2010/09/L9641928/L9641928.html>

¹⁸⁵ เว็บไซต์ โพสทูเดย์, "แจ้งความเอาผิดแคลิฟอร์เนีย ว้าว โกงสมาชิก" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2561. แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com/social/general/179778>

¹⁸⁶ เว็บไซต์ ผู้จัดการออนไลน์, "แฉ แคลิฟอร์เนีย ว้าว ไม่แจ้งจริง แอบขน 1.6 พันล้านออกนอก แคมไปตั้งใหม่ในฟิลิปปินส์" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2561. แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/iBizChannel/ViewNews.aspx?NewsID=9560000068755>

ชำระค่าบริการผ่านทางบัตรเครดิตเท่านั้น ซึ่งในกรณีที่เรียกว่าการเป็นสมาชิกตลอดชีพ ตามความเข้าใจของบุคคลทั่วไปคือจะต้องไม่มีค่าใช้จ่ายอีก แต่ในความเป็นจริงแล้วบริษัทจะเรียกเก็บเงินค่าต่ออายุสมาชิกทุกๆปี ตามแต่ที่กำหนดเอาไว้ในสัญญา และหากผู้รับบริการไม่ชำระเงินค่าต่ออายุบริษัทจะถือว่าสิทธิในการเป็นสมาชิกตลอดชีพหมดสิ้นลงในทันที โดยไม่ต้องมีการแจ้งให้ทราบล่วงหน้า¹⁸⁷ ซึ่งในภายหลังบริษัทได้ผิดสัญญาและทยอยปิดสาขาลงที่สาขาจนหมด จึงเกิดเป็นปัญหาทำให้สมาชิกของ California Wow จำนวนมาก เข้ามาร้องเรียนต่อสำนักงานคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภค ว่าไม่ได้รับการปฏิบัติตามสัญญา¹⁸⁸

จากปัญหาดังกล่าวที่เกิดขึ้น ต่อมาประเทศไทยได้มีการออกกฎหมายมาควบคุมการทำสัญญาให้บริการออกกำลังกายดังกล่าวไว้โดยเฉพาะ เพื่อบังคับควบคุมมิให้ผู้ประกอบธุรกิจกำหนดสัญญาได้ตามอำเภอใจ โดยกำหนดให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา ซึ่งเป็นอำนาจของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาในการออกประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้อำนาจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา 29 ประกอบกับมาตรา 43 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ประกอบกับมาตรา 3 มาตรา 4 และมาตรา 5 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542 โดยคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้¹⁸⁹

“ข้อ 1 ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ข้อ 2 ในประกาศนี้ “ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกาย” หมายความว่า ธุรกิจให้บริการใช้สถานที่ และอุปกรณ์ออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ในทางการค้าที่ผู้ประกอบธุรกิจทำสัญญาให้บริการออกกำลังกายกับผู้บริโภคให้เป็นสมาชิก แต่ไม่หมายความรวมถึงธุรกิจให้บริการเฉพาะโยคะ ศิลปะการป้องกันตัว และกีฬา

ข้อ 3 สัญญาการให้บริการออกกำลังกายที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภค ต้องมีข้อความภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร โดย

¹⁸⁷ กรณีกมล ประเสริฐศักดิ์, “ปัญหากฎหมายของการต่อสัญญาโดยอัตโนมัติ” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า 170.

¹⁸⁸ ฐานเศรษฐกิจ, “บทเรียนแสนแพงคนไทย ลอกคราบแคลิฟอร์เนีย ว้าว,” หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 33 ฉบับที่ 2856 (29 มิถุนายน 2556).

¹⁸⁹ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้อำนาจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554

มีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดตัวอักษรในหนึ่งนิ้ว และจะต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไขดังต่อไปนี้

(1) .....

(2) รายละเอียดอัตราค่าสมาชิกและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เรียกเก็บจากสมาชิก เช่น ค่าใช้บริการออกกำลังกาย ค่าฝึกสอน ค่าธรรมเนียม เป็นต้น เงื่อนไขและวิธีการชำระเงิน วันเริ่มต้นและสิ้นสุดการเป็นสมาชิก

(3) – (9) .....

ข้อ 4 ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการจัดทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

(1) – (3) .....

(4) ข้อสัญญาที่กำหนดระยะเวลาตามสัญญาเกินหนึ่งปี

(5) .....

ประกาศนี้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2554 เป็นต้นไป”¹⁹⁰

หมายเหตุ เนื่องจากประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาดังกล่าว ในข้อ 3 (1), (3)-(9) และข้อ 4 (1)-(3), (5) เป็นรายละเอียดในส่วนอื่น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผู้เขียนจึงมีได้นำมากล่าวถึง โดยผู้ที่สนใจสามารถอ่านรายละเอียดของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 ฉบับสมบูรณ์ได้ที่ ภาคผนวก ง ข้างท้าย

การฝ่าฝืนประกาศฉบับดังกล่าวมีผลบังคับตามมาตรา 35 ตรี ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องใช้ข้อสัญญาใด หรือต้องใช้ข้อสัญญาใดโดยมีเงื่อนไขในการใช้ข้อสัญญานั้นด้วยตามมาตรา 35 ทวิ แล้ว ถ้าสัญญานั้นไม่ใช่ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้สัญญาดังกล่าวแต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไข ให้ถือว่าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าวตามเงื่อนไขนั้น แล้วแต่กรณี” ประกอบกับมาตรา 35 จัตวา พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ซึ่งบัญญัติว่า “เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องไม่ใช่ข้อสัญญาในตามมาตรา 35 ทวิ แล้ว ถ้าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าวให้ถือว่าสัญญานั้นไม่มีข้อสัญญาเช่นว่านั้น”

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจึงออกมาเพื่อควบคุมมิให้ผู้ประกอบการกำหนดสัญญาได้ตามอำเภอใจ โดยในข้อที่ 4 (4) ของประกาศดังกล่าวได้กำหนดว่า ข้อสัญญาที่ผู้

¹⁹⁰ เรื่องเดียวกัน.

ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภค ต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีกำหนดระยะเวลาตามสัญญาเกินหนึ่งปี ซึ่งการที่กฎหมายจำกัดระยะเวลาในการทำสัญญาไว้โดยชัดเจน ก็เพื่อขจัดปัญหาการเป็นสมาชิกในระยะยาว หรือตลอดชีพที่เกิดเป็นปัญหาขึ้นในอดีตที่ผู้บริโภคได้รับความเสียหายจำนวนมาก เช่นกรณีตัวอย่าง คดีฟิตเนส California Wow ที่มีลักษณะเป็นการฉ้อโกงประชาชน เป็นต้น¹⁹¹

ดังนั้น ในกรณีของสัญญาให้บริการออกกำลังกาย หลังจากที่ได้มีประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกมาโดยให้มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2554 เป็นต้นไป ทำให้การทำสัญญาให้บริการออกกำลังกายจะไม่สามารถทำเป็นสัญญาตลอดชีพได้อีก โดยสามารถทำเป็นข้อสัญญาที่มีระยะเวลาได้มากที่สุดคราวละ 1 ปีเท่านั้น

นอกจากนี้ ในกรณีของธุรกิจการให้เช่าอาคารเพื่ออยู่อาศัย ที่จัดแบ่งให้เช่าตั้งแต่ 5 หน่วยขึ้นไป ได้มีประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้เช่าอาคารเพื่ออยู่อาศัยเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 ซึ่งจะมีผลบังคับใช้ในวันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 นี้ โดยคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้¹⁹²

“ข้อ 1 ให้ธุรกิจการให้เช่าอาคารเพื่ออยู่อาศัยเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ข้อ 2 ในประกาศนี้ “ธุรกิจการให้เช่าอาคารเพื่ออยู่อาศัย” หมายความว่า การประกอบธุรกิจที่ผู้ประกอบการตกลงให้ผู้เช่าซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาได้ใช้อาคารเพื่ออยู่อาศัย และผู้เช่าตกลงจะให้ค่าเช่าเพื่อการนั้น โดยมีสถานที่ที่จัดแบ่งให้เช่าตั้งแต่ 5 หน่วยขึ้นไป ไม่ว่าจะอยู่ในอาคารเดียวกันหรือหลายอาคารรวมกัน

“อาคาร” หมายความว่า ห้องพัก บ้าน อาคารชุด อพาร์ทเมนต์ หรือสถานที่พักอาศัยที่เรียกชื่ออย่างอื่น ที่จัดขึ้นสำหรับการให้เช่าเพื่อเป็นที่อยู่อาศัย แต่ไม่รวมถึงหอพักตามกฎหมายว่าด้วยหอพัก และโรงแรมตามกฎหมายว่าด้วยโรงแรม

“ผู้ประกอบการ” หมายความว่า ผู้ประกอบธุรกิจการให้เช่าอาคารเพื่ออยู่อาศัย โดยเรียกเก็บค่าเช่าจากผู้เช่า

“ผู้เช่า” หมายความว่า รวมถึงผู้เช่าช่วงซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาด้วย

“เงินประกัน” หมายความว่า เงินที่ผู้เช่าวางไว้แก่ผู้ประกอบการให้เช่าอาคารเพื่ออยู่อาศัย ค่าประกันความเสียหาย หรือเงินอื่นใดที่ผู้ประกอบการเรียกเก็บจากผู้เช่าในลักษณะทำนองเดียวกัน

¹⁹¹ ไทยรัฐออนไลน์, “ปง. อาัยตทรัพย์ แคลิฟอร์เนีย วัว 88 ล้าน คดีฉ้อโกงประชาชน” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 21 เมษายน 2561. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/565017>

¹⁹² ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้เช่าอาคารเพื่ออยู่อาศัยเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561

ข้อ 3 สัญญาเช่าอาคารที่ผู้ประกอบการธุรกิจทำกับผู้เช่า ต้องมีข้อความเป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร โดยมีจำนวนไม่เกินสิบเอ็ดตัวอักษรในหนึ่งนิ้ว และจะต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(1) รายละเอียดเกี่ยวกับผู้ประกอบการธุรกิจ ผู้เช่า และทรัพย์สินที่ให้เช่า

ก. - ง. ....

จ. กำหนดระยะเวลาเช่าอาคาร โดยระบุวัน เดือน ปี ที่เริ่มต้น และวันเดือน ปี ที่สิ้นสุดการเช่า

ฉ. - ช. ....

ข้อ 4 .....

ประกาศนี้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม พ.ศ. 2561 เป็นต้นไป”¹⁹³

หมายเหตุ เนื่องจากประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาดังกล่าว ในข้อ 3 (2)-(7) และข้อ 4 (1)-(13) เป็นรายละเอียดในส่วนอื่น ซึ่งไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผู้เขียนจึงมีได้นำมากล่าวถึง โดยผู้ที่สนใจสามารถอ่านรายละเอียดของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้เช่าอาคารเพื่ออยู่อาศัยเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2561 ฉบับสมบูรณ์ได้ที่ ภาคผนวก จ ข้างท้าย

โดยประกาศดังกล่าวไม่เกี่ยวข้องกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เนื่องจากลักษณะของธุรกิจการให้เช่าอาคารเพื่ออยู่อาศัย ทำให้เห็นได้ว่าจะไม่มีการเช่าตลอดชีวิต อีกทั้ง ผู้ให้เช่าก็คงไม่ได้ประสงค์ให้ผู้เช่า เช่าอาคารเพื่ออยู่อาศัยตลอดชีวิต

(ค) สัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ

กรณีสัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ เป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตอีกประเภทหนึ่งที่สามารถพบได้ในปัจจุบัน สัญญานี้มีลักษณะเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่อ เกิดขึ้นเนื่องจากฟุตบอลเป็นกีฬาที่ได้รับความนิยมไปทั่วโลก เห็นได้จากมีการจัดการแข่งขันฟุตบอลอาชีพอย่างแพร่หลาย ทำให้เกิดอาชีพนักฟุตบอลมีอาชีพเกิดขึ้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างในกรณีของสัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพของอีนีเอสต้ากับสโมสรบาร์เซโลน่า ซึ่งเป็นการทำสัญญากันระหว่างนักฟุตบอลมีอาชีพกับสโมสรฟุตบอล ซึ่งทางสโมสรจะให้เงินก้อนหนึ่งแก่นักฟุตบอล โดยนัก

¹⁹³ เรื่องเดียวกัน.

ฟุตบอลจะต้องอยู่กับสโมสรที่ตนเซ็นสัญญานั้นไปตลอดชีวิต จนกว่านักฟุตบอลคนนั้นจะไม่สามารถเล่นฟุตบอลได้อีก โดยไม่สามารถย้ายไปเล่นฟุตบอลให้กับสโมสรอื่นได้¹⁹⁴

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณารายละเอียดจากสัญญาดังกล่าวพบว่า สัญญาดังกล่าวมีเงื่อนไขให้นักฟุตบอลซึ่งก็คืออเนียงส์ต้าสามารถยกเลิกสัญญาตลอดชีพนี้ได้ โดยหากต้องการยกเลิกสัญญากับทางสโมสรเขาสามารถแจ้งขอเลิกสัญญาได้ก่อนเดือนเมษายนของทุกปี อีกทั้ง เมื่อเลิกสัญญาแล้วเขาจะได้รับเงินโบนัสก้อนหนึ่งจากสโมสรบาร์เซโลน่าเป็นการตอบแทนด้วย¹⁹⁵

จากข้อสัญญาดังกล่าวมีประเด็นปัญหาที่น่าพิจารณาว่า แม้ชื่อของสัญญาจะใช้คำว่าสัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลมืออาชีพตลอดชีวิต แต่เนื่องจากการเป็นนักฟุตบอลอาชีพนั้น โดยสภาพของคนธรรมดาแล้วย่อมไม่สามารถที่จะเล่นฟุตบอลไปจนแก่หรือตลอดชีพจริงๆได้ แม้ว่าจะเป็นนักฟุตบอลมืออาชีพก็ตามเมื่อถึงระยะเวลาหนึ่งก็ต้องเลิกเล่นฟุตบอลไปเนื่องจากสภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย ทำให้เกิดปัญหาว่าสัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตจริงหรือไม่ เพราะดูจากลักษณะของสัญญาดังกล่าวแล้วเห็นได้ว่าจะต้องถูกจำกัดด้วยอายุและสภาพร่างกายของนักฟุตบอลอยู่ดี อีกทั้ง ข้อสัญญาดังกล่าวยังเปิดโอกาสให้นักฟุตบอลสามารถบอกเลิกสัญญาได้ทุกปีหากทำถูกต้องตามเงื่อนไข ทำให้มีปัญหาน่าพิจารณาต่อมาว่าสัญญาดังกล่าวอาจถือว่าเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตกับคู่สัญญาฝ่ายเดียว ซึ่งก็คือสโมสรบาร์เซโลน่าหรือไม่ โดยทางสโมสรได้สัญญาว่าจะจ้างนักฟุตบอลไปตลอดชีวิต แต่ในขณะที่นักฟุตบอลสามารถบอกเลิกสัญญากับสโมสรได้เสมอหากเขาทำถูกต้องตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ แต่ทางสโมสรไม่สามารถยกเลิกสัญญาดังกล่าวได้เลย ดังนั้น หากต่อมานักฟุตบอลได้รับอุบัติเหตุจนขาหักหรือขาพิการทำให้ไม่สามารถเล่นฟุตบอลได้อีก เช่นนี้ทางสโมสรจะสามารถบอกเลิกสัญญาดังกล่าวได้หรือไม่และจะมีการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นกับทางสโมสรอย่างไร

(ง) สัญญาเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ

กรณีสัญญาเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ เป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตอีกประเภทหนึ่งที่สามารถพบได้ในปัจจุบันเช่นกัน สัญญานี้เป็นสัญญาที่ไม่มีชื่อเป็นสัญญาที่อยู่นอกบรรพ 3 เกิดขึ้นเนื่องจากในยุคปัจจุบันเป็นยุคของการโฆษณา โดยโฆษณามีให้เห็นทุกหนทุกแห่ง เนื่องจากโฆษณามีผลต่อยอดขายของสินค้าค่อนข้างมาก เมื่อเจ้าของแบรนด์สินค้าได้เข้าใจถึงพฤติกรรมของผู้บริโภคมากขึ้นทำให้มีการใช้ดารานักร้อง นายแบบ นางแบบ คนดัง มาเป็นพรีเซ็นเตอร์สินค้าเพื่อ

¹⁹⁴ ชาวชาวบ้าน, "สัญญาตลอดชีวิต อเนียงส์ต้า เซ็นสัญญากับบาร์เซโลน่า" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2560. แหล่งที่มา: <https://social.tvpoolonline.com/news/4264>

¹⁹⁵ เว็บไซต์ GOAL, "เซ็นตลอดชีพ! เปิดเงื่อนไขหากอเนียงส์ต้าอยากเลิกสัญญา" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 17 พฤษภาคม 2561. แหล่งที่มา: <http://www.goal.com/th/ข่าว/เซ็นตลอดชีพ เปิดเงื่อนไขหากอเนียงส์ต้าอยากเลิกสัญญา/bfu2nfyhif2u1lwbqjunk3nn7>

ช่วยเพิ่มยอดขายให้กับสินค้า ผู้เขียนขอยกตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริง คือ สัญญาเป็นพรีเซ็นเตอร์สินค้าตลอดชีพระหว่างไนกี้ (Nike) บริษัทผลิตภัณฑ์กีฬารายใหญ่ของโลกกับ คริสเตียโน โรนัลโด นักฟุตบอลมืออาชีพชื่อดัง ในสัญญาดังกล่าว โรนัลโด จะต้องเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์กีฬาให้กับแบรนด์ไนกี้ไปตลอดชีวิต โดยจะต้องโปรโมทสินค้าในแบรนด์ไนกี้เป็นระยะเวลาตลอดชีวิตและไม่สามารถไปเป็นพรีเซ็นเตอร์ให้กับสินค้าแบรนด์อื่นที่เป็นคู่แข่งทางการค้าได้¹⁹⁶ ซึ่งนอกจากกรณีของโรนัลโดแล้ว ก่อนหน้านั้นบริษัทไนกี้ได้ทำสัญญาตลอดชีพในลักษณะเดียวกันนี้กับ ไมเคิล จอร์แดน¹⁹⁷ และ เลอบรอน เจมส์ นักบาสเกตบอลอาชีพชื่อดังเช่นเดียวกัน¹⁹⁸ โดยนอกจากแบรนด์ไนกี้แล้วแบรนด์อาดิดาส (Adidas) ซึ่งเป็นแบรนด์คู่แข่งด้านผลิตภัณฑ์กีฬากับไนกี้ ก็ได้ทำสัญญาตลอดชีพในลักษณะเดียวกันนี้เช่นกัน โดยแบรนด์อาดิดาส ได้ทำสัญญากับ เดวิด เบ็คแฮม นักฟุตบอลมืออาชีพชื่อดัง ซึ่งสัญญาดังกล่าวมีมูลค่ามากกว่า 160.8 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹⁹⁹

ปัญหาของสัญญาเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีวิต คือ สัญญาดังกล่าวมีลักษณะเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตได้จริงหรือไม่ เนื่องจากบุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์ก็ย่อมต้องแก่ตัวลงทุกวัน เกิดคำถามว่าเขายังจะสามารถโฆษณาสินค้าได้ดีเท่าเดิมหรือสามารถดึงดูดคนให้มาสนใจได้เหมือนเดิมหรือไม่ หรือหากในกรณีที่บุคคลซึ่งเป็นพรีเซ็นเตอร์เมื่อเซ็นสัญญาตลอดชีพรับเงินก้อนไปได้เพียง 2 ปี ต่อมาไปติดยาเสพติดทำให้ภาพลักษณ์ไม่ดีความนิยมในตัวของเขาตกลง เช่นนี้แล้วทางแบรนด์จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร จะสามารถบอกเลิกสัญญาดังกล่าวได้หรือไม่และจะได้รับการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นอย่างไรได้บ้าง

3.4 ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย

เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในประเทศไทยในปัจจุบันยังไม่มีกฎหมายที่เข้ามากำหนดกรอบได้ในทุกประเภทของสัญญา ถึงแม้ว่าในกรณีของสัญญาให้บริการออกกำลังกาย ได้มีประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกมาควบคุมไม่ให้สัญญาดังกล่าวสามารถทำเป็นสัญญาตลอดชีพได้อีก แต่การกระทำดังกล่าวเป็นเพียงการออกกฎหมายมาควบคุมสัญญาเฉพาะเรื่องเท่านั้น ยังไม่สามารถนำไปใช้ได้กับสัญญาทุกประเภท ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น โดยผู้เขียนได้แบ่งประเภทของ

¹⁹⁶ ไทยรัฐออนไลน์, "รับทรัพย์ก้อนโต ไนกี้จับ ได้ เซ็นสัญญาตลอดชีวิต" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2560. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/778131>

¹⁹⁷ เว็บไซต์ MTHAISPORT, "ลือ ไนกี้ เตรียมจับ คริสเตียโน โรนัลโด เซ็นสัญญาตลอดชีพ ตามรอย จอร์แดน, ได้อ้วน" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2561. แหล่งที่มา: <https://sport.mthai.com/football-inter/276249.html>

¹⁹⁸ เว็บไซต์ MGRONLINE, "ไนกี้ เซ็น เลอบรอน ตลอดชีพ คนแรกรอบ 44 ปี" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2561. แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/sport/detail/9580000135474>

¹⁹⁹ เว็บไซต์ Sanook, "3 ตีลการตลาดที่มีมูลค่าสูงสุดของแอดวังก์กีฬา" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2561. แหล่งที่มา: <https://www.sanook.com/men/29349/>

สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตออกเป็น 2 ประเภท คือ ประเภทแรก เอกเทศสัญญาที่กฎหมายกำหนดลักษณะของสัญญาและผลของสัญญา และประเภทที่สอง สัญญาที่ไม่มีชื่อหรือสัญญาที่อยู่นอกบรรพ 3 ซึ่งในกรณีของสัญญาที่ไม่มีชื่อหรือสัญญาที่อยู่นอกบรรพ 3 ได้พบประเด็นปัญหาทางกฎหมายที่น่าสนใจว่า เมื่อเกิดสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตขึ้นมาแล้ว สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนี้จะมีลักษณะอย่างไร ซึ่งไม่มีกฎหมายใดกล่าวไว้โดยชัดแจ้ง จะถือว่าสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าข่ายเป็นสัญญาจ้างทำของหรือสัญญาจ้างแรงงานหรือไม่ ซึ่งต้องวิเคราะห์กันต่อไป เนื่องจากหากเป็นสัญญาจ้างทำของหรือสัญญาจ้างแรงงาน ย่อมส่งผลทางกฎหมายหลายประการที่แตกต่างกัน

อีกทั้ง ปัญหาในเรื่องของผลของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตว่าผลของสัญญาดังกล่าวจะเป็นอย่างไร โดยผู้เขียนได้พิจารณาผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยแบ่งข้อสัญญาดังกล่าวออกเป็นสองส่วน

ข้อสัญญาในส่วนแรก คือ ข้อสัญญาหลัก ที่มีลักษณะก่อกำหนดให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไปตลอดระยะเวลาหนึ่ง กล่าวคือ การชำระหนี้ที่สัญญาก่อขึ้นนั้นกระทำหลายครั้งตามระยะเวลาของสัญญา เป็นสัญญาที่มีความสัมพันธ์ทางหนี้ระหว่างคู่สัญญาเป็นประจำ²⁰⁰ ตัวอย่างของสัญญาชนิดนี้ เช่น สัญญาเช่าทรัพย์ ซึ่งผู้ให้เช่ามีหนี้ต้องให้ผู้เช่าได้ใช้หรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่าเป็นระยะเวลาไป ส่วนผู้เช่าก็มีหนี้ต้องชำระค่าเช่าเป็นระยะเวลาไปเช่นกัน หรือสัญญารักษาพยาบาลตลอดชีพ เมื่อสมาชิกเจ็บป่วยก็ไปโรงพยาบาล โรงพยาบาลก็จะรักษาให้ ซึ่งเป็นการชำระหนี้เป็นครั้งคราวไปตามแต่สมาชิกจะมาใช้บริการของโรงพยาบาลเมื่อใด นอกจากนี้ ยังมีสัญญาประเภทที่ไม่ได้ก่อความสัมพันธ์ทางหนี้ระหว่างคู่สัญญาเป็นประจำ แต่ถือว่าเป็นสัญญาก่อหนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆไปเช่นกัน เนื่องจากคู่สัญญาได้ตกลงกันว่าจะทำสัญญาอย่างเดียวกันซ้ำๆ เป็นระยะเวลาหนึ่ง เช่น เจ้าของร้านอาหารได้ทำสัญญากับลูกค้าของตนให้ลูกค้ามากินอาหารกลางวันทุกวัน คิดราคาเหมาเป็นรายสัปดาห์ เป็นระยะเวลาหนึ่ง อาจจะเป็น 1 เดือน หรือ 3 เดือน หรือไม่ได้กำหนดกันไว้ดังนี้ก็ได้²⁰¹

ในกรณีของข้อสัญญาส่วนแรก คือ ข้อสัญญาหลัก ที่ก่อกำหนดให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไปในนั้น เมื่อถึงกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดของสัญญา คือ เมื่อมีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เสียชีวิตลง สัญญาก็สิ้นสุดลงตามระยะเวลานั้น โดยไม่ต้องบอกเลิกสัญญา²⁰² เนื่องจากเป็นสัญญาที่มีเงื่อนไขสิ้นสุด ซึ่งมีประเด็นทางกฎหมายที่น่าสนใจในเรื่องที่ว่า หากมีการบอกเลิกสัญญาแล้วผลของสัญญาส่วนนี้จะเป็นอย่างใด สัญญาจะระงับย้อนหลังไปแต่เริ่มแรกโดยให้มีผลเป็นการ

²⁰⁰ จิต เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา, หน้า 278.

²⁰¹ เรื่องเดียวกัน.

²⁰² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 558/2510

กลับคืนสู่ฐานะเดิมเสมือนว่ามีได้มีสัญญาต่อกันตามมาตรา 391²⁰³ หรือสัญญาจะระงับไปในอนาคต เนื่องจากการที่สัญญาจะระงับไปในอนาคตนั้น มิได้มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติรองรับไว้ชัดเจน ดังเช่นกรณีความระงับแห่งสัญญาส่งผลย้อนหลังตามมาตรา 391 แต่ด้วยสภาพแห่งสัญญาทำให้สามารถเข้าใจได้เองว่าหากมีการบอกเลิกสัญญาประเภทนี้ สัญญาควรจะระงับไปในอนาคตเท่านั้น²⁰⁴ ดังนั้น ทำให้ต้องวิเคราะห์กันต่อไป

โดยในกรณีที่สัญญาจะระงับไปในอนาคต ได้มีความเห็นของนักกฎหมายฝรั่งเศสบางท่าน โดยเฉพาะนักกฎหมายในปัจจุบัน เห็นว่า สำหรับสัญญาที่ก่อกำหนดให้คู่สัญญาปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไปที่เรียกว่า *contrats successifs* นั้น เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาแล้วหมายความว่าสัญญาได้สิ้นสุดลงในระยะนั้น คือ ไม่มีผลในอนาคต แต่ไม่ย้อนหลัง ไม่ทำลายสิ่งที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว²⁰⁵

ความเห็นของศาสตราจารย์ ดร.จิตติ เศรษฐบุตตร เห็นว่า สัญญาประเภทที่ก่อกำหนดให้คู่สัญญาปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไปในั้น เมื่อมีการเลิกสัญญา ก็คงทำให้สัญญาสิ้นสุดลงไม่มีผลต่อไปในอนาคตนับแต่ไม่มีการชำระหนี้ช่วงใด หรือการชำระหนี้ตกเป็นพันธวิสัยในช่วงใด แต่ไม่มีผลย้อนหลังไปถึงเวลาทำสัญญา²⁰⁶

ความเห็นของศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ เห็นว่า สัญญาที่พึงปฏิบัติต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลาจะระงับลงสำหรับความผูกพันในอนาคตก็ได้ เช่น เช่าทรัพย์ จ้างแรงงาน ยืม ผ่าทรัพย์ คำประกันหนี้ในอนาคต หุ่นส่วน โดยการเลิกสัญญาชนิดระงับผลผูกพันในอนาคตนั้น เป็นแต่ทำให้สัญญาจะระงับลงสำหรับกาลต่อไปข้างหน้า ไม่ทำให้หนี้ที่เกิดขึ้นแล้วระงับสิ้นความผูกพันลงจนกว่าจะมีการระงับหนี้กันแล้วอีกชั้นหนึ่ง แต่กฎหมายก็ใช้คำว่าเลิกสัญญาเช่นเดียวกัน²⁰⁷

ความเห็นของ ศาสตราจารย์ ดร.ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์ เห็นว่า สัญญาที่มีการปฏิบัติการชำระหนี้อย่างต่อเนื่องหรือเป็นระยะๆ หากมีการบอกเลิกสัญญา โดยสภาพและโดยหลักเหตุผล สัญญาจะระงับไปในอนาคต เช่น สัญญาเช่าทรัพย์สิน เป็นต้น²⁰⁸

²⁰³ เสนีย์ ปราโมช, *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1* (ภาค 1-2), หน้า 397-398.

²⁰⁴ จิตติ ดิงศภัทย์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องมาตราว่าด้วยสัญญา บรรพ 2 มาตรา 354-394*, ปรับปรุงโดย ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์, (กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศภัทย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 172-173.

²⁰⁵ จิตติ เศรษฐบุตตร, *หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา*, หน้า 294.

²⁰⁶ เรื่องเดียวกัน.

²⁰⁷ จิตติ ดิงศภัทย์, *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องมาตราว่าด้วยสัญญา บรรพ 2 มาตรา 354-394*, หน้า 172.

²⁰⁸ ศันท์กรณ โสทธิพันธุ์, *คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้)*, พิมพ์ครั้งที่ 3 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560), หน้า 263-264.

ในกรณีของข้อสัญญาในส่วนที่สอง คือ ข้อสัญญาที่กำหนดให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต เกิดปัญหาทางกฎหมายขึ้นมาว่าข้อสัญญาดังกล่าวจะสามารถใช้บังคับได้หรือไม่ หากข้อสัญญาในส่วนนี้ตกเป็นโมฆะ ซึ่งตามบทบัญญัติมาตรา 173²⁰⁹ ให้ใช้หลักการของโมฆะแยกส่วน กล่าวคือข้อสัญญาหลักยังใช้บังคับได้ ส่วนข้อสัญญารองที่ตกลงว่าให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตตกเป็นโมฆะไปเฉพาะในส่วนนี้ จึงเกิดปัญหาตามมาว่า เมื่อข้อสัญญาส่วนนี้ตกเป็นโมฆะการคืนทรัพย์สินตามมาบทบัญญัติมาตรา 172 วรรคท้าย²¹⁰ กล่าวว่า ให้นำหลักเรื่องลาภมิควรได้มาใช้บังคับ²¹¹ ซึ่งการนำหลักการเรื่องลาภมิควรได้มาใช้บังคับใช้นั้นต้องพิจารณาประกอบกับความสุจริตด้วย ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาตามมาว่า การคืนทรัพย์สินจะคืนกันอย่างไร หากว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายได้กล่าวอ้างว่าเขาสุจริตจึงจะไม่ขอคืนทรัพย์สินให้เลยจะทำได้หรือไม่ อีกทั้ง เกิดปัญหาในเรื่องของการเรียกค่าเสียหายว่าจะคำนวณกันอย่างไร เอาอะไรมาใช้เป็นฐานในการคำนวณ เช่นนี้ จึงจำต้องวิเคราะห์ต่อไป

นอกจากนั้น ในกรณีที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงปลงใจที่จะเลิกสัญญาด้วยกันทั้งคู่ปัญหาก็จะไม่เกิดขึ้นเนื่องจากถือว่าเป็นการตกลงเลิกสัญญา โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเห็นพ้องต้องกันว่าสัญญาที่ได้ทำขึ้นแล้วนั้นไม่ควรที่จะดำรงอยู่ต่อไปเพราะเหตุผลบางประการที่คู่สัญญามีร่วมกัน จึงตกลงกันเลิกสัญญา²¹² ซึ่งเป็นลักษณะของการทำนิติกรรมอันใหม่เพื่อระงับสิทธิหรือระงับนิติสัมพันธ์อันเดิม²¹³ แต่ปัญหาของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวจะเกิดเมื่อ หากมีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องการเลิกสัญญาเพียงฝ่ายเดียวผลทางกฎหมายจะเป็นอย่างไร เนื่องจากการบอกเลิกสัญญาโดยไม่มีสิทธิที่จะบอกเลิกนั้นไม่ว่าโดยข้อสัญญาหรือโดยบทบัญญัติของกฎหมายก็ตาม สัญญานั้นจะไม่ระงับ

²⁰⁹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 173 “ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดของนิติกรรมเป็นโมฆะนิติกรรม นั้นย่อมตกเป็นโมฆะทั้งสิ้น เว้นแต่จะพึงสันนิษฐานได้โดยพฤติการณ์ แห่งกรณีว่า คู่กรณีเจตนาจะให้ส่วนที่ไม่เป็นโมฆะนั้นแยกออกจาก ส่วนที่เป็นโมฆะได้”

²¹⁰ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 172 “โมฆะกรรมนั้นไม่อาจให้สัตยาบันแก่กันได้และผู้มี ส่วนได้เสียคนหนึ่งคนใดจะยกความเสียเปล่าแห่งโมฆะกรรมขึ้นกล่าวอ้างก็ได้

ถ้าจะต้องคืนทรัพย์สินอันเกิดจากโมฆะกรรม ให้นำบทบัญญัติ ว่าด้วยลาภมิควรได้แห่งประมวลกฎหมายนี้มาใช้บังคับ”

²¹¹ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 406 “บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินสิ่งใด เพราะการที่บุคคลอีก คนหนึ่งกระทำเพื่อชำระหนี้ก็ดี หรือได้มาด้วยประการอื่นก็ดี โดย ปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่ง นั้นเสียเปรียบไซ้ ท่านว่าบุคคลนั้นจำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา อนึ่งการรับสภาพหนี้สินว่ามีอยู่หรือหาไม่นั้น ท่านก็ให้ถือว่าเป็นการ กระทำเพื่อชำระหนี้ด้วย บทบัญญัติอันนี้ท่านให้ใช้บังคับตลอดถึงกรณีที่ได้ทรัพย์สินมา เพราะเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมิได้มีได้เป็นขึ้น หรือเป็นเหตุที่ได้สิ้นสุดไปเสียก่อนแล้วนั้นด้วย”

²¹² การเลิกสัญญาเกิดจากการที่ฝ่ายหนึ่งผิดสัญญา หรือการชำระหนี้กลายเป็นพ้นวิสัยเพราะความผิดของฝ่ายนั้น หรือ เหตุการณ์เป็นไปอย่างใดอย่างหนึ่งตามที่ตกลงกันไว้ให้มีการเลิกสัญญากันได้ โปรตดู เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 391.

²¹³ ศนันทกรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 469.

สิ้นไป แต่กลับมีผลผูกพันเช่นเดิม²¹⁴ หากเป็นเช่นนี้ คู่สัญญาอีกฝ่ายสามารถบังคับให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาตลอดชีพนั้นกระทำการตามสัญญาต่อไปได้หรือไม่ เนื่องจาก “สัญญาเป็นมูลแห่งหนี้ เมื่อสัญญาได้ก่อหนี้ขึ้นแล้ว มีผลที่จะบังคับกันได้ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะหนี้หมวด 2 ส่วนที่ 1 เรื่องการไม่ชำระหนี้ หรือบังคับตามผลของเรื่องเอกเทศสัญญาเท่าที่มีบัญญัติไว้ ฉะนั้นการผิดสัญญาไม่จำเป็นต้องเป็นเหตุให้สัญญาระงับไปตรงกันข้ามกลับจะทำให้เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องให้บังคับตามสัญญากันได้ ซึ่งสิทธิเลิกสัญญาเป็นสิทธิที่จะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้ตามแต่ใจ”²¹⁵ เช่นนี้ ซึ่งก็ต้องวิเคราะห์กันต่อไป

อีกทั้ง ในเรื่องของการเรียกค่าเสียหายกรณีที่ไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ตามบทบัญญัติ มาตรา 215²¹⁶ เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดจากการที่ลูกหนี้ไม่ปฏิบัติตามสัญญานั้นได้ โดยค่าเสียหายนั้นประกอบด้วยสองส่วน ส่วนแรก คือ การขาดทุน หมายถึง การขาดสิ่งที่มีอยู่ในขณะนี้หรือเป็นความเสียหายที่เกิดจากการไม่ชำระหนี้ ส่วนที่สอง คือ การขาดกำไร คือ การขาดสิ่งที่คาดว่าจะได้ในอนาคตหรือขาดรายได้ที่ควรจะต้องได้หากมีการชำระหนี้²¹⁷ โดยกรอบในการกำหนดค่าเสียหาย ตามบทบัญญัติ มาตรา 222²¹⁸ โดยค่าเสียหายที่เจ้าหนี้สามารถเรียกร้องให้ลูกหนี้ชดเชยได้นั้นต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

ปัญหาที่เกิดขึ้นในกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต คือ การเรียกค่าเสียหายจะเรียกกันอย่างไร เอาฐานระยะเวลาแบบใดมาคำนวณ ยกตัวอย่างคดีที่เกิดขึ้น สัญญารักษาตลอดชีพของโรงพยาบาลพญาไท 2 และโรงพยาบาลกรุงเทพ แม้โรงพยาบาลจะคืนเงิน 1-2 ล้านบาทแก่คู่สัญญาพร้อมดอกเบี้ยก็ตาม แต่สมาชิกในโครงการก็ยังได้รับความเสียหายอยู่ดี เนื่องจากตอนที่สมาชิกได้ตัดสินใจเข้าทำสัญญาเนื่องจากคาดหวังว่าสัญญานั้นจะผูกพันตลอดชีวิตตน ทำให้สมาชิกของโครงการไม่ได้เตรียมเงินสำรองหรือวางแผนทำประกันภัยเอาไว้ และเงินจำนวน 1-2 ล้านบาท เมื่อ 14 ปีที่แล้ว ถือว่าเป็นจำนวนเงินที่สูงมาก แต่สมาชิกก็ได้ตัดสินใจเข้าโครงการเนื่องจากได้พิจารณาแล้วคิดว่าคุ้มค่า ซึ่งในปัจจุบันเมื่อค่าเงินเปลี่ยน เงินจำนวน 1-2 ล้านบาทแม้สมาชิกได้คืนมาบวกด้วยค่าดอกเบี้ยก็ไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น จึงเป็นปัญหามาว่ากฎหมายจะมีวิธีการคุ้มครอง

²¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 503.

²¹⁵ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), หน้า 391.

²¹⁶ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 215 “เมื่อลูกหนี้ไม่ชำระหนี้ให้ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้ไซ้ เจ้าหนี้จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันเกิดแต่การนั้นก็ได้”

²¹⁷ ศนันทกรณ์ โสทธิพันธ์, คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้), หน้า 344-345.

²¹⁸ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 222 “การเรียกเอาค่าเสียหายนั้น ได้แก่เรียกเอาค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายเช่นที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นแต่การไม่ชำระหนี้”

เจ้าหนี้จะเรียกเอาค่าสินไหมทดแทนได้ แม้กระทั่งเพื่อความเสียหาย อันเกิดแต่พฤติการณ์พิเศษ หากว่าคู่กรณีที่เกี่ยวข้องได้คาดเห็นหรือควรจะได้คาดเห็นพฤติการณ์เช่นนั้นล่วงหน้าก่อนแล้ว”

คู่สัญญาฝ่ายที่เสียเปรียบอย่างไร และจะมีวิธีในการคำนวณค่าเสียหายจากความคาดหวังของคู่สัญญาว่าสัญญานั้นจะผูกพันไปตลอดชีวิตอย่างไร เช่นนี้ จึงจำต้องวิเคราะห์ต่อไป

อีกทั้ง ปัญหาความเป็นธรรมของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภค เนื่องจากในสัญญาบางประเภทผู้ประกอบการธุรกิจในฐานะที่ได้เปรียบทางเศรษฐกิจมากกว่าผู้บริโภค ซึ่งต้องมาพิจารณาว่าข้อสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตมีความเป็นธรรมแก่ผู้บริโภคหรือไม่ ในระบบกฎหมายไทย เมื่อคู่สัญญามีสถานะทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน อาจนำมาซึ่งความไม่เป็นธรรมต่อคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าในการทำสัญญา²¹⁹ ส่งผลให้รัฐต้องออกกฎหมายมาคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าเพื่อไม่ให้เกิดความไม่เป็นธรรมอันเป็นการทำลายความสงบเรียบร้อยของประชาชนในสังคม²²⁰ เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ว่าด้วยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญา เป็นต้น

พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 เป็นกฎหมายที่เข้ามาคุ้มครองผู้บริโภคในขณะที่ทำสัญญาหรือเมื่อมีการทำสัญญาแล้ว²²¹ ซึ่งเป็นการคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าให้ไม่ต้องรับผลที่ไม่เป็นธรรมอันเกิดจากสัญญาด้วยการให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจปรับลดข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมได้ โดยลักษณะของสัญญาที่อยู่ภายใต้บังคับของ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

²¹⁹ พอพันธ์ คิตจิตต์, "แนวความคิดและผลกระทบเกี่ยวกับข้อสัญญาไม่เป็นธรรม," *ตุลพาท* 6, 40 (2536): 38-41.

²²⁰ ดาราพร ธีระวัฒน์, *กฎหมายสัญญา: สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม*, หน้า 108.

²²¹ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, *คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง*, หน้า 512.

พระราชบัญญัติดังกล่าวมีอยู่ 8 ประเภtd้วยกัน²²² โดยในที่นี่ผู้เขียนขอพิจารณาเพียง 2 ประเภท คือ สัญญาระหว่างผู้บริโภคมักกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ และสัญญาสำเร็จรูป²²³

ตามมาตรา 4 วรรค 1 พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 บัญญัติว่า “ข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้บริโภคมักกับผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูป หรือในสัญญาขายฝากที่ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจการค้า หรือวิชาชีพ หรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูป หรือผู้ซื้อฝากได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร เป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และให้มีผลบังคับได้ เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น”

มาตรา 4 วรรค 3 บัญญัติว่า “ข้อตกลงที่มีลักษณะหรือมีผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติ หรือรับภาระเกินกว่าที่วิญญูชนจะพึงคาดหมายได้ตามปกติ เป็นข้อตกลงที่อาจถือได้ว่าทำให้ได้เปรียบ คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง เช่น

- (1) ข้อตกลงยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่เกิดจากการผิดสัญญา
- (2) ข้อตกลงให้ต้องรับผิดหรือรับภาระมากกว่าที่กฎหมายกำหนด
- (3) ข้อตกลงให้สัญญาสิ้นสุดลงโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร หรือให้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้โดย อีกฝ่ายหนึ่งมิได้ผิดสัญญาในข้อสาระสำคัญ

²²² สัญญาที่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติดังกล่าวมีอยู่ 8 ประเภท ได้แก่

- (1) สัญญาระหว่างผู้บริโภคมักกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ ตามมาตรา 4
- (2) สัญญาสำเร็จรูป ตามมาตรา 4
- (3) สัญญาขายฝาก ตามมาตรา 4
- (4) ข้อตกลงจำกัดสิทธิในการประกอบอาชีพการงาน และข้อตกลงจำกัดเสรีภาพในการทำนิติกรรมที่เกี่ยวกับการประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ ตามมาตรา 5 ไม่ว่าจะตกลงกันในสัญญาประเภทใดก็ตาม
- (5) ข้อตกลงยกเว้น หรือจำกัดความรับผิดของผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพเพื่อความชำรุดบกพร่อง หรือเพื่อการรอนสิทธิในทรัพย์สินที่ส่งมอบให้แก่ผู้บริโภค ตามสัญญาที่ทำกันระหว่างผู้บริโภคมักกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ ตาม มาตรา 6
- (6) ข้อสัญญาที่ให้สิ่งใดไว้เป็นมัดจำ ตามมาตรา 7
- (7) ข้อตกลง ประกาศ หรือคำแจ้งความที่ได้ทำไว้ล่วงหน้าเพื่อยกเว้น หรือจำกัดความรับผิดเพื่อละเมิดหรือผิด สัญญา ตามมาตรา 8 และ
- (8) ความตกลงหรือความยินยอมของผู้เสียหายในคดีละเมิด ตามมาตรา 9

นิติกรรมสัญญาอื่นๆ นอกจากที่ได้ระบุไว้ใน (1) - (8) ไม่อยู่ในขอบเขตของพระราชบัญญัตินี้ ดังนั้น คู่กรณีจึง ต้องถูกผูกพันตามที่ได้ตกลงกันไว้ ศาลไม่มีอำนาจก้าวล่วงเข้าไปเปลี่ยนแปลงหรือปรับลดเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมตามพระราชบัญญัตินี้ได้ โปรดดู จรัญ ภักดีธนากุล, "สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540," *ตุลพาท* 1, 45 (มกราคม-มิถุนายน 2541): 81.

²²³ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ได้ให้คำนิยามของสัญญาสำเร็จรูปไว้ในมาตรา 3 บัญญัติว่า “สัญญาสำเร็จรูป หมายความว่า สัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรโดยมีการกำหนดข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญไว้ล่วงหน้า ไม่ว่าจะทำในรูปแบบใด ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดนำมาใช้ในการประกอบกิจการของตน”

(4) ข้อตกลงให้สิทธิที่จะไม่ปฏิบัติตามสัญญาข้อหนึ่งข้อใด หรือปฏิบัติตามสัญญาในระยะเวลาที่ล่าช้าได้โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร

(5) ข้อตกลงให้สิทธิคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเรียกร้องหรือกำหนดให้อีกฝ่ายหนึ่งต้องรับภาระเพิ่มขึ้นมากกว่าภาระที่เป็นอยู่ในเวลาทำสัญญา

(6) ข้อตกลงในสัญญาขายฝากที่ผู้ซื้อฝากกำหนดราคาสินไถ่สูงกว่าราคาขายบวกอัตราดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละสิบห้าต่อปี

(7) ข้อตกลงในสัญญาเช่าซื้อที่กำหนดราคาเช่าซื้อ หรือกำหนดให้ผู้เช่าซื้อต้องรับภาระสูงเกินกว่าที่ควร

(8) ข้อตกลงในสัญญาบัตรเครดิตที่กำหนดให้ผู้บริโภคต้องชำระดอกเบี้ย เบี้ยปรับ ค่าใช้จ่าย หรือประโยชน์อื่นใดสูงเกินกว่าที่ควรในกรณีที่เกิดผิดหรือที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการผิดนัดชำระหนี้

(9) ข้อตกลงที่กำหนดวิธีคิดดอกเบี้ยทบต้นที่ทำให้ผู้บริโภคต้องรับภาระสูงเกินกว่าที่ควร ในการพิจารณาข้อตกลงที่ทำให้ได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งตามวรรคสาม จะเป็นการได้เปรียบเกินสมควรหรือไม่ ให้นำมาตรา 10 มาใช้โดยอนุโลม”

มาตรา 10 บัญญัติว่า “ในการวินิจฉัยว่าข้อสัญญาจะมีผลบังคับเพียงใดจึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีให้พิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ทั้งปวง รวมทั้ง

(1) ความสุจริต อำนาจต่อรอง ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ ความเข้าใจ ความสันทัดจัดเจน ความคาดหวัง แนวทางที่เคยปฏิบัติ ทางเลือกอย่างอื่น และทางได้เสียทุกอย่างของคู่สัญญาตามสภาพที่เป็นจริง

(2) ปกติประเพณีของสัญญาชนิดนั้น

(3) เวลาและสถานที่ในการทำสัญญาหรือในการปฏิบัติตามสัญญา

(4) การรับภาระที่หนักกว่ามากของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง”

เห็นได้ว่า พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ในมาตรา 4 กรณีของสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ หรือในสัญญาสำเร็จรูปที่ผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพเป็นผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูป²²⁴ ซึ่งเป็นข้อตกลงที่ทำให้ประกอบธุรกิจการค้า

²²⁴ ความหมายของสัญญาสำเร็จรูป ตามนิยามศัพท์ในพระราชบัญญัตินี้ จะต้องมียอดประกอบครบ 3 ประการ คือ

1. ต้องเป็นสัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษร (written contract) ดังนั้น สัญญาที่ทำด้วยวาจา (verbal contract) ไม่สามารถเป็นสัญญาสำเร็จรูปได้ แม้จะมีการบันทึกเทปหรือวิดีโอไว้เป็นหลักฐานก็ตาม แต่ถ้าสัญญานั้นได้ทำเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว แม้จะไม่ได้มีการลงลายมือชื่อของคู่สัญญากำกับไว้ก็มีใช้ข้อสำคัญ

2. ข้อสัญญาส่วนที่เป็นสาระสำคัญของสัญญาที่ทำเป็นลายลักษณ์อักษรนั้นจะต้องถูกกำหนดขึ้นไว้ล่วงหน้าก่อนการทำสัญญา หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ข้อสัญญาส่วนที่เป็นสาระสำคัญนั้นมิได้เกิดจากการเจรจาต่อรองของคู่สัญญาจนตกลงกันได้

หรือวิชาชีพได้เปรียบผู้บริโภคร หรือผู้กำหนดสัญญาสำเร็จรูปได้เปรียบอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วแต่กรณี และการได้เปรียบนั้นเป็นการได้เปรียบที่เกินสมควร ให้ถือว่าเฉพาะข้อสัญญาหรือข้อตกลงนั้นเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และอาจถูกศาลปรับลดให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น²²⁵

อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มิได้บัญญัติชัดเจนถึงการคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าในกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ทำให้ต้องมีการตีความข้อสัญญาดังกล่าวหากเกิดเป็นคดีความและมีการฟ้องร้องต่อศาลเกิดขึ้นว่าสัญญาที่มีข้อตกลงให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต มีลักษณะเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมส่งผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายได้เปรียบเกินสมควรหรือไม่ ซึ่งหากข้อสัญญาดังกล่าวมีลักษณะเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ศาลสามารถใช้ดุลพินิจปรับลดสภาพบังคับของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมให้มีผลบังคับกันได้เท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ดังนั้น จึงจำต้องวิเคราะห์ต่อไป

นอกจากนั้น พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมดังกล่าวเป็นกฎหมายที่ขาดความชัดเจนแน่นอน เนื่องจากไม่สามารถทราบได้ว่าแค่ไหนเพียงไรจึงจะเข้าข่าย “ที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี” อีกทั้ง การให้ศาลมีดุลพินิจในการกำหนดว่าแค่ไหนเพียงไร “จึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี” นั้นอาจก่อความไม่เป็นธรรมขึ้นมาได้ เนื่องจาก ในข้อเท็จจริงเดียวกัน ผู้พิพากษาแต่ละท่านอาจตัดสินต่างกันไปและอาจเป็นการให้ศาลมีอำนาจเข้ามาแทรกแซงเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สัญญาซึ่งเป็นเอกชนภายหลังจากที่สัญญาได้เกิดแล้วมากเกินไป²²⁶ และตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ คู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าจะได้รับคุ้มครองต่อเมื่อมีการฟ้องร้องคดีขึ้นสู่ศาล ดังนั้น หากไม่มีการฟ้องร้องคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าในทางเศรษฐกิจก็จะไม่ได้รับความคุ้มครอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

เช่นนั้น หากแต่เป็นข้อสัญญาที่คู่สัญญาฝ่ายที่นำข้อสัญญาดังกล่าวมาใช้ยืนยันว่าจะต้องมีข้อสัญญาเป็นเช่นนั้นมิฉะนั้นก็จะไม่เข้าทำสัญญาด้วย เท่ากับเป็นการทำให้คู่สัญญาฝ่ายตรงข้ามตกอยู่ในภาวะที่จะเลือกได้เพียงว่าจะเข้าทำสัญญาดังกล่าวหรือไม่เท่านั้น

3. ข้อสัญญาที่กำหนดไว้ล่วงหน้า นั้น จะต้องถูกนำมาใช้ในการประกอบกิจการของคู่สัญญาฝ่ายที่ยืนยันให้มีข้อสัญญาดังกล่าว ซึ่งกฎหมายไม่ได้บังคับว่าจะต้องเป็นการนำมาใช้ในการประกอบกิจการตามปกติเหมือนดังที่มีอยู่ในคำนิยามศัพท์ของคำว่า “ผู้ประกอบการการค้าหรือวิชาชีพ” ดังนั้น แม้เป็นการนำมาใช้เป็นครั้งแรกในการประกอบกิจการของตนก็อาจทำให้เข้าองค์ประกอบเป็นสัญญาสำเร็จรูปได้แล้ว โปรดดู จรรย์ ภักดิธนากุล, “สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540,” หน้า 89-90.

²²⁵ โดยหลักแล้วกฎหมายไม่ได้กำหนดให้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต้องตกเป็นโมฆะหรือเสียเปล่าไปทั้งหมด ข้อสัญญาเหล่านั้นยังคงสมบูรณ์ตามกฎหมาย เพียงแต่ไม่สามารถบังคับให้เป็นไปตามข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมทั้งหมดนั้นได้ คงบังคับกันได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีเท่านั้น โดยให้ศาลเป็นผู้วินิจฉัยว่าแค่ไหนเพียงไร จึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี เรื่องเดียวกัน, หน้า 80-81.

²²⁶ ศันนัทกรณ์ โสทธิพันธุ์, คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 536.

ประกอบกับคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่ายอมขาดกำลังทรัพย์ ขาดความรู้ในการที่จะมาฟ้องคดี²²⁷ อันส่งผลให้ผู้บริโภคจำต้องยอมรับความไม่เป็นธรรมต่อไป

อนึ่ง นอกจากพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมที่เป็นกฎหมายพิเศษสำหรับเรื่องสัญญาดังที่ได้กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ซึ่งมีวัตถุประสงค์มุ่งให้ความคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าในทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งเน้นความคุ้มครองก่อนที่สัญญาจะเกิด โดยมีการกำหนดให้ธุรกิจบางประเภทจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมในเรื่องของสัญญา จากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยสัญญาอันเป็นมาตรการเสริมทางนิติบัญญัติ นอกเหนือจากมาตรการทางการศาลที่ใช้กันโดยปกติ²²⁸

มาตรา 35 ทวิ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ได้บัญญัติว่า “ในการประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใด ถ้าสัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นมีกฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือ หรือที่ตามปกติประเพณีทำเป็นหนังสือ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาที่มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้

ในการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญา สัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภค จะต้องมิลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ใช้ข้อสัญญาที่จำเป็น ซึ่งหากมิได้ใช้ข้อสัญญาเช่นนั้น จะทำให้ผู้บริโภคเสียเปรียบผู้ประกอบธุรกิจเกินสมควร

(2) ห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค

ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ เงื่อนไข และรายละเอียดที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนด และเพื่อประโยชน์ของผู้บริโภคเป็นส่วนรวม คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะให้ผู้ประกอบธุรกิจจัดทำสัญญาตามแบบที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดก็ได้

การกำหนดตามวรรคหนึ่งและวรรคสอง ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการ ที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา”

มาตรา 35 ตริ บัญญัติว่า “เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องใช้ข้อสัญญาใด หรือต้องใช้ข้อสัญญาใดโดยมีเงื่อนไขในการใช้ข้อสัญญานั้นด้วยตาม มาตรา 35 ทวิ แล้ว ถ้าสัญญานั้นไม่ใช้ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าวแต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไข ให้ถือว่าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าวหรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าวตามเงื่อนไขนั้น แล้วแต่กรณี”

²²⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 537.

²²⁸ เรื่องเดียวกัน, หน้า 540.

มาตรา 35 จัตวา บัญญัติว่า “เมื่อคณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้สัญญาของการประกอบธุรกิจที่ควบคุมสัญญาต้องไม่ใช่ข้อสัญญาใดตามมาตรา 35 ทวิ แล้ว ถ้าสัญญานั้นใช้ข้อสัญญาดังกล่าว ให้ถือว่าสัญญานั้นไม่มีข้อสัญญาเช่นว่านั้น”

จากพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ดังกล่าว เห็นได้ว่า ประเภทของธุรกิจที่จะต้องถูกควบคุมสัญญา คือ ธุรกิจขายสินค้าหรือบริการที่มีกฎหมายหรือปกติประเพณีกำหนดให้สัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นต้องทำเป็นหนังสือ²²⁹ และธุรกิจขายสินค้าหรือบริการนั้นเป็นธุรกิจที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้ถูกควบคุมสัญญาตามมาตรา 35 ทวิ ซึ่งในการที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะเลือกธุรกิจที่จะถูกควบคุมสัญญา จะต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในมาตรา 3 แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์และวิธีในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. 2542²³⁰ ซึ่งบัญญัติว่า “คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาจะกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใดเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการนั้นจะต้องเข้าลักษณะหนึ่งลักษณะใด ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นธุรกิจที่มีการใช้ข้อตกลงที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค
- (2) เป็นธุรกิจที่มีการใช้สัญญาสำเร็จรูปอย่างแพร่หลาย
- (3) เป็นธุรกิจที่ผู้ประกอบการมีอำนาจต่อรองเหนือกว่าผู้บริโภค ทั้งนี้ โดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้ความเข้าใจ และความสันทัดัดชัดเจน”

อีกทั้ง ในสัญญาระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคจะต้องมีลักษณะดังนี้ กล่าวคือ มีการใช้ข้อสัญญาที่จำเป็นซึ่งจะทำให้ผู้บริโภคไม่ต้องเสียเปรียบแก่ผู้ประกอบการ และห้ามใช้ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้บริโภค นอกจากนี้ หากผู้ประกอบการมิได้ปฏิบัติตามด้วยการฝ่าฝืนไม่ใช่ข้อสัญญาดังกล่าว หรือใช้ข้อสัญญาดังกล่าวแต่ไม่เป็นไปตามเงื่อนไข กฎหมายให้ถือว่าได้มีการใช้ข้อสัญญาดังกล่าวหรือได้ใช้ข้อสัญญาดังกล่าวตามเงื่อนไขนั้นแล้ว ส่วนในกรณีที่กำหนดให้ไม่ต้องใช้ข้อสัญญาใด หากมีการใช้ข้อสัญญาดังกล่าว กฎหมายให้ถือว่าไม่มีข้อสัญญาเช่นว่านั้น จากลักษณะที่กฎหมายกำหนดเอาไว้เช่นนี้เรียกได้ว่าเป็นการเสริมสัญญา จึงไม่ส่งผลกระทบต่อความสมบูรณ์ของสัญญา เพียงแต่จะไปส่งผลกระทบต่อความเป็นผลของสัญญาเท่านั้น²³¹

²²⁹ การทำเป็นหนังสือ คือ ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร มีลายมือชื่อคู่สัญญาทุกฝ่าย มีสาระสำคัญของสัญญานั้นๆครบถ้วน โปรดดู เรื่องเดียวกัน, หน้า 541.

²³⁰ ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 116 ตอนที่ 92 ก วันที่ 5 ตุลาคม 2542

²³¹ ศนันท์กรณ โสทธิพันธุ์, คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, หน้า 546-547.

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น จึงเกิดคำถามขึ้นมาว่า สัญญาที่มีข้อตกลงให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต มีลักษณะเป็นสัญญาที่จะต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมในเรื่องของสัญญาจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยสัญญาหรือไม่ เช่นนี้ จึงจำต้องวิเคราะห์ต่อไป

อย่างไรก็ตาม การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ภายใต้งานดังกล่าวจะเข้ามาคุ้มครองเฉพาะธุรกิจบางอย่างเท่านั้น เช่น ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว เป็นต้น ดังนั้น ข้อสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตในธุรกิจอื่น ๆ ที่กฎหมายไม่ได้กำหนดเอาไว้ คู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าทางเศรษฐกิจก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองในการทำสัญญา

จากปัญหาที่ได้กล่าวไปข้างต้น เป็นปัญหาในกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่สามารถพบได้ในปัจจุบัน โดยมีข้อที่น่าสังเกตว่า สัญญาไม่มีชื่อที่มีลักษณะผูกพันตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เช่น สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ สัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพ สัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ และสัญญาเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ เป็นการทำสัญญาระหว่างบุคคลธรรมดา กับนิติบุคคลทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตาม อาจมีกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ซึ่งอาจจะมีปัญหาได้ในอนาคตเช่นกัน เพื่อให้เห็นภาพได้ชัดแจ้งขึ้นผู้เขียนขอยกตัวอย่างสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เป็นการทำสัญญากันระหว่างบุคคลธรรมดา กับบุคคลธรรมดา เช่น นาย ก. โอนเงินก้อนหนึ่งจำนวน 50 ล้านบาท ให้แก่นาย ข. โดยในสัญญาได้ระบุว่า นาย ข. สามารถเอาเงินดังกล่าวไปลงทุนหรือไปทำอะไรก็ได้ แต่ในระหว่างที่ นาย ก. ยังมีชีวิตอยู่ นาย ข. จะต้องส่งเงินมาให้แก่นาย ก. ทุกเดือนเป็นประจำจนกว่า นาย ก. จะเสียชีวิตลง หรือในกรณีที่ นาย ค. ผู้ป่วยโรคอัมพฤกษ์ ได้โอนเงินก้อนหนึ่งจำนวน 10 ล้านบาทให้แก่ นาง ง. โดยมีข้อสัญญาว่าในระหว่างที่ นาย ค. ยังมีชีวิตอยู่ นาง ง. จะต้องคอยมาดูแล นาย ค. จนกว่า นาย ค. จะเสียชีวิตลง ซึ่งสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวอาจเกิดปัญหาทางกฎหมายว่า ข้อสัญญาดังกล่าวจะถือว่ามีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมายหรือไม่ เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวอาจเป็นเหตุจูงใจให้คู่สัญญาอีกฝ่ายอยากจะทำสัญญาด้วยตนเองได้ เพราะหากคู่สัญญาอีกฝ่ายเสียชีวิตลงตนเองก็จะสุขสบายมีเงินก้อนใหญ่ให้ใช้ ดังนั้น หากสัญญาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เนื่องจากการฆ่าคนได้มีกฎหมายบัญญัติห้ามเอาไว้²³² ซึ่งส่งผลให้สัญญาดังกล่าวตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 เกิดปัญหาที่ต้องพิจารณาต่อมาว่า สัญญาดังกล่าวจะตกเป็นโมฆะไปทั้งหมดหรือสามารถ

²³² ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288 “ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี”

ใช้หลักการของโมฆะแยกส่วนตามมาตรา 173 นอกจากนี้ หากผลของสัญญาดังกล่าวตกเป็นโมฆะ ผลของโมฆะกรรมคือเสียเปล่ามาตั้งแต่นั้น ไม่มีมูลอันจะอ้างกันได้ตามกฎหมาย²³³ โดยเรื่องการคืนทรัพย์สินจะต้องคืนกันโดยใช้หลักเรื่องลาภมิควรได้ ก่อให้เกิดปัญหาตามมาว่าสัญญาที่เป็นโมฆะเนื่องจากมีวัตถุประสงค์ที่มีขอบด้วยกฎหมาย หากมีการชำระหนี้เกิดขึ้น ตามมาตรา 411²³⁴ บัญญัติว่าผู้ชำระหนี้หาอาจเรียกร้องคืนทรัพย์สินได้ไม่²³⁵ ซึ่งก่อให้เกิดคำถามที่ว่าเมื่อเป็นเช่นนี้จะเป็นธรรมแก่คู่สัญญาฝ่ายที่ได้มีการชำระหนี้ตามสัญญาแล้วหรือไม่ เช่นนี้ ทำให้ต้องวิเคราะห์กันต่อไป

3.5 สรุปความคิดพื้นฐานของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย

จากการศึกษาความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย โดยผู้เขียนได้ย้อนไปศึกษาถึงความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในสมัยโรมัน ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในสมัยใหม่ ตลอดจนความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของสัญญาในกฎหมายไทย ทำให้เห็นถึงพัฒนาการของสัญญา ลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต และปัญหาของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตซึ่งพบได้ในปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น แม้ว่าในปัจจุบันกฎหมายไทยยังไม่มีข้อความชัดเจนในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 541 เช่าทรัพย์สินตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า และมาตรา 889 สัญญาประกันชีวิต ก็ถือว่าเป็นบทบัญญัติที่มีลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตโดยบทบัญญัติของกฎหมายได้เช่นกัน นอกจากนี้ ยังมีประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่องให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 ที่ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการควบคุมสัญญาเอาไว้ ซึ่งครอบคลุมถึงการกำหนดระยะเวลาของสัญญาการให้บริการออกกำลังกายด้วยว่าไม่สามารถทำเป็นสัญญาตลอดชีพได้อีกต่อไป จึงส่งผลให้ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทยมีความหลากหลาย ประกอบกับในกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่พบเป็นปัญหามากในประเทศไทย ซึ่งมีทั้งปัญหาลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ปัญหาผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตซึ่งพิจารณาโดยแบ่งข้อสัญญาดังกล่าวออกเป็นสองส่วน ส่วนแรก คือ ข้อสัญญาหลักที่มีลักษณะเป็นหนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไปตลอดระยะเวลาหนึ่ง ส่วนที่สอง คือ ส่วนของข้อสัญญาที่ตกลงว่าให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต อีกทั้งปัญหาผลของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตและปัญหาผลของการเรียกค่าเสียหาย ทำให้ต้องมีการวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าวอย่างละเอียด เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไป

²³³ จิต เศรษฐบุตร์, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา, หน้า 138.

²³⁴ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 411 “บุคคลใดได้กระทำการเพื่อชำระหนี้เป็นการอันฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือศีลธรรมอันดี ท่านว่าบุคคลนั้นหาอาจเรียกร้องคืนทรัพย์สินได้ไม่”

²³⁵ จิต เศรษฐบุตร์, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา, หน้า 35.

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย

จากการศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย นำมาสู่การวิเคราะห์ประเด็นปัญหาของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่สามารถเข้ามาคุ้มครองคู่สัญญาที่เกี่ยวข้องได้อย่างเพียงพอ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วและในการศึกษาบทที่ 3 ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย พบปัญหาทางกฎหมายหลายประการที่จำต้องวิเคราะห์ต่อไป

ดังนั้น ในบทวิเคราะห์นี้ ผู้เขียนจึงทำการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย โดยนำบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศเท่าที่เกี่ยวข้องมาแสดงเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายที่เกิดขึ้น อนึ่ง วิทยานิพนธ์เล่มนี้ มิได้ทำการศึกษาวเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายต่างประเทศกับในระบบกฎหมายไทย เนื่องจากประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติเฉพาะที่ชัดเจนในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตบัญญัติไว้ การศึกษาในบทที่ 4 นี้ จึงเป็นเพียงการนำกฎหมายต่างประเทศมาใช้เป็นเครื่องมือเท่าที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เพื่อนำไปสู่บทสรุปและข้อเสนอแนะต่อไป สำหรับในบทนี้ผู้เขียนขอวิเคราะห์ปัญหาไปแต่ละปัญหาดังนี้

4.1 ปัญหาลักษณะทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

จากความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทยที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ทำให้เห็นได้ว่าการแบ่งกลุ่มของสัญญาในประเทศไทยหากแบ่งด้วยชื่อจะสามารถแบ่งได้ 2 ประเภท ประเภทแรก คือ เอกเทศสัญญา โดยเอกเทศสัญญาในกฎหมายไทยที่เป็นข้อสัญญาให้มีผลผูกพันตลอดชีวิต ได้แก่ สัญญาเช่าทรัพย์สินตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า ตามมาตรา 541 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และ สัญญาประกันชีวิต ตามมาตรา 889 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งในกรณีของเอกเทศสัญญาดังกล่าวกฎหมายไทยได้บัญญัติถึงลักษณะและผลของสัญญาดังกล่าวไว้แล้วจึงไม่เกิดปัญหาประการใด แต่ในกรณีของสัญญาที่ไม่มีชื่อหรือสัญญาที่อยู่นอกบรรพ 3 ที่เกิดขึ้นจากเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สัญญาที่มีข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบด้วย เช่น สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ หรือในกรณีของเอกเทศสัญญาบางประเภทที่มีข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบด้วย เช่น สัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ สัญญาเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ เป็นต้น ซึ่งในกรณีนี้ยังไม่มีกฎหมายเข้ามาเพื่อควบคุมข้อสัญญาในลักษณะดังกล่าว จึงอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้ ถึงแม้ว่าในกรณีของสัญญาให้บริการออก

กำลังกายตลอดชีพ ที่มีลักษณะเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่อและมีข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบด้วย ได้มีประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 ที่ออกมากควบคุมไม่ให้สัญญาดังกล่าวสามารถทำเป็นสัญญาตลอดชีพได้อีก แต่อย่างไรก็ตามการกระทำดังกล่าวเป็นเพียงการออกกฎหมายมาควบคุมสัญญาเฉพาะเรื่องเท่านั้นยังไม่สามารถนำไปใช้ได้กับสัญญาทุกประเภทที่มีลักษณะเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

โดยผู้เขียนจะพิจารณาปัญหาของข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เนื่องจากข้อสัญญาดังกล่าวเป็นการตกลงที่เกิดขึ้นจากเสรีภาพในการทำสัญญาของคู่สัญญา ซึ่งสามารถนำไปใส่ไว้ในสัญญาใดก็ได้โดยขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

กรณีของสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของสัญญาดังกล่าว เห็นได้ว่าสัญญาดังกล่าวไม่ใช่สัญญาจ้างทำของ โดยสาระสำคัญของสัญญาจ้างทำของ ประการแรก คือ เป็นสัญญาที่มีคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย คือ ผู้ว่าจ้างและผู้รับจ้าง ประการที่สอง คือ วัตถุประสงค์ของสัญญาคือผู้รับจ้างตกลงจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ผู้ว่าจ้างจนเป็นผลสำเร็จ และประการที่สาม คือ ผู้ว่าจ้างตกลงจะให้สินจ้างเพื่อผลสำเร็จแห่งการทำงานนั้น ซึ่งโดยปกติแล้วการไปหาแพทย์เพื่อให้แพทย์รักษาโรคมึลักษณะเป็นสัญญาจ้างทำของ โดยคำว่า “การทำงานสำเร็จ” นี้ ไม่จำเป็นว่าผลลัพธ์ของงานที่ออกมาจะต้องเป็นที่พอใจผู้ว่าจ้างในทุกกรณี เช่น ผู้ป่วยได้ว่าจ้างแพทย์ให้รักษาโรคมะเร็ง หลังจากแพทย์ได้ใช้ความรู้ตามวิชาชีพรักษาอย่างเต็มที่แล้วแต่ผู้ว่าจ้างไม่หายจากโรคมะเร็ง ในกรณีดังกล่าวนี้ถือว่าแพทย์ได้ทำงานจนสำเร็จแล้วเพราะได้ใช้วิชาและฝีมืออย่างเต็มที่ไม่ว่าจำเป็นที่ผู้ป่วยจะต้องหายจากโรค¹ แต่ในกรณีของสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพมิได้เป็นสัญญาจ้างทำของ แต่มีลักษณะเป็นสัญญาให้บริการรักษาพยาบาลและให้บริการด้านสุขภาพแก่สมาชิก โดยสมาชิกของโครงการจะสามารถมาใช้บริการรักษาพยาบาลได้ไม่จำกัดจำนวนครั้งตลอดชีพ วัตถุประสงค์แห่งสัญญา คือ การได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่น ได้รับบริการตรวจสุขภาพประจำปี การรักษาพยาบาลแบบผู้ป่วยนอก (OPD) และผู้ป่วยใน (IPD) รวมถึงสิทธิในการเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษต่างๆที่จัดให้แก่สมาชิก ซึ่งโครงการดังกล่าวมีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทนชนิดหนึ่งที่ผู้บริการฝ่ายหนึ่งตกลงจะให้บริการตามเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ และผู้ซื้อบริการตกลงจะชำระเงินล่วงหน้าเป็นการตอบแทน ดังนั้น สัญญาดังกล่าวมีลักษณะเป็นการซื้อเหมาบริการรักษาพยาบาลจากโรงพยาบาลเป็นการล่วงหน้า ซึ่งเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่ออยู่นอกบรรพ 3

ในกรณีของสัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของสัญญาดังกล่าวเห็นได้ว่า สัญญาดังกล่าวไม่ใช่สัญญาจ้างทำของ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของสัญญาจ้างทำของ

¹ ไมทชิต เอกจริยกร, คำอธิบาย จ้างแรงงาน จ้างทำของ รัชชน, พิมพ์ครั้งที่ 13 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560), หน้า 143.

คือ ผู้รับจ้างตกลงจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ผู้ว่าจ้างจนเป็นผลสำเร็จ แต่สัญญาดังกล่าวมิได้มีการทำการงานสิ่งใดให้แก่กัน แต่มีลักษณะเป็นการให้บริการเข้าใช้สถานที่และอุปกรณ์ในการออกกำลังกาย โดยผู้เข้าใช้บริการต้องจ่ายเงินค่าบริการเป็นการตอบแทน อีกทั้ง เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของสัญญาดังกล่าวเห็นได้ว่าสัญญาดังกล่าวไม่ใช่สัญญาเช่าทรัพย์สิน เนื่องจากในสัญญาเช่าทรัพย์สินนั้นเป็นสัญญาที่ก่อนหน้า โดยผู้ให้เช่าต้องให้ผู้เช่าได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่ให้เช่าชั่วระยะเวลาหนึ่ง และผู้เช่าผูกพันจะต้องให้ค่าเช่าเป็นการตอบแทน จึงต้องมีเรื่องของการส่งมอบทรัพย์สินของผู้ให้เช่าให้กับผู้เช่าเพื่อให้ผู้เช่าใช้ประโยชน์ด้วย แต่เมื่อพิจารณาจากลักษณะของสัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพแล้วพบว่า ผู้ให้บริการมิได้มีการส่งมอบทรัพย์สินให้ตกอยู่ในความครอบครองของผู้ใช้บริการ เนื่องจากทุกคนที่เป็นสมาชิกสามารถเข้าใช้สถานที่และอุปกรณ์ออกกำลังกายได้ทุกคน ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากรายละเอียดและวัตถุประสงค์ของคู่สัญญาดังกล่าวแล้วเห็นได้ว่าสมาชิกผู้ให้บริการมีจุดประสงค์หลักที่จะไปใช้บริการเพื่อออกกำลังกายยังสถานที่ที่บริษัทพิตเนสเป็นฝ่ายจัดเตรียมไว้ให้ โดยยอมเสียค่าบริการเพื่อการเข้าไปใช้บริการนั้นในรูปแบบการเป็นสมาชิก ซึ่งมีลักษณะเป็นสัญญาต่างตอบแทนชนิดหนึ่งที่ผู้บริการฝ่ายหนึ่งตกลงจะให้บริการตามเงื่อนไขที่ได้กำหนดไว้ และผู้ซื้อบริการตกลงจะชำระเงินล่วงหน้าเป็นการตอบแทน ดังนั้น สัญญาดังกล่าวมีลักษณะเป็นการซื้อเหมาบริการใช้สถานที่และอุปกรณ์ในการออกกำลังกาย ซึ่งเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่ออยู่นอกบรรพ 3

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่得有ประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 ซึ่งมีเนื้อหาบัญญัติห้ามทำสัญญาตลอดชีพในธุรกิจการให้บริการออกกำลังกาย ส่งผลให้สัญญาดังกล่าวมิได้เป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตอีกต่อไป ดังนั้น ผู้เขียนจึงมิได้วิเคราะห์ผลในกรณีของสัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพ แต่ได้ยกสัญญาดังกล่าวขึ้นมาเพื่อให้เห็นเป็นตัวอย่างว่าสามารถนำความผูกพันตลอดชีพนี้ไปผูกไว้กับสัญญาประเภทใดก็ได้

นอกจากนี้ ในกรณีของสัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ สัญญาดังกล่าวมิใช่สัญญาจ้างแรงงาน เนื่องจากโดยสาระสำคัญของสัญญาจ้างแรงงาน ประการแรก คือ เป็นสัญญาที่มีคู่สัญญาสองฝ่าย คือ ฝ่ายนายจ้างและลูกจ้าง ประการที่สอง คือ มีวัตถุประสงค์ให้ลูกจ้างทำงานให้แก่ นายจ้าง โดยการทำงานนั้นอาจจะเป็นการแรงงานหรือออกกำลังกายหรือใช้ความรู้หรือความคิดให้แก่ นายจ้างก็ได้ ประการที่สาม คือ นายจ้างตกลงจะให้สินจ้างแก่ลูกจ้างตลอดเวลาที่ทำงานให้² ซึ่งตาม

² สุธีร์ ศุภนิติย์, วิจิตรา วิเชียรชม และไพฑูริย์ เอกจริยกร, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วยสัญญาเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน ยืม ผากทรัพย์สิน บรรพ 3 มาตรา 537-679 (กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภทิพย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), หน้า 27-35.

สัญญาจ้างแรงงาน นายจ้างมีอำนาจควบคุมบังคับบัญชาลูกจ้างมีอำนาจสั่งให้ลูกจ้างทำงานตามวิธีที่ตนต้องการได้ โดยลูกจ้างจะต้องอยู่ภายใต้การควบคุมดูแลเชื่อฟังคำสั่งของนายจ้างตลอดเวลา³ ซึ่งในสัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีวิตดังกล่าว ทางสโมสรมิได้มีอำนาจควบคุมนักฟุตบอลเลย เห็นได้จากสัญญาดังกล่าวมีข้อตกลงที่ว่านักฟุตบอลสามารถยกเลิกสัญญาตลอดชีพนี้ได้เสมอ เพียงแต่ต้องแจ้งขอเลิกสัญญาก่อนเดือนเมษายนของทุกปี อีกทั้ง การจ่ายเงินตามสัญญาก็จ่ายเป็นก้อน มิได้จ่ายเป็นค่าจ้างซึ่งมีลักษณะเป็นค่าตอบแทนในการทำงานโดยคำนวณตามระยะเวลาหรือตามผลงานที่ลูกจ้างทำได้ ดังนั้น สัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพจึงมิได้เป็นสัญญาจ้างแรงงาน

ต่อมาเมื่อพิจารณาถึงลักษณะของสัญญาดังกล่าวเห็นได้ว่าสัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ มีลักษณะเป็นสัญญาจ้างทำของตามกฎหมายไทย โดยวัตถุประสงค์ของสัญญาจ้างทำของ คือ ผู้รับจ้างตกลงจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ผู้ว่าจ้างจนเป็นผลสำเร็จ ซึ่งค่าว่าการทำงานนั้น สามารถทำได้โดยใช้ความรู้ความสามารถหรือใช้แรงกายก็ได้ โดยการที่นักฟุตบอลได้ใช้แรงกายของตนในการเล่นฟุตบอลให้แก่สโมสรนั้นถือว่าเป็นการทำงานด้วยเช่นกัน จึงเกิดประเด็นปัญหาให้พิจารณาต่อมามีว่า สัญญาจ้างทำของตลอดชีวิตสามารถทำได้หรือไม่ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเมื่อไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ สัญญาจ้างทำของตลอดชีพจึงสามารถทำขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตามถ้าสาระสำคัญแห่งสัญญาขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของตัวผู้รับจ้างและผู้รับจ้างได้ตกเป็นผู้ที่ไม่สามารถทำการรับจ้างนั้นต่อไปได้ โดยมีใช้ความผิดของผู้รับจ้างแล้ว สัญญานั้นย่อมสิ้นสุดลง เช่น ภายหลังจากที่ได้ทำสัญญาตลอดชีพแล้ว ต่อมานักฟุตบอลประสบอุบัติเหตุโดนรถชนส่งผลให้ขาพิการไม่สามารถเล่นฟุตบอลได้อีก เช่นนี้สัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพก็ย่อมสิ้นสุดลงตามบทบัญญัติมาตรา 606 ในเรื่องสัญญาจ้างทำของ

สำหรับในกรณีของสัญญาเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ สัญญาดังกล่าวถือว่าเป็นสัญญาจ้างทำของตามกฎหมายไทย โดยวัตถุประสงค์ของสัญญาจ้างทำของ คือ ผู้รับจ้างตกลงจะทำการงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้แก่ผู้ว่าจ้างจนเป็นผลสำเร็จ โดยในส่วนของการทำงานที่ผู้รับจ้างจะทำให้แก่ผู้ว่าจ้างนั้น แม้ไม่เกิดวัตถุอย่างใดอย่างหนึ่งขึ้นมา ก็ถือว่าเป็นสัญญาจ้างทำของได้ ซึ่งการที่บุคคลที่เป็นฟรีเซ็นเตอร์ได้โฆษณาสินค้าของทางแบรนด์ด้วยการใช้สินค้านั้นหรือถ่ายโฆษณาสินค้าเพื่อจูงใจให้ประชาชนอยากซื้อสินค้าของทางแบรนด์มากขึ้นก็ถือว่าเป็นการทำงานด้วย จึงเกิดประเด็นปัญหาให้พิจารณาต่อมามีว่า สัญญาจ้างทำของตลอดชีวิตสามารถทำได้หรือไม่ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเมื่อไม่ได้มีกฎหมายบัญญัติห้ามไว้ สัญญาจ้างทำของตลอดชีพจึงสามารถทำขึ้นได้ แต่อย่างไรก็ตามถ้าสาระสำคัญแห่งสัญญาขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของตัวผู้รับจ้างและผู้รับจ้างได้ตกเป็นผู้ที่ไม่

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 40.

สามารถทำการรับจ้างนั้นต่อไปได้ โดยมีใจความผิดของผู้รับจ้างแล้ว สัญญานั้นย่อมสิ้นสุดลง โดยสัญญาเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพดังกล่าว เป็นสัญญาที่สาระสำคัญของสัญญาอยู่ที่ความสามารถของบุคคลที่เป็นฟรีเซ็นเตอร์ ดังนั้น หากบุคคลที่เป็นฟรีเซ็นเตอร์ได้ตกเป็นผู้ที่ไม่สามารถทำการรับจ้างนั้นต่อไปโดยมีใจความผิดของผู้รับจ้างแล้ว สัญญานั้นย่อมสิ้นสุดลง เช่น เกิดอุบัติเหตุแก่บุคคลที่เป็นฟรีเซ็นเตอร์จนเขาเสียโฉมจึงไม่สามารถเป็นฟรีเซ็นเตอร์โฆษณาสินค้าได้อีกต่อไป เช่นนี้สัญญาเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพก็ย่อมสิ้นสุดลงตามบทบัญญัติมาตรา 606 ในเรื่องสัญญาจ้างทำของ แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าหากบุคคลที่เป็นฟรีเซ็นเตอร์ได้ตกเป็นผู้ที่ไม่สามารถทำการที่รับจ้างนั้นต่อไปเนื่องจากความผิดของตนเอง เช่น บุคคลที่เป็นฟรีเซ็นเตอร์ไปเสพยาเสพติดและถูกจับเข้าคุก ซึ่งกรณีดังกล่าวสัญญาไม่สิ้นสุดลง แต่อาจเป็นสาเหตุให้คู่สัญญาอีกฝ่ายสามารถบอกเลิกสัญญาได้

ทั้งนี้ มีข้อที่น่าพิจารณาว่า สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นข้อตกลงที่อยู่ใต้โดยลำพังในลักษณะของสัญญาที่ไม่มีชื่อและสามารถเอาไปประกอบกับเอกเทศสัญญาได้ เนื่องจากข้อสัญญาดังกล่าวเป็นข้อสัญญาที่ไม่มีกฎหมายมาควบคุมหรือกำหนดผลเอาไว้โดยเฉพาะจึงส่งผลให้คู่สัญญาไม่ได้รับมัดระวังในการเข้าทำสัญญา โดยข้อสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตนี้ หากนำไปประกอบกับเอกเทศสัญญาก็จะมีกฎหมายเข้ามาช่วยควบคุมได้ในบางส่วน แต่หากข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนี้เป็นข้อตกลงที่อยู่โดยลำพังในลักษณะของสัญญาที่ไม่มีชื่อ ก็จะไม่มีการเข้ามาควบคุมสัญญาดังกล่าวโดยเฉพาะเลย จึงควรจัดสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในหลายประเภทนี้ให้อยู่ในกลุ่มของสัญญาประเภทเดียวกันและมีกฎหมายมากำหนดกรอบของสัญญาในลักษณะดังกล่าว

ดังนั้น หากบุคคลทั่วไปทราบข้อสัญญาที่ตกลงให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตที่เป็นข้อสัญญาที่ไม่มีกฎหมายมาควบคุมหรือกำหนดลักษณะและผลของสัญญาเอาไว้โดยเฉพาะ คู่สัญญาจะต้องมีความระมัดระวังในการกำหนดเนื้อหาของสัญญามากขึ้น ซึ่งสัญญาบางประเภทที่ได้ยกตัวอย่างมาข้างต้นอาจเป็นสัญญาที่คู่สัญญาสามารถใช้ความระมัดระวังในการกำหนดเนื้อหาของสัญญาได้ในระดับหนึ่ง เช่น สัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ หากสัญญาดังกล่าวเกิดขึ้นในต่างประเทศต้องพิจารณาว่าประเทศนั้นได้มีการออกกฎหมายมาคุ้มครองในกรณีของสัญญาที่เกี่ยวกับฟุตบอลหรือไม่ เช่น ในประเทศอังกฤษซึ่งมีบทบาทเกี่ยวกับวงการกีฬาอย่างมาก ทำให้มีกฎหมายทางด้านกีฬามาเป็นเวลานาน มีองค์กรเกี่ยวกับกีฬามากมาย ได้มีการออกกฎหมายเพื่อมาคุ้มครองนักกีฬาอาชีพ⁴ ทำให้นักฟุตบอลของเขาได้รับความคุ้มครองในระดับหนึ่ง เนื่องจากทนายความที่ร่างสัญญาก็จะต้องร่างสัญญาให้สอดคล้องและเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย แต่

⁴ สุนาภ หาญเพียรพงศ์, "กฎหมายคุ้มครองนักกีฬาอาชีพ," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550), หน้า 111.

หากสัญญาดังกล่าวได้ทำในประเทศที่ไม่มีกฎหมายมาคุ้มครองเรื่องดังกล่าวเลยก็อาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมได้ หรือในสัญญาบางประเภทตามที่ได้ยกตัวอย่างมา คู่สัญญาที่ได้เข้าไปทำสัญญาตลอดชีพนั้นอาจจะไม่มีความรู้เรื่องข้อสัญญาในลักษณะนี้เลยเนื่องจากไม่มีกฎหมายมากำหนดเอาไว้ ยกตัวอย่างเช่น สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ โดยถึงแม้ว่าคู่สัญญาจะได้ใช้ความระมัดระวังในการกำหนดเนื้อหาของสัญญาแล้ว แต่ไม่ว่าจะกำหนดอย่างไรก็อาจจะไม่ครอบคลุมทั้งหมด ดังนั้น ควรจะมีกฎหมายเข้ามาควบคุมหรือกำหนดกรอบของสัญญาในลักษณะดังกล่าว เพื่อความเป็นธรรมของคู่สัญญาทุกฝ่ายโดยเฉพาะคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่า

เมื่อพิจารณาปัญหาลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยสัญญาที่คู่สัญญาได้ตกลงกันให้สัญญาที่ทำอยู่นั้นมีผลตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนี้จะมีลักษณะทางกฎหมายอย่างไร โดยสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นข้อตกลงที่อยู่ได้โดยลำพังในลักษณะของสัญญาที่ไม่มีชื่อและสามารถเอาไปประกอบกับเอกเทศสัญญาได้ สำหรับการตกลงกันให้สัญญาที่ทำอยู่นั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต เนื่องจากในกฎหมายไทยไม่มีบทบัญญัติเฉพาะที่ออกมารองรับในเรื่องของข้อสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิต ต่างกับบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศ โดยประเทศอิตาลี มีการบัญญัติกฎหมายโดยนิยามความหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไว้ใน The Italian Civil Code ค.ศ. 1942 เรื่อง Life Annuity มาตรา 1872 ดังที่ได้กล่าวมาในบทที่ 2 ว่า สัญญาที่จะให้รายได้ยังชีพตอบแทนตลอดชีวิต โดยการให้ค่าตอบแทนนั้นสามารถให้กันเป็นสังหาริมทรัพย์ หรืออสังหาริมทรัพย์ หรือเป็นเงินก้อนหนึ่งก็ได้ โดยสัญญาที่จะให้รายได้ยังชีพตอบแทนตลอดชีวิตนี้นอกจากจะเกิดขึ้นโดยสัญญาแล้วสามารถเกิดขึ้นได้โดยการให้โดยเสน่หาหรือพินัยกรรมก็ได้ อีกทั้งยังสามารถเกิดขึ้นได้อีกหลายลักษณะเนื่องจากมีลักษณะเป็นกฎหมายที่เป็นหลักทั่วไป เช่น สัญญาที่มีค่าตอบแทน สัญญาเพื่อประโยชน์ของบุคคลภายนอก สัญญาประกันชีวิต สัญญาแบ่งมรดก คำมั่นฝ่ายเดียว คำสั่งของศาล เป็นต้น อันเป็นการสมัครใจตกลงบนฐานของหลักอิสระในทางแพ่งโดยข้อสัญญานี้จะส่งผลให้สัญญาที่ได้กระทำขึ้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา

ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติกฎหมายเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายต่างประเทศที่ได้ศึกษามา ในกฎหมายเยอรมัน มีการบัญญัติถึงลักษณะทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ในมาตรา 759 ใน The Civil Code of Germany ค.ศ. 2002 ซึ่งกฎหมายบัญญัติหลักว่าสามารถทำสัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต โดยลูกหนี้สัญญาที่จะจ่ายเงินหรือดำเนินการอื่นใดเพื่อประโยชน์ให้แก่เจ้าหนี้เป็นคราวๆเป็นระยะเวลาไปตลอดชีวิตของเจ้าหนี้ เมื่อบุคคลที่กำหนดไว้ในสัญญาเสียชีวิตลงสัญญาก็เป็นอันสิ้นสุด อีกทั้งในกฎหมายญี่ปุ่นก็มีการบัญญัติกฎหมายในลักษณะเดียวกันนี้ ตามมาตรา 689 Japan Civil Code ค.ศ. 1896 บัญญัติว่า สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต สามารถกำหนดให้ตลอดชีวิตของคู่สัญญาหรือบุคคลที่สามก็ได้ ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ในระบบกฎหมายต่างประเทศได้ยอมรับการแสดงเจตนาตกลงกันของคู่สัญญาที่ให้

สัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตได้ และเนื่องจากในต่างประเทศสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นการตกลงกันโดยชัดแจ้งระหว่างคู่กรณีซึ่งคู่สัญญาทุกฝ่ายได้รู้เห็นและยินยอมให้มีการทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตขึ้น อีกทั้ง กฎหมายได้เข้ามากำหนดลักษณะและผลของสัญญาดังกล่าวเพื่อให้เกิดความชัดเจนและเป็นธรรมแก่คู่สัญญาทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ การเกิดของสัญญา ระยะเวลาของสัญญา การขอลีกสัญญา ผลของการเลิกสัญญา การชดใช้ค่าเสียหาย เป็นต้น

สำหรับในประเทศไทย แม้ไม่มีกฎหมายมานิยามถึงลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต แต่สัญญาที่เกิดขึ้นในประเทศไทยได้มีการใช้ข้อกำหนดในสัญญาที่มีลักษณะเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเช่นกัน ทำให้เห็นได้ชัดว่ามีการยอมรับเอาหลักสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตมาใช้ จึงต้องมาพิจารณาลักษณะของข้อสัญญาตามกฎหมายไทย ทั้งนี้ ผู้เขียนเห็นว่าการตกลงของคู่สัญญาที่ให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต ข้อสัญญาดังกล่าวในปัจจุบันอยู่บนฐานของหลักอิสระในทางแพ่ง ซึ่งคู่สัญญามีอิสระและเสรีภาพที่จะตกลงกันได้โดยสามารถนำข้อตกลงดังกล่าวไปผูกกับสัญญาอะไรก็ได้ตามแต่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะตกลงกัน

ข้อพิจารณาประการแรก เรื่องระยะเวลาในสัญญา ผู้เขียนเห็นว่า ระยะเวลาในสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนี้เป็นเรื่องคู่สัญญาตกลงให้สัญญานี้มีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา ตามกฎหมายอิตาลี เรื่อง Life Annuity มาตรา 1873 และ เรื่อง Perpetual Annuity มาตรา 1861 ใน The Italian Civil Code ค.ศ. 1942 ที่กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่าคู่สัญญาสามารถตกลงให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญาได้ อีกทั้งสามารถกำหนดให้มีผลตลอดชีวิตของบุคคลที่ 3 ได้ นอกจากนั้นสามารถกำหนดให้มีผลตลอดชีวิตของบุคคลมากกว่า 1 คนก็ได้ โดยกรณีที่กำหนดให้ตลอดชีวิตของบุคคลหลายคน ให้ยึดอายุของบุคคลที่อายุยืนที่สุด เช่นเดียวกับมาตรา 689 ใน Japan Civil Code ค.ศ. 1896 ก็ได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกัน

ข้อพิจารณาประการที่สอง เรื่องแบบหรือหลักฐานการฟ้องร้องบังคับคดี เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นข้อสัญญาย่อยที่ถูกกำหนดขึ้นในสัญญาหลัก ดังนั้น หากสัญญาหลักที่ทำกันนั้นเป็นสัญญาที่ต้องการแบบหรือหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดี การกล่าวอ้างในข้อสัญญาที่ให้ผลผูกพันตลอดชีวิตนั้นก็ให้ใช้หลักฐานในการฟ้องคดีที่ทำกันในสัญญาหลัก โดยในเรื่องของข้อสัญญาที่ให้ผลผูกพันตลอดชีวิตนี้ ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีการทำข้อสัญญาดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อความชัดเจน เนื่องจากการตกลงให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตเป็นความผูกพันที่มีระยะเวลายาวนาน ตามกฎหมายเยอรมันได้มีการบัญญัติเรื่องแบบของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ใน มาตรา 761 ใน The Civil Code of Germany ค.ศ. 2002 ซึ่งกฎหมายบัญญัติหลักว่า การทำข้อสัญญาที่ให้ผลผูกพันตลอดชีวิตนั้นจะต้องทำเป็นแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษร หากไม่ทำเป็นแบบที่เป็นลายลักษณ์อักษรจะถือว่าสัญญานั้นไม่มีผลบังคับใช้

ข้อพิจารณาประการที่สาม สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตมีลักษณะเป็นสัญญาที่มีความเสี่ยง เนื่องจากประเทศไทยมิได้แบ่งสัญญาออกเป็นกลุ่มๆตามลักษณะของสัญญาเหมือนกับกฎหมายอิตาลี และกฎหมายเยอรมัน ซึ่งกำหนดให้สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตอยู่ในกลุ่มของสัญญาที่มีความเสี่ยง ส่งผลให้ลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในประเทศไทยมีความไม่ชัดเจน โดยในกฎหมายไทยในเรื่องสัญญานี้แน่นอนว่าจะแบ่งออกได้หลายประเภท เช่น แบ่งตามชื่อ แบ่งตามค่าตอบแทน แบ่งตามผลของสัญญา แบ่งตามแบบ เป็นต้น แต่มิได้มีการแบ่งสัญญาออกเป็นกลุ่มๆตามลักษณะของสัญญานั้นๆ ซึ่งสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตมีลักษณะเป็นสัญญาที่มีความเสี่ยง โดยความเสี่ยงของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต คือ เราไม่รู้ว่าคู่สัญญาจะเสียชีวิตเมื่อใด หรือระยะเวลาของสัญญาจะยาวนานไปอีกเพียงใด ทำให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายอาจได้กำไรหรือขาดทุนจากการเข้าทำสัญญาดังกล่าวได้ ดังนั้น หากความเสี่ยงไม่มีสัญญานี้จะเป็นโมฆะ ตามกฎหมายอิตาลีเรื่อง Life Annuity มาตรา 1876 ที่กำหนดว่า ถ้าทำสัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิตนี้กับบุคคลที่ตายไปแล้วในขณะที่กำลังทำสัญญา สัญญาเป็นโมฆะ โดยความเสี่ยง คือ ความตายของบุคคลที่กำหนดไว้ในสัญญา หากในขณะที่ทำสัญญากับบุคคลนั้นได้ตายไปแล้วความเสี่ยงจึงไม่มี อีกทั้ง ไม่มีระยะเวลาที่จะมากำหนดความสิ้นสุดของสัญญา สัญญาจึงมีผลเป็นโมฆะ

ในกรณีนี้ผู้เขียนขอยกตัวอย่าง กรณีสัญญาให้บริการรักษาพยาบาลตลอดชีพมาช่วยวิเคราะห์ โดยในสัญญารักษาพยาบาลตลอดชีพนั้นเป็นการทำสัญญากันระหว่างโรงพยาบาลผู้ให้บริการและสมาชิกผู้เข้ารับบริการ โดยสมาชิกยอมจ่ายเงินให้กับทางโรงพยาบาลในราคา 1-2 ล้านบาท เพื่อแลกกับการที่โรงพยาบาลจะให้การรักษารักษาพยาบาลตลอดชีพในยามที่สมาชิกเจ็บป่วย ในกรณีนี้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีความเสี่ยงทั้งสิ้น ในส่วนของโรงพยาบาล โรงพยาบาลก็ต้องชำระหนี้ด้วยการรักษาพยาบาลแก่สมาชิกไปเรื่อยๆจนกว่าสมาชิกจะเสียชีวิต ซึ่งไม่รู้ว่าสมาชิกจะเสียชีวิตเมื่อใด หากสมาชิกมีอายุยืนยาวและมารักษาที่ทางโรงพยาบาลเป็นประจำ ทางโรงพยาบาลก็จะขาดทุน ในส่วนของสมาชิกผู้รับบริการก็มีความเสี่ยง เนื่องจากสมาชิกจะต้องจ่ายเงินก้อน จำนวน 1-2 ล้านบาท ในคราวเดียว เพื่อแลกกับสิทธิเข้ารับการรักษาตลอดชีพ หากสมาชิกผู้รับบริการมีอายุยืนยาว ก็จะได้ว่าเขาได้กำไร เนื่องจากเมื่อยามเจ็บป่วยก็สามารถเข้ารับการรักษาได้ตลอดชีพโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอีก แต่หากสมาชิกผู้รับบริการเพิ่งทำสัญญารักษาพยาบาลตลอดชีพไปแล้วในอีก 2-3 เดือน เขาได้เสียชีวิตไป ก็ถือว่าเงินที่เขาจ่ายไปนั้นไม่คุ้มค่ากับการลงทุน ดังนั้น หากในขณะที่ทำสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิต คู่สัญญาได้เสียชีวิตไปแล้ว ถือว่าสัญญานี้ขาดความเสี่ยงและขาดเงื่อนไขสิ้นสุดของสัญญา อีกทั้ง ถือว่าสัญญาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เป็นการพนันวิสัย สัญญาที่สร้างขึ้นจึงไม่สามารถใช้บังคับได้ตกเป็นโมฆะ ตามมาตรา 150

ข้อพิจารณาประการที่สี่ สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นสัญญาที่มีลักษณะเป็นการชำระหนี้ เป็นระยะๆหรือเป็นช่วงๆ ก่อหนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติต่อกันเป็นระยะๆ ไปตลอดระยะเวลา

หนึ่งจนกว่าคู่สัญญาฝ่ายที่ได้ตกลงกันได้ตามสัญญาได้เสียชีวิตลง โดยสัญญาดังกล่าวจะขึ้นอยู่กับชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเท่านั้น ซึ่งในกรณีที่ทำสัญญากันระหว่างนิติบุคคลกับบุคคลธรรมดา สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับชีวิตของบุคคลธรรมดา เนื่องจากนิติบุคคลนั้นมีอายุยาวนานไม่มีที่สิ้นสุด อีกทั้ง จะเกิดความไม่เป็นธรรมได้ หากภายหลังจากทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตแล้วต่อมาคู่สัญญาฝ่ายที่เป็นนิติบุคคลได้จดทะเบียนเลิกนิติบุคคล ส่วนในกรณีที่เป็นการทำสัญญากันระหว่างบุคคลธรรมดากับบุคคลธรรมดาการสิ้นสุดของสัญญาก็แล้วแต่คู่สัญญาจะได้ตกลงกันว่าให้ใช้ชีวิตของฝ่ายใด โดยการปฏิบัติการชำระหนี้ที่จะต้องกระทำในช่วงเวลาอันเป็นปกติหรือชำระหนี้เป็นระยะๆ อาจเป็นรายเดือน หรือรายปี หรือทุกๆ 6 เดือน หรือทุกๆ 3 เดือนก็ได้ ตามแต่คู่สัญญาจะได้ตกลงกัน ซึ่งในกฎหมายอิตาลี กฎหมายญี่ปุ่น และกฎหมายเยอรมัน ได้บัญญัติเอาไว้เหมือนกัน นอกจากนี้ ในกฎหมายเยอรมันได้บัญญัติถึงวิธีการชำระหนี้ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ในมาตรา 759 และมาตรา 760 ใน The Civil Code of Germany ค.ศ. 2002 ซึ่งกฎหมายบัญญัติหลักว่า การปฏิบัติการชำระหนี้จะต้องกระทำในช่วงเวลาอันเป็นปกติ หรือชำระหนี้เป็นระยะๆ เช่น อาจเป็นรายเดือน หรือรายปี นอกจากนี้ ยังสามารถผ่อนชำระหนี้ล่วงหน้าได้ด้วย เช่นเดียวกับกับ มาตรา 1880 ใน The Italian Civil Code ค.ศ. 1942 ก็ได้บัญญัติไว้ในทำนองเดียวกัน

นอกจากนี้ แม้ว่าในบางกรณีการปฏิบัติการชำระหนี้เป็นระยะๆหรือเป็นช่วงๆอาจจะไม่สามารถกำหนดเป็น รายเดือน หรือรายปี ได้แน่นอน ดังเช่นกรณีสัญญาให้บริการรักษาพยาบาลตลอดชีพที่สมาชิกผู้รับบริการไม่ทราบแน่ชัดว่าตนจะป่วยจนต้องเข้ามารับการรักษาพยาบาลเมื่อใด แต่เมื่อสมาชิกเจ็บป่วยก็ไปโรงพยาบาล โรงพยาบาลก็จะรักษาให้ตามแต่สมาชิกจะมาใช้บริการของโรงพยาบาลเมื่อใด ซึ่งการกระทำดังกล่าวก็ถือว่าเป็นการปฏิบัติการชำระหนี้เป็นระยะๆหรือเป็นช่วงๆเช่นเดียวกัน

กล่าวโดยสรุป ผู้เขียนเห็นว่าข้อสัญญาที่ตกลงให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต เป็นการตกลงกันของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต โดยสัญญาจะสิ้นสุดเมื่อมีการเสียชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่คู่สัญญาได้ตกลงกันได้ ลักษณะสำคัญของสัญญาดังกล่าวคือ เป็นสัญญาที่มีความเสี่ยง มีการปฏิบัติการชำระหนี้เป็นระยะๆ ซึ่งอาจมีสัญญาดังกล่าวเกิดขึ้นมาได้หลายประเภท ทั้งที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้วในบทที่ 3 และที่อาจจะมีการทำขึ้นในอนาคตอีกมากที่กำหนดให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา ดังนั้น ควรจะต้องมีกฎหมายเพื่อมาควบคุมหรือกำหนดกรอบของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เนื่องจากเป็นสัญญาที่ทำแล้วมีผลในระยะยาวคือ ผูกพันตลอดทั้งชีวิตของคู่สัญญา

4.2 ปัญหาความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้น มีประเด็นทางกฎหมายว่าสัญญาดังกล่าวจะมีความสมบูรณ์ในสายตาของกฎหมายหรือไม่ สามารถใช้บังคับได้ตามกฎหมายหรือไม่และส่งผลทางกฎหมายอย่างไร

จากที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายต่างประเทศ โดยกฎหมายของอิตาลีได้บัญญัติเรื่องผลของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ในเรื่อง Perpetual Annuity ตามมาตรา 1861 เรื่อง Life Annuity ตามมาตรา 1873 ใน The Italian Civil Code ค.ศ. 1942 ว่าผลของสัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาที่ทำแล้วมีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญาหรือตลอดชีวิตของบุคคลภายนอกตามที่ได้ระบุไว้ในสัญญา อีกทั้ง ในกฎหมายเยอรมัน มาตรา 759(1) ใน The Civil Code of Germany ค.ศ. 2002 และกฎหมายญี่ปุ่น มาตรา 689 ใน Japan Civil Code ค.ศ. 1896 ก็ได้บัญญัติไว้ในลักษณะเดียวกันนี้ ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติเอาไว้เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ในระบบกฎหมายต่างประเทศได้ยอมรับการแสดงเจตนาตกลงกันระหว่างคู่สัญญาให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตได้

ต่อมาจึงต้องมาวิเคราะห์ว่า ตามกฎหมายไทยผลในข้อสัญญาส่วนที่กำหนดให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตจะเป็นอย่างไร โดยเริ่มจากการพิจารณาว่าข้อสัญญาดังกล่าวสามารถใช้บังคับได้ตามกฎหมายหรือไม่ หรือจะตกเป็นโมฆะหรือไม่ โดยพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของข้อสัญญาดังกล่าวว่าขัดกับมาตรา 150 หรือไม่ หากขัด สัญญาก็จะมีผลเป็นโมฆะ ซึ่งในการพิจารณาเรื่องวัตถุประสงค์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตผู้เขียนขอแบ่งการพิจารณาออกเป็น 2 ลักษณะ ลักษณะแรก คือ สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เป็นการทำสัญญาระหว่างบุคคลธรรมดา กับนิติบุคคล และลักษณะที่สอง คือ สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เป็นการทำสัญญาระหว่างบุคคลธรรมดากับบุคคลธรรมดาด้วยตนเอง

ในกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เป็นการทำสัญญาระหว่างบุคคลธรรมดากับนิติบุคคล เช่น สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ สัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพ สัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ และสัญญาเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ ซึ่งเป็นสัญญาผูกพันตลอดชีวิตที่สามารถพบได้ในปัจจุบัน โดยเมื่อพิจารณาวัตถุประสงค์ของสัญญาดังกล่าวแล้วพบว่าข้อสัญญาที่กำหนดให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต ไม่ได้มีวัตถุประสงค์ของสัญญาเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย กล่าวคือ มิได้มีกฎหมายเขียนห้ามว่าไม่ให้คู่สัญญาทำสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิต และการกำหนดให้สัญญามีผลผูกพันตลอดชีวิตก็เป็นสิ่งที่สามารถบังคับให้เกิดผลขึ้นจริงได้ มิใช่เป็นสิ่งที่เหลวไหลพ้นวิสัยหรือเป็นไปได้ อีกทั้ง วัตถุประสงค์ของข้อสัญญาดังกล่าวก็มิได้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน โดยอาจมีข้อสงสัยว่าการทำสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตจะถือว่าเป็นเหตุจูงใจให้คู่สัญญาอีกฝ่ายอยากจะทำสัญญาด้วยกันเองหรือไม่นั้น ในกรณีนี้เนื่องจากการทำสัญญาระหว่างบุคคลธรรมดากับนิติบุคคล ซึ่งเจตนาของนิติบุคคลย่อม

แสดงออกผ่านทางผู้แทนของนิติบุคคล เมื่อผู้แทนของนิติบุคคลแสดงเจตนาอันใด ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของผู้แทนในทางการของการดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ของนิติบุคคล เจตนานั้นก็ผูกพันนิติบุคคลและถือเป็นเจตนาของนิติบุคคลนั่นเอง⁵

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างกรณีสัญญาให้บริการรักษาพยาบาลตลอดชีพมาช่วยวิเคราะห์ โดยในสัญญาการรักษาพยาบาลตลอดชีพนั้นเป็นการทำสัญญากันระหว่างโรงพยาบาลผู้ให้บริการซึ่งมีฐานะเป็นนิติบุคคลกับสมาชิกผู้เข้ารับบริการที่มีฐานะเป็นบุคคลธรรมดา ซึ่งในการพิจารณาว่าวัตถุประสงค์ของสัญญาว่าขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนหรือไม่ ต้องพิจารณาขณะเข้าทำสัญญา โดยในขณะที่ตกลงทำสัญญากันนั้นผู้แทนของทางโรงพยาบาลคงมิได้มีเจตนาต้องการจะฆ่าสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ ดังนั้น ข้อสัญญาส่วนที่กำหนดให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตสามารถใช้บังคับได้ตามกฎหมาย อีกทั้ง ประกอบกับได้มีคำพิพากษาของศาลชั้นต้นในกรณีของโรงพยาบาลกรุงเทพ โครงการไลฟ์ฟิวริลเจคลับ และในกรณีของโรงพยาบาลพญาไท 2 โครงการ Phythai Ultimate Trust Card ซึ่งทั้งสองกรณีมีลักษณะเป็นสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ โดยศาลได้พิพากษาไปในแนวทางเดียวกันว่าให้โรงพยาบาลปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงไว้ กล่าวคือ โรงพยาบาลต้องเปิดให้บริการรักษาพยาบาลแก่สมาชิกของโครงการต่อไป ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 แสดงให้เห็นว่าศาลไทยเห็นว่าข้อสัญญาดังกล่าวไม่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายเป็นการพันวิสัยหรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

นอกจากนั้น ในกรณีของสัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพ สัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ และสัญญาเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ ซึ่งในขณะที่ตกลงทำสัญญากันนั้นผู้แทนของนิติบุคคลดังกล่าวคงมิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะฆ่าคู่สัญญาอีกฝ่ายเช่นเดียวกัน

กรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เป็นการทำสัญญาระหว่างบุคคลธรรมดากับบุคคลธรรมดาด้วยตนเอง ซึ่งอาจจะเกิดปัญหาได้ในอนาคต โดยผู้เขียนได้ยกตัวอย่างกรณีที่ นาย ค. ผู้ป่วยโรคอัมพฤกษ์ ได้โอนเงินก้อนหนึ่งจำนวน 10 ล้านบาทให้แก่ นาง ง. โดยมีข้อสัญญาว่าในระหว่างที่ นาย ค. ยังมีชีวิตอยู่ นาง ง. จะต้องคอยมาดูแล นาย ค. จนกว่า นาย ค. จะเสียชีวิตลง ซึ่งสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวอาจเกิดปัญหาทางกฎหมายว่า ข้อสัญญาดังกล่าวจะถือว่ามีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายหรือไม่ เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวอาจเป็นเหตุจูงใจให้คู่สัญญาอีกฝ่ายอยากจะทำสัญญาด้วยตนเองได้ เพราะหากคู่สัญญาอีกฝ่ายเสียชีวิตลง ตนเองก็จะสุขสบายมีเงินก้อนใหญ่ให้ใช้ ในกรณีนี้พิจารณาได้ 2 กรณี กรณีแรก คือ นาง ง. มีความคิดอยากจะทำ นาย ค. ภายหลังที่ได้ทำสัญญาไปแล้ว ซึ่งไม่เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของสัญญาอย่างแน่นอน เนื่องจากการพิจารณาว่าวัตถุประสงค์ของสัญญาเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายหรือไม่นั้นต้อง

⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 787-788/2506

พิจารณาในขณะที่ทำสัญญา ส่วนในกรณีที่สอง คือ นาง ง. มีความคิดอยากจะฆ่า นาย ค. ตั้งแต่ในขณะที่เข้าทำสัญญา กรณีนี้ถือว่า นาง ง. มีมูลเหตุชักจูงใจในการฆ่า แต่มูลเหตุชักจูงใจดังกล่าว นาย ค. คู่สัญญาอีกฝ่ายคงไม่ทราบว่า นาง ง. อยากฆ่าตนเองเพื่อเอาเงินก้อน เนื่องจากหาก นาย ค. ได้ทราบแล้วคงไม่ยอมทำสัญญาดังกล่าวกับ นาง ง. แน่نون ดังนั้น มูลเหตุชักจูงใจของ นาง ง. ที่ต้องการฆ่า นาย ค. นั้น เมื่อนาย ค. มิได้ล่วงรู้ มูลเหตุชักจูงใจดังกล่าวจึงไม่ได้กลายเป็นวัตถุประสงค์ในทางอ้อม⁶ ดังนั้น วัตถุประสงค์ของสัญญาดังกล่าว คือ นาง ง. จะต้องดูแล นาย ค. จนเขาเสียชีวิตโดยตนจะได้เงินเป็นการตอบแทน ซึ่งไม่ใช่วัตถุประสงค์ที่ผิดกฎหมาย ส่งผลให้สัญญาดังกล่าวไม่ตกเป็นโมฆะ สามารถบังคับใช้ได้ตามกฎหมาย

นอกจากนี้ กรณีเรื่องความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต มีประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมาว่า สามารถทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตได้ในทุกประเภทของสัญญาหรือไม่นั้น เนื่องจากในสัญญาบางประเภทหากนำข้อสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบอาจส่งผลให้สัญญาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย หรือเป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และส่งผลให้สัญญาดังกล่าวตกเป็นโมฆะ ยกตัวอย่างเช่น สัญญาซื้อขายสินค้าตลอดชีพ เนื่องด้วยลักษณะของสัญญาซื้อขาย คือ สัญญาที่ผู้ขายโอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่ผู้ซื้อ โดยผู้ซื้อตกลงว่าจะใช้ราคาทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ขาย ดังนั้น จากลักษณะของสัญญาดังกล่าวจึงไม่สามารถนำข้อสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบได้ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของสัญญาดังกล่าวเป็นการพันวิสัย สัญญาซื้อขายสินค้าตลอดชีพจึงตกเป็นโมฆะ ไม่สามารถใช้บังคับได้ตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม มีสัญญาอีกมากที่สามารถนำข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบได้ ยกตัวอย่างเช่น สัญญาจ้างแรงงานตลอดชีพ สัญญาให้ตลอดชีพ เป็นต้น เนื่องจากลักษณะของสัญญาดังกล่าวเมื่อนำข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบแล้วไม่ขัดต่อ มาตรา 150

กล่าวโดยสรุป ผู้เขียนเห็นว่าข้อสัญญาที่ตกลงให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต ไม่สามารถนำไปประกอบกับสัญญาได้ทุกประเภท เนื่องจากสัญญาบางประเภทหากนำข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบอาจส่งผลให้สัญญาดังกล่าวตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 ได้ ดังนั้น ในการพิจารณาว่าสัญญาประเภทใดสามารถนำข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบได้ จะต้องพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป โดยดูถึงลักษณะของสัญญาดังกล่าวรวมทั้งวัตถุประสงค์ของสัญญาว่าขัดต่อ มาตรา 150 หรือไม่

⁶ ศนันท์กรณ โสคติพันธุ์, คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง, พิมพ์ครั้งที่ 21 แก้ไขเพิ่มเติม (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560), หน้า 87.

4.3 ปัญหาผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

สำหรับในเรื่องผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตโดยหลักแล้วสัญญาดังกล่าวจะมีผลตลอดชีวิตของคู่สัญญาจนกระทั่งคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เสียชีวิตไปสัญญาก็จะสิ้นสุดลง แต่อาจเกิดประเด็นปัญหาในกรณีที่หากสัญญาได้สิ้นสุดลงเนื่องจากมีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เสียชีวิต แต่สิ่งที่เขาได้จ่ายไปกับสิ่งที่ได้รับตอบแทนมาไม่คุ้มค่า ผลของสัญญาดังกล่าวจะเป็นอย่างไร ทายาทจะสามารถเข้ามาสืบสิทธิแทนคู่สัญญาฝ่ายที่ได้เสียชีวิตไปได้หรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น กรณีสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ หากคู่สัญญาได้จ่ายเงินไป 1 ล้านบาท แก่ทางโรงพยาบาล ต่อมาเพียง 1 เดือน สมาชิกของโครงการได้เสียชีวิตลงโดยที่ไม่เคยได้ไปรับการรักษาพยาบาลเลย เช่นนี้ เงินที่ได้จ่ายไปถึง 1 ล้านบาท กับสิ่งที่ได้ตอบแทนมาไม่คุ้มค่า กรณีนี้ทายาทจะเข้ามาสืบสิทธิแทนได้หรือไม่ เนื่องจากเงิน 1 ล้านบาทดังกล่าวหากไม่ได้นำมาทำสัญญากับทางโรงพยาบาลแล้วเงินดังกล่าวย่อมจะตกเป็นมรดกแก่ทายาท ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นเรื่องเฉพาะตัว ดังนั้น เมื่อคู่สัญญาได้เสียชีวิตลงทายาทจึงไม่สามารถสืบสิทธิดังกล่าวต่อไปได้ และในส่วนของเงินที่ได้จ่ายไป 1 ล้านบาทในการทำสัญญาแม้ว่าจะไม่คุ้มค่า เนื่องจากสมาชิกของโครงการได้เสียชีวิตไปก่อนในระยะเวลาอันสั้น แต่อย่างไรก็ตามทายาทก็ไม่สามารถเรียกเงินดังกล่าวคืนได้ เนื่องด้วยลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นเป็นสัญญาที่มีความเสี่ยงอยู่ในตัวเอง โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายมีอาจรู้ได้ว่าตนจะได้กำไรหรือขาดทุนจากการเข้าทำสัญญาดังกล่าว ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ทราบและยอมรับในการเข้าทำสัญญานั้นเองจึงไม่สามารถเรียกร้องได้ อีกทั้ง ในกรณีของทายาทไม่สามารถเรียกร้องเงินดังกล่าวคืนได้ เนื่องจากการตกทอดแห่งทรัพย์มรดกนั้น มรดกจะตกทอดแก่ทายาทเมื่อเจ้ามรดกตาย ซึ่งในขณะที่ทำสัญญากันนั้นเจ้ามรดกยังไม่ตาย เงินดังกล่าวจึงไม่ใช่มรดกที่ทายาทจะเรียกร้องได้ แต่เป็นเงินของเจ้ามรดกซึ่งมีสิทธิที่จะจำหน่ายหรือใช้จ่ายไปในประการใดก็ได้

ดังนั้น เห็นได้ว่าโดยหลักแล้วสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตจะมีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญาจนกระทั่งคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เสียชีวิตไปสัญญาก็จะสิ้นสุดลง แต่อย่างไรก็ตาม อาจเกิดปัญหาในกรณีของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตว่าจะส่งผลทางกฎหมายอย่างไร อีกทั้ง หากมีการบอกเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตผลของสัญญาดังกล่าวจะเป็นอย่างไร และผลในเรื่องของการเรียกค่าเสียหายจะเรียกได้อย่างไร จึงนำมาสู่การวิเคราะห์ปัญหาผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยผู้เขียนจะทำการวิเคราะห์ถึงผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตให้กระจ่างชัดแจ้ง

4.3.1 ปัญหาผลของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่มีข้อสัญญากำหนดว่าห้ามเลิกสัญญาข้อสัญญาดังกล่าวจะมีผลอย่างไรตามกฎหมาย ในประการแรกต้องพิจารณาว่า ข้อตกลงห้ามเลิกสัญญาขัดต่อกฎหมายหรือไม่ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า การที่คู่สัญญาตกลงกันว่าจะไม่เลิกสัญญานั้น การตกลงดังกล่าวสามารถทำได้ เนื่องจากข้อสัญญาดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย หรือพันวิสัย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ซึ่งเป็นการตกลงที่เป็นไปตามหลักเสรีภาพในการทำสัญญาที่คู่สัญญาต้องการทำสัญญาที่ผูกมัดตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีข้อตกลงไม่ให้เลิกสัญญาดังกล่าว แต่หากต่อมาเกิดเหตุการณ์บางอย่าง ทำให้เกิดประเด็นขึ้นมาว่าจะมีการเลิกสัญญาที่มีข้อตกลงไม่ให้เลิกสัญญาได้หรือไม่ ยกตัวอย่างเช่น กรณีสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ ถึงแม้จะมีข้อตกลงว่าสัญญาที่ทำขึ้นนั้นห้ามเลิกสัญญา แต่หากในภายหลังพบว่าโรงพยาบาลไม่ได้รักษาพยาบาลตามมาตรฐานที่สมาชิกของโครงการควรจะได้ เช่น การจ่ายยาให้กับสมาชิก โรงพยาบาลได้จ่ายยาที่มีคุณภาพต่ำกว่ามาตรฐาน หรือยาที่ได้รับนั้นอาจจะไม่ใช่ยาที่มีคุณภาพดีเยี่ยม หรือในการรักษาบางครั้งสมาชิกของโครงการควรจะได้รับบริการรักษาโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เช่น ทางโรงพยาบาลมีเครื่องฉายรังสีแบบเร่งอนุภาคที่ช่วยในการฉายแสงก้อนมะเร็งได้อย่างแม่นยำ แต่โรงพยาบาลก็ไม่นำมาใช้ในการรักษาให้แก่สมาชิกเนื่องจากต้องการประหยัดต้นทุนค่ารักษาพยาบาล เช่นนี้แล้วผู้เขียนเห็นว่าเป็นการชำระหนี้ที่ไม่ต้องตามความประสงค์แห่งมูลหนี้ ซึ่งรวมถึงการไม่ทำหน้าที่ตามหลักสุจริตด้วย⁷ เมื่อโรงพยาบาลไม่สุจริตแก่สมาชิกเช่นนี้แล้ว สมาชิกของโครงการมีสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหายได้ตามมาตรา 215 นอกจากนี้ยังมีสิทธิเลิกสัญญาตามมาตรา 387 ด้วย ซึ่งตามมาตรา 387 นั้นกำหนดว่าคู่สัญญาอีกฝ่ายสามารถเลิกสัญญาได้หากอีกฝ่ายไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องในเรื่องสำคัญ ซึ่งการที่สมาชิกของโครงการคาดหวังว่าจะได้รับการรักษาพยาบาลที่มีคุณภาพดีเยี่ยมจากทางโรงพยาบาลหลังจากที่ตนได้จ่ายเงินก้อนให้แก่ทางโรงพยาบาลไปนั้น หากโรงพยาบาลปฏิบัติการชำระหนี้ตอบแทนด้วยความไม่สุจริตและต่ำกว่ามาตรฐานแล้ว สมาชิกก็มีสิทธิบอกเลิกสัญญาได้ แม้ว่าสัญญาดังกล่าวจะมีข้อตกลงห้ามเลิกสัญญาก็ตาม

นอกจากนี้ หากคู่สัญญาได้ตกลงเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายต่างเห็นพ้องต้องกันว่าสัญญาที่ได้ทำขึ้นแล้วนั้นไม่ควรที่จะดำรงอยู่ต่อไปเพราะเหตุผลบางประการที่คู่สัญญามีร่วมกัน การตกลงดังกล่าวสามารถทำได้และมีลักษณะของการทำนิติกรรมอันใหม่เพื่อระงับสิทธิหรือระงับนิติสัมพันธ์อันเดิม แต่อย่างไรก็ตามในบางกรณีอาจมีการตกลงเลิกสัญญาโดยปริยายเกิดขึ้น ซึ่งคู่สัญญาอาจจะไม่ทราบว่าการกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการตกลงเลิกสัญญาแล้ว เช่น กรณี

⁷ ศุภกาญจน์ ปรีชา, "การชำระหนี้ไม่ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้," (วิทยานพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 191.

สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ เมื่อโรงพยาบาลขอยกเลิกสัญญาและคืนเงินค่าสมาชิกจำนวน 1-2 ล้านบาท แก่สมาชิกของโครงการ สมาชิกบางรายก็ยอมรับเงินคืนโดยไม่ทราบว่ามีการกระทำดังกล่าว ถือว่าเป็นการตกลงเลิกสัญญาโดยปริยายแล้ว ซึ่งส่งผลให้สมาชิกได้รับความเสียหายจากการแสดงเจตนาดังกล่าว ประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมา คือ การแสดงเจตนาที่ได้แสดงไปแล้วนั้นจะถอนได้หรือไม่ หากผู้แสดงเจตนาเกิดเปลี่ยนใจ ซึ่งต้องแยกพิจารณาออกเป็น 2 กรณี โดยกรณีแรก คือ การแสดงเจตนาต่อผู้อยู่เฉพาะหน้า ซึ่งผู้รับการแสดงเจตนาสามารถที่จะทราบได้ทันทีที่ส่งผลให้การแสดงเจตนาอันนั้นมีผลสมบูรณ์ในทันที ดังนั้น เมื่อการแสดงเจตนามีผลสมบูรณ์แล้วย่อมบอกถอนไม่ได้อีกต่อไป ส่วนกรณีที่สอง คือ การแสดงเจตนาต่อบุคคลซึ่งมิได้อยู่เฉพาะหน้านั้น ถ้าได้บอกถอนไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา นั้น ก่อนหรือพร้อมกันกับการแสดงเจตนาอันนั้นไปถึงผู้รับการแสดงเจตนา การแสดงเจตนาอันนั้นตกเป็นอันไร้ผล

ดังนั้น หากคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายตกลงพอใจที่จะเลิกสัญญาด้วยกันทั้งคู่ปัญหาจะไม่เกิดขึ้น เพราะถือว่าเป็นการตกลงเลิกสัญญา แต่ปัญหาของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวจะเกิดเมื่อมีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งต้องการเลิกสัญญาเพียงฝ่ายเดียวด้วยการไม่ปฏิบัติตามข้อสัญญาที่ให้ผลผูกพันตลอดชีวิต เช่นนี้ จึงต้องมาพิจารณาถึงผลทางกฎหมายของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาดังกล่าว

ทั้งนี้ จากการศึกษาบทที่ 2 ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบอบกฎหมายต่างประเทศ พบว่า ตามกฎหมายของอิตาลีในสัญญา Life Annuity ได้บัญญัติแสดงให้เห็นชัดเจนว่า สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นเมื่อทำสัญญาขึ้นมาแล้วไม่สามารถเลิกสัญญาได้ โดยคู่สัญญามีหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงกันเอาไว้ ตามมาตรา 1878 และมาตรา 1879 ใน The Italian Civil Code ค.ศ. 1942 แสดงให้เห็นว่าในกฎหมายอิตาลีเมื่อคู่สัญญาได้ตกลงทำสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีพแล้วนั้นก็ต้องปฏิบัติตามสัญญาที่ได้ตกลงเอาไว้ คู่สัญญาจะไม่ปฏิบัติตามสัญญาไม่ได้

นอกจากนั้น หากพิจารณาถึงบทบัญญัติตามกฎหมายญี่ปุ่น มาตรา 691 ใน Japan Civil Code ค.ศ. 1896 ได้กล่าวว่า ในกรณีที่ลูกหนี้ตามสัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิตไม่ยอมชำระค่ารายได้ยังชีพหรือไม่ยอมปฏิบัติหน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้ตกลงกันไว้ในสัญญา เจ้าหนี้สามารถเรียกเงินทุนค่ารายได้ยังชีพที่ได้จ่ายไปแล้วคืน แต่เจ้าหนี้ก็ต้องส่งรายได้ยังชีพที่ตนได้รับจากลูกหนี้คืนแก่ลูกหนี้เช่นกัน หลังจากที่เจ้าหนี้ได้หักดอกเบี้ยสำหรับรายได้ยังชีพออกแล้ว อีกทั้ง ตามมาตรา 693 ใน Japan Civil Code ค.ศ. 1896 ซึ่งกฎหมายบัญญัติหลักว่า หากความตายที่เกิดขึ้นแก่เจ้าหนี้ในสัญญานั้นสาเหตุมาจากการที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ ในกรณีดังกล่าวเจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้มีทางเลือก 2 ประการ ประการแรก คือ ขอลีกสัญญาและสามารถเรียกค่าเสียหายได้ ประการที่สอง คือ ให้สัญญายังคงมีผลอยู่ต่อไปโดยมาร้องขอต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่ง

สำหรับกรณีที่คู่สัญญาไม่ยอมปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต จึงต้องมาวิเคราะห์ต่อไปว่า ตามกฎหมายไทยในเรื่องผลของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่มีข้อกำหนดว่าให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตสามารถทำประการใดได้บ้าง โดยเมื่อสัญญาเกิดขึ้นและมีผลผูกพันคู่สัญญาแล้ว ตามปกติก็ย่อมเป็นหน้าที่คู่สัญญาจะต้องชำระกันตามนั้น แม้จะไม่ชำระหนี้เป็นการทำผิดสัญญาขึ้นแล้วสัญญานั้นก็ยังไม่ระงับไป เจ้าหนี้ซึ่งเป็นฝ่ายที่ไม่ผิดสัญญายังอาจขอให้บังคับลูกหนี้ให้ชำระหนี้ตามสัญญาได้ ถ้าหากให้สัญญาระงับไปเองทันทีที่ไม่มีการชำระหนี้ อาจไม่ตรงกับประสงค์ของเจ้าหนี้ จึงควรให้เป็นสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะสามารถเลือกได้ว่า ให้สัญญายังคงมีอยู่และบังคับให้ชำระหนี้ตามสัญญา หรือให้สัญญาระงับไปด้วยการเลิกสัญญาโดยให้เจ้าหนี้แสดงเจตนาเลิกสัญญา ถ้าเจ้าหนี้ประสงค์เช่นนั้น⁸ ดังนั้น ผู้เขียนจึงแบ่งผลทางกฎหมายของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตซึ่งโดยทั่วไปอาจมีได้ 2 ประการ คือ ผลประการแรก บังคับให้คู่สัญญาทำตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตต่อไป ผลประการที่สอง คือ ฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญาสามารถขอเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นได้

ผลประการแรกเป็นกรณีที่คู่สัญญาอีกฝ่ายบังคับให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาตลอดชีวิตนั้นปฏิบัติตามชำระหนี้ตามสัญญาต่อไป เนื่องจากการบอกเลิกสัญญาโดยไม่มีสิทธิที่จะบอกเลิกนั้นไม่ว่าโดยข้อสัญญาหรือโดยบทบัญญัติของกฎหมายก็ตาม สัญญานั้นจะไม่ระงับสิ้นไป แต่กลับมีผลผูกพันเช่นเดิม ดังนั้น คู่สัญญาอีกฝ่ายสามารถบังคับให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาตลอดชีวิตนั้นปฏิบัติตามชำระหนี้ตามสัญญาต่อไปได้ เนื่องจากสัญญาเป็นมูลแห่งหนี้ เมื่อสัญญาได้ก่อหนี้ขึ้นแล้ว มีผลที่จะบังคับกันได้ตามบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะหนี้ หมวด 2 ส่วนที่ 1 เรื่องการไม่ชำระหนี้หรือบังคับตามผลของเรื่องเอกเทศสัญญาเท่าที่มีบัญญัติไว้ ดังนั้น การผิดสัญญาไม่จำเป็นต้องเป็นเหตุให้สัญญาระงับไป ตรงกันข้าม กลับจะทำให้เกิดสิทธิที่จะเรียกร้องให้บังคับตามสัญญากันไว้ ซึ่งสิทธิเลิกสัญญาเป็นสิทธิที่จะใช้หรือไม่ใช้ก็ได้ตามแต่ใจ⁹

ในกรณีนี้ผู้เขียนขอยกตัวอย่างกรณีของสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพของโรงพยาบาลกรุงเทพ¹⁰ มาช่วยในการวิเคราะห์ โดยสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพดังกล่าว หลังจากทำสัญญากันมาแล้วผ่านมา 14 ปี โรงพยาบาลก็ผิดสัญญาที่จะให้การรักษาตลอดชีพ สมาชิกของโครงการจึงได้นำคดีฟ้องต่อศาลและต่อมาได้มีคำพิพากษาศาลชั้นต้นสั่งให้โรงพยาบาลกรุงเทพ คืนสิทธิการ

⁸ จิตติ ดิงค์พิทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วยสัญญา บรรพ 2 มาตรา 354-394, ปรับปรุงโดย ศนันทกรณ โสทธิพันธุ์ (กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงค์พิทย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 170.

⁹ เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2), พิมพ์ครั้งที่ 4 ปรับปรุงแก้ไข โดย มุนินทร์ พงศาปาน (กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2561), หน้า 391.

¹⁰ เว็บไซต์คมชัดลึก, "ศาลสั่ง รพ.กรุงเทพ คืนสิทธิรักษาตลอดชีพสมาชิกไลฟ์ พรีเมจ" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 25 ธันวาคม 2560. แหล่งที่มา: <http://www.komchadluek.net/news/regional/305605>

รักษาพยาบาลตลอดชีพให้กับสมาชิกรวมทั้งสิ้นค่ารักษาพยาบาลที่ก่อนหน้านี้สมาชิกได้จ่ายไป ซึ่งการกระทำดังกล่าวเป็นการบังคับให้ฝ่ายที่ทำผิดสัญญาต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้ตามสัญญาต่อไป ซึ่งประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมาว่า สภาพแห่งหนี้เปิดช่องให้บังคับชำระหนี้หรือไม่ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่ากรณีของสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพดังกล่าว ถือว่าสภาพแห่งหนี้ไม่เปิดช่องให้ศาลสั่งบังคับชำระหนี้ได้ เนื่องจากการรักษาพยาบาลเป็นหนี้กระทำการ ดังนั้น เมื่อโรงพยาบาลไม่ยอมทำการรักษาให้ตามสัญญา ผู้เขียนเห็นว่า สมาชิกโครงการอาจร้องขอต่อศาลให้โรงพยาบาลอื่นทำการรักษาให้ได้เมื่อสมาชิกของโครงการเจ็บป่วย โดยให้โรงพยาบาลกรุงเทพเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการรักษาทั้งหมดตามบทบัญญัติมาตรา 213 วรรค 2

ผลประการที่สองของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต คือ ฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญาสามารถขอลีกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นได้ โดยการแสดงเจตนาเลิกสัญญาแก่คู่สัญญาอีกฝ่าย อีกทั้งยังสามารถเรียกค่าเสียหายได้

อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยวัตถุประสงค์และลักษณะของข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต อันต้องการให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันไปตลอดชีวิต ผู้เขียนจึงเห็นว่า สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไม่ควรที่จะเลิกสัญญาด้วยเหตุปกติของการเลิกสัญญาได้ เนื่องจากหากใช้หลักทั่วไปของการเลิกสัญญาจะส่งผลให้สัญญาดังกล่าวไม่ผูกพันตลอดชีวิต ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีบทบัญญัติที่กำหนดถึงเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผลของสัญญาจะต้องมีผลผูกพันไปตลอดชีวิต การเลิกสัญญาดังกล่าวจะต้องมีเหตุพิเศษเฉพาะกรณีจึงจะสามารถเลิกสัญญาได้ โดยไม่นำเหตุปกติของการเลิกสัญญามาใช้ เหมือนกับหลักการในกฎหมายญี่ปุ่น เนื่องมาจากจะเกิดความไม่เป็นธรรมและไม่สมเหตุผลขึ้น โดยตามบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาพบว่า คู่สัญญาฝ่ายเจ้าหนี้ได้โอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือโอนเงินก้อนหนึ่งให้แก่ลูกหนี้ โดยลูกหนี้สัญญาที่จะจ่ายเงินหรือดำเนินการอื่นใดเพื่อเป็นประโยชน์ให้แก่เจ้าหนี้เป็นคราวๆเป็นระยะเวลาไปตลอดชีวิตของเจ้าหนี้ ดังนั้น สัญญาดังกล่าวจึงไม่ควรระงับด้วยเหตุแห่งความตาย ถ้าหากความตายที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นโดยเหตุซึ่งลูกหนี้ในสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตต้องรับผิดชอบ เนื่องจากลูกหนี้ได้รับเงินก้อนหรืออสังหาริมทรัพย์จากเจ้าหนี้ไปแล้วแต่ลูกหนี้ยังไม่ได้ชำระหนี้ตอบแทนตามสัญญา กฎหมายจึงบัญญัติให้เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้สามารถมาร้องขอต่อศาลให้สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นยังมีต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร

แต่อย่างไรก็ตาม เหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวไม่สามารถใช้ได้กับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในบางกรณี เช่น สัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ สัญญาเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ เป็นต้น เนื่องจากสัญญาดังกล่าวมีลักษณะเฉพาะตัว ดังนั้น ในการปรับใช้บทบัญญัติเรื่องเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่ผู้เขียนได้เสนอขึ้นมา การนำไปปรับใช้

ต้องพิจารณาถึงลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นกรณีๆไป โดยไม่สามารถนำเรื่องเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไปใช้ได้กับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตทุกประเภท

4.3.2 ปัญหาผลในกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตทุกประเภทที่เกิดขึ้นมักจะก่อหนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไปนั้นจนกระทั่งมีคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เสียชีวิต สัญญาก็จะสิ้นสุดลงซึ่งมีประเด็นทางกฎหมายที่น่าสนใจว่า หากมีการบอกเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผลของสัญญาจะเป็นอย่างไร กล่าวคือ จะมีผลย้อนหลังตามมาตรา 391 ซึ่งบัญญัติว่าคู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้องให้คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งได้กลับคืนฐานะเดิม สิ่งที่ได้ส่งมอบให้กันไปแล้วก็ต้องคืนให้แก่กัน เพื่อให้ได้คืนสู่ฐานะเดิม หรือสัญญาจะสิ้นสุดไปในอนาคตนับจากวันที่บอกเลิกสัญญา

ในกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผู้เขียนเห็นว่าการเลิกสัญญาที่มีลักษณะก่อหนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไปนั้น เมื่อมีการบอกเลิกสัญญา สัญญาควรมีผลสิ้นสุดไปในอนาคต ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติกฎหมายเรื่องผลของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายต่างประเทศ ในกฎหมายอิตาลีและกฎหมายเยอรมัน ก็ได้มีการบัญญัติกฎหมายในกรณีการเลิกสัญญาที่ก่อหนี้ให้คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามการชำระหนี้เป็นระยะๆจะมีผลเป็นการยุติหน้าที่ซึ่งคู่สัญญาจะต้องกระทำต่อไปในอนาคตเช่นกัน ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 2 ถึงแม้ว่าการให้สัญญามีผลสิ้นสุดไปในอนาคตนั้น ในกฎหมายไทยมิได้มีบทบัญญัติของกฎหมายบัญญัติรองรับไว้โดยชัดเจนเหมือนดังเช่นกรณีความระงับของสัญญาส่งผลย้อนหลังตามมาตรา 391 แต่โดยสภาพของสัญญาเองทำให้สามารถเข้าใจได้ว่าหากมีการบอกเลิกสัญญาประเภทนี้ สัญญาควรมีผลสิ้นสุดไปในอนาคตเท่านั้น¹¹ คือ ให้มีผลเลิกสัญญานับจากวันที่บอกเลิกโดยไม่ต้องย้อนกลับไปในตอนแรกที่เข้าทำสัญญากัน แต่หากพิจารณาบทบัญญัติในมาตรา 391 ซึ่งเป็นบทบัญญัติในเรื่องผลทั่วไปของการเลิกสัญญา กฎหมายบัญญัติไว้ว่าให้กลับคืนสู่ฐานะเดิม อีกทั้ง เห็นได้ว่าไม่มีบทบัญญัติใดที่จะรองรับให้มีผลสิ้นสุดไปในอนาคต¹² และในบางครั้งคำพิพากษาของศาลก็นำผลของการกลับคืนสู่ฐานะเดิมมาใช้กับสัญญาที่ก่อหนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไป¹³ ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจนว่า ในกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เมื่อเลิกสัญญาแล้วให้มีผลเป็นการสิ้นสุดความผูกพันในอนาคต

¹¹ จิตติ ดิงศภัทย์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วยสัญญา บรรพ 2 มาตรา 354-394, หน้า 172-173.

¹² พรนิภา อินทรเชียรศิริ, "ปัญหาในการเลิกสัญญา," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552), หน้า 178-179.

¹³ คำพิพากษาฎีกาที่ 2019/2531, คำพิพากษาฎีกาที่ 1861/2535

ดังนั้น เพื่อให้เข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอยกตัวอย่างประกอบการวิเคราะห์ว่าสัญญาที่ ก่อหนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไปในนั้น เมื่อมีการเลิกสัญญาแล้ว สัญญา จะสิ้นสุดไปในอนาคต¹⁴

กรณีสัญญาเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 โดย สัญญาดังกล่าวหากมีการแบ่งจ่ายชำระเป็นงวดๆ เช่น ทางแบรนด์สินค้าแบ่งจ่ายค่าจ้างพรีเซ็นเตอร์ เป็นรายปี ปีละเท่าใดแล้วแต่ว่าคู่สัญญาจะตกลงกัน ส่วนทางบุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์มีหน้าที่โปรโมท สินค้าของทางแบรนด์เป็นการตอบแทน ซึ่งมีลักษณะก่อกั้นให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะ หรือเป็นช่วงๆกันไปในนั้น เมื่อมีการบอกเลิกสัญญา สัญญาควรจะมีผลสิ้นสุดไปในอนาคต กล่าวคือ ให้มี ผลเลิกสัญญานับจากวันที่บอกเลิกโดยไม่ต้องย้อนกลับไปในตอนแรกที่เข้าทำสัญญา ดังนั้น เมื่อเลิก สัญญาเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ ทางแบรนด์สินค้าก็ไม่ต้องจ่ายค่าจ้างพรีเซ็นเตอร์ ในปีต่อไปให้กับบุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์ และบุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์ก็ยุติการโปรโมทสินค้าของทาง แแบรนด์ โดยสาเหตุที่การบอกเลิกสัญญาในลักษณะนี้ไม่อาจส่งผลให้มีการกลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือ ส่งผลให้สัญญาระงับย้อนหลังไปตั้งแต่แรก เนื่องจากหากเป็นเช่นนั้นแล้วย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็น ธรรมขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ในกรณีสัญญาเป็นพรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ ต่อมาอีก 3 ปี ทางแบรนด์ได้ขอเลิกสัญญาเพราะไม่อยากจะจ้างบุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์คนปัจจุบันแล้ว อยากจะไป จ้างพรีเซ็นเตอร์คนใหม่แทน เช่นนี้ ถ้าให้สัญญาระงับย้อนหลังไปตั้งแต่แรก บุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์ จะต้องคืนเงินค่าจ้างที่ได้รับรวมทั้งดอกเบี้ยให้กับทางแบรนด์ ส่วนทางแบรนด์เมื่อไม่สามารถทำให้ บุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์กลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ จึงต้องใช้เป็นเงินตามควรค่าแห่งการนั้นซึ่งก็คือค่าจ้าง ของบุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์ เท่ากับว่าบุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์ต้องคืนเงินค่าจ้างพร้อมดอกเบี้ยให้แก่ ทางแบรนด์สินค้า ในขณะที่ทางแบรนด์สินค้าเพียงแค่คืนเงินค่าจ้างนั้นให้แก่บุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์ จึงเห็นว่าบุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์เป็นฝ่ายเสียเปรียบ ทั้งๆที่ในบางครั้ง เช่นในกรณีข้างต้น การบอก เลิกสัญญาเกิดจากความผิดของทางแบรนด์สินค้าเอง โดยบุคคลที่เป็นพรีเซ็นเตอร์มิได้ทำผิดสัญญา แต่กลับต้องมาถูกบอกเลิกสัญญาตามอำเภอใจซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรม

กรณีสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 เมื่อมีการเลิกสัญญาแล้วผล ของสัญญาดังกล่าว คือ โรงพยาบาลยุติการให้บริการรักษาพยาบาลแก่สมาชิกของโครงการนับแต่วันที่ ได้เลิกสัญญา โดยสมาชิกของโครงการไม่ต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลที่ตนได้มาใช้บริการคืนให้แก่ โรงพยาบาลในช่วงที่สัญญายังมีผลใช้บังคับอยู่ เนื่องจากการบอกเลิกสัญญาประเภทนี้ย่อมส่งผลให้ สัญญาระงับกันไปในอนาคต คือ นับตั้งแต่วันที่มีการบอกเลิกสัญญาเป็นต้นไป โดยไม่กระทบต่อการ

¹⁴ ตามความเห็นของ ศาสตราจารย์ดร.จิต เศรษฐบุตร ศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ และศาสตราจารย์ ดร.ศนันท์กรณ์ โสทธิพันธ์ ที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3

ปฏิบัติการชำระหนี้ที่ได้ทำไปแล้วหรือที่ควรจะได้ชำระกันไปแล้วแต่ยังค้างชำระอยู่ แต่เนื่องจากสัญญาดังกล่าว สมาชิกของโครงการได้จ่ายเงินให้แก่ทางโรงพยาบาลเป็นเงินก้อน 1-2 ล้านบาท โดยจ่ายเพียงครั้งเดียว ณ วันที่เข้าทำสัญญา จึงมีประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อว่า การคืนเงินดังกล่าวจะคืนอย่างไร เพราะการเข้ามารับการรักษาพยาบาลเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอน ไม่เหมือนกับสัญญาเช่า ที่สามารถคำนวณค่าเช่าได้ชัดเจน ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าในกรณีนี้ ต้องคำนวณอายุของสมาชิกของโครงการ คนนั้นว่าเขาจะมีอายุยืนยาวไปถึงเท่าไร เช่น ณ ปัจจุบันสมาชิกมีอายุ 50 ปี ซึ่งโดยเฉลี่ยแล้วอายุของคนไทยคือ 75 ปี¹⁵ ดังนั้น สมาชิกคนดังกล่าวน่าจะมีชีวิตอยู่อีกประมาณ 25 ปี และคำนวณค่ารักษาพยาบาลโดยเฉลี่ยในอัตราปัจจุบันรวมถึงในอนาคตที่ค่าใช้จ่ายน่าจะเพิ่มขึ้นโดยอ้างอิงจากอัตราเงินเฟ้อในหมวดหมู่ด้านบริการสุขภาพและการรักษาพยาบาลว่าเป็นเงินเท่าใด และนำมาคูณกับระยะเวลาที่สมาชิกคนดังกล่าวจะมีชีวิตอยู่เพื่อคืนเงินก้อนให้แก่สมาชิกไป เช่น เมื่อคำนวณค่ารักษาพยาบาลแล้วพบว่าเฉลี่ยปีละ 3 แสนบาท เมื่อสมาชิกคนดังกล่าวน่าจะมีชีวิตอยู่อีกประมาณ 25 ปี เท่ากับว่าหากมีการเลิกสัญญา ณ วันนี้สมาชิกโครงการคนนี้จะได้เงินคืนจากโรงพยาบาลโดยประมาณเป็นเงินจำนวน 7.5 ล้านบาท

สาเหตุที่การบอกเลิกสัญญาในลักษณะนี้ไม่อาจส่งผลให้มีการกลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือส่งผลให้สัญญาระงับย้อนหลังไปตั้งแต่แรก เนื่องจากหากเป็นเช่นนั้นแล้วย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น เพราะสมาชิกของโครงการได้จ่ายเงินก้อนจำนวน 1-2 ล้านบาท ให้กับทางโรงพยาบาลแล้วเท่ากับว่าสมาชิกได้ปฏิบัติการชำระหนี้ในส่วนของตนเสร็จสิ้นแล้ว หากทางฝ่ายโรงพยาบาลได้ให้บริการรักษาพยาบาลแก่สมาชิกเมื่อสมาชิกได้เข้ามารับบริการตามปกติ เท่ากับโรงพยาบาลก็ได้ปฏิบัติการชำระหนี้ในส่วนของตนเช่นกัน แต่ในกรณีนี้เมื่อสมาชิกยังไม่เสียชีวิตทางโรงพยาบาลจึงมีหนี้ที่จะต้องชำระตอบแทนแก่สมาชิกเป็นระยะๆ อยู่ในขณะที่หนี้ในส่วนของสมาชิกนั้นได้จ่ายเงินก้อนตั้งแต่ตอนแรกที่เข้าทำสัญญาได้ระงับสิ้นไปแล้ว โดยสัญญายังมีอยู่เพื่อเป็นฐานในการรองรับหนี้ที่ได้ชำระเสร็จสิ้นไปแล้ว แต่หากให้การบอกเลิกสัญญามีผลย้อนหลัง โรงพยาบาลต้องคืนเงินก้อนจำนวน 1-2 ล้านบาทให้แก่สมาชิกบวกด้วยดอกเบี้ย ส่วนสมาชิกของโครงการเมื่อไม่สามารถทำให้โรงพยาบาลกลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ จึงต้องใช้เป็นเงินตามควรค่าแห่งการนั้นซึ่งก็คือค่ารักษาพยาบาลที่ตนเองได้ไปใช้บริการมาทั้งหมด เท่ากับว่าโรงพยาบาลต้องคืนเงินพร้อมดอกเบี้ยให้สมาชิก แต่สมาชิกของโครงการต้องจ่ายค่ารักษาพยาบาลในระหว่างที่สัญญามีผลบังคับอยู่ ซึ่งการรักษาพยาบาลเป็นการทำงานที่ได้ทำไปแล้วซึ่งโดยสภาพคืนให้แก่กันไม่ได้จึงต้องใช้เป็นเงินแทน โดยค่ารักษาพยาบาลที่สมาชิกจ่ายคืนนั้นไม่ต้องให้ดอกเบี้ย โดยผู้เขียนได้ลองคำนวณเพื่อประกอบการวิเคราะห์พบว่า ในการกลับคืนสู่ฐานะเดิมนั้นทาง

¹⁵ ข้อมูลจากสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล โปรดดู เว็บไซต์ PPTV, "สังคมไทยปี 60 คนไทยมีอายุยืนยาวขึ้น" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 24 พฤษภาคม 2561. แหล่งที่มา: <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/64045>

โรงพยาบาลต้องคืนเงินก้อนจำนวน 2 ล้านบาท บวกด้วยดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี คำนวณเป็นเงินประมาณ 5.5 ล้านบาท คืนให้แก่สมาชิก ส่วนสมาชิกของโครงการเมื่อไม่สามารถทำให้โรงพยาบาลกลับคืนสู่ฐานะเดิมได้ จึงต้องใช้เป็นเงินตามควรค่าแห่งการนั้น คือ ค่ารักษาพยาบาลที่ตนเองได้ไปใช้บริการจากโรงพยาบาลมาทั้งหมด ซึ่งถ้าหากสมาชิกของโครงการได้ป่วยเป็นโรคร้าย และในระหว่างที่สัญญาามีผลอยู่นั้นสมาชิกได้เข้ารับการรักษาพยาบาล โดยเมื่อคำนวณเป็นเงินค่ารักษาพยาบาลที่ผ่านมามีทั้งหมดเป็นเงินจำนวน 6 ล้านบาท เช่นนี้เท่ากับว่าสมาชิกของโครงการต้องจ่ายเงินเพิ่มให้กับทางโรงพยาบาลอีก 5 แสนบาท ส่วนทางโรงพยาบาลได้กำไรไป 5 แสนบาท จึงเห็นได้ว่าสมาชิกของโครงการเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ทั้งๆที่ ในบางครั้ง เช่นกรณีสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพข้างต้น การบอกเลิกสัญญาเกิดจากความผิดของฝ่ายโรงพยาบาลที่ทำให้ผิดข้อสัญญาเอง ซึ่งในข้อสัญญา ข้อที่ 5 ได้ระบุชัดเจนว่าสัญญาที่สร้างขึ้นนี้จะยกเลิกสัญญาและขอคืนเงินไม่ได้¹⁶ อีกทั้ง สมาชิกของโครงการที่ได้ยอมตกลงทำสัญญาดังกล่าวในตอนแรกนั้นก็หวังว่าจะได้รับการรักษาพยาบาลตลอดชีพจากทางโรงพยาบาลจึงยอมจ่ายเงินก้อนจำนวน 1-2 ล้านบาท ซึ่งในสมัยเมื่อ 14 ปีที่แล้วถือว่าเป็นเงินจำนวนมาก แต่อยู่ดีๆกลับถูกโรงพยาบาลบอกเลิกสัญญาตามอำเภอใจซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ยุติธรรม

ดังนั้น ในเรื่องของผลของการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตซึ่งมีลักษณะของสัญญาเป็นการปฏิบัติการชำระหนี้กันเป็นระยะๆ ผู้เขียนเห็นว่า เมื่อมีการบอกเลิกสัญญาย่อมทำให้สัญญาสิ้นสุดไปในอนาคต ถึงแม้ว่าโดยปกติแล้วในกฎหมายไทยเมื่อมีการเลิกสัญญาย่อมเป็นการเลิกสัญญาโดยปริยายไปตามมาตรา 391 แต่อย่างไรก็ตาม ในสัญญาบางประเภทหากใช้หลักการกลับคืนสู่ฐานะเดิมตามมาตรา 391 มาบังคับใช้อาจเกิดปัญหาได้ อีกทั้ง สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นสัญญาที่ผูกพันกันในระยะยาว และด้วยสภาพแห่งสัญญาเองสามารถที่จะเข้าใจได้ว่าหากมีการบอกเลิกสัญญาประเภทนี้ สัญญาควรที่จะสิ้นสุดไปในอนาคตเท่านั้น โดยเหตุผลที่การบอกเลิกสัญญาในลักษณะนี้ไม่อาจส่งผลให้มีการกลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือไม่อาจทำให้สัญญาระงับย้อนหลังไปตั้งแต่แรกก็เพราะหากเป็นเช่นนั้นแล้วย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น ดังเช่นตัวอย่างที่ได้ยกมาแล้วข้างต้น

4.3.3 ปัญหาผลในเรื่องของการเรียกค่าเสียหาย

จากการศึกษาในบทที่ 3 พบว่า กรณีที่มีการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง ซึ่งส่งผลให้คู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญาเกิดความเสียหาย โดยกฎหมายได้บัญญัติว่าฝ่ายที่ไม่ได้กระทำความผิดสัญญามีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย ประการแรก คือ บังคับให้ชำระหนี้ โดยให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาปฏิบัติตามสัญญาต่อไปตามมาตรา 213 และเรียกค่าเสียหายเพื่อเยียวยาความเสียหายที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ขึ้นตามกรอบของมาตรา 222 ประกอบกับ

¹⁶ ดูรายละเอียดของสัญญาเพิ่มเติมได้ที่ ภาคผนวก ข

มาตรา 215¹⁷ หรือคู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญาอาจเลือกใช้สิทธิประการที่สอง คือ บอกเลิกสัญญา พร้อมทั้งเรียกค่าเสียหายตามปกติที่ตนเคยมีสิทธิอยู่ก่อนบอกเลิกสัญญา

ในเรื่องค่าเสียหายของการใช้สิทธิประการแรก คือ บังคับให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาปฏิบัติตามสัญญาต่อไปและเรียกค่าเสียหายเพื่อเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ตามกรอบของมาตรา 222 ประกอบกับมาตรา 215 ยกตัวอย่างเช่น กรณีสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพ เมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้วโรงพยาบาลก็ต้องปฏิบัติตามสัญญาต้องรักษาสมาชิกของโครงการไปจนกว่าเขาจะเสียชีวิต แต่ถ้าในระหว่างที่โรงพยาบาลผิดสัญญาไม่ยอมรักษาให้ สมาชิกเมื่อเจ็บป่วยก็ต้องไปรักษาที่โรงพยาบาลอื่นซึ่งย่อมมีค่าใช้จ่าย โดยในส่วนนี้ทางโรงพยาบาลจะต้องชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ตนผิดสัญญาควบคุมไปกับการที่โรงพยาบาลจะต้องปฏิบัติตามสัญญา

ส่วนในกรณีที่คู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญาเลือกใช้สิทธิประการที่สอง คือ บอกเลิกสัญญา พร้อมทั้งเรียกค่าเสียหายตามปกติที่ตนเคยมีสิทธิอยู่ก่อนบอกเลิกสัญญา ซึ่งมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาในเรื่องของค่าเสียหายกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เนื่องจากค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง โดยค่าเสียหายในช่วงแรก คือ ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในระหว่างที่สัญญายังมีผลอยู่แต่มีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาส่งผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายได้รับความเสียหาย ซึ่งค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวสามารถเรียกได้ตามกรอบของมาตรา 222 ประกอบกับมาตรา 215

สำหรับในเรื่องของค่าเสียหายช่วงที่สอง คือ ค่าเสียหายหลังจากที่ได้มีการบอกเลิกสัญญา และสัญญาจะมีผลสิ้นสุดไปในอนาคตนั้น มีประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมาว่า คู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญาจะได้รับความคุ้มครองเพียงใด สามารถมีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้มากน้อยเพียงใด เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตมีลักษณะพิเศษ คือ ในขณะที่ได้ตกลงเข้าทำสัญญานั้นคู่สัญญาได้คาดหมายว่าสัญญาดังกล่าวจะมีผลผูกพันไปตลอดชีวิต ดังนั้น จึงเป็นปัญหาที่ผู้เขียนจะวิเคราะห์ดังต่อไปนี้

ลักษณะของค่าเสียหายนั้นประกอบด้วยสองส่วน ส่วนแรก คือ การขาดทุน หมายถึงการขาดสิ่งที่มีอยู่ในขณะนี้หรือเป็นความเสียหายที่เกิดจากการไม่ชำระหนี้ ส่วนที่สอง คือ การขาดกำไร คือ การขาดสิ่งที่คาดว่าจะได้ในอนาคตหรือขาดรายได้ที่ควรจะต้องได้หากมีการชำระหนี้

ตามบทบัญญัติของกฎหมายเรื่องการเรียกค่าเสียหายในระบบกฎหมายต่างประเทศที่ได้ศึกษามา ในกฎหมายเยอรมันได้มีการบัญญัติเรื่องค่าเสียหายในมาตรา 325 ใน The Civil Code of Germany ค.ศ. 2002 ว่าเจ้าหนี้สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดจากลูกหนี้ได้ อีกทั้ง กฎหมายญี่ปุ่นในมาตรา 691 วรรคท้าย Japan Civil Code ค.ศ. 1896 และกฎหมายอิตาลีตามมาตรา 1867 The Italian Civil Code ค.ศ. 1942 ก็ได้มีการบัญญัติกฎหมายในลักษณะ

¹⁷ มุนินทร์ พงศาปาน, "ค่าเสียหายแทนการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง: ปัญหาการตีความมาตรา 215 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์," วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 44, 1 (มีนาคม 2558): 268-269.

เดียวกันนี้ ซึ่งการที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้แสดงให้เห็นว่า ในระบบกฎหมายต่างประเทศได้ยอมรับให้เจ้าหน้าที่เรียกค่าเสียหายได้หากความเสียหายนั้นเกิดจากความผิดของลูกหนี้

เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นสัญญาที่ผูกพันกันในระยะยาว ผู้เขียนจึงเห็นว่ากรอบในการกำหนดค่าเสียหายกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้น จะพิจารณาเหมือนกับสัญญาทั่วไปไม่ได้ โดยควรจะต้องคำนึงถึงความคาดหวังของคู่สัญญาด้วย เนื่องจากขณะที่คู่สัญญาได้ตกลงทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตขึ้นมาแล้ว คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตั้งใจให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีพ แต่เมื่อมีฝ่ายหนึ่งทำผิดสัญญา มาบอกเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีพกลางคัน ทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายได้รับความเสียหาย ดังนั้น ในการกำหนดค่าเสียหาย ซึ่งเป็นค่าสินไหมเพื่อทดแทนความเสียหายตามปกติที่เกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ นั้น ศาลควรจะต้องคำนึงถึงความคาดหวังของคู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญา ค่าเสียโอกาสในอนาคตที่เขาควรจะได้รับหากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นยังคงมีผลอยู่ต่อไป รวมทั้งควรนำเรื่องมูลค่าของเงินตามเวลา (Time Value of Money)¹⁸ คือ คำนวณถึงดอกเบี้ยที่คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญาควรได้รับและอัตราเงินเฟ้อมาประกอบการพิจารณาค่าเสียหายด้วย

ในที่นี้ผู้เขียนขอยกตัวอย่างคดีที่เกิดขึ้นกรณีสัญญารักษาดูแลชีวิตของโรงพยาบาลพญาไท 2 และโรงพยาบาลกรุงเทพมาช่วยในการวิเคราะห์ โดยสัญญาให้บริการรักษาดูแลชีพ สมาชิกของโครงการจะต้องจ่ายเงินก่อนจำนวน 1-2 ล้านบาท ให้แก่โรงพยาบาลในขณะที่ทำสัญญาเพียงครั้งเดียวเพื่อแลกกับสิทธิที่จะได้รับการรักษาดูแลชีวิต แต่ต่อมาเมื่อผ่านไป 14 ปี หลังจากทำสัญญาทางโรงพยาบาลได้ขอยกเลิกสัญญา ซึ่งเห็นได้ว่าเนื่องจากข้อสัญญาที่กำหนดให้สัญญาที่ทำนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตไม่มีกฎเกณฑ์มาควบคุมทำให้สามารถยกเลิกข้อสัญญาดังกล่าวได้อย่างอิสระ ส่งผลให้คู่สัญญาฝ่ายที่สุจริตได้รับความเสียหาย โดยถึงแม้ว่าโรงพยาบาลจะคืนเงินก่อนจำนวน 1-2 ล้านบาทให้แก่สมาชิกพร้อมด้วยดอกเบี้ย แต่สมาชิกของโครงการก็ยังได้รับความเสียหายอยู่ดี เนื่องจากขณะที่ได้ตัดสินใจเข้าทำสัญญา สมาชิกได้คาดหวังว่าสัญญานั้นจะมีผลผูกพันตลอดชีวิตของตนเนื่องจากได้พิจารณาแล้วคิดว่าคุ้มค่า ทำให้สมาชิกของโครงการไม่ได้เตรียมเงินสำรองสำหรับการรักษาพยาบาลหรือวางแผนทำประกันสุขภาพไว้ อีกทั้ง เงินจำนวน 1-2 ล้านบาทในสมัยเมื่อ 14 ปีที่แล้ว ถือเป็นจำนวนเงินที่สูงมากสามารถซื้อบ้านได้หลังใหญ่ในสมัยนั้น ซึ่งในปัจจุบันนี้เงินจำนวน 1-2 ล้านบาท ไม่

¹⁸ มูลค่าของเงินตามเวลา คือ หลักแนวคิดที่ว่าเงินในปัจจุบันมีมูลค่าที่แตกต่างจากเงินในอนาคตทั้งที่จำนวนเงินและสกุลเงินเดียวกัน เพราะว่าเงินในอนาคตนั้น ต้องรวมไปถึงดอกเบี้ยที่ควรได้รับและผลของอัตราเงินเฟ้อเข้าไปด้วย โอกาสของการได้รับดอกเบี้ยหรือผลตอบแทนและอัตราเงินเฟ้อที่ทำให้ตัวของราคาแพงขึ้นจึงส่งผลกระทบต่อมูลค่าของเงิน ดังนั้นมูลค่าของเงินตามเวลาจึงเป็นแนวคิดที่ว่ามูลค่าของเงินจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลา โปรดดู เว็บไซต์ พันทิป, "มูลค่าเงินตามเวลา (Time Value of Money) : เงินมีมูลค่าเปลี่ยนไป เพราะอะไร?" [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 30 ธันวาคม 2560. แหล่งที่มา: <https://pantip.com/topic/32439231>

สามารถซื้อบ้านหลังใหญ่ได้แล้วเนื่องจากมูลค่าของเงินได้เปลี่ยนไปตามกาลเวลา แม้สมาชิกของโครงการจะได้เงินจำนวน 1-2 ล้านบาท คินมาบวกด้วยค่าดอกเบี้ยแต่ก็ยังไม่เพียงพอต่อความเสียหายที่เกิดขึ้น เนื่องจากในปัจจุบันค่ารักษาพยาบาลมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นเรื่อยๆ

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่ากรอบในการคำนวณค่าเสียหายกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ควรจะให้ความสำคัญคุ้มครองแก่คู่สัญญาโดยคำนึงถึงความคาดหวังของคู่สัญญาที่ต้องการให้สัญญาที่ทำขึ้นมา นั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตด้วย เนื่องจากเงินที่เขาได้จ่ายไปในการทำสัญญานั้นเป็นจำนวนเงินที่สูง และในบางครั้งอาจจะเป็นเงินก้อนสุดท้ายในชีวิตของเขา อีกทั้ง หากสมาชิกของโครงการไม่ได้นำเงินจำนวนดังกล่าวมาใช้ในการทำสัญญารักษาดูแลชีพ สมาชิกของโครงการก็มีทางเลือกที่จะนำเงินไปลงทุนที่ปราศจากความเสี่ยงได้ตลอดเวลา¹⁹ หรือสามารถนำเงินไปวางแผนในการทำประกันชีวิตหรือประกันสุขภาพเมื่อยามที่ตนเองเจ็บป่วยได้ จึงควรต้องคำนึงถึงค่าเสียโอกาสในส่วนนี้ของคู่สัญญาด้วย อีกทั้ง ในการคำนวณค่าเสียหายในกรณีของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตอาจใช้หลักทางเศรษฐศาสตร์มาช่วยวิเคราะห์ด้วย กล่าวคือ ควรจะคำนึงถึงอัตราเงินเฟ้อและมูลค่าของเงินตามเวลาให้แก่คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญาด้วย

นอกจากนี้ ในกรณีของสัญญาเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ ตามที่ได้กล่าวมาในบทที่ 3 ซึ่งเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเช่นกัน ถ้าหากว่าบุคคลซึ่งเป็นฟรีเซ็นเตอร์เมื่อได้เซ็นสัญญาตลอดชีพและได้รับเงินก้อนใหญ่ไปเรียบร้อยแล้วนั้น ต่อมาอีก 2 ปี เขาได้ไปติดยาเสพติดและโดนจับเข้าคุก ส่งผลให้ความนิยมในตัวฟรีเซ็นเตอร์ลดลงเนื่องจากเขามีภาพลักษณ์ที่ไม่ดีและทางแบรนด์ไม่สามารถให้เขาเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าได้อีก เช่นนี้แล้วถือว่าทางแบรนด์ได้รับความเสียหายมาก เนื่องจากได้ตั้งใจให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีพจึงยอมจ่ายเงินให้แก่ฟรีเซ็นเตอร์เป็นเงินก้อนใหญ่ ดังนั้น ในการคำนวณค่าเสียหายกรณีดังกล่าวควรจะต้องคำนึงถึงค่าเสียโอกาสในอนาคตที่ทางแบรนด์ควรจะได้รับหากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวนั้นยังคงมีผลอยู่ต่อไป

4.4 ปัญหาความเป็นธรรมของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภค

ในกรณีของข้อตกลงที่ให้สัญญาที่ทำกันนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต จะถูกพิจารณาว่ามีลักษณะไม่เป็นธรรมแก่ผู้บริโภคหรือไม่นั้น ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ข้อตกลงในสัญญาระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภคหรือในสัญญาสำเร็จรูป²⁰ หากมีลักษณะที่ผู้

¹⁹ ศรัณย์ พิมพ์งาม, "ปัญหาความไม่สมบูรณ์ของสัญญาหลายฝ่าย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559), หน้า 164-165.

²⁰ ลักษณะของสัญญาที่อยู่ภายใต้บังคับของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มีอยู่ 8 ประเภทด้วยกัน โดยในที่นี้ผู้เขียนขอพิจารณาเพียง 2 ประเภท ที่มีความเกี่ยวข้องกับวิทยานิพนธ์เล่มนี้ คือ สัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการการค้าหรือวิชาชีพ และสัญญาสำเร็จรูป

ประกอบธุรกิจได้เปรียบคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเกินสมควร ถือว่าเฉพาะข้อสัญญานั้นเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ศาลสามารถใช้ดุลพินิจปรับลดสภาพบังคับของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมนั้นให้มีผลบังคับกันได้เท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี โดยกฎหมายดังกล่าวจะเข้ามาคุ้มครองผู้บริโภคในขณะที่ทำสัญญาหรือเมื่อมีการทำสัญญาแล้ว จึงต้องมาพิจารณาว่า ข้อตกลงที่ให้สัญญาที่ทำกันนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตมีลักษณะเป็นข้อสัญญาที่ทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายได้เปรียบเกินสมควรหรือไม่ โดยผู้เขียนจะวิเคราะห์ไปที่ละสัญญาดังต่อไปนี้

ในกรณีของสัญญาให้บริการรักษาพยาบาลตลอดชีพ ในสัญญากำหนดหน้าที่ของคู่สัญญาเอาไว้ว่า ในส่วนของโรงพยาบาล โรงพยาบาลต้องชำระหนี้ด้วยการรักษาพยาบาลแก่สมาชิกของโครงการไปเรื่อยๆจนกว่าสมาชิกจะเสียชีวิต ซึ่งไม่รู้ว่าสมาชิกจะเสียชีวิตเมื่อใด หากสมาชิกมีอายุยืนยาวและมารักษาที่ทางโรงพยาบาลเป็นประจำทางโรงพยาบาลก็จะขาดทุน ในส่วนของสมาชิกผู้รับบริการก็มีความเสี่ยง เนื่องจากสมาชิกจะต้องจ่ายเงินก้อน จำนวน 1-2 ล้านบาท ในคราวเดียวเพื่อแลกกับสิทธิเข้ารับการรักษาตลอดชีพ หากสมาชิกผู้รับบริการมีอายุยืนยาว ก็จะได้ถือว่าเขาได้กำไร เนื่องจากเมื่อยามเจ็บป่วยก็สามารถเข้ารับการรักษาได้ตลอดชีพโดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายอีก แต่หากสมาชิกผู้รับบริการเพิ่งทำสัญญารักษาพยาบาลตลอดชีพไปแล้วในอีก 2-3 เดือน เขาได้เสียชีวิตไป ก็ถือว่าเงินที่เขาจ่ายไปนั้นไม่คุ้มค่ากับการลงทุน โดยผู้เขียนได้พิจารณาข้อสัญญาดังกล่าวตามบทบัญญัติในมาตรา 4 ประกอบกับมาตรา 10 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 เห็นได้ว่า ข้อสัญญาดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะที่ชัดเจนว่าไม่เป็นธรรมหรือทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายต้องได้รับการเกินกว่ามาตรฐานวิญญูชนแต่อย่างใด เนื่องจากมีได้มีคู่สัญญาฝ่ายใดได้เปรียบอีกฝ่ายเกินสมควร อีกทั้ง การตอบแทนซึ่งกันและกันในกรณีดังกล่าวก็ถือว่าเหมาะสม เพียงแต่สัญญาดังกล่าวมีลักษณะเป็นสัญญาที่มีความเสี่ยง มีความไม่แน่นอน โดยความเสี่ยงของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต คือ เราไม่ทราบว่าคู่สัญญาจะเสียชีวิตลงเมื่อใด หรือระยะเวลาของสัญญาจะยาวนานไปอีกเพียงใด ทำให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายอาจได้กำไรหรือขาดทุนจากการเข้าทำสัญญาดังกล่าว ดังนั้น เมื่อข้อสัญญาดังกล่าวไม่เข้าลักษณะของข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม จึงไม่สามารถนำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาปรับใช้เพื่อคุ้มครองคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าได้

สำหรับในกรณีของข้อตกลงห้ามเลิกสัญญา มีประเด็นว่า ข้อตกลงดังกล่าวจะถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมหรือไม่ ในการพิจารณาต้องดูว่า หากเป็นข้อตกลงที่ตกลงกันว่าคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายห้ามเลิกสัญญา เช่นนี้ข้อตกลงดังกล่าวสามารถทำได้ไม่ถือว่าเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมเนื่องจากไม่มีคู่สัญญาฝ่ายใดได้เปรียบหรือเสียเปรียบจากการตกลงดังกล่าว แต่ถ้าหากเป็นการห้ามเลิกสัญญาฝ่ายเดียวโดยห้ามแต่ฝ่ายผู้บริโภคเลิกสัญญาแต่ฝ่ายผู้ประกอบการสามารถเลิกสัญญาได้ เช่น ห้ามสมาชิกของโครงการเลิกสัญญาแต่ในขณะที่โรงพยาบาลสามารถบอกเลิกสัญญาได้ เช่นนี้ถือว่าข้อสัญญาดังกล่าวเป็นข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.

2540 ดังนั้น อาจอุทกศาลปรับลดให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ส่วนในกรณีที่เป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่ทำขึ้นระหว่างบุคคลธรรมดา กับบุคคลธรรมดาด้วยกันเองนั้น แม้ในสัญญาดังกล่าวมีข้อตกลงห้ามเลิกสัญญาเพียงฝ่ายเดียว แต่เมื่อมิได้เป็นการทำสัญญาระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ จึงไม่สามารถนำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาปรับใช้กับสัญญาดังกล่าวได้

กรณีของสัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ โดยในสัญญากำหนดหน้าที่ของนักฟุตบอลว่าให้เล่นฟุตบอลกับสโมสรที่ทำสัญญาด้วยนั้นไปตลอดชีวิต ส่วนทางฝ่ายสโมสรก็มีหน้าที่จะต้องจ่ายเงินก้อนให้แก่แก่นักฟุตบอลนั้น เมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่า นักฟุตบอลไม่ใช่ผู้บริโภคตามความหมายในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ดังนั้น จึงไม่สามารถนำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาปรับใช้กับสัญญาดังกล่าวได้

กรณีสัญญาเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ โดยสัญญาได้กำหนดหน้าที่ให้บุคคลที่เป็นฟรีเซ็นเตอร์มีหน้าที่เป็นฟรีเซ็นเตอร์โฆษณาสินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์ของทางแบรนด์ไปตลอดชีวิต โดยทางแบรนด์จะจ่ายเงินก้อนให้แก่ฟรีเซ็นเตอร์เป็นการตอบแทน ซึ่งผู้เขียนได้พิจารณาข้อสัญญาดังกล่าวแล้วเห็นได้ว่า บุคคลที่เป็นฟรีเซ็นเตอร์ไม่ใช่ผู้บริโภคตามความหมายในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 ดังนั้น จึงไม่สามารถนำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาปรับใช้กับสัญญาดังกล่าวได้

สำหรับในกรณีของข้อตกลงที่ให้สัญญาที่ทำกันนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต ซึ่งอาจจะเกิดปัญหาได้ในอนาคต ตามที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างกรณีสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เป็นการทำสัญญากันระหว่างบุคคลธรรมดา กับบุคคลธรรมดาที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 นั้น เนื่องจากกรณีดังกล่าวมิได้เป็นข้อตกลงระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจการค้าหรือวิชาชีพ แต่เป็นการตกลงกันระหว่างบุคคลธรรมดา กับบุคคลธรรมดาด้วยกันเอง ดังนั้น จึงไม่สามารถนำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาปรับใช้ได้เช่นกัน

นอกจากนั้น หากพิจารณาตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ที่ได้มีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญา โดยให้คณะกรรมการว่าด้วยสัญญา มีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใด ที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือหรือตามปกติประเพณีต้องทำเป็นหนังสือ เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญาได้ โดยกฎหมายดังกล่าวจะเข้ามาควบคุมในขณะที่เข้าทำสัญญาหรือก่อนที่มีการทำสัญญาเกิดขึ้น และในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตซึ่งเคยพบเป็นปัญหาในธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 ทำให้มีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 ออกมาบังคับใช้โดยบัญญัติว่า ในธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายห้ามมิให้ใช้ข้อสัญญาที่มีกำหนดระยะเวลาตามสัญญาเกินหนึ่งปี ซึ่งเห็นได้ว่าประกาศดังกล่าวเป็นการควบคุมธุรกิจ

เฉพาะรายไป แต่อย่างไรก็ตาม ในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตยังไม่มีประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกมาควบคุม ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจสามารถกำหนดข้อสัญญาได้อย่างอิสระตามใจชอบ จึงต้องมาพิจารณาว่า สัญญาที่มีข้อตกลงให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต มีลักษณะเป็นสัญญาที่จะต้องตกอยู่ภายใต้การควบคุมในเรื่องของสัญญาจากคณะกรรมการคุ้มครองผู้บริโภคว่าด้วยสัญญาหรือไม่ โดยพิจารณาจาก เงื่อนไขประการแรก คือ ประเภทของธุรกิจที่จะต้องถูกควบคุมสัญญา จะต้องเป็นธุรกิจขายสินค้าหรือบริการที่มีกฎหมายหรือตามปกติประเพณีกำหนดให้สัญญาซื้อขายหรือสัญญาให้บริการนั้นต้องทำเป็นหนังสือ และเงื่อนไขประการที่สอง คือ ธุรกิจขายสินค้าหรือบริการนั้นเป็นธุรกิจที่คณะกรรมการว่าด้วยสัญญากำหนดให้ถูกควบคุมสัญญาตามมาตรา 35 ทวิ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

ในกรณีของสัญญาเป็นนักฟุตบอลในสโมสรฟุตบอลตลอดชีพ และสัญญาเป็นฟรีเซ็นเตอร์เพื่อโฆษณาสินค้าตลอดชีพ ทั้งนักฟุตบอลและบุคคลที่เป็นฟรีเซ็นเตอร์ ไม่ใช่ผู้บริโภคตามความหมายในมาตรา 3 ของพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ดังนั้น จึงไม่สามารถนำพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาปรับใช้กับสัญญาดังกล่าวได้

ส่วนในกรณีของสัญญาให้บริการรักษาพยาบาลตลอดชีพ มีลักษณะเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่อเป็นสัญญาที่อยู่นอกบรรพ 3 ซึ่งกฎหมายไม่ได้กำหนดให้ต้องทำตามแบบหรือมีหลักฐานเป็นหนังสือ เป็นสัญญาที่สามารถทำได้ด้วยวาจาและไม่ต้องการหลักฐานในการฟ้องร้องบังคับคดี ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากเงื่อนไขประการแรก ทำให้เห็นได้ว่า ธุรกิจดังกล่าวมิได้เป็นธุรกิจที่มีกฎหมายหรือตามปกติประเพณีกำหนดให้สัญญานั้นต้องทำเป็นหนังสือ และเมื่อไม่เข้าเงื่อนไขประการแรกทำให้ไม่ต้องพิจารณาเงื่อนไขต่อไป ดังนั้น เมื่อข้อสัญญาที่มีข้อตกลงให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวไม่เข้าลักษณะของข้อสัญญาตามมาตรา 35 ทวิ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 แล้วจึงไม่สามารถนำพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมาปรับใช้เพื่อให้ความคุ้มครองแก่คู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่าในทางเศรษฐกิจได้

สำหรับในกรณีของข้อตกลงที่ให้สัญญาที่ทำกันนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต ซึ่งอาจจะเกิดปัญหาได้ในอนาคต ตามที่ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างกรณีสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เป็นการทำสัญญากันระหว่างบุคคลธรรมดาต่อกับบุคคลธรรมดาตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 3 เนื่องจากมิได้เป็นข้อตกลงระหว่างผู้บริโภคกับผู้ประกอบการ แต่เป็นการตกลงกันระหว่างบุคคลธรรมดาต่อกันเอง จึงไม่สามารถนำพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาปรับใช้ได้

จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่า สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นข้อตกลงที่อยู่ได้โดยลำพังในลักษณะของสัญญาที่ไม่มีชื่อและสามารถเอาไปประกอบกับเอกสารสัญญาได้ เนื่องจากข้อสัญญาดังกล่าวเป็นข้อสัญญาที่ไม่มีกฎหมายมาควบคุมหรือมากำหนดผลเอาไว้โดยเฉพาะ ทำให้คู่สัญญาสามารถกำหนดเนื้อหาของสัญญาดังกล่าวได้อย่างอิสระ ส่งผลให้ในบางครั้งหรือบ่อยครั้งเกิดความไม่เป็นธรรมแก่

คู่สัญญาอีกฝ่ายได้ โดยถึงแม้ว่าคู่สัญญาจะได้ใช้ความระมัดระวังในการกำหนดเนื้อหาของสัญญาแล้ว แต่ไม่ว่าจะกำหนดอย่างไรก็อาจจะไม่ครอบคลุมได้ทั้งหมด ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ควรมีการออกกฎหมายเพื่อเข้ามากำหนดกรอบของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เพื่อความเป็นธรรมของคู่สัญญาทุกฝ่ายโดยเฉพาะคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่า ซึ่งผู้เขียนจะทำการเสนอแนะโดยละเอียดต่อไป

4.5 สรุปการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย

สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเกิดขึ้นจากการตกลงของคู่สัญญาบนฐานของหลักอิสระในทางแพ่ง โดยคู่สัญญาต้องการให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันยาวนานตลอดชีวิต ซึ่งสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนี้เป็นข้อตกลงที่อยู่ได้โดยลำพังในลักษณะของสัญญาที่ไม่มีชื่อและสามารถเอาไปประกอบกับเอกเทศสัญญาได้ เนื่องจากข้อสัญญาดังกล่าวเป็นข้อสัญญาที่ไม่มีกฎหมายมากำหนดลักษณะและผลของสัญญาเอาไว้โดยเฉพาะ จึงส่งผลให้คู่สัญญาไม่ได้รับความระมัดระวังในการเข้าทำสัญญา แม้ว่าในกรณีของสัญญาให้บริการออกกำลังกายตลอดชีพ ที่มีลักษณะเป็นสัญญาที่ไม่มีชื่อและมีข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบด้วย ได้มีประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 ที่ออกมาควบคุมไม่ให้สัญญาดังกล่าวสามารถทำเป็นสัญญาตลอดชีพได้อีก แต่อย่างไรก็ตาม การกระทำดังกล่าวเป็นเพียงการออกกฎหมายมาควบคุมสัญญาเฉพาะเรื่องเท่านั้นยังไม่สามารถนำไปใช้ได้กับสัญญาทุกประเภทที่มีลักษณะเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

ลักษณะสำคัญของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต คือ เป็นสัญญาที่มีความเสี่ยง มีการปฏิบัติการชำระหนี้เป็นระยะๆ ซึ่งอาจมีสัญญาดังกล่าวเกิดขึ้นมาได้หลายประเภท ทั้งที่ได้ยกตัวอย่างมาแล้วในบทที่ 3 และซึ่งอาจจะมีการทำขึ้นในอนาคตอีกมากที่กำหนดให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญา โดยอาจเป็นเอกเทศสัญญาประกอบกับข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เช่น สัญญาจ้างแรงงานตลอดชีพ สัญญาให้ทรัพย์สินตลอดชีพ เป็นต้น หรืออาจเป็นข้อตกลงที่อยู่ได้โดยลำพังในลักษณะของสัญญาที่ไม่มีชื่อ เช่น สัญญาให้เงินตลอดชีวิตโดยแลกกับการโอนเงินก้อนหรืออสังหาริมทรัพย์ สัญญาจ้างคนมาดูแลผู้ป่วยตลอดชีพแลกกับการโอนเงินก้อนหรืออสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น

สำหรับในเรื่องของความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอด โดยข้อสัญญาที่ตกลงให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต ไม่สามารถนำไปประกอบกับสัญญาได้ทุกประเภท เนื่องจากสัญญาบางประเภทหากนำข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบอาจส่งผลให้สัญญาดังกล่าวตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 ได้ ดังนั้น ในการพิจารณาว่าสัญญาประเภทใดสามารถนำข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบได้ จะต้องพิจารณาเป็นกรณีๆ ไป โดยดูถึงลักษณะของสัญญาดังกล่าวรวมทั้งวัตถุประสงค์ของสัญญาว่าขัดต่อมาตรา 150 หรือไม่ ซึ่งหากวัตถุประสงค์ของข้อสัญญาดังกล่าวก็มีได้

มีวัตถุประสงค์ของสัญญาเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย มิใช่เป็นสิ่งที่เหลวไหลพ้นวิสัยหรือเป็นไปไม่ได้ มิได้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อันส่งผลให้ข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้น ไม่ตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 สามารถบังคับใช้ได้ตามกฎหมาย

ต่อมาเมื่อเกิดสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตขึ้นแล้ว การพิจารณาว่าสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้น จะส่งผลทางกฎหมายอย่างไร โดยหลักแล้วสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตจะมีผลตลอดชีวิตของคู่สัญญา จนกระทั่งคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เสียชีวิตไปตามที่ได้ตกลงกันไว้สัญญาก็จะสิ้นสุดลง เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นเรื่องเฉพาะตัว ดังนั้น เมื่อคู่สัญญาได้เสียชีวิตลงทายาทจึงไม่สามารถสืบสิทธิดังกล่าวต่อไปได้ ส่วนในกรณีผลทางกฎหมายของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต หากพิจารณาผลของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาโดยทั่วไปอาจมีได้ 2 ประการ คือ ผลประการแรก บังคับให้คู่สัญญาปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นต่อไป ผลประการที่สอง คือ ฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญาสามารถขอลีกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตโดยการแสดงเจตนาเลิกสัญญาแก่คู่สัญญาอีกฝ่าย อีกทั้งยังสามารถเรียกค่าเสียหายได้ อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยวัตถุประสงค์และลักษณะของข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ซึ่งไม่ควรที่จะเลิกสัญญาด้วยเหตุปกติของการเลิกสัญญาได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีบทบัญญัติที่กำหนดถึงเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยการเลิกสัญญาดังกล่าวจะต้องมีเหตุพิเศษเฉพาะกรณีจึงจะสามารถเลิกสัญญาได้ อีกทั้ง ไม่นำเหตุปกติของการเลิกสัญญามาใช้ เหมือนกับหลักการในกฎหมายญี่ปุ่น เนื่องมาจากจะเกิดความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น โดยตามบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศในเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตซึ่งผู้เขียนได้ศึกษาพบว่า คู่สัญญาฝ่ายเจ้าหนี้ได้ออกรวมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือเงินก้อนหนึ่งให้แก่ลูกหนี้ โดยลูกหนี้สัญญาที่จะจ่ายเงินหรือดำเนินการอื่นใดเพื่อเป็นประโยชน์ให้แก่เจ้าหนี้เป็นคราวๆเป็นระยะเวลาไปตลอดชีวิตของเจ้าหนี้ ดังนั้น สัญญาดังกล่าวจึงไม่ควรระงับด้วยเหตุแห่งความตาย ถ้าหากความตายที่เกิดขึ้นนั้น เกิดขึ้นโดยเหตุซึ่งลูกหนี้ในสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตต้องรับผิดชอบ เนื่องจากลูกหนี้ได้รับเงินก้อนหรืออสังหาริมทรัพย์จากเจ้าหนี้ไปแล้วแต่ลูกหนี้ยังไม่ได้ชำระหนี้ตอบแทนตามสัญญา กฎหมายจึงบัญญัติให้เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้สามารถร้องขอต่อศาลให้สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นยังมีต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาตามที่ศาลเห็นสมควร

แต่อย่างไรก็ตาม เหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวไม่สามารถใช้ได้กับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในบางกรณี เช่น สัญญาที่มีลักษณะเฉพาะตัว ดังนั้น ในการปรับใช้บทบัญญัติเรื่องเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่ผู้เขียนได้เสนอขึ้นมา การนำไปปรับใช้จึงต้องพิจารณาถึงลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นกรณีๆไป โดยไม่สามารถนำเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไปใช้กับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตทุกประเภท

นอกจากนั้น ในเรื่องของผลของการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตซึ่งมีลักษณะก่อนนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไปในั้น เมื่อมีการบอกเลิกสัญญา สัญญาควรมี

ผลสิ้นสุดไปในอนาคต เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นสัญญาที่ผูกพันกันในระยะยาว และด้วยสภาพแห่งสัญญาเองสามารถที่จะเข้าใจได้ว่าหากมีการบอกเลิกสัญญาประเภทนี้ สัญญาควรที่จะสิ้นสุดไปในอนาคตเท่านั้น โดยเหตุผลที่การบอกเลิกสัญญาในลักษณะนี้ไม่อาจส่งผลให้มีการกลับคืนสู่ฐานะเดิมหรือไม่อาจทำให้สัญญาระงับย้อนหลังไปตั้งแต่แรกก็เพราะหากเป็นเช่นนั้นแล้วย่อมก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมขึ้น

สำหรับในเรื่องของการเรียกค่าเสียหายกรณีที่มีการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง ซึ่งส่งผลให้คู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญาเกิดความเสียหาย โดยกฎหมายได้บัญญัติว่าฝ่ายที่ไม่ได้กระทำผิดสัญญามีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย ประการแรกคือ บังคับให้ชำระหนี้ โดยให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาปฏิบัติตามสัญญาต่อไปและเรียกค่าเสียหายเพื่อเยียวยาความเสียหายที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ นั้น หรือคู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญาอาจเลือกใช้สิทธิประการที่สอง คือ บอกเลิกสัญญาพร้อมทั้งเรียกค่าเสียหายตามปกติที่ตนเคยมีสิทธิอยู่ก่อนบอกเลิกสัญญา ก็ได้ ซึ่งมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาในเรื่องของค่าเสียหายกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เนื่องจากค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง โดยค่าเสียหายในช่วงแรก คือ ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในระหว่างที่สัญญายังมีผลอยู่แต่มีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาส่งผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายได้รับความเสียหาย ซึ่งค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวสามารถเรียกได้ตามกรอบของมาตรา 222 ประกอบกับมาตรา 215 ส่วนในเรื่องของค่าเสียหายช่วงที่สอง คือ ค่าเสียหายหลังจากที่ได้มีการบอกเลิกสัญญาและสัญญาจะมีผลสิ้นสุดไปในอนาคตนั้น มีประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมาว่า คู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญาจะได้รับความคุ้มครองเพียงใด สามารถมีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้มากน้อยเพียงใด

เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นสัญญาที่ผูกพันกันในระยะยาว ผู้เขียนจึงเห็นว่ากรอบในการกำหนดค่าเสียหายกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้น จะพิจารณาเหมือนกับสัญญาทั่วไปไม่ได้ โดยควรจะต้องคำนึงถึงความคาดหวังของคู่สัญญาด้วย เนื่องจากขณะที่คู่สัญญาได้ตกลงทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตขึ้นมานั้น คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตั้งใจให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีพ ดังนั้น ในการกำหนดค่าเสียหาย ซึ่งเป็นค่าสินไหมเพื่อทดแทนความเสียหายตามปกติที่เกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ นั้น ศาลควรจะต้องคำนึงถึงความคาดหวังของคู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญา ค่าเสียโอกาสในอนาคตที่เขาควรจะได้รับหากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นยังคงมีผลอยู่ต่อไป รวมทั้งควรนำเรื่องมูลค่าของเงินตามเวลา (Time Value of Money) คือ คำนวณถึงดอกเบี้ยที่คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญาควรได้รับและอัตราเงินเฟ้อมาประกอบการพิจารณาค่าเสียหายด้วย

สำหรับในกรณีของข้อตกลงที่ให้สัญญาที่ทำกันนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต จะถูกพิจารณาว่าข้อสัญญาดังกล่าวถูกควบคุมตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 หรือตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ที่ได้มีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญา โดยให้คณะกรรมการว่าด้วยสัญญามีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือ

ให้บริการใดที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือหรือตามปกติประเพณีต้องทำเป็นหนังสือ เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ซึ่งเมื่อได้พิจารณาแล้วพบว่า สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ข้อสัญญาดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะที่ชัดเจนว่าไม่เป็นธรรมและในบางครั้งผู้ที่เข้าทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตมิได้มีสถานะเป็นผู้บริโภค ทำให้ไม่สามารถนำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 หรือพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 มาปรับใช้กับสัญญาดังกล่าวได้

ทั้งนี้ ในการพิจารณาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตจากที่ศึกษามาข้างต้น สมควรที่จะมีกฎหมายมากำหนดกรอบของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยกำหนดถึงลักษณะของสัญญา ผลของสัญญา ซึ่งรวมทั้งผลของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาและผลในเรื่องของการเรียกค่าเสียหาย และเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เพื่อที่ปัญหาต่างๆจะได้ไม่เกิดขึ้น เนื่องจากเป็นสัญญาที่ทำแล้วมีผลในระยะยาว คือ ผูกพันตลอดทั้งชีวิตของคู่สัญญา

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการศึกษาปัญหากฎหมายเรื่องของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในประเทศไทยพบว่า สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นข้อตกลงที่อยู่ได้โดยลำพังในลักษณะของสัญญาที่ไม่มีชื่อและสามารถเอาไปประกอบกับเอกเทศสัญญาได้ เนื่องจากข้อสัญญาดังกล่าวเป็นข้อสัญญาที่ไม่มีกฎหมายมากำหนดถึงลักษณะหรือผลของสัญญาเอาไว้โดยเฉพาะ ทำให้คู่สัญญาสามารถกำหนดเนื้อหาของสัญญาดังกล่าวได้อย่างอิสระ ส่งผลให้ในบางครั้งหรือบ่อยครั้งเกิดความไม่เป็นธรรมแก่คู่สัญญาอีกฝ่ายได้ โดยถึงแม้ว่าคู่สัญญาจะได้ใช้ความระมัดระวังในการกำหนดเนื้อหาของสัญญาแล้ว แต่ไม่ว่าจะกำหนดอย่างไรก็อาจจะไม่ครอบคลุมได้ทั้งหมด

ทั้งนี้ แม้ว่าในปัจจุบันสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตได้มีการนำไปใช้ในเอกเทศสัญญาบางลักษณะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 541 เรื่องสัญญาเช่าตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่า และมาตรา 889 เรื่องสัญญาประกันชีวิต ซึ่งมีลักษณะเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่ก่อให้เกิดสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายดังกล่าวเป็นเพียงบทบัญญัติเฉพาะที่ใช้บังคับกับสัญญาเฉพาะเรื่องเท่านั้น ส่วนกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่นอกจากกรณีของเอกเทศสัญญาดังกล่าวในส่วนนี้ยังไม่มีกฎหมายเข้ามากำหนดหลักเกณฑ์ให้เกิดความชัดเจน อีกทั้ง เมื่อพิจารณาถึงสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นในปัจจุบันพบว่า ข้อสัญญาดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะที่ชัดเจนว่าไม่เป็นธรรมและในบางครั้งผู้ที่เข้าทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตมิได้มีสถานะเป็นผู้บริโภค ทำให้ไม่สามารถนำพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 มาปรับใช้กับสัญญาดังกล่าวได้

นอกจากนี้ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 แม้จะได้มีการบัญญัติกฎหมายเรื่องการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสัญญาไว้ แต่ในกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตยังไม่มีการบัญญัติหลักเกณฑ์ออกมาควบคุม อีกทั้ง ประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาก็มีลักษณะเป็นการออกประกาศเพื่อใช้บังคับกับธุรกิจต่างๆเป็นรายธุรกิจไป เช่น กรณีของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 ที่ออกมาควบคุมเนื่องจากเกิดปัญหาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในธุรกิจการให้บริการออกกำลังกาย แต่กระนั้นก็ตาม ยังไม่พบการควบคุมการทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในธุรกิจอื่นๆ

อีกทั้ง เมื่อพิจารณาสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นในปัจจุบันพบว่า มีการทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตแต่ไม่มีความชัดเจนในเรื่องของลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในสายตาของกฎหมายว่าข้อสัญญาดังกล่าวสามารถใช้บังคับได้ตาม

กฎหมายหรือไม่ ผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผลของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผลในกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผลในเรื่องของการเรียกค่าเสียหาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย

ดังนั้น จากการศึกษาปัญหากฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในประเทศไทย ผู้เขียนจึงเห็นว่า บทบัญญัติของกฎหมายไทยในปัจจุบันยังไม่เพียงพอต่อการคุ้มครองคู่สัญญาทั้งสองฝ่าย โดยเฉพาะคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่า เช่นนี้ ผู้เขียนจึงพิจารณาบทบัญญัติของกฎหมายต่างประเทศมาศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายที่เกิดขึ้น โดยตามประมวลกฎหมายแพ่งของ ประเทศอิตาลี ค.ศ. 1942 ได้บัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตโดยอยู่ในเรื่องของเอกเทศสัญญา ได้บัญญัติไว้ 2 ลักษณะคือ แบบที่ 1 Perpetual Annuity อยู่ใน Chapter 18 ตั้งแต่มาตรา 1861 ถึง 1871 และแบบที่ 2 อยู่ใน Chapter 19 ตั้งแต่มาตรา 1872 ถึง 1881 โดยได้กำหนดถึงลักษณะทางกฎหมาย การเกิดของสัญญา ระยะเวลาของสัญญา วิธีการชำระหนี้ การเลิกสัญญา ผลของการเลิกสัญญา รวมทั้งเรื่องของหลักประกันและการชดใช้ค่าเสียหายเอาไว้ด้วย

นอกจากนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ค.ศ. 2002 ได้บัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตโดยเป็นเอกเทศสัญญาอยู่ใน บรรพ 2 เรื่องหนี้ ในส่วนที่ 18 เรื่อง Life Annuity ในมาตรา 759 ถึงมาตรา 761 โดยบัญญัติถึง ลักษณะทางกฎหมาย การเกิดของสัญญา ระยะเวลาของสัญญา วิธีการชำระหนี้ การเลิกสัญญา ผลของการเลิกสัญญา การชดใช้ค่าเสียหาย ไว้เช่นกัน อีกทั้ง ยังได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการตีความและแบบของสัญญา Life Annuity ไว้ว่าให้ทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษร มิฉะนั้นจะถือว่าสัญญานั้นไม่มีผลบังคับใช้

สำหรับการศึกษาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายญี่ปุ่น พบว่า ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1896 โดยเป็นเอกเทศสัญญาอยู่ใน บรรพ 3 ส่วนที่ 13 เรื่อง Life Annuity มาตรา 689 ถึง มาตรา 694 ซึ่งได้บัญญัติถึง ลักษณะทางกฎหมาย การเกิดของสัญญา ระยะเวลาของสัญญา วิธีการชำระหนี้ การเลิกสัญญา ผลของการเลิกสัญญา การชดใช้ค่าเสียหาย ไว้เช่นกัน นอกจากนี้ ยังได้กล่าวถึงทางเลือกของเจ้าหนี้ในกรณีที่ความตายของเจ้าหนี้หรือบุคคลที่สามได้เกิดขึ้นด้วยสาเหตุที่ลูกหนี้ต้องรับผิดชอบ เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้มีทางเลือก 2 ประการ ประการแรก คือ เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้ขอเลิกสัญญาโดยเรียกร้องให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมและสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายได้ด้วย ประการที่สอง คือ เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้ ขอให้สัญญายังดำเนินต่อไปโดยมาร้องขอต่อศาล ศาลอาจมีคำสั่งให้ลูกหนี้ยังคงต้องปฏิบัติตามสัญญานั้นต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร

นอกจากนั้น จากการวิเคราะห์ปัญหากฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในระบบกฎหมายไทย กฎหมายไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่จะมาอธิบายลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่เกิดขึ้นได้ชัดเจน ซึ่งจากการวิเคราะห์เห็นได้ว่า สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเกิดจากการตกลงของ

คู่สัญญาบนฐานของหลักอิสระในทางแพ่งซึ่งคู่สัญญามีอิสระและเสรีภาพที่จะตกลงกันได้ โดยระยะเวลาในสัญญาเป็นเรื่องที่คู่สัญญาตกลงทำให้สัญญานี้มีผลผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ได้ตกลงกันไว้ โดยสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นข้อตกลงที่อยู่ได้โดยลำพังในลักษณะของสัญญาที่ไม่มีชื่อและสามารถเอาไปประกอบกับเอกเทศสัญญาได้

ผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ในประเด็นปัญหาเกี่ยวกับลักษณะทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ปัญหาความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ปัญหาผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต และปัญหาความเป็นธรรมของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตระหว่างผู้ประกอบการกับผู้บริโภค ดังนี้

1. ลักษณะทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตมีลักษณะเป็นสัญญาที่มีความเสี่ยง โดยความเสี่ยงของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต คือ เราไม่รู้ว่าคู่สัญญาจะเสียชีวิตเมื่อใด หรือระยะเวลาของสัญญาจะยาวนานไปอีกเพียงใด ทำให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายอาจได้กำไรหรือขาดทุนจากการเข้าทำสัญญาดังกล่าวได้ และหากในขณะที่ทำสัญญานี้คู่สัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตคู่สัญญาได้เสียชีวิตไปแล้ว ถือว่าสัญญานี้ขาดความเสี่ยงและขาดเงื่อนไขสิ้นสุดของสัญญา อีกทั้ง ถือว่าสัญญาดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เป็นการพ้นวิสัย สัญญาที่ทำขึ้นจึงไม่สามารถใช้บังคับได้ เพราะตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 หนึ่ง ในเรื่องของการทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเนื่องจากสัญญาดังกล่าวเป็นสัญญาที่ทำแล้วมีผลในระยะยาว คือ ผูกพันตลอดทั้งชีวิตของคู่สัญญา ผู้เขียนจึงเห็นว่า ควรมีการทำข้อสัญญาดังกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อความชัดเจน

2. ความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต สำหรับในเรื่องของความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอด โดยข้อสัญญาที่ตกลงให้สัญญานี้มีผลผูกพันตลอดชีวิต ไม่สามารถนำไปประกอบกับสัญญาได้ทุกประเภท เนื่องจากสัญญาบางประเภทหากนำข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบอาจส่งผลให้สัญญาดังกล่าวตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 ได้ ดังนั้น ในการพิจารณาว่าสัญญาประเภทใดสามารถนำข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบได้ จะต้องพิจารณาเป็นกรณีๆไป โดยดูถึงลักษณะของสัญญาดังกล่าวรวมทั้งวัตถุประสงค์ของสัญญาว่าขัดต่อมาตรา 150 หรือไม่ ซึ่งหากวัตถุประสงค์ของข้อสัญญาดังกล่าวก็ได้มีวัตถุประสงค์ของสัญญาเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย มิใช่เป็นสิ่งที่เหลวไหลพ้นวิสัยหรือเป็นไปไม่ได้ มิได้ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน อันส่งผลให้ข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้น ไม่ตกเป็นโมฆะตามมาตรา 150 สามารถบังคับใช้ได้ตามกฎหมาย

3. ผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยการพิจารณาว่าสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นจะส่งผลทางกฎหมายอย่างไร ในที่นี้ผู้เขียนเห็นว่า โดยหลักแล้วสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตจะมีผลตลอดชีวิตของคู่สัญญาเมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้เสียชีวิตไปตามที่ได้ตกลงกันไว้สัญญาก็จะ

สิ้นสุดลง แต่สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นเรื่องเฉพาะตัว ดังนั้น เมื่อคู่สัญญาได้เสียชีวิตลงทายาทจึงไม่สามารถสืบสิทธิดังกล่าวต่อไปได้

สำหรับในกรณีผลทางกฎหมายของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ตามกฎหมายไทยเรื่องของสัญญาในปัจจุบัน ซึ่งผู้เขียนได้แบ่งผลของการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตออกเป็น 2 ประการ คือ ผลประการแรก บังคับให้คู่สัญญาทำตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตต่อไป เนื่องจากการบอกเลิกสัญญาโดยไม่มีสิทธิที่จะบอกเลิกนั้นไม่ว่าโดยข้อสัญญาหรือโดยบทบัญญัติของกฎหมายก็ตาม สัญญานั้นจะไม่ระงับสิ้นไป แต่กลับมีผลผูกพันเช่นเดิม ดังนั้น คู่สัญญาอีกฝ่ายสามารถบังคับให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาตลอดชีวิตนั้นปฏิบัติตามชำระหนี้ตามสัญญาต่อไปได้ ผลประการที่สอง คือ ฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญาสามารถขอเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้น โดยการแสดงเจตนาเลิกสัญญาแก่คู่สัญญาอีกฝ่าย อีกทั้งยังสามารถเรียกค่าเสียหายได้

อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยวัตถุประสงค์และลักษณะของข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ซึ่งไม่ควรถือว่าจะเลิกสัญญาด้วยเหตุปกติของการเลิกสัญญาได้ ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีบทบัญญัติที่กำหนดถึงเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยการเลิกสัญญาดังกล่าวจะต้องมีเหตุพิเศษเฉพาะกรณีจึงจะสามารถเลิกสัญญาได้ อีกทั้ง ไม่นำเหตุปกติของการเลิกสัญญามาใช้ เหมือนกับหลักการในกฎหมายญี่ปุ่น แต่อย่างไรก็ตาม เหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวไม่สามารถใช้ได้กับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในบางกรณี เช่น สัญญาที่มีลักษณะเฉพาะตัว ดังนั้น ในการปรับใช้บทบัญญัติเรื่องเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่ผู้เขียนได้เสนอขึ้นมา การนำไปปรับใช้จึงต้องพิจารณาถึงลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นกรณีๆ ไป โดยไม่สามารถนำเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไปใช้กับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตทุกประเภท

สำหรับในกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผลของสัญญาจะเป็นอย่างไร ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตมีลักษณะก่อหนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆ กันไปนั้น ในการเลิกสัญญาดังกล่าวสัญญาควรจะมีผลสิ้นสุดไปในอนาคต นอกจากนั้น ในเรื่องของการเรียกค่าเสียหายกรณีที่มีการไม่ปฏิบัติตามสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายหนึ่ง ซึ่งส่งผลให้คู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญาเกิดความเสียหาย โดยกฎหมายได้บัญญัติว่าฝ่ายที่ไม่ได้กระทำผิดสัญญามีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหาย ประการแรก คือ บังคับให้ฝ่ายที่ผิดสัญญาปฏิบัติตามสัญญาต่อไปและเรียกค่าเสียหายเพื่อเยียวยาความเสียหายที่ตามปกติย่อมเกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ นั้น หรือคู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญาอาจเลือกใช้สิทธิประการที่สอง คือ บอกเลิกสัญญาพร้อมทั้งเรียกค่าเสียหายธรรมดาที่ตนเคยมีสิทธิอยู่ก่อนบอกเลิกสัญญาก็ได้ ซึ่งมีประเด็นที่จะต้องพิจารณาในเรื่องของค่าเสียหายกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เนื่องจากค่าเสียหายในกรณีดังกล่าวแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วง โดยค่าเสียหายในช่วงแรก คือ ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในระหว่างที่สัญญายังมีผลอยู่แต่มีคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งผิดสัญญาส่งผลให้คู่สัญญาอีกฝ่ายได้รับความเสียหาย ซึ่งค่าเสียหายในกรณี

ดังกล่าวสามารถเรียกได้ตามกรอบของมาตรา 222 ประกอบกับมาตรา 215 ส่วนในเรื่องของค่าเสียหายช่วงที่สอง คือ ค่าเสียหายหลังจากที่ได้มีการบอกเลิกสัญญาและสัญญาจะมีผลสิ้นสุดไปในอนาคตนั้น มีประเด็นที่ต้องพิจารณาต่อมาว่า คู่สัญญาฝ่ายที่มีได้ผิดสัญญาจะได้รับความคุ้มครองเพียงใด สามารถมีสิทธิเรียกค่าเสียหายได้มากน้อยเพียงใด

เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นสัญญาที่ผูกพันกันในระยะยาว ผู้เขียนจึงเห็นว่ากรอบในการกำหนดค่าเสียหายกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้น จะพิจารณาเหมือนกับสัญญาทั่วไปไม่ได้ โดยควรจะต้องคำนึงถึงความคาดหวังของคู่สัญญาด้วย เนื่องจากขณะที่คู่สัญญาได้ตกลงทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตขึ้นมาแล้ว คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตั้งใจให้สัญญานั้นมีผลผูกพันตลอดชีพ แต่เมื่อมีฝ่ายหนึ่งทำผิดสัญญา มาบอกเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีพกลางคัน ทำให้คู่สัญญาอีกฝ่ายได้รับความเสียหาย ดังนั้น ในการกำหนดค่าเสียหาย ซึ่งเป็นค่าสินไหมเพื่อทดแทนความเสียหายตามปกติที่เกิดขึ้นจากการไม่ชำระหนี้ นั้น ศาลควรจะต้องคำนึงถึงความคาดหวังของคู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญา ค่าเสียโอกาสในอนาคตที่เขาควรจะได้รับหากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตนั้นยังคงมีผลอยู่ต่อไป รวมทั้งควรนำเรื่องมูลค่าของเงินตามเวลา (Time Value of Money) คือ คำนวณถึงดอกเบี้ยที่คู่สัญญาฝ่ายที่ไม่ได้ผิดสัญญาควรได้รับและอัตราเงินเฟ้อมาประกอบการพิจารณาค่าเสียหายด้วย

4. ความเป็นธรรมของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตระหว่างผู้ประกอบการธุรกิจกับผู้บริโภค โดยกรณีของข้อตกลงที่ให้สัญญาที่ทำกันนั้นมีผลผูกพันตลอดชีวิต จะถูกพิจารณาว่าข้อสัญญาดังกล่าวถูกต้องตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 หรือตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ที่ได้มีการบัญญัติกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคในด้านสัญญา โดยให้คณะกรรมการว่าด้วยสัญญามีอำนาจกำหนดให้การประกอบธุรกิจขายสินค้าหรือให้บริการใด ที่กฎหมายกำหนดให้ต้องทำเป็นหนังสือหรือตามปกติประเพณีต้องทำเป็นหนังสือ เป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา ซึ่งเมื่อได้พิจารณาแล้วพบว่า กฎหมายทั้งสองฉบับไม่เพียงพอในการควบคุมสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เนื่องจากกฎหมายดังกล่าวไม่สามารถนำไปใช้ได้กับสัญญาทุกประเภทที่มีลักษณะเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เพราะในบางกรณีสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตได้ทำขึ้นระหว่างบุคคลธรรมดา กับบุคคลธรรมดาไม่ได้มีสถานะเป็นผู้บริโภคกับผู้ประกอบธุรกิจ ส่วนในกรณีของประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 ที่ออกมาควบคุมเนื่องจากเกิดปัญหาเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในธุรกิจการให้บริการออกกำลังกาย ก็เป็นการควบคุมเฉพาะธุรกิจการให้บริการออกกำลังกาย ซึ่งยังไม่พบการควบคุมการทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในธุรกิจอื่นๆ

ทั้งนี้ จึงเห็นได้ว่า กฎหมายไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองคู่สัญญาได้ เนื่องจากหากใช้หลักของสัญญาโดยทั่วไปมาปรับกับกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตจะไม่สามารถ

บรรล่วัตถุประสงค์ของสัญญาดังกล่าวที่ต้องการให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันไปตลอดชีวิตของคู่สัญญา อีกทั้ง ในกรณีของพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 หรือตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 ซึ่งกฎหมายทั้งสองฉบับไม่สามารถนำไปใช้ได้กับสัญญาทุกประเภทที่มีลักษณะเป็นสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต อีกทั้งการออกประกาศของคณะกรรมการว่าด้วยสัญญาก็มีลักษณะเป็นการออกกฎหมายที่เข้ามาควบคุมเป็นครั้งคราวไปประกอบกับในอนาคตอาจเกิดสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตได้อีกมาก เนื่องจากข้อสัญญาดังกล่าวเป็นข้อตกลงที่อยู่ได้โดยลำพังในลักษณะของสัญญาที่ไม่มีชื่อและสามารถเอาไปประกอบกับเอกสารสัญญาได้

ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า ควรมีการออกกฎหมายเพื่อกำหนดกรอบของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยการมีกฎหมายจะทำให้เกิดความคุ้มครองที่ชัดเจนทั้งในเรื่องของลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ความสมบูรณ์ของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผลทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ซึ่งดีกว่าปล่อยให้ทุกอย่างเป็นไปตามหลักของเสรีภาพในการทำสัญญา และเพื่อความ เป็นธรรมของคู่สัญญาทุกฝ่ายโดยเฉพาะคู่สัญญาฝ่ายที่อ่อนแอกว่า ซึ่งผู้เขียนจะทำการเสนอแนะต่อไป

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาทำให้เห็นได้ว่า กฎหมายไทยที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอที่จะคุ้มครองคู่สัญญาได้ ดังนั้น ประเทศไทยควรมีบทบัญญัติของกฎหมายเพื่อกำหนดกรอบของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตโดยเฉพาะ ซึ่งผู้เขียนมีข้อเสนอแนะว่า ควรบัญญัติเรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเอาไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยบัญญัติไว้เป็นเอกเทศสัญญาเหมือนกับกฎหมายของต่างประเทศ คือ กฎหมายอิตาลี กฎหมายเยอรมัน และกฎหมายญี่ปุ่น ตามที่ผู้เขียนได้ศึกษามา เพื่อความชัดเจนในการบังคับใช้กฎหมาย โดยสาเหตุที่ผู้เขียนได้เสนอแนะให้แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เนื่องจากมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองคู่สัญญาที่เข้ามาทำสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายยืนอยู่บนฐานของความเท่าเทียมกัน

แต่อย่างไรก็ตาม อาจมีความเป็นไปได้ว่าสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในบางกรณี อาจเป็นสัญญาที่คู่สัญญาอยู่บนฐานของความไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้น การปรับใช้กฎหมายในกรณีดังกล่าวจึงต้องใช้กฎหมายที่ผู้เขียนได้เสนอแนะประกอบกับพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 หรือ พระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541 เพื่อเข้ามาคุ้มครองคู่สัญญาที่มีสถานะอ่อนแอกว่า

จากปัญหาที่ได้กล่าวมา ผู้เขียนขอเสนอแนะการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังต่อไปนี้

(1) ปัญหาลักษณะทางกฎหมายของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

ผู้เขียนเห็นว่า ควรมีบทบัญญัติที่กำหนดถึงค่านิยมของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเพื่อความชัดเจนเหมือนกับบทบัญญัติของกฎหมายอิตาลี กฎหมายเยอรมัน และกฎหมายญี่ปุ่น อีกทั้ง ควรกำหนดถึงรูปแบบของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเหมือนกับกฎหมายของเยอรมันว่าสัญญาดังกล่าวจะมีผลสมบูรณ์และใช้บังคับได้จะต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นสัญญาที่ก่อความผูกพันในระยะยาวตลอดทั้งชีวิตของคู่สัญญา โดยบัญญัติไว้ในเอกเทศสัญญา ลักษณะที่ 20/1 เรื่อง สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยบัญญัติเพิ่มเติมเป็นมาตรา 897/1 ว่า “สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต” คือ สัญญาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันให้สัญญาที่ทำอยู่นั้นมีผลไปตลอดชีวิตของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนกระทั่งคู่สัญญาถึงแก่ความตาย

โดยสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตนี้จะสมบูรณ์และใช้บังคับได้จะต้องทำเป็นหนังสือ”

(2) ปัญหาผลในกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

เนื่องจากสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตมีลักษณะก่อนนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไป ดังนั้น ควรบัญญัติให้ชัดเจนว่ากรณีของสัญญาที่ก่อนนี้ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายปฏิบัติเป็นระยะหรือเป็นช่วงๆกันไปในั้น ผลของการเลิกสัญญาให้มีผลสิ้นสุดไปในอนาคต โดยไม่นำผลของการเลิกสัญญาตามมาตรา 391 ที่บัญญัติให้ต้องกลับคืนสู่ฐานะเดิมมาใช้บังคับ เหมือนกับหลักการในกฎหมายอิตาลีและกฎหมายเยอรมัน โดยบัญญัติไว้ในเอกเทศสัญญา ลักษณะที่ 20/1 เรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยบัญญัติเพิ่มเติมเป็นมาตรา 897/2 วรรค 1 ว่า “ในกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เมื่อเลิกสัญญาแล้วให้มีผลเป็นการสิ้นสุดความผูกพันในอนาคต”

(3) ปัญหาผลในเรื่องของการเรียกค่าเสียหายกรณีที่มีการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

เนื่องจาก ผู้เขียนเห็นว่าควรมีบทบัญญัติที่กำหนดถึงสิทธิในการเรียกค่าเสียหาย แม้สัญญาดังกล่าวจะสิ้นสุดลงไปในอนาคต เพื่อให้คู่สัญญาได้รับการเยียวยาเหมือนกับบทบัญญัติของกฎหมายญี่ปุ่น โดยบัญญัติไว้ในเอกเทศสัญญา ลักษณะที่ 20/1 เรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยบัญญัติเพิ่มเติมเป็นมาตรา 897/2 วรรค 2 ว่า “การใช้สิทธิเลิกสัญญาในวรรคก่อน ย่อมไม่ตัดสิทธิในการเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมเพื่อทดแทนความเสียหาย”

(4) ปัญหาในเรื่องของเหตุในการบอกเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต

เนื่องด้วยวัตถุประสงค์และลักษณะของข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต อันต้องการให้สัญญาที่ทำขึ้นนั้นมีผลผูกพันไปตลอดชีวิต ผู้เขียนจึงเห็นว่า สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไม่ควรที่จะเลิกสัญญาด้วยเหตุปกติของการเลิกสัญญาได้ เนื่องจากหากใช้หลักทั่วไปของการเลิกสัญญาจะส่งผลให้สัญญาดังกล่าวไม่ผูกพันตลอดชีวิตซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่าควรมีบทบัญญัติที่

กำหนดถึงเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต ผลของสัญญาจะต้องมีผลผูกพันไปตลอดชีวิต การเลิกสัญญาดังกล่าวจะต้องมีเหตุพิเศษเฉพาะกรณีจึงจะสามารถเลิกสัญญาได้ โดยไม่นำเหตุปกติของการเลิกสัญญามาใช้ เหมือนกับหลักการในกฎหมายญี่ปุ่น

แต่อย่างไรก็ตาม เหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวไม่สามารถใช้ได้กับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในบางกรณี เช่น สัญญาที่มีลักษณะเฉพาะตัว ดังนั้น ในการปรับใช้บทบัญญัติเรื่องเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตที่ผู้เขียนได้เสนอขึ้นมา การนำไปปรับใช้จึงต้องพิจารณาถึงลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเป็นกรณีๆไป โดยไม่สามารถนำเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตไปใช้กับสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตทุกประเภท แต่เนื่องจากเมื่อสัญญาดังกล่าวมีข้อสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตเข้าไปประกอบ ดังนั้น ในการปรับใช้กฎหมายก็ควรที่จะเทียบเคียงกับบทบัญญัติในเอกเทศสัญญา เรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เช่น สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร หรือเมื่อมีการเลิกสัญญาจะต้องมีผลสิ้นสุดไปในอนาคต ส่วนบทบัญญัติเรื่องเหตุพิเศษในการเลิกสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตจะสามารถนำมาปรับใช้ได้หรือไม่ นั้น ต้องพิจารณาถึงลักษณะของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตดังกล่าวเป็นกรณีๆไปและนำบทบัญญัติของกฎหมายมาปรับใช้เท่าที่ไม่ขัดกับลักษณะของสัญญา

โดยบัญญัติไว้ในเอกเทศสัญญา ลักษณะที่ 20/1 เรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต โดยบัญญัติเพิ่มเติมเป็นมาตรา 897/3 ว่า “ถ้าความตายเกิดขึ้นโดยเหตุซึ่งลูกหนี้ในสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตต้องรับผิดชอบ เมื่อเจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้อำนาจ ศาลอาจกำหนดให้ลูกหนี้ยังคงจ่ายรายได้ยังชีพนั้นต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร เว้นแต่สัญญาที่มีลักษณะเฉพาะตัว หรือเจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้จะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้”

ตาราง 2 เสนอการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย

กฎหมายปัจจุบัน	ข้อเสนอการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย
<p>ป.พ.พ.</p> <p>ไม่ปรากฏ</p>	<p>ป.พ.พ.</p> <p>มาตรา 897/1 บัญญัติว่า</p> <p>“สัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต” หมายความว่า สัญญาที่คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันให้สัญญาที่ทำอยู่นั้นมีผลไปตลอดชีวิตของคู่สัญญา ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจนกระทั่งคู่สัญญาถึงแก่ความตาย</p> <p>โดยสัญญาที่มีผลผูกพันตลอดชีวิตนี้จะสมบูรณ์และใช้บังคับได้จะต้องทำเป็นหนังสือ”</p> <p>มาตรา 897/2 บัญญัติว่า</p> <p>“ในกรณีของสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิต เมื่อเลิกสัญญาแล้วให้มีผลเป็นการสิ้นสุดความผูกพันในอนาคต</p> <p>การใช้สิทธิเลิกสัญญาในวรรคก่อน ย่อมไม่ตัดสิทธิในการเรียกให้ชดใช้ค่าสินไหมเพื่อทดแทนความเสียหาย”</p> <p>มาตรา 897/3 บัญญัติว่า</p> <p>“ถ้าความตายเกิดขึ้นโดยเหตุซึ่งลูกหนี้ในสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตต้องรับผิดชอบ เมื่อเจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้ร้องขอ ศาลอาจกำหนดให้ลูกหนี้ยังคงจ่ายรายได้ยังชีพนั้นต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร เว้นแต่สัญญาที่มีลักษณะเฉพาะตัว หรือเจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้จะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้”</p>

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรณ์กมล ประเสริฐศักดิ์. ปัญหากฎหมายของการต่อสัญญาโดยอัตโนมัติ. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.
- กิตติศักดิ์ ปรกติ. หลักการโอนกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์และหลักการได้มาซึ่งกรรมสิทธิ์โดยสุจริต
เปรียบเทียบหลักกฎหมายเยอรมัน อังกฤษ และไทย. กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2546.
- ข่าวชาวบ้าน. สัญญาตลอดชีวิต อื่นยี่สต้า เช่นสัญญาฉบับใหม่กับบาร์เซโลน่า [ออนไลน์]. 6 ตุลาคม
2560. แหล่งที่มา: <https://social.tvpoolonline.com/news/4264> [เข้าถึงเมื่อ 12
พฤศจิกายน 2560]
- จรัญ ภัคดีธนากุล. สรุปลสาระสำคัญพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540. ตุลพาห
1, 45 (มกราคม-มิถุนายน 2541): 77-154.
- จำปี โสทธิพันธ์. หลักความรับผิดชอบก่อนสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2548.
- จิต เศรษฐบุตร. หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและสัญญา. พิมพ์ครั้งที่ 7 ปรับปรุงแก้ไขโดย
ดาราทพร ธีระวัฒน์ กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.
- จิตติ ดิงศภัทัย. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย. พิมพ์ครั้งที่ 14 ปรับปรุงเพิ่มเติมโดย
สิทธิโชค ศรีเจริญ กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2559.
- . คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วยสัญญา บรรพ 2 มาตรา
354-394. ปรับปรุงโดย ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์ กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์จิตติ ดิงศ
ภัทัย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.
- จุฑา กุลบุศย์. คำแปลประมวลกฎหมายแพ่งญี่ปุ่น บรรพ 2 หนี้. กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. กฎหมายว่าด้วยสัญญา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2535.
- . สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่อง เงื่อนไขเวลา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์พริน
ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2537.
- . สารานุกรมกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่อง ประกันชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อมรินทร์พ
รินติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2537.

- . หลักกฎหมายสัญญาเปรียบเทียบ. วารสารกฎหมายจุฬาลงกรณ์ ฉบับพิเศษ อนุสรณ์ ศ.หยุด แสงอุทัย (2523):74-133.
- ฐานเศรษฐกิจ. โดนบอกเลิกสัญญาไว้อัน ลูกค้าพรีเมียมการ์ด สัญญาตลอดชีพโรงพยาบาลทรู [ออนไลน์]. 4 กุมภาพันธ์ 2560. แหล่งที่มา: <http://www.thansettakij.com/content/128768> [เข้าถึงเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2560]
- . "บทเรียนแสนแพงคนไทย ลอกคราบแคลิฟอร์เนีย ว้าว." หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ ปีที่ 33 ฉบับที่ 2856 29 มิถุนายน 2556.
- ดาราดพร ธีระวัฒน์. กฎหมายสัญญา:สถานะใหม่ของสัญญาปัจจุบันและปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2542.
- . สัญญาผู้บริโภค. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.
- ไทยรัฐออนไลน์. รับทรัพย์ก้อนโต ไนกี้จับ ได้ เช่นสัญญาตลอดชีวิต [ออนไลน์]. 9 พฤศจิกายน 2559. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/778131> [เข้าถึงเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2560]
- . ปปง. อายัดทรัพย์ แคลิฟอร์เนีย ว้าว 88 ล้าน คดีฉ้อโกงประชาชน [ออนไลน์]. 19 มกราคม 2559. แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/565017> [เข้าถึงเมื่อ 21 เมษายน 2561]
- ธานี วรภัทร์. กฎหมายว่าด้วยประกันภัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2558.
- นคร พจนวรวงษ์. คู่มือเตรียมสอบ เข้าทรัพย์ เข้าชื่อ จ้างแรงงาน จ้างทำของและรับขน. กรุงเทพฯ: วัชรินทร์การพิมพ์, 2519.
- ประชุม โฉมฉาย. กฎหมายเอกชนเปรียบเทียบเบื้องต้น : จารีตโรมันและแอ่งโกลแซกซอน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2558.
- . วิวัฒนาการของกฎหมายโรมัน. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559.
- . หลักกฎหมายโรมันเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2555.
- ประสิทธิ์ โสวิไลกุล. การตีความกฎหมาย สัญญา และกรรมธรรม์ประกันภัย. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2538.
- ปิยะนุช ไปตะวงษ์. สัญญากับการสมรส. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.

- ไพฑูริย์ เอกจริยกร. คำอธิบาย จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560.
- . คำอธิบาย เช่าทรัพย์-เช่าซื้อ. พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560.
- . คำอธิบาย ซื้อขาย แลกเปลี่ยน ให้. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561.
- พงษ์รัตน์ เครือกลิ่น. ย่อหลักกฎหมาย เช่าทรัพย์ เช่าซื้อ ยืม ฝากทรัพย์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2544.
- พรชัย สุนทรพันธุ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะประกันภัย. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร, 2558.
- พรนิภา อินทรเชียรศิริ. ปัญหาในการเลิกสัญญา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.
- พระยามานวราชเสวี. บันทึกคำสัมภาษณ์พระยามานวราชเสวี (ปลอด วิเชียร ณ สงขลา) โดย
ภาควิชานิติศึกษาทางสังคม ปรัชญา และประวัติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2557.
- พอพันธ์ คิตจิตต์. แนวความคิดและผลกระทบเกี่ยวกับข้อสัญญาไม่เป็นธรรม. ตุลพาห 6, 40 (2536): 38-54.
- พิเชษฐ เมลาณนท์. กฎหมายอุปถัมภ์การศึกษาเปรียบเทียบทางสังคม-วัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527.
- พิเชษฐ เมลาณนท์ และ จินตนา ธนังกุล. ระบบกฎหมายอุปถัมภ์. ใน เอกสารการสอนชุดวิชาการระบบกฎหมายไทยและต่างประเทศ. นนทบุรี: สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2549.
- พินิจ ทิพย์มณี. หลักกฎหมายประกันภัย Principle of Law Insurance. พิมพ์ครั้งที่ 2 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2558.
- ไพจิตร ปุญญพันธ์. ความหมายของ ช่วงระยะเวลาอันมีจำกัด ในสัญญาเช่าทรัพย์. กรุงเทพฯ: ม.ป.ท., 2557.
- มานะ พิทยาภรณ์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะเช่าทรัพย์. กรุงเทพฯ: จีระรัชการพิมพ์, 2546.
- มุนินทร์ พงศาปาน. ค่าเสียหายแทนการชำระหนี้โดยเฉพาะเจาะจง: ปัญหาการตีความมาตรา 215 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. วารสารนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 44, 1 (มีนาคม 2558): 250-269.

- เว็บไซต์ GOAL. เซ็นทรัลช้อปปิ้ง! เปิดเงื่อนไขหากอเนียบสตั๊ดอวยกฉีกสัญญา [ออนไลน์]. 11 ตุลาคม 2560. แหล่งที่มา: http://www.goal.com/th/ข่าว/เซ็นทรัลช้อปปิ้ง_เปิดเงื่อนไขหากอเนียบสตั๊ดอวยกฉีกสัญญา/bfu2nfyhif2u1lwbqjunk3nn7 [เข้าถึงเมื่อ 17 พฤษภาคม 2561]
- เว็บไซต์ MGRONLINE. ไนกี้ เซ็น เลอบรอน ตลอดชีพ คนแรกรอบ 44 ปี [ออนไลน์]. 8 ธันวาคม 2558. แหล่งที่มา: <https://mgronline.com/sport/detail/9580000135474> [เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2561]
- เว็บไซต์ MTHAISPORT. ลือ ไนกี้ เตรียมจับ คริสเตียโน่ โรนัลโด้ เซ็นสัญญาตลอดชีพ ตามรอย จอร์แดน ได้อ้วน [ออนไลน์]. 30 กันยายน 2559. แหล่งที่มา: <https://sport.mthai.com/football-inter/276249.html> [เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2561]
- เว็บไซต์ PPTV. สังคมไทยปี 60 คนไทยมีอายุยืนยาวขึ้น [ออนไลน์]. 4 กันยายน 2560. แหล่งที่มา: <https://www.pptvhd36.com/news/ประเด็นร้อน/64045> [เข้าถึงเมื่อ 24 พฤษภาคม 2561]
- เว็บไซต์ Sanook. 3 ดีลการตลาดที่มีมูลค่าสูงสุดของแวดวงนักกีฬา [ออนไลน์]. 21 กุมภาพันธ์ 2561. แหล่งที่มา: <https://www.sanook.com/men/29349/> [เข้าถึงเมื่อ 15 พฤษภาคม 2561]
- เว็บไซต์ SCB EIC. Reverse Mortgage: สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ ทางเลือกวัยเกษียณ [ออนไลน์]. 15 กุมภาพันธ์ 2560. แหล่งที่มา: <https://www.scbeic.com/th/detail/product/3229> [เข้าถึงเมื่อ 19 เมษายน 2561]
- เว็บไซต์ TDRI. การปฏิรูปการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในประเทศญี่ปุ่น [ออนไลน์]. 24 กรกฎาคม 2558. แหล่งที่มา: <https://tdri.or.th/2015/07/aging-society-in-japan/> [เข้าถึงเมื่อ 29 มีนาคม 2561]
- เว็บไซต์ Thumbsup. ญี่ปุ่นสะท้อนอะไรผ่านสังคมผู้สูงอายุ [ออนไลน์]. 15 มกราคม 2561. แหล่งที่มา: <http://thumbsup.in.th/2018/01/japan-elderly-society-impact/> [เข้าถึงเมื่อ 26 มีนาคม 2561]
- เว็บไซต์คมชัดลึก. ศาลสั่ง รพ.กรุงเทพ คืนสิทธิรักษาตลอดชีพสมาชิกไลฟ์ พรวิโรจ [ออนไลน์]. 13 ธันวาคม 2560. แหล่งที่มา: <http://www.komchadluek.net/news/regional/305605> [เข้าถึงเมื่อ 25 ธันวาคม 2560]
- เว็บไซต์ ไทยพับลิก้า. คำพิพากษาศาลแพ่งฯ สั่ง รพ.พญาไท 2 คืนสิทธิรักษาฟรีตลอดชีพ - สมาชิก Phythai Ultimate Trust Card [ออนไลน์]. 22 มีนาคม 2561. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2018/03/phythai-ultimate-trust-card-22-3-2561/> [เข้าถึงเมื่อ 25 เมษายน 2561]

- . สนง.กฤษฎีกาตีความ ไลฟ์พริวิลิจคลับ รักษาพรีตลอตซีพ รพ.กรุงเทพ ไม่เข้าข่ายสัญญาประกันภัย [ออนไลน์]. 12 มีนาคม 2560. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2017/08/life-privilege-club-bdms-24-8-2560/> [เข้าถึงเมื่อ 20 ตุลาคม 2560]
- . สมาชิกโครงการ Phyathai Ultimate Trust Card รพ.พญาไท 2 ร้องสคบ. ถูกยกเลิกสัญญารักษาลอตซีพ [ออนไลน์]. 12 มีนาคม 2560. แหล่งที่มา: <http://thaipublica.org/2017/03/phyathai-ultimate-trust-card1/> [เข้าถึงเมื่อ 17 ตุลาคม 2560]
- . สมาชิกไลฟ์พริวิลิจ รพ.กรุงเทพร้อง สคบ.-ก.ล.ต. ขอความเป็นธรรมและตรวจสอบธรรมภิบาล หลังถูกตัดสิทธิ์รักษาลอตซีพ ชี้การบอกเลิกสัญญาเข้าข่ายฉ้อโกง [ออนไลน์]. 13 กุมภาพันธ์ 2560. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2017/02/life-privilege-club-bdms-8-2-2560/> [เข้าถึงเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2560]
- เว็บไซต์ ธนาคารออมสิน. สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) [ออนไลน์]. 29 ธันวาคม 2560. แหล่งที่มา: https://www.gsb.or.th/personal/products/loan_rt/Reverse-Mortgage.aspx [เข้าถึงเมื่อ 19 เมษายน 2561]
- เว็บไซต์ ผู้จัดการออนไลน์. แฉ แคลิฟอร์เนีย ว้าว ไม่แท้จริง แอบชน 1.6 พันล้านออกนอก แคมป์ตั้งใหม่ในฟิลิปปินส์ [ออนไลน์]. 7 มิถุนายน 2556. แหล่งที่มา: <http://www.manager.co.th/iBizChannel/ViewNews.aspx?NewsID=9560000068755> [เข้าถึงเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2561]
- เว็บไซต์ พันทิป. มูลค่าเงินตามเวลา (Time Value of Money) : เงินมีมูลค่าเปลี่ยนไป เพราะอะไร? [ออนไลน์]. 11 สิงหาคม 2557. แหล่งที่มา: <https://pantip.com/topic/32439231> [เข้าถึงเมื่อ 30 ธันวาคม 2560]
- . ระวังเรื่องการต่ออายุสมาชิกตลอดชีพของ California Fitness [ออนไลน์]. 1 กันยายน 2553. แหล่งที่มา: <http://topicstock.pantip.com/lumpini/topicstock/2010/09/L9641928/L9641928.html> [เข้าถึงเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2561]
- เว็บไซต์ โพสต์ทูเดย์. แจ้งความเอาผิดแคลิฟอร์เนีย ว้าว โกงสมาชิก [ออนไลน์]. 30 กันยายน 2555. แหล่งที่มา: <https://www.posttoday.com/social/general/179778> [เข้าถึงเมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2561]

เว็บไซต์ โรงพยาบาลกรุงเทพ. โรงพยาบาลเครือข่าย [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.phukethospital.com/Thai/Hospital-Thailand/Health-Network.php>

[เข้าถึงเมื่อ 20 ธันวาคม 2560]

ศนันท์กรณ โสทธิพันธ์. ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายเอกชนโรมัน. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559.

———. คำอธิบายกฎหมายลักษณะหนี้ (ผลแห่งหนี้). พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560.

———. คำอธิบาย เช่าทรัพย์-เช่าซื้อ พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561.

———. คำอธิบาย นิติกรรม สัญญา พร้อมคำอธิบายในส่วนของพ.ร.บ.ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และกฎหมายใหม่ที่เกี่ยวข้อง. พิมพ์ครั้งที่ 21 แก้ไขเพิ่มเติม. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2560.

ศรัณย์ พิมพ์งาม. ปัญหาความไม่สมบูรณ์ของสัญญาหลายฝ่าย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2559.

ศักดิ์ดา ธนิตกุล. กฎหมายกับธุรกิจ : แนวคิด หลักกฎหมาย และคำพิพากษา. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2559.

ศุภกาญจน์ ปรีชา. การชำระหนี้ไม่ต้องตามความประสงค์อันแท้จริงแห่งมูลหนี้. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

สมยศ เชื้อไทย. คำอธิบายวิชากฎหมายแพ่ง : หลักทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 22. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2559.

———. นิติปรัชญาเบื้องต้น (Introduction to Philosophy of Law). พิมพ์ครั้งที่ 20. กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2561.

สิทธิโชค ศรีเจริญ. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการประกันภัย. กรุงเทพฯ: สถาบันประกันภัย, 2528.

สุธีร์ ศุภนิตย์, วิจิตรา วิเชียรชม และ ไพทิตย เอกจริยกร. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรียงมาตราว่าด้วยเช่าทรัพย์ เช่าซื้อ จ้างแรงงาน จ้างทำของ รับขน ยืม ผากทรัพย์ บรรพ 3 มาตรา 537-679. กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์ จิตติ ดิงศภัทย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560.

สุนาฏ หาญเพียรพงศ์. กฎหมายคุ้มครองนักกีฬาอาชีพ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2550.

เสนีย์ ปราโมช. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1 (ภาค 1-2). พิมพ์ครั้งที่ 4 ปรับปรุงแก้ไขโดย มุนินทร์ พงศาปาน กรุงเทพฯ: กองทุนศาสตราจารย์ ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2561.

หยุด แสงอุทัย. กฎหมายแพ่งลักษณะมูลหนี้หนึ่ง. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2517.

อัครราชทูต จุฬารัตน. เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายแพ่ง 1 ปรับปรุงครั้งที่ 1. พิมพ์ครั้งที่ 24.

นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2553.

อานนท์ เพ็งเจริญ. สัญญาจ้างบริการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2556.

ภาษาต่างประเทศ

B.S. Markesinis, H. Unberath, and A. Johnston. The German Law of Contract : A Comparative Treatise. 2nd ed. Oxford: Hart, 2006.

Barry Nicholas. An Introduction to Roman Law. Oxford: Clarendon Press, 1965.

Chung Hui Wang. The German Civil Code Translated and Annotated with an Historical Introduction and Appendices. London: Stevens and Sons, 1907.

Ernest J. Schuster. The Principle of German Civil Law. Oxford: Clarendon Press, 1907.

Francesco Macioce. Rendita. In Enciclopedia Giuridica. 26 (1991).

G. Leroy Certoma. The Italian Legal System. London: Butterworths, 1985.

German Civil Code. German Civil Code [Online]. Available from: https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/ [12 December 2017]

Guido Alpa and Vincenzo Zeno-Zencovich. Italian Private Law. New York: Routledge-Cavendish, 2007.

Hiroshi Oda. Japanese Law. 2nd ed. New York: Oxford University Press, 2003.

Howard D. Fisher. German Legal System and Legal Language. 4th ed. London: Routledge-Cavendish, 2009.

J.E. De Becker. Annotated Civil Code of Japan Volume 2. London: Butterworth & Co, 1909.

———. The Principles and Practice of the Civil Code of Japan. London: Butterworth & Co, 1921.

Japan Civil Code. Japan Civil Code [Online]. Available from:

<http://www.japaneselawtranslation.go.jp/law/detail/?id=2057&vm=04&re=02>
[25 October 2017]

K.W. RYAN. An Introduction to the Civil Law. Brisbane: Law Book Co. of Australia, 1962.

- Mario Beltramo. The Italian Civil Code. Translated by Mario Beltramo, Giovanni E. Longo and John Henry Merryman. New York: Oceana Publications, 1969.
- Mauro Cappelletti, John Henry Merryman, and Joseph M. Perillo. The Italian Legal System an Introduction. Stanford, California: Stanford University Press, 1967.
- Michael H. Whincup. Contract Law and Practice : The English System and Continental Comparison. 2nd ed. Deventer: Kluwer Law and Taxation, 1992.
- Ministry of Foreign Affairs of Japan. Social Security in Japan : Toward a Japanese Model of the Welfare State [Online]. Available from:
http://www.mofa.go.jp/j_info/japan/socsec/maruo/maruo_5.html [20 April 2018]
- Nigel G. Foster and Satish Sule. German Law & Legal System. 3rd ed. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Norbert Horn, Hein Kotz, and Hans G. Leser. German Private and Commercial Law : An Introduction. Translated by Tony Weir. Oxford: Clarendon Press, 1982.
- Raymond Youngs. English, French & German Comparative Law. 2nd ed. London: Routledge-Cavendish, 2007.
- Reinhard Zimmermann. The Law of Obligations : Roman Foundations of the Civilian Tradition. Oxford: Oxford University Press, 1996.
- René David and John E. C. Brierley. Major Legal Systems in the World Today : An Introduction to the Comparative Study of Law. 3rd ed. London: Stevens&Sons, 1985.
- Wataru Koyano. Population Aging, Changes in Living Arrangement, and the New Long-Term Care System in Japan. The Journal of Sociology & Social Welfare 26 (1999): 155-167.
- Yosiyuki Noda. Introduction to Japanese Law. Translated by Anthony H. Angelo. 6th ed. Tokyo: University of Tokyo Press, 1984.

ภาคผนวก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ก

(แสดงตารางเปรียบเทียบ เรื่องสัญญาที่ผูกพันตลอดชีวิตในกฎหมายต่างประเทศ)

ข้อพิจารณา	อิตาลี		ญี่ปุ่น
	Perpetual Annuity	Life Annuity	
1. บทบัญญัติของกฎหมาย	ประมวลกฎหมายแพ่งของ ประเทศอิตาลี ค.ศ. 1942 (The Italian Civil Code ค.ศ. 1942) Chapter 18 เรื่อง "Perpetual Annuity" (มาตรา 1861 ถึง 1871)	ประมวลกฎหมายแพ่งของ ประเทศอิตาลี ค.ศ. 1942 (The Italian Civil Code ค.ศ. 1942) Chapter 19 เรื่อง "Life Annuity" (มาตรา 1872 ถึง 1881)	ประมวลกฎหมายแพ่งของ ประเทศญี่ปุ่น ค.ศ. 1896 (Japan Civil Code ค.ศ. 1896) บรรพ 3 อยู่ในส่วนที่ 13 เรื่อง "Life Annuity" (มาตรา 689 ถึง 694)
2. ลักษณะทางกฎหมาย	มาตรา 1861 อนุญาตให้เงิน ประจำปีตลอดชีวิต คือ สัญญาที่ คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งสัญญาที่จะให้ เงิน ประจำปีตลอดชีวิตแก่ คู่สัญญา อีกฝ่ายหนึ่ง หรือ บุคคลภายนอก เพื่อแลกกับการ โอนกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์ หรือเงินทุนอื่น เพื่อให้คู่สัญญาอีก ฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกมี สิทธิที่จะได้รับเงินประจำปีตลอด ชีวิต โดยง่ายเป็นงวดหรือจ่าย	มาตรา 759 (1) อนุญาตให้รายได้ ช่างชีพตลอดชีวิต โดยลูกหนี้ สัญญาที่ จะจ่าย เงิน หรือ ค่าเงินการอื่นใดเพื่อประโยชน์ ให้แก่เจ้าหนี้เป็นคราวๆเป็น ระยะเวลามาไปตลอดชีวิตของ เจ้าหนี้	มาตรา 689 อนุญาตให้รายได้ ช่างชีพตลอดชีวิต มีผลเมื่อคู่กรณี ฝ่ายหนึ่งตกลงส่งมอบเงินหรือ ทรัพย์สินอย่างอื่นหรือกระทำการ อย่างอื่นใดเป็นคราวๆ ให้แก่ คู่กรณีอีกฝ่ายหรือบุคคลภายนอก จนกระทั่งคู่กรณีฝ่ายแรกหรือ คู่กรณีอีกฝ่ายหรือบุคคลภายนอก ถึงแก่ความตาย

	สามารถกำหนดให้ตกทอดแก่ทายาทได้	ของบุคคลผู้รับผลประโยชน์ที่กำหนดไว้ หรือทอดอายุของบุคคลอื่นก็ได้ และสามารถกำหนดให้ทอดอายุของบุคคลมากกว่าหนึ่งคนก็ได้ เมื่อบุคคลที่กำหนดไว้ได้ทวงสัญญาถึงสิ้นสุดทันที	บุคคลภายนอกตามที่ได้ระบุไว้ในสัญญาได้เสียชีวิตไป	ชีวิตของบุคคลภายนอกตามที่ได้ระบุไว้ในสัญญา
5. ผู้สัญญา	ผู้สัญญา อี ก ม่า ย หรือ บุคคลภายนอกตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญา	ผู้สัญญา อี ก ม่า ย หรือ บุคคลภายนอกตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาโดยอาจกำหนดให้มีบุคคลหลายคนเป็นผู้สัญญาได้	ผู้สัญญา อี ก ม่า ย หรือ บุคคลภายนอกตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญา	ผู้สัญญา อี ก ม่า ย หรือ บุคคลภายนอก ตามที่ได้กำหนดไว้ในสัญญาโดยอาจกำหนดให้มีบุคคลหลายคนเป็นผู้สัญญาได้
		มาตรา 1874 ถ้าได้ก่อตั้งขึ้นเพื่อประโยชน์ของบุคคลมากกว่าหนึ่งคน ในกรณีที่ไม่ใช่ชื่อกลางเรื่อง ส่วนแบ่งของเจ้าหนี้ที่เสียชีวิตไปก่อนแล้ว ส่วนแบ่งของเจ้าหนี้ที่ได้เสียชีวิตไปนั้นจะตกเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ที่เหลือ	มาตรา 1880 กรณีที่กำหนดให้ทอดอายุของบุคคลหลายคน ให้ยึดอายุของบุคคลอายุยืนที่สุด เว้นแต่ตกลงกันเป็นอย่างอื่น	ในกรณีที่สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิต มีเจ้าหนี้ร่วมหลายคน หากเจ้าหนี้ร่วมคนใดคนหนึ่งตายไป สัญญาให้รายได้ยังชีพตลอดชีวิตจะไม่สิ้นสุด ออกหนี้จะต้องปฏิบัติตามชำระหนี้ไปจนกว่าเจ้าหนี้คนสุดท้ายตาย สัญญาจึงสิ้นสุดลง
				ในกรณีที่บุคคลหลายคนมีสิทธิในสัญญา ถือว่าผู้สัญญาแต่ละฝ่ายมีส่วนแบ่งในสัญญาเท่ากัน เว้นแต่ชื่อกำหนดเอาไว้ โดยเฉพาะก็ให้เป็นไปตามชื่อกำหนดนั้น

<p>6. การขอเลิกสัญญา</p>	<p>พจนมตรา 1865 ได้กำหนดไว้ว่า สัญญาที่จะให้เงินประจำปีตลอดชีวิตแก่คู่สัญญาอีกฝ่าย สามารถโอนโอนได้ตามเจตจำนงของลูกหนี้ แม้ว่าจะได้ตกลงอื่นๆ ในทางตรงกันข้าม</p> <p>อย่างไรก็ตามคู่สัญญาสามารถตกลงกันว่า ไม่สามารถโอนโอนได้ตลอดอายุของผู้รับผลประโยชน์ หรือก่อนสิ้นสุดระยะเวลาที่กำหนดเอาไว้แน่นอน ซึ่งไม่เกิน 10 ปี สำหรับ Simple annuity หรือ 30 ปี สำหรับ Real annuity</p> <p>นอกจากนี้ยังสามารถตกลงกันได้ว่า ลูกหนี้จะไม่ใช้สิทธิโอนโอนโดยปราศจากการแจ้งล่วงหน้าแก่ผู้รับผลประโยชน์ ซึ่งจะทำให้การแจ้งล่วงหน้าแก่ผู้รับผลประโยชน์ โดยระยะเวลาในการแจ้งดังกล่าว</p>	<p>เมื่อทำสัญญาขึ้นมาแล้ว ไม่สามารถเลิกสัญญาได้ คู่สัญญาที่มีหน้าที่ปฏิบัติหน้าที่สัญญาที่ได้ตกลงกันเอาไว้ พจนมตรา 1878 ในกรณีที่ถูกหักของสัญญาที่ไม่ยอมจ่ายค่ารายได้อิงชีพ เจ้าหนี้ก็ไม่สามารถขอเลิกสัญญาได้ แต่เจ้าหนี้สามารถเอาข้อตกลงที่ร่างของลูกหนี้และนำไปขายในจำนวนที่เพียงพอต่อค่ารายได้อิงชีพ และ</p> <p>พจนมตรา 1879 นอกจากที่ได้ตกลงกันไว้แล้ว ลูกหนี้ในสัญญาให้รายได้อิงชีพไม่สามารถเป็นอิสระจากการจ่ายเงินโดยเสนอที่จะชำระเงินต้นคืน แม้ว่าลูกหนี้จะได้สิทธิที่จะเรียกคืนในการจ่ายประจำปีเอาไว้แล้ว เขาถูกผูกพันที่จะต้องจ่ายรายได้อิงชีพตลอด</p>	<p>สัญญาว่าบุคคลภายนอกจะได้รับสิทธิในการเรียกใช้ทรัพย์สินได้ทันที และภรรยาจะหนี้แก่บุคคลภายนอกนั้นจะต้องกระทำโดยศาลทนายว่าเขาได้รับความพึงพอใจ</p> <p>เมื่อลูกหนี้ในสัญญาให้รายได้อิงชีพตลอดชีวิต ไม่ชำระหนี้ เจ้าหนี้สามารถเลิกสัญญาได้ โดยวิธีบอกกล่าวไปยังลูกหนี้ พจนมตรา 349 โดยการเลิกสัญญาสามารถทำได้โดยการแสดงเจตนาต่อคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่ง</p>	<p>ในกรณีที่ถูกหักเงินและจะไม่ยอมชำระรายได้อิงชีพ เจ้าหนี้สามารถบอกเลิกสัญญาตามพจนมตรา 542 ได้โดยไม่ต้องบอกกล่าวเตือนแก่ลูกหนี้ก่อน เนื่องจากสัญญา Life Annuity นั้นได้กำหนดระยะเวลาในการชำระหนี้เอาไว้แล้ว</p>

	จะต้องไม่เกินหนึ่งปี อีกมีการกำหนดระยะเวลาที่ ยาวกว่าที่กำหนดไว้จะต้องลดลง มาตามที่ถูกทบทวนยกเว้น	ข้อยกเว้นตาม มาตรา 1877 ใน กรณีของสัญญาให้รายได้ซึ่งชีพที่ มีค่าตอบแทนเท่านั้นเจ้าหนี้ สามารถขอเลิกสัญญาได้ ถ้า ลูกหนี้ไม่ได้จัดทำหลักประกัน หรือ ลูก หนี้ ได้ ๑๓ ๑๓ ๑๓ ๑๓ หลักประกันตามที่ได้ ทกลงกัน ไว้	ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ แม้ว่า การชำระหนี้มีนอกจากหลายเป็น ภาวะ	
7. วิธีชำระชำระหนี้	ลักษณะของการปฏิบัติชำระชำระ หนี้จะต้องกระทำในช่วงเวลาอัน เป็นปกติ หรือชำระหนี้เป็น ระยะๆ เช่น อาจเป็นรายเดือน หรือรายปี	ลักษณะของการปฏิบัติชำระชำระ หนี้จะต้องกระทำในช่วงเวลาอัน เป็นปกติ หรือชำระหนี้เป็น ระยะๆ เช่น อาจเป็นรายเดือน หรือรายปี มาตรา 1880 วรรค 2 สามารถ ผ่อนชำระล่วงหน้าได้ โดยการ ผ่อนชำระแต่ละงวด จะสมบูรณ์ เมื่อจ่ายครบ	มาตรา 759 (2) หากเป็นทั้งสองสั งจะต้องชำระเมื่อใด ให้ชำระ เป็นรายปี มาตรา 760 บัญญัติไว้ว่า (1) สามารถชำระหนี้ล่วงหน้า ได้ (2) หากจ่ายเป็นเงินสามารถ ชำระล่วงหน้าได้ 3 เดือน หาก เป็นการดำเนินการอย่างอื่นใดที่ นอกเหนือจากกรจ่ายเงิน ระยะเวลาที่จะต้องชำระหนี้ ล่วงหน้านั้นจะถูกกำหนดโดย	ลักษณะของการปฏิบัติชำระชำระ หนี้จะต้องกระทำในช่วงเวลาอัน เป็นปกติหรือชำระหนี้เป็นระยะๆ เช่น อาจเป็นรายเดือน หรือรายปี หรือ ทุกๆ 6 เดือน หรือ ทุกๆ 3 เดือนก็ได้ มาตรา 690 การจ่ายรายได้ซึ่งชีพ ให้จำนวนเป็นรายวันโดยอ ุปสรรคกับมาตรา 88 และ มาตรา 89 ดังนั้นในการคำนวณ การจ่ายรายได้ซึ่งชีพจะต้อง คำนวณดอกเบี้ยธรรมดาและดอกเบี้ย

			<p>สภาพและวัตถุประสงค์ของการชำระหนี้</p> <p>(3) หากเจ้าหนี้ซึ่งมีชีวิตอยู่ในระยะเวลาเริ่มต้นในงวดที่จะได้รับภาระชำระหนี้ล่วงหน้า สิ้นหนี้แล้ว เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับเงินทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลานั้น</p>	<p>ผลมีคืนพร้อมเข้าไปด้วย</p>
<p>8. ผลของการเลิกสัญญา</p>	<p>มาตรา 1866 ได้กำหนดไว้ว่า การเลิกสัญญาเกิดขึ้นเมื่อลูกหนี้ได้อนุญาตหรือทรัพย์สินหรือเงินทุนคืนแก่เจ้าหนี้ โดยรวมถึงดอกเบี้ยที่ได้มาจากทรัพย์สินนั้นหรือดอกเบี้ยตามกฎหมายของเจ้าไปด้วย</p>		<p>การเลิกสัญญา Life annuity ที่มีลักษณะเป็นหนี้ที่คู่สัญญาต้องปฏิบัติตามภาระหนี้เป็นระยะๆ ผลของการเลิกสัญญาจะไม่นำ มาตรา 346 เรื่องการกลับคืนสู่ฐานะเดิมมาใช้บังคับ แต่ผลของการเลิกสัญญาจะมีผลเป็นการยุติหน้าที่ที่คู่สัญญาจะต้องกระทำต่อไปในอนาคต</p>	<p>มาตรา 691 ในกรณีที่ถูกหนี้ตามสัญญาให้รายได้ซึ่งชีพตลอดชีวิต ซึ่งได้รับเงินทุนตามอายุชีพจากเจ้าหนี้ไปแล้ว แต่ถูกหนี้กลับอายไม่ได้จ่ายรายได้ซึ่งชีพให้แก่เจ้าหนี้ตามงวดระยะเวลา หรือถูกหนี้ไม่ยอมปฏิบัติตามหน้าที่อื่นๆ ที่ได้ตกลงกันได้ เจ้าหนี้สามารถเรียกเงินทุนค่ารายได้ซึ่งชีพที่ได้จ่ายไปแล้วคืน แต่เจ้าหนี้จะต้องส่งรายได้ซึ่งชีพที่ตนได้รับจากถูกหนี้คืนแก่ถูกหนี้เช่นกัน หลังจากที่ได้หักดอกเบี้ยสำหรับรายได้ซึ่งชีพออกแล้ว</p> <p>บทบัญญัติในวรรคก่อน ย่อมไม่ตัดสิทธิที่จะเรียกร้องให้ชดเชยค่าสินไหมทดแทนเพื่อความ</p>

9. การชดเชยค่าเสียหาย		<p>มาตรา 1867 ถูกทอนเงินสัญญาที่จะให้เงินประจำปีตลอดชีวิตจะถูกบังคับให้ชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้สัญญาอีกฝ่าย เมื่อ</p> <p>(1) ถูกทอนเงินสัญญาที่จะจ่ายเงินประจำปีตลอดชีวิตแก่ผู้สัญญาอีกฝ่าย เป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี</p> <p>(2) ถูก ท น ี่ ไม่ ได้ ให้หลักประกันที่ทำให้เจ้าหนี้มั่นใจหรือไม่ได้หาหลักประกันที่เท่าเทียมเข้ามาแทนที่หลักประกันอันเดิมที่เสียหายไป</p> <p>(3) ส่วนพฤติการณ์หรือทรัพย์สินหรือการแบ่งแยกที่ดินที่เป็นหลักประกันได้มีการแบ่งให้แก่บุคคลมากกว่า 3 คน</p>		<p>มาตรา 325 เจ้าหนี้สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดจากลูกหนี้ได้</p>	<p>เสียหาย</p> <p>มาตรา 691 วรรคท้าย เจ้าหนี้สามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อชดเชยความเสียหายที่เกิดจากลูกหนี้ได้</p>
10. หลักประกัน		<p>มาตรา 1864 ได้กำหนดไว้ว่าสัญญาแบบ Simple community คือสัญญาที่เจ้าหนี้สัญญาว่าจะโอนเงินทุนให้แก่ลูกหนี้เป็นเงินก้อนจำนวนหนึ่งเงิน ลูกหนี้จะต้องหาหลักประกันมาให้แก่เจ้าหนี้ โดย ก ร จ ำ น อ ง</p>	<p>ตามตรา 1877 เฉพาะสัญญาให้รายได้ซึ่งมีค่าตอบแทนเท่านั้นที่ต้องการหลักประกัน โดยเจ้าหนี้สามารถเรียกสัญญาได้ ถ้า ลูก ท หนี้ ไม่ ได้ จัด ท า หลักประกันหรือลูกหนี้ได้แสดงซึ่งหลักประกันตามที่ได้ตกลงกัน</p>		

	<p>อสังหาริมทรัพย์ มีอะนั่นเจ้าหนี้สามารถเรียกเงินลงทุนที่ได้ให้แก่ลูกหนี้กลับคืนมาได้</p> <p>มาพรา 1868 กล่าวว่ามีผลจาก การบังคับการไต่อาณเกิดขึ้นในกรณีที่ถูกหนี้ล้มละลาย หลังจากโอนอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นหลักประกันสำหรับสัญญาที่จะให้เงินประจำปีตลอดชีวิตแล้ว ผู้รับโอนอสังหาริมทรัพย์ดังกล่าวได้ยอมรับหรือยืนยันว่าเต็มใจที่จะยอมรับว่าเป็นหนี้ หมายความว่า ผู้รับโอนไป ซึ่งอสังหาริมทรัพย์ที่เป็นหลักประกันในสัญญาที่จะให้เงินประจำปีตลอดชีวิตได้ยอมรับว่าสังหาริมทรัพย์นั้นจะถูกยึดคืนได้</p>	<p>ไว้</p>		
11. แบบของสัญญา			<p>มาพรา 761 สัญญาให้รายได้ซึ่งตลอดชีวิตจะสมบูรณ์และใช้บังคับได้จะตั้งทำเป็นแบบฟอร์มที่เป็นลายลักษณ์อักษร เว้นแต่กรณีที่มีพยานผู้พิชองกฎหมายบัญญัติเอาไว้โดยเฉพาะก็ให้เป็นไปตาม</p>	

			<p>กฎหมายเฉพาะในเรื่องนั้น โดยสัญญาให้รายได้ซึ่งตลอดชีวิต ไม่สามารถหักในรูปแบบของแบบฟอร์มทางอิเล็กทรอนิกส์เฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของกฎหมายครอบครัว</p> <p>มาตรา 126 กล่าวถึงหลักการของแบบฟอร์มที่เป็นลายลักษณ์อักษรไว้ว่า</p> <p>(1) แบบฟอร์มที่เป็นลายลักษณ์อักษรตามกฎหมายเจ้ากรมจะต้องเขียนชื่อในเอกสารนั้นด้วยตัวเองหรือโดยได้รับการรับรองเบื้องต้นจากในทางที่เปลี่ยน</p> <p>(2) ในกรณีที่มีการทำสัญญาลายมือชื่อของคู่สัญญาทั้งสองฝ่ายจะต้องอยู่ในเอกสารเดียวกัน หากมีการทำสัญญามากกว่าหนึ่งฉบับ ให้คู่สัญญาทั้งสองฝ่ายลงนามในเอกสารฉบับที่มีไว้สำหรับบุคคลภายนอกเพียงพอ</p> <p>(3) โดยหลักแล้วแบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์สามารถใช้แทนแบบฟอร์มลายลักษณ์อักษรได้</p>
--	--	--	---

			<p>เห็นแต่กฎหมายจะกำหนดให้เป็น อย่างอื่น เช่น ในเรื่องเกี่ยวกับ กฎหมายครอบครัวจะทำเป็น แบบฟอร์มอิเล็กทรอนิกส์ไม่ได้ ต้องทำเป็นแบบฟอร์มลายลักษณ์ อักษรเท่านั้น</p> <p>(4) เอกสารที่ได้ดำเนินการ หรือจัดทำโดยในทางรับอิเล็กทรอนิกส์ สามารถใช้แทนแบบฟอร์มที่เป็น ลายลักษณ์อักษรได้</p>		
12. การทำเป็นกฎหมาย		<p>มาตรา 1876 ถ้าทำสัญญาที่จะ ให้รายได้อื่นๆตลอดชีวิตนี้กับคน ที่ตายไปแล้วในขณะที่ทำสัญญา สัญญาเป็นโมฆะ</p>			
13. ชื่อแนะนำของกฎหมาย	<p>มาตรา 1870 ถ้าว่าว่า ลูกหนี้ ของสัญญาที่จะให้เงินประจำปี หรือการชำระหนี้อย่างอื่นที่มี ลักษณะในการชำระหนี้เป็น ประจำทุกปี ควรจะทำสัญญาที่ ต่อเนื่องกัน มากกว่า 10 ปี ขึ้นไป</p>				<p>มาตรา 693 ถ้าความตายเกิดขึ้น โดยเหตุซึ่งลูกหนี้ในสัญญาให้ รายได้อื่นๆ ต้องรับผิดชอบ เมื่อ เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้ร้อง ขอ ศาลอาจกำหนดให้ลูกหนี้ ยังคงชำระรายได้อื่นๆนั้นต่อไป จนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลา ที่ศาลเห็นสมควร</p> <p>ในกรณีดังกล่าวเจ้าหนี้หรือ ทายาทของเจ้าหนี้มีทางเลือก</p>

				<p>2 ประการ</p> <p>ประการแรก คือ เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้ขอเลิกสัญญาให้รายได้อ้างชีพ โดยเรียกเรื่องให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมคือเรียกเงินทุนรายได้อ้างชีพที่ได้จ่ายไป แล้วคืนหลังจากหักดอกเบี้ยสำหรับเงินทุนรายได้อ้างชีพออกแล้ว และสามารถเรียกค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายได้ด้วย</p> <p>ประการที่สอง คือ เจ้าหนี้หรือทายาทของเจ้าหนี้ ขอให้สัญญาให้รายได้อ้างชีพตลอดชีวิตนั้นดำเนินต่อไป โดยมาเรื่องต่อศาล ศาลอาจมีคำสั่งให้ยกหนี้ดังกล่าวซึ่งต้องจ่ายรายได้อ้างชีพต่อไปจนกว่าจะครบกำหนดระยะเวลาที่ศาลเห็นสมควร</p>
<p>14. บทบัญญัตินี้ไม่ใช้บังคับกับ</p>	<p>มาตรา 1871 บทบัญญัติในส่วนนี้ไม่นำไปใช้กับสัญญาที่จะให้เงินประจำปีที่ออกโดยรัฐบาล</p>			

PHYATHAI
 โรงพยาบาลพญาไท

โรงพยาบาลพญาไท 2
 943 PHANGUOTHI RD. SAMSENAI
 PHATHAI BANGKOK 10400
 โทร. 0-2677-2444 โทรสาร 0-2677-2499
 WWW.PHYATHAI.COM

PHYATHAI 2 HOSPITAL
 943 PHANGUOTHI RD. SAMSENAI
 PHATHAI BANGKOK 10400 THAILAND
 TEL. 0-2677-2444 FAX 0-2677-2499
 WWW.PHYATHAI.COM

ข้อ 1. สมาชิกกิตติมศักดิ์ตกลงซื้อบริการตามสัญญาฉบับนี้และโรงพยาบาลตกลงที่จะขายบริการดังกล่าวให้แก่สมาชิกกิตติมศักดิ์

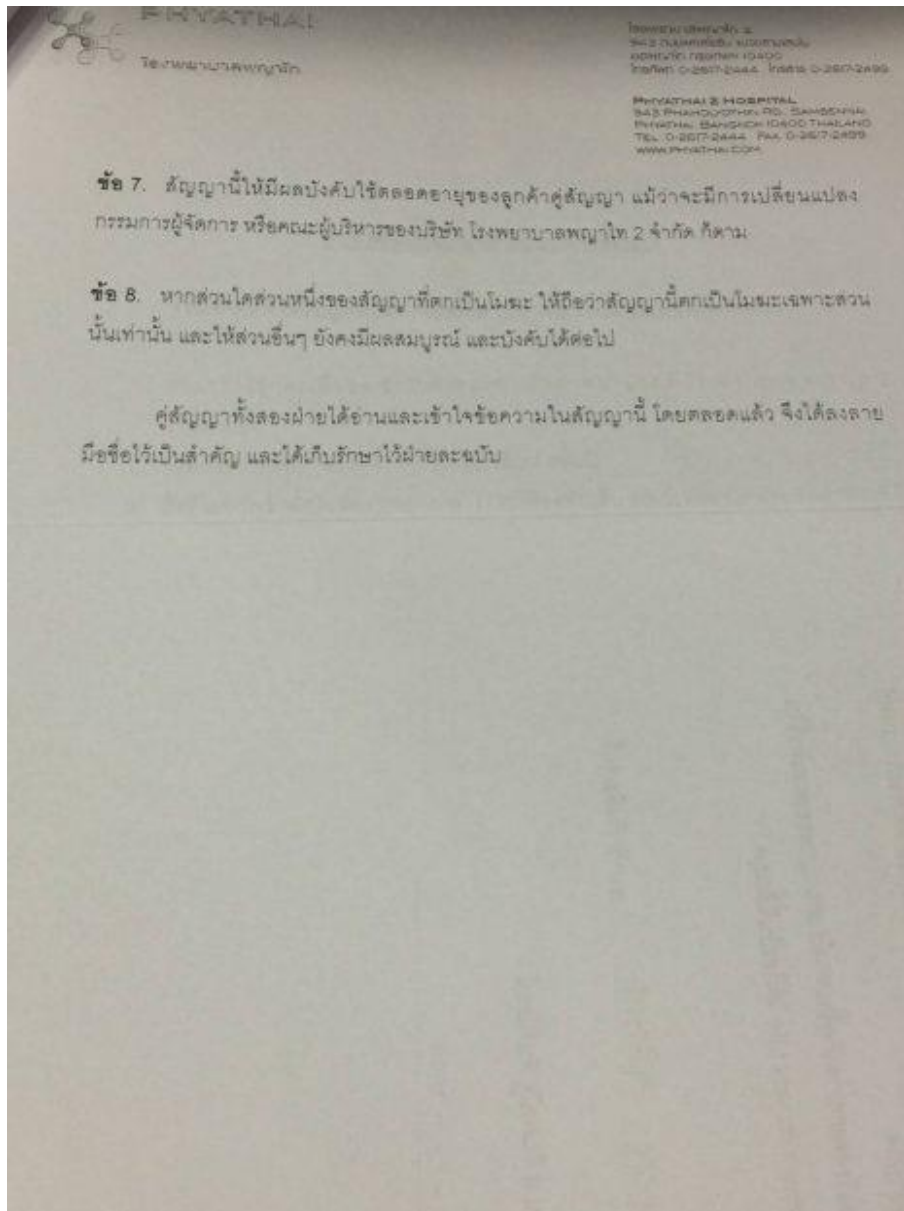
ข้อ 2. เพื่อเป็นการตอบแทนการบริการที่โรงพยาบาลตกลงให้แก่สมาชิกกิตติมศักดิ์ตามสัญญาฉบับนี้ สมาชิกกิตติมศักดิ์ตกลงชำระค่าตอบแทนให้แก่โรงพยาบาลเป็นเงินจำนวน 1,500,000 บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาทถ้วน) และเพื่อเป็นหลักประกันการชำระเงินโรงพยาบาลได้ออกบัตร Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) ให้แก่สมาชิกกิตติมศักดิ์ยืมใช้เมื่อต้องการเข้ารับบริการจากโรงพยาบาลตามสัญญาฉบับนี้

ข้อ 3. โรงพยาบาลสัญญาว่าจะมอบสิทธิพิเศษที่กำหนดไว้ในบัตร Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) ให้แก่สมาชิกกิตติมศักดิ์เมื่อสมาชิกกิตติมศักดิ์เข้าใช้บริการภายใต้เงื่อนไขและข้อกำหนดที่โรงพยาบาลกำหนดไว้ในเอกสารแนบท้ายสัญญาฉบับนี้ และให้ถือเป็นส่วนหนึ่งของสัญญาฉบับนี้

ข้อ 4. สมาชิกกิตติมศักดิ์เข้าใจและยอมรับว่าสิทธิและหน้าที่ตามสัญญาฉบับนี้เป็นเรื่องเฉพาะตัวให้แก่สมาชิกกิตติมศักดิ์ โดยคำนึงถึงคุณสมบัติของสมาชิกกิตติมศักดิ์และคุณภาพในด้านการรักษาพยาบาล สมาชิกกิตติมศักดิ์จึงไม่มีสิทธิโอนหรือมอบสิทธิใดๆที่เกิดขึ้นภายใต้สัญญาฉบับนี้ให้แก่บุคคลภายนอก

ข้อ 5. เนื่องจาก โรงพยาบาลต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ เครื่องมือแพทย์ และบุคลากร เพื่อรองรับการให้บริการตามสัญญาฉบับนี้ ไว้สำหรับสมาชิกกิตติมศักดิ์จึงมีต้นทุนในการให้บริการเกิดขึ้น ฉะนั้นไม่ว่ากรณีใดหากสมาชิกกิตติมศักดิ์ตกลงซื้อบริการแล้ว แต่ไม่มาใช้บริการ และ/หรือ ไม่สามารถมาใช้บริการ สมาชิกกิตติมศักดิ์จะขอยกเลิกสัญญาหรือขอเงินที่ชำระแล้วตามสัญญาคืนไม่ได้

ข้อ 6. เพื่อสิทธิประโยชน์ของสมาชิกกิตติมศักดิ์ตามสัญญาฉบับนี้ ในกรณีที่โรงพยาบาลได้แจ้งหรือนัดให้เข้ามาตรวจสุขภาพหรือรับบริการเกี่ยวกับการรักษาพยาบาลที่โรงพยาบาล สมาชิกกิตติมศักดิ์ดังกล่าว ต้องมารับบริการภายในกำหนด

บันทึกข้อตกลงเอกสารแนบท้ายสัญญา

สิทธิพิเศษสำหรับผู้ถือบัตร Phythai Ultimate Trust Card (Elite/Prime)

1. สามารถใช้บัตรเพื่อขอเข้ารับบริการรักษาพยาบาลที่ โรงพยาบาลพญาไท 2 ได้ตลอดชีพ
2. รับสิทธิตรวจสุขภาพประจำปีสำหรับสมาชิก 1 ครั้ง/ปี
3. รับสิทธิในการเข้าพักในห้อง Premium (กรณีห้องพักเต็ม ทางโรงพยาบาลจะจัดหาห้องที่ดีคุณภาพเทียบเท่าห้อง Premium ทดแทน)
4. สิทธิในการใช้ห้อง VIP Lounge
5. สำหรับสมาชิกสุขภาพสตรี ได้รับสิทธิในการทำคลอดจำนวน 2 ครั้ง
6. สิทธิในการเรียกใช้รถพยาบาลฉุกเฉินตลอด 24 ชั่วโมง จำนวน 2 ครั้งต่อปี
7. บริการเลขาดูแลสุขภาพ เตือนเมื่อถึงเวลานัด หรือสอบถามอาการ พร้อมแนะนำด้านการดูแลสุขภาพ การออกกำลังกาย การบริโภคอาหาร
8. รับข่าวสารความรู้ใหม่ๆ ด้านสุขภาพ/กิจกรรม และรายการส่งเสริมการขายส่งถึงบ้าน

เงื่อนไขการใช้สิทธิ

1. สมาชิกสามารถใช้สิทธิได้ตลอดชีพ
2. สงวนสิทธิเฉพาะผู้ที่มีชื่อปรากฏบนบัตรเท่านั้น
3. ใช้สิทธิได้ที่โรงพยาบาลพญาไท 2 เท่านั้น
4. โปรดแสดงบัตรเพื่อรับสิทธิประโยชน์ทุกครั้ง
5. สิทธิของสมาชิกไม่รวมถึง
  - 5.1 การเสริมความงาม ศัลยกรรมเลสิก ตกแต่ง
  - 5.2 ทันตกรรมเพื่อความงาม เช่น การตัดฟัน การทำฟันปลอม เป็นต้น และรวมถึงทันตกรรมรากฟันเทียม
  - 5.3 การรักษาที่อยู่ในระหว่างการค้นคว้าทดลอง และยังมีได้เป็นมาตรฐานการรักษาที่รับรองโดยทั่วไป

PHYATHAI
INTERNATIONAL
HOSPITAL
SANAM PAO 2

โรงพยาบาลพญาไท 2
943 ถนนพหลโยธิน แขวงจตุจักร
เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ 0-2617-2444 โทรสาร 0-2617-2499

PHYATHAI 2 HOSPITAL
943 PHAHOLYOTHIN RD. SAMSENNAI
PHYATHAI, BANGKOK 10400 THAILAND
TEL. 0-2617-2444. FAX. 0-2617-2499
WWW.PHYATHAI.COM

ที่ HEDC 27-2560

วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2560

เรื่อง **ชี้แจงข้อเท็จจริงและแจ้งยกเลิกสัญญา Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime)**

เรียน _____

อ้างถึง **สัญญา Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) เลขที่ MKT 0135/2552**

ระหว่าง บริษัท โรงพยาบาลพญาไท 2 จำกัด กับ _____

สิ่งที่ส่งมาด้วย 1. แบบฟอร์มการรับเงินและรับส่วนลด
2. แบบฟอร์มหนังสือมอบอำนาจ

ตามที่ ท่านได้สมัครเข้าเป็นสมาชิก Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) กับ บริษัท โรงพยาบาลพญาไท 2 จำกัด ("บริษัทฯ") เพื่อรับสิทธิประโยชน์ภายใต้สัญญา Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) โดยบริษัทฯ ได้เปิดรับสมาชิกและเริ่มให้บริการตามสัญญา มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 และปิดรับสมาชิกเมื่อปี พ.ศ. 2554 มีสมาชิก ณ ปัจจุบันจำนวน 52 ท่าน ซึ่งในการสมัครเป็นสมาชิก นั้น สมาชิกแต่ละท่านได้ชำระค่าสมาชิกแรกเข้าให้แก่บริษัทฯ เพียงครั้งเดียวเป็นเงินจำนวน 1,500,000 บาท (หนึ่งล้านห้าแสนบาท) หรือ 2,000,000 บาท (สองล้านบาท) ซึ่งเป็นจำนวนค่าสมาชิกแรกเข้าที่กำหนดไว้ในแต่ละช่วงเวลาที่สมาชิกได้สมัครเข้าร่วมรับสิทธิประโยชน์ตามสัญญา Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) ดังกล่าว

สำหรับสิทธิประโยชน์ที่สมาชิก Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) จะได้รับ คือ สิทธิตลอดชีพในการเข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลพญาไท 2 โดยที่ท่านสมาชิกจะไม่ต้องชำระค่ารักษาพยาบาลในการเข้ารับการรักษาพยาบาลแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเป็นผู้ป่วยนอกหรือผู้ป่วยใน และไม่ว่าจะเป็น ค่าแพทย์ ค่ายา ค่าตรวจเอกซเรย์ ค่าเครื่องมือพิเศษ ค่าห้อง ค่าผ่าตัด ค่าวิสัญญีแพทย์ และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมด บริษัทฯ จะเป็นผู้รับผิดชอบชำระแทนทั้งสิ้น

บริษัทฯ ขอเรียนให้ท่านทราบว่า ปัจจุบันผู้สอบบัญชีของบริษัทฯ คือ บริษัท สำนักงาน อีวาย จำกัด ได้แจ้งให้บริษัทฯ ทำการบันทึกบัญชีเกี่ยวกับการดำเนินการตามสัญญา Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) และค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในการดำเนินการตามสัญญา Phyathai Ultimate Trust Card (Elite/Prime) เพื่อให้ถูกต้องและเป็นไปตามมาตรฐานการรายงานทางการเงินฉบับใหม่ คือ ฉบับที่ 4 (ปรับปรุง 2558) ที่มีผลบังคับใช้กับการเงินของบริษัทฯ สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2559

ภาคผนวก ค

(แสดงหนังสือและSMSยกเลิกสัญญาสัญญาให้บริการรักษาตลอดชีพของโรงพยาบาลกรุงเทพ)²

เรื่อง ติดต่อรับเงินและส่วนลดกรณียุติโครงการไลฟ์พริวิลเกจคลับ (Life Privilege Club)
เรียน คุณ
อ้างถึง หนังสือเรื่องชี้แจงข้อเท็จจริงและแจ้งปิดโครงการไลฟ์พริวิลเกจคลับ (Life Privilege Club) ฉบับลงวันที่ 20 มกราคม 2560

ตามที่บริษัท กรุงเทพดุสิตเวชการ จำกัด (มหาชน) (“บริษัทฯ”) ได้แจ้งให้ท่านสมาชิกทราบว่าการดำเนินโครงการไลฟ์พริวิลเกจคลับ (Life Privilege Club) (“โครงการฯ”) ถือเป็นภาระประกอบธุรกิจประกันภัยทำให้บริษัทฯ ไม่สามารถดำเนินโครงการฯ ต่อไปได้ บริษัทฯ จึงมีความจำเป็นต้องยุติโครงการฯ และยกเลิกการให้สิทธิประโยชน์ภายใต้โครงการฯ แก่ท่านสมาชิก โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 20 มกราคม 2560 ทั้งนี้เพื่อแสดงเจตนาอันดีของบริษัทฯ บริษัทฯ ได้เสนอคืนเงินค่าสมาชิกแรกเข้า พร้อมทั้งจ่ายเงินสดชดเชยในอัตราร้อยละ 10(สิบ) ต่อปีของเงินจำนวนดังกล่าว นับตั้งแต่วันที่ได้รับเงินค่าสมาชิกแรกเข้าจากท่านสมาชิกจนถึงวันที่ยุติโครงการฯ และให้ส่วนลดค่ารักษาพยาบาลเป็นกรณีพิเศษแก่ท่านสมาชิกตลอดชีพ ในอัตราร้อยละ 50 (ห้าสิบ) โดยขอให้ท่านสมาชิกติดต่อนัดหมายเวลาเพื่อรับเงินและส่วนลด ได้ที่แผนกไลฟ์พริวิลเกจคลับ ตั้งแต่วันที่ 23 มกราคม 2560 รายละเอียดดังหนังสือที่อ้างถึง รายละเอียดเป็นที่ทราบที่อยู่แล้วนั้น

บริษัทฯขอเรียนว่า ภายหลังจากที่บริษัทฯได้ยุติโครงการฯ มีท่านสมาชิกจำนวนมากได้ติดต่อขอรับเงินค่าสมาชิกแรกเข้า ค่าชดเชยและส่วนลดจากบริษัทฯแล้ว แต่ก็ยังมีท่านสมาชิกบางท่านยังไม่ได้ติดต่อมาที่

² เว็บไซต์ ไทยพับลิก้า, “สมาชิกไลฟ์พริวิลเกจ รพ.กรุงเทพร้อง สคบ.-ก.ล.ต. ขอความเป็นธรรมและตรวจสอบธรรมาภิบาล หลังถูกตัดสิทธิรักษาตลอดชีพ ชี้การบอกเลิกสัญญาเข้าข่ายฉ้อโกง” [ออนไลน์] เข้าถึงเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2560. แหล่งที่มา: <https://thaipublica.org/2017/02/life-privilege-club-bdms-8-2-2560/>

ข้อ ๖

เขียน เลขที่ พยานคดี และหม่อมราชวงศ์ท่าน
เรื่อง ขี้เืองข้อเท็จจริงและแรงกดดันโครงการโลโก้ชีวิตแคสตัน (Life Privilege Case)

โครงการโลโก้ชีวิตแคสตัน ที่บริษัทฯ ดำเนินการมานั้นเข้าลักษณะเป็นสัญญาประกันชีวิต
ภายใต้พระราชบัญญัติประกันชีวิต ฉบับที่ ๘ (ปรับปรุง 2558) และทำให้ทราบถึงเดิมว่า โครงการนี้เข้า
ข่ายลักษณะสัญญาประกันภัย

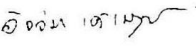
บริษัทฯ ไม่ได้รับใบอนุญาตจากกรมประกันภัย ดังนั้นการดำเนินโครงการฯ ถือได้ว่าเป็นการ
ประกอบธุรกิจประกันภัยโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นผลให้ข้อตกลงระหว่างบริษัทฯและสมาชิกที่เข้าร่วม
โครงการฯไม่อาจดำเนินการต่อไปได้

จำเป็นที่จะต้องยุติโครงการฯและยกเลิกการให้สิทธิประโยชน์แก่สมาชิก โดยให้มีผลตั้งแต่วันที่ 20
มกราคม 2560 นี้เป็นต้นไป

ด้วยเจตนาอันดีของบริษัทฯและความเข้าใจดีที่บริษัทฯ ไม่สามารถให้สิทธิประโยชน์ตาม
โครงการฯ ได้เช่นเดิม จึงมีข้อเสนอให้กับสมาชิก ดังนี้

- 1 คืนเงินค่าสมาชิกทั้งจำนวน หรือทั้งจ่ายคืนค่าชดเชยให้แก่สมาชิกเพิ่มอีกในอัตรา
ร้อยละ 10 (สิบ) นับตั้งแต่วันที่ได้รับเงินค่าสมาชิกแรกเข้าจากสมาชิกจนถึงวันที่ยุติ
โครงการฯ (วันที่ 20 มกราคม 2560) โดยจะไม่มีการนำค่ารักษาพยาบาลของสมาชิกที่
เกิดขึ้นในระยะเวลาที่ผ่านมาคืน มาหักออก
- 2 ให้ส่วนลดเป็นกรณีพิเศษแก่สมาชิก หลังจากยุติโครงการฯ สมาชิกจะได้รับส่วนลดลด
ชีพ ในอัตราร้อยละ 50 (ห้าสิบ) ของยอดรวมค่ายา ค่าอุปกรณ์ทางการแพทย์ ค่าห้อง
และค่าใช้จ่ายอื่นๆ ทั้งนี้ ภายใต้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่บริษัทฯ กำหนด
- 3 นับแต่วันที่ปิดโครงการฯ เป็นต้นไปจนถึงวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2560 สมาชิกยังได้รับ
ข้อเสนอว่าไม่ต้องชำระค่าใช้จ่ายใดๆ เมื่อสมาชิกขอยกเลิกให้สมาชิกได้มีการปรับ
สภาพและวิธีของการเข้ารับบริการทางการแพทย์ในช่วงเปลี่ยนผ่าน

จึงเรียนมาเพื่อความเข้าใจตรงกัน และขอขอบคุณทุกท่านที่ช่วยกรุณาให้
ข้อมูลแก่คนใช้ที่มีชื่อเสียง ตามข้อมูลข้างต้น

(รศ. อัจจิมา เศรษฐบุญสร้าง)
ผู้รับมอบอำนาจ
(20/01/2560)

Fri, Jan 20, 10:00 AM

เรียนท่านสมาชิกLP ด้วย
บริษัทฯ ได้มีมติให้ยุติและ
ปิดการดำเนินโครงการ
LP ตั้งแต่วันที่ 20 มค. นี้
เป็นต้นไป รายละเอียด
เหตุผลและความจำเป็น
และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง จะ
ได้ส่งให้ท่านสมาชิก ทาง
EMS และ EMAIL ในวันนี้
กรุณาศึกษาจากหนังสือ
ชี้แจง โดยละเอียดจะเป็น
พระคุณยิ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

ภาคผนวก ง

(ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา

เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554)³

หน้า ๕๘
เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๖๙ ง ราชกิจจานุเบกษา ๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๔

ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา
เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา
พ.ศ. ๒๕๕๔

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๓๕ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๑ อันเป็นพระราชบัญญัติที่มีบทบัญญัติบางประการเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ซึ่งมาตรา ๒๙ ประกอบกับมาตรา ๔๓ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย บัญญัติให้กระทำได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ประกอบกับมาตรา ๓ มาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชกฤษฎีกากำหนดหลักเกณฑ์ และวิธีการในการกำหนดธุรกิจที่ควบคุมสัญญาและลักษณะของสัญญา พ.ศ. ๒๕๔๒ คณะกรรมการว่าด้วยสัญญาออกประกาศไว้ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา

ข้อ ๒ ในประกาศนี้ “ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกาย” หมายความว่า ธุรกิจให้บริการใช้สถานที่ และอุปกรณ์ออกกำลังกายเพื่อประโยชน์ในทางการค้าที่ผู้ประกอบการทำสัญญาให้บริการออกกำลังกายกับผู้บริโภคให้เป็นสมาชิก แต่ไม่หมายความรวมถึงธุรกิจให้บริการเฉพาะโยคะ ศิลปะการป้องกันตัว และกีฬา

ข้อ ๓ สัญญาการให้บริการออกกำลังกายที่ผู้ประกอบการทำกับผู้บริโภค ต้องมีข้อความ เป็นภาษาไทยที่สามารถเห็นและอ่านได้ชัดเจน มีขนาดตัวอักษรไม่เล็กกว่าสองมิลลิเมตร โดยมีจำนวน ไม่เกินสิบเอ็ดตัวอักษรในหนึ่งนิ้ว และจะต้องใช้ข้อสัญญาที่มีสาระสำคัญและเงื่อนไข ดังต่อไปนี้

(๑) รายละเอียดเกี่ยวกับขนาดพื้นที่ของสถานที่ให้บริการออกกำลังกาย จำนวนประเภท และจำนวนอุปกรณ์ออกกำลังกาย สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ และการให้บริการอื่น ๆ ที่ผู้บริโภค มีสิทธิพึงได้รับตามสัญญา

(๒) รายละเอียดอัตราค่าสมาชิก และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เรียกเก็บจากสมาชิก เช่น ค่าใช้ บริการออกกำลังกาย ค่าฝึกสอน ค่าธรรมเนียม เป็นต้น เงินไขและวิธีการชำระเงิน วันเริ่มต้น และสิ้นสุดการเป็นสมาชิก

(๓) การผิดสัญญาเรื่องใดของผู้บริโภคที่ผู้ประกอบการมีสิทธิเลิกสัญญาหรือไม่ปฏิบัติตาม สัญญาข้อหนึ่งข้อใด ผู้ประกอบการจะต้องระบุเหตุในเรื่อ่นั้น ๆ ไว้เป็นการเฉพาะด้วยตัวอักษรสีแดง หรือตัวดำหรือตัวเอนที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไป และก่อนการบอกเลิกสัญญาต้องแจ้งเป็น ลายลักษณ์อักษรให้ผู้บริโภคทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวัน เว้นแต่การผิดสัญญาในข้อสาระสำคัญ ดังนี้

- (ก) กระทำการอันเป็นความผิดกฎหมายอาญาโดยเจตนา
- (ข) มีพฤติกรรมรบกวนการใช้บริการของสมาชิกอื่น
- (ค) เป็นโรคติดต่อร้ายแรง

³ ประกาศคณะกรรมการว่าด้วยสัญญา เรื่อง ให้ธุรกิจการให้บริการออกกำลังกายเป็นธุรกิจที่ควบคุมสัญญา พ.ศ. 2554 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 35 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค พ.ศ. 2522 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้บริโภค (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2541

(๔) สิทธิเลิกสัญญาของผู้บริโภคมีดังนี้

(ก) ผู้ประกอบธุรกิจไม่มีประเภทอุปกรณ์ออกกำลังกาย หรือบริการอื่น ๆ ตาม (๑) หรือประเภทอุปกรณ์ดังกล่าวชำรุดบกพร่องหรือให้บริการได้ไม่เหมาะสมและเพียงพอ เมื่อเทียบกับจำนวนสมาชิกและพื้นที่ออกกำลังกาย โดยผู้ประกอบธุรกิจไม่จัดหาอุปกรณ์ออกกำลังกายหรือบริการอื่น ๆ ที่มีคุณภาพไม่ต่ำกว่ามาตรฐานได้ ภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ได้รับแจ้ง

(ข) มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษรจากแพทย์ยืนยันว่าการใช้บริการออกกำลังกายต่อไป อาจจะทำให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพ หรือสภาพร่างกายหรือจิตใจผิดปกติ

(ค) ได้รับการบาดเจ็บเนื่องจากผู้ฝึกสอนของผู้ประกอบธุรกิจไม่มีความรู้ความชำนาญ หรืออุปกรณ์ออกกำลังกายที่ไม่มีค่าเตือนว่าชำรุดบกพร่อง

(๕) การคืนเงินสด หรือเช็ค หรือนำเข้าบัญชีเงินฝากธนาคารพาณิชย์ของผู้บริโภค เป็นจำนวนเงินตามที่เหลือจากค่าสมาชิก และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตาม (๒) และจากระยะเวลายังไม่ได้ใช้บริการออกกำลังกาย ภายในสามสิบวันนับแต่วันเลิกสัญญา

ในกรณีที่ผู้บริโภคเป็นฝ่ายบอกเลิกสัญญา ไม่ตัดสิทธิผู้บริโภคที่จะเรียกเบี้ยปรับในอัตราเดียวกันกับอัตราเบี้ยปรับที่ผู้ประกอบธุรกิจกำหนดให้ผู้บริโภคต้องชำระในกรณีผิดนัดชำระตามสัญญา

(๖) ในกรณีที่ผู้บริโภคชำระค่าสมาชิกและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ด้วยบัตรเครดิต ผู้ประกอบธุรกิจ มีหน้าที่ต้องแจ้งระบบการเรียกเก็บเงินจากบัตรเครดิตทันทีเมื่อสัญญาสิ้นสุดลง

(๗) คำบอกกล่าวตามกฎหมาย หรือตามสัญญา ต้องส่งทางไปรษณีย์ลงทะเบียนตอบรับ ให้แก่ผู้บริโภคตามที่อยู่ที่ระบุไว้ในสัญญาหรือที่อยู่ของผู้บริโภคได้แจ้งการเปลี่ยนแปลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรครั้งสุดท้าย

(๘) สิทธิของผู้บริโภคในการโอนสิทธิตามสัญญาให้บุคคลที่สามซึ่งมีคุณสมบัติเป็นสมาชิกได้ เมื่อได้มีการบอกกล่าวเป็นลายลักษณ์อักษร โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ประกอบธุรกิจ

(๙) สิทธิของผู้บริโภคในการต่อระยะเวลาการใช้บริการออกกำลังกายเมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามสัญญา โดยผู้ประกอบธุรกิจมีหน้าที่แจ้งการเปลี่ยนแปลงอัตราค่าสมาชิก และค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่เรียกเก็บจากสมาชิก เช่น ค่าใช้บริการออกกำลังกาย ค่าฝึกสอน ค่าธรรมเนียม เป็นต้น เป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้บริโภคทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวัน

ข้อ ๔ ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบธุรกิจทำกับผู้บริโภคต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือมีความหมายทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

(๑) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้บริโภคต้องผูกพันตามประกาศหรือหลักเกณฑ์ของผู้ประกอบธุรกิจ เว้นแต่ประกาศหรือหลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภคเป็นส่วนรวม

(๒) ข้อสัญญาที่เป็นการยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดที่เกิดจากการผิดสัญญาหรือละเมิดของผู้ประกอบธุรกิจ หรือจากการบาดเจ็บ เจ็บป่วย จากการใช้บริการออกกำลังกาย รวมทั้งทรัพย์สินสูญหายภายในสถานที่ประกอบธุรกิจ

หน้า ๖๐

เล่ม ๑๒๘ ตอนพิเศษ ๖๔ ง

ราชกิจจานุเบกษา

๒๒ มิถุนายน ๒๕๕๔

(๓) ข้อสัญญาที่ให้สิทธิผู้ประกอบการเลิกสัญญากับผู้บริโภคโดยไม่ต้องบอกกล่าว เป็นลายลักษณ์อักษร หรือโดยผู้บริโภคมิได้ติดสัญญาในข้อสาระสำคัญ หรือแก้ไข เปลี่ยนแปลง การให้บริการออกกำลังกาย อัตราสมาชิก ค่าใช้บริการ และค่าธรรมเนียม หรือเงื่อนไขต่าง ๆ ตามสัญญาอื่น ๆ ได้เพียง ฝ่ายเดียว

(๔) ข้อสัญญาที่กำหนดระยะเวลาตามสัญญาเกินหนึ่งปี

(๕) ข้อสัญญาที่กำหนดให้การต่อระยะเวลาการให้บริการออกกำลังกายมีผลบังคับทันที เมื่อครบกำหนดระยะเวลาตามสัญญา

ประกาศนี้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๗ เมษายน พ.ศ. ๒๕๕๔

สำเรียง เมฆเกรียงไกร

ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

จ. กำหนดระยะเวลาเช่าอาคาร โดยระบุวัน เดือน ปี ที่เริ่มต้น และวัน เดือน ปี ที่สิ้นสุดการเช่า

ฉ. อัตราค่าเช่าอาคาร โดยแสดงวิธีการและกำหนดระยะเวลาชำระค่าเช่าอาคาร

ช. อัตราค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่ากระแสไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าโทรศัพท์ โดยแสดงวิธีการและกำหนดระยะเวลาชำระค่าสาธารณูปโภคดังกล่าว

ซ. อัตราค่าใช้จ่ายในการให้บริการ เช่น ค่าจดปริมาตรการใช้กระแสไฟฟ้าและปริมาณการใช้น้ำประปา ค่าสูบน้ำเพื่อเพิ่มแรงดันน้ำประปาภายในอาคาร ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ได้จ่ายไปจริง และมีเหตุผลอันสมควร โดยแสดงวิธีการและกำหนดระยะเวลาชำระค่าใช้จ่ายดังกล่าว

ฅ. อัตราค่าใช้จ่ายอื่น ๆ (ถ้ามี) ทั้งนี้ เพียงเท่าที่ได้จ่ายไปจริง และมีเหตุผลอันสมควร โดยแสดงวิธีการและกำหนดระยะเวลาชำระค่าใช้จ่ายในการให้บริการดังกล่าว

ญ. จำนวนเงินประกัน

(๒) ผู้ประกอบธุรกิจต้องส่งใบแจ้งหนี้ตามรายการ (๑) ฉ. ถึง ฉ. ให้ผู้เช่าทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าเจ็ดวันก่อนถึงกำหนดวันชำระค่าเช่าอาคาร โดยผู้เช่ามีสิทธิตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายดังกล่าวซึ่งปรากฏตามรายการในใบแจ้งหนี้ที่ผู้ประกอบธุรกิจเรียกเก็บ

(๓) ผู้ประกอบธุรกิจต้องจัดทำหลักฐานการตรวจรับสภาพอาคาร รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ (ถ้ามี) แนบท้ายสัญญาเช่าอาคาร พร้อมทั้งส่งมอบหลักฐานการตรวจรับสภาพอาคาร หนึ่งฉบับให้ผู้เช่าเก็บไว้เป็นหลักฐาน

(๔) เมื่อสัญญาเช่าอาคารสิ้นสุด ผู้ประกอบธุรกิจต้องคืนเงินประกันที่ได้รับจากผู้เช่าทันที เว้นแต่ผู้ประกอบธุรกิจประสงค์จะตรวจสอบความเสียหายที่ผู้เช่าต้องรับผิดชอบ หากผู้เช่ามิได้ทำความเสียหายให้ผู้ประกอบธุรกิจคืนเงินประกันภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่สัญญาเช่าอาคารสิ้นสุด และได้กลับเข้าครอบครองอาคาร โดยต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการนำส่งคืนเงินประกันตามวิธีการที่ผู้เช่าแจ้งให้ทราบ

(๕) ผู้เช่ามีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าอาคารก่อนสิ้นสุดสัญญาเช่าอาคารได้ โดยต้องบอกกล่าวเป็นหนังสือให้ผู้ประกอบธุรกิจทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าสามสิบวัน ทั้งนี้ ผู้เช่าต้องไม่ผิดนัดหรือค้างชำระค่าเช่า และมีเหตุจำเป็นอันสมควร

(๖) การผิดสัญญาที่เป็นข้อสาระสำคัญของสัญญาเช่าอาคารที่ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิบอกเลิกสัญญา จะต้องเป็นข้อความที่ผู้ประกอบธุรกิจระบุไว้เป็นการเฉพาะด้วยตัวอักษรสีแดงหรือตัวดำหรือตัวเอนที่เห็นเด่นชัดกว่าข้อความทั่วไป และการบอกเลิกสัญญา ผู้ประกอบธุรกิจจะต้องมีหนังสือบอกกล่าวให้ผู้เช่าปฏิบัติตามสัญญาเช่าอาคารภายในระยะเวลาอย่างน้อยสามสิบวันนับแต่วันที่ผู้เช่าได้รับหนังสือ และผู้เช่าละเลยเสียไม่ปฏิบัติตามหนังสือบอกกล่าวนั้น ผู้ประกอบธุรกิจมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าอาคารได้

(๗) สัญญาเช่าอาคารต้องจัดทำขึ้นสองฉบับ ซึ่งมีข้อความตรงกัน และให้ผู้ประกอบธุรกิจส่งมอบสัญญาเช่าอาคารหนึ่งฉบับให้แก่ผู้เช่าทันทีที่ได้ลงนามในสัญญาเช่า

หน้า ๑๔

เล่ม ๑๓๕ ตอนพิเศษ ๓๕ ง   ราชกิจจานุเบกษา   ๑๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑

ข้อ ๔ ข้อสัญญาที่ผู้ประกอบการจัดทำกับผู้เช่าต้องไม่ใช่ข้อสัญญาที่มีลักษณะหรือความหมายในลักษณะทำนองเดียวกัน ดังต่อไปนี้

(๑) ข้อสัญญาที่เป็นารยกเว้นหรือจำกัดความรับผิดชอบจากการผิดสัญญาหรือการกระทำละเมิดของผู้ประกอบการ

(๒) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ประกอบการเรียกเก็บค่าเช่าล่วงหน้าเกินกว่าหนึ่งเดือน

(๓) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ประกอบการมีสิทธิเปลี่ยนแปลงอัตราค่าเช่าอาคาร อัตราค่าสาธารณูปโภค อัตราค่าใช้จ่ายในการให้บริการ และอัตราค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ก่อนสัญญาเช่าอาคารสิ้นสุดลง

(๔) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ประกอบการเรียกเก็บเงินประกันเกินกว่าหนึ่งเดือนของอัตราค่าเช่าอาคารเมื่อคำนวณเป็นรายเดือน

(๕) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ประกอบการมีสิทธิริบเงินประกันหรือค่าเช่าล่วงหน้า

(๖) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ประกอบการหรือตัวแทนเช่าตรวจสอบอาคารโดยมีต้องแจ้งให้ผู้เช่าทราบก่อนล่วงหน้า

(๗) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ประกอบการกำหนดอัตราค่าบริการกระแสไฟฟ้าและน้ำประปาเกินกว่าอัตราที่ผู้ให้บริการกระแสไฟฟ้าและน้ำประปาเรียกเก็บจากผู้ประกอบการ

(๘) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ประกอบการมีสิทธิกระทำการปิดกั้นไม่ให้ผู้เช่าเข้าใช้ประโยชน์อาคารหรือมีสิทธิเข้าไปในอาคารเพื่อยึดทรัพย์สิน หรือขนย้ายทรัพย์สินของผู้เช่า ในกรณีที่ผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่าหรือค่าใช้จ่ายอื่น ๆ อันเกี่ยวกับการเช่าอาคาร

(๙) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ประกอบการมีสิทธิเรียกค่าต่อสัญญาเช่าอาคารจากผู้เช่ารายเดิม

(๑๐) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้ประกอบการมีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่าอาคารกับผู้เช่า โดยผู้เช่ามิได้ผิดสัญญา หรือผิดเงื่อนไขอื่นเป็นสาระสำคัญข้อหนึ่งข้อใดในสัญญา

(๑๑) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการใช้งานตามปกติต่อทรัพย์สินและอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ของอาคาร

(๑๒) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าต้องรับผิดชอบในความเสียหายต่ออาคาร ทรัพย์สิน และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ในเหตุใดอันมิใช่ความผิดของผู้เช่า และในเหตุสุดวิสัย

(๑๓) ข้อสัญญาที่กำหนดให้ผู้เช่าต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องต่ออาคาร ทรัพย์สิน และอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากการใช้งานหรือเกิดการเสื่อมสภาพจากการใช้งานตามปกติ

ประกาศนี้ใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๑ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๑

สำเรียง เมฆเกียรติไกร

ประธานกรรมการว่าด้วยสัญญา

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวธีราภรณ์ จินดาหลวง เกิดเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.2535 สำเร็จการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนสาธิตสวนสุนันทา ต่อมาได้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตร์บัณฑิต (เกียรตินิยมอันดับสอง) จากคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีการศึกษา 2557 และได้รับประกาศนียบัตรหลักสูตรวิชาว่าความของสำนักฝึกอบรมวิชาว่าความ แห่งสภานายความรุ่นที่ 43 ต่อมาได้เข้าศึกษาต่อในหลักสูตรปริญญาตรีศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายเอกชนและธุรกิจ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปีการศึกษา 2559 และเป็นผู้สอบผ่านความรู้ขั้นเนติบัณฑิต จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา สมัยที่ 69

